

Manipulus curatoꝝ offi
 cia sacerdotū scđm ordi
 nem septem sacramentoꝝ
 perbreuiter complectens.

Handwritten text in a Gothic script, likely a title or heading, appearing faintly on the page.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

Fragment of text from the adjacent page, including the word "Tract" and other Gothic script.

Tabula

Tabula sequentis operis quod Manipulus curatorum nuncupatur feliciter incipit.

Liber iste prima sua diuisione in tres partibus. In prima parte agitur de sacramentis. et de his que pertinent ad ipsorum sacramentorum administratores. Et diuiditur pars illa principalis in vii. tractatus. quorum primus est de sacramentis in generali. et habet tria capitula.

De institutione sacramentorum. Capitulum primum.

De efficacia et virtute sacramentorum in generali. ii.

De numero sacramentorum. iii.

Tractatus secundus prime

partis de baptismo. Et habet octo capitula.

Quid est baptismus et unde dicatur baptismus. i.

De materia baptismi. ii.

De forma baptismi. iii.

De ministro baptismi iiii.

De suscipientibus baptismum. v.

De ritu baptismi. vi.

De effectu baptismi. vii.

De annexis baptismi viii.

Tractatus tertius prime par-

tis de confirmatione. Et habet septem capitula.

Quid est confirmatio Cap: i.

De materia confirmationis. ii.

De forma sacramenti confirmationis iii.

De ministro confirmationis. iiii.

De suscipientibus confirmationem v.

De ritu confirmationis vi.

De effectu confirmationis vii.

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et habet undecim capitula.

Quid est eucharistia et unde dicatur. Cap. i.

Tabula

De ministro eucharistie.	ij.
De materia eucharistie.	iii.
De forma eucharistie ⁊ de forma secretiois sanguis.	iiij.
De loco vbi missa debet celebrari.	v.
Quo tempore debet missa celebrari.	vi.
Quotiens debet in die missa celebrari.	vii.
De vestibus quibus sacerdos induitur in missa.	viii.
Quibus debet dari sacramentum eucharistie.	ix.
De ritu quo debet dici missa.	x.
De defectibus qui possunt euenire in missa.	xi.

Tractatus quintus prime

partis de ordinibus. Et habet quinque capitula.

Quid est ordo	Cap.	i.
Quot sunt ordines.		ii.
An in quolibet ordine imprimatur character.		iii.
In quo actu imprimatur character i quolibet ordine		iiii.
Que requiruntur in suscipientibus ordines.		v.

Tractatus sextus prime par-

tis de extrema unctione. Et habet septem capitula.

De materia sacramenti extreme unctionis	Cap.	i.
Que sit forma extreme unctionis.		ii.
Quis sit minister extreme unctionis.		iii.
Quis sit effectus extreme unctionis.		iiii.
Quibus debet dari istud sacramentum.		v.
In quibus partibus corporis debet fieri hoc sacramentum.		vi.
Si hoc sacramentum debeat iterari		vii.

Tractatus septimus prime

partis habet duas partes sub se. Prima est de sponsalibus.

Et habet quinque capitula.		
Quid sint sponsalia ⁊ vnde dicantur		i.
Qualiter contrahantur sponsalia.		ii.
In qua etate possunt contrahi sponsalia		iii.
Qui sint effectus sponsaliorum		iiii.

Tabula

In quibus casibus dissoluntur sponsalia

v.

Secunda pars septimi tracta

tus de matrimonio. Et habet octo capitula

Quid est matrimoniū	Capitulum primum
Qualiter cōtrahitur matrimoniū	ii.
Quando vbi z quibz verbis fuit institutum	iii.
Que fuit causa institutionis matrimoniū	iiii.
Qui possunt cōtrahere matrimoniū	v.
Quot modis dicitur matrimoniū	vi.
Quot sunt bona matrimoniū	vii.
Que impediunt matrimoniū	viii.

De impedimento erroris matrimoniū	
De impedimēto pditionis	De impedimento voti
De impedimento cognationis carnalis	
De impedimento cognationis spūalis	
De cognatione legali	De impedimento criminis.
De impedimēto disparitat	De impedimento violentie
De impedimēto ordinū	De impedimento ligaminis
De impedimēto publice honestatis iusticie	
De impedimēto affinitat	De ipedimēto impotērie coeūdi
De impedimēto interdicti ecclesie.	

De his q̄ p̄trahūt bānis p̄termisiss q̄s ē interdictū ab ecclia

Secunda particula principalis

huius operis habet quattuor tractatus. Primus est de penitētia in generali. Et habet quattuor capitula

Quid est penitētia z vnde dicat. z quot sunt eius spēs. Ca. i.	
De solēni penitētia	ii.
De p̄uata penitētia	iii.

Tractatus secundus secunde par

tis principalis de cōtritione habet septem capitula

Quid est contritio	Capitulum i.
De quantitate contritionis	ii.
	a iii.

Tabula

De eius q̄litate iiij Quantū d̄z durare p̄tricio liij
De q̄b̄ d̄z eē p̄tricio v Que s̄t̄ cause inductiue p̄triciois. vi
De effectu p̄tricionis vij

Tercius tractatus de confessio

ne habet vñdecim capitula.

De institutōe p̄fessiois i. Qui tenent ad p̄fessionē ii
De tpe q̄ tenet hō p̄fiteri iiij Qui d̄z hō p̄fiteri liij
De q̄bus d̄z fieri p̄fessio v Qualis d̄z esse p̄fessio vi
De iteratione p̄fessionis vij
Quō debet se sacerdos habere ad p̄fitemem vij
De interrogationibus fiendis in p̄fessione. ix
De p̄tate clauis̄ z effectu p̄fessiois x De sigillo p̄fessiois. xi

Tractatus quartus secundē par

te p̄ncipalis de satisfactōe habens sex capitula p̄ncipalia

Quid est satisfactio Caplm. i.

De elemosyna ii. Et h̄z q̄tuor capla sub se
De q̄ d̄z fieri elemosyna i. Quis p̄t facere elemosynā ii
Qui d̄ada ē elemosyna iiij Qualit̄ d̄z fieri elemosyna liij
De ieiunio Caplm. terciū p̄ncipale q̄rti tractatus. habens
sub se quatuor capitula siue p̄siderata

Quot modis dicitur ieiunū Caplm. primū.

Quā fuit institutū ii Quot req̄runtur ad ieiunū liij.

Quot bona facit ieiunū liij.

De orōne Cap. liij. z p̄ncipale q̄rti tractatus

Que penitētia d̄z imponi pro vnoquoq̄ peccato vi.

Utrum vnus possit satisfacere pro alio vi.

Tercia pars p̄ncipalis totius

pis ē de articulis fidei z h̄z q̄tuor capla p̄ncipalia.

De articulis fidei Caplm. primū

De petitionibus orationis dominice ii

De decem p̄ceptis p̄ ordinem liij

De dotibus beatorū Caplm. quartū et vltimū

Actoris epistola

Incipit feliciter doctissimi ac
famosissimi viri dñi **G**uidonis de mōte **R**otberij liber. qui
Dampulus curatorū vulgariter appellat. in quo p̄ necessa
ria officia eoz q̄b̄ cura aiarū p̄missa est s̄m septē sacramēto
rius ordinē breuiter p̄tractant

¶ Actoris epistola

Reverendo in christo pa
tri ac dño dño **R**ichardo diuina puidētia scē
valentine sedis ep̄o. suorū deuotorū minimus
Guido de mōte **R**otberij cū deuota et humili
recomendatōe se totū suis obsequijs mācipatū. **F**ons sapiē
tie dei verbum dispositione mirabili cuncta ordinās et dis
ponēs militatē eccl̄iam ordinauit et disposuit ad instar eccl̄ie
triumphātis **Q**uod figuratiue fuit ostensum leḡs latozi moy
si q̄m fuit sibi p̄ceptū edificare tabernaculū in deserto. iuxta ex
emplar q̄d fuerat sibi in monte demonstratū. **T**abernaculus
enī in huius mūdi deserto constructum est militans ecclesia
ad instar superue hierusalem ordinata **C**uius quidē militan
tis ecclesie fundamenta in mōtibus sanctis propheta reme
morans per montes prelatos superiores apostolis succedē
tes insinuat. qui ad modū spirituu; supreme hierarchie. me
dios. inferiores videlicet prelatos illumināt. p̄ficiunt. et pur
gant. vt sic mediū a superiorib; illuminati scientijs p̄fecti vir
tutib; et errorib; expurgati. inferiores seculares. s. et laicos si
mili mō illuminēt. p̄ficiāt. et purgēt. q̄d facere nequeūt nisi fu
erint diuina grā et doctrina imbuti. **H**ec ergo attēdēs et vigi
li meditatōe p̄pensans sequēs opusculū de instructōe neophi
torū curatorū cōposui. rudi quidē stilo sed vtili. non curans
de verboꝝ ornatu sed de aiarum p̄modo et p̄fectu. **N**ō q̄des
opusculū ad vos qui estis sacrosancte eccl̄ie luminare p̄latoꝝ
qui lucetis velut lucerna lucens in firmamēto eccl̄ie militan
tis. qui radio diuine sapientie. exemplo q̄; vite sc̄issime. ac far
culo correctōis charitatiue subditos vestros illuminatis. p̄
ficatis et purgatis. duxi humilit̄ distinādū vt lima correctio
nis vestre politum p̄cedat in publicū. q̄d sine illa non audet
a iij

Prologus

Suscipiat pater et dñe reuerēde euz affectu beniuolo pñs
opusculū qđ offert humilitas. pminat affectus. ac charitas
psuadet **C**orrectūq; et emēdatū si vestre dominatōi videt cōi
care placeat curat; neophitis: vt q̄ nesciūt addiscāt. et q̄ sciūt
scire se gaudeāt et ad maiora descēdāt **V**estrā reuerēdā psonā
cōseruet deꝝ ecclē sue scē. cui me humiliter recōmēdo. **S**cri
ptuz **L**iburolij. **A**nno dñi. **D**.ccc. xxxij.

Incipit prologus.

Quia fm qđ dicit ppha **M**alachias. c. ij. imo dñs p **M**a
lachia. **S**acerdotis labia custodiūt sciam. et legē requi
runt de ore eius. **A**ngelus em̄ dñi exercitū est. xi. q. i. **S**a
cerdotibus **I**dcirco ne sacerdotib; legis euāgelice cōtingat
id qđ dñs cuidam sacerdoti legis mosayce p **D**zee pphetam
cōminat dicens. **Q**uia tu sciam repulisti repellaz te ne sacerdo
tio fungaris. mibi dignū duxi ad instructōem neophitorum
sacerdotū maxime curatorū scribere aliqua per que possunt se
in executōe sui officij dirigere et deo debite ministrare **N**e
mo autē de p̄sumptōnis temeritate me iudicet. qđ ego pctōz
ignozas et inscius p̄sumā sacros sacerdotes q̄ sacre legis p
fessores sunt instruere aut informare. **C**ōfusus tñ de illiꝝ ad
lutorio qui ora mutorū aperit et linguas infantium disertias
facit et loqui. tentabo breuiter aliqua scribere vt dem magis
pfectis et pitiorib; materiam altiora et subtiliora ac magis vti
lia scribēdi. sicut puo caniculo qui latratu suo magnos lepo
rarios incitat ad currendum. **C**ōfido em̄ qđ ille qui dedit asi
ne balaam loquelā mibi rōnali creature infundet gratiaz. ne
venerabiles sacerdotes erubescāt a me eorum seruitore mi
nimo edoceri. sed cōsiderēt illud verbū eximij doctoris **A**u
gustini. **E**go iam senex et sexaginta annorū etatis nō erubet
cerem a puero anniculo edoceri. **L**icet em̄ vt dicit **S**eneca
verecūdofuz sit senes addiscere. tamē magis verecūdofuz est
eos ignorare **D**ñs at̄ q̄libet si velit suū officij debite exequi
d; scire illa q̄ ad suū officij spectāt. **O**fficij autē sacerdotū ma
xime curatorū cōsistit in quattuor fm q̄ttuor etymologias
istius nois sacerdos q̄ habent a **D**amasceno **Q**uia sacerdo
tes sunt missarū celebratores. ideo dicitur sacerdos quasi sa

Diuisio huius operis

era dicēs. **C**ōfessionum auditores. et ideo dicitur sacerdos
q̄si sacer dux. **P**lebīs doctores. iō dicitur sacerdos. q̄si sacra do
cēs. sacramētorū mīstratores. et iō dicitur sacerdos q̄si sacra dās
Ergo p̄t primū debēt habere tm̄ de scia q̄ sciāt recter distin
cte legere et p̄grue p̄nūciare et accētare. et ad min⁹ grāmāti
caliter intelligere ea q̄ in misse officio p̄tinēt. **P**ropt̄ scōm de
bēt habere tm̄ de scia q̄ sciāt nūez sacramētorū. et q̄ sit debi
ta forma cuiuslibet sacramēti. et modū ea debite ministrandi
potissime de sacramētis q̄ ad eos spectāt. **P**ropter terciū de
bēt habere tantū de scia q̄ sciāt discernere inter leprā et leprā.
i. inter pctm̄ et pctm̄. et ip̄onere p̄nias salutare. **P**ropt̄ q̄rtū
debēt habere tantū de scia q̄ sciāt ad min⁹ pplm̄ sibi p̄missuz
in articulis et alijs rudimētis fidei informare. **O**missio at̄ p̄rio
q̄ illud spectat ad grāmāticā et satis suppono q̄ dñi ep̄i nul
lū ad sacerdotij ordinē p̄moueāt nisi sufficienter fuerit in grā
maticalibz informat⁹. **E**t q̄ de hoc ageť qñ dicit̄ de sacramē
to eucharistie de alijs tribz in hoc libello est agēdū. **Q**uē libel
lus volū vocari **M**anipulū curatoz eo q̄ sacerdotes potis
sime curati debēt libellū istū habere p̄ manibz ut videāt ea q̄
circa officia eoz sunt agēda. **F**init **P**rologus.

Diuisio huius operis.

Quid sit ergo opusculū hoc in tres ptes. **I**n q̄z p̄ma agit̄
de sacramētis et his q̄ p̄tinēt ad sacramētoz administra
tionē. **I**n scōda de penitētijs et his q̄ p̄tinēt ad p̄fessionū audi
entiā et penitētiāz impositiōem. **I**n terciā de articulis fidei et
q̄ p̄tinēt ad ppli informatiōem. **Q**uātū ad primā p̄tē primo vī
debūt aliqua de sacramētis in generali. **S**ecūdo de q̄li
bet eozū in spēali. **E**t p̄mo de sacramēto baptisimi. **S**cōdo de
sacramēto p̄firmatiōis. **T**ercio de sacramento eucharistie.
Quarto de sacramēto ordinis. **Q**uinto de sacramēto extre
me vñctiōis. **S**exto de sacramēto matrimoniij

Tractatus primus de sacramē

tis in generali. **E**t habet tria capitula.

De institutione sacramentorum

Capitulum primum

Tractatus. j. prime partis

Quantum ad sacramenta

In generali primo videndum est de eorum institutione
Secundo de eorum efficacia et potestate. Tercio de eorum
numero et distinctioe. Sciendum est ergo quod sacramenta omnia noue
legis fuerunt immediate instituta a christo. quod probant doctores
sic. Illud est sacramenta alicuius legis instituire cuius est legem da
re et condere. sed christus fuit immediate conditor institutor et dator
noue legis. ut diffuse probat apostolus in epistola ad Galatas. et habet in
Ia dicente Dominus rex noster. Dominus legifer noster. ipse venit et salua
bit nos. Ergo ad solum christum pertinuit noue legis sacramenta
instituire. **¶** In sacramentum baptismi instituit quoniam baptismum a
Iohanne in iordane suscepit. Tunc enim ut dicit Beda. tactu sue mundis
sime carnis vim regeneratiua commulit aqua. Licet autem tunc sacrum
baptismi instituerit. tamen nullus ad suspensionem baptismi erat
obligatus usque post resurrectionem quoniam in die ascensionis dixit
apostolus. Eunt docete omnes gentes. baptizantes eos in nomine patris
et filii et spiritus sancti. **¶** Matthei. vi. et **¶** Marci. vi. Eunt in mundum uni
uersum predicare euangelium omni creature. qui crediderit et baptizatus
fuerit saluus erit. qui vero non crediderit condemnabitur. **¶** Sacramentum
autem confirmationis instituit quoniam imposuit manum super capita puulorum. et
apostolus prohibentibus dixit. Venite puulos venire ad me. **¶** Licet aliqui
doctores dicant quod sacramentum confirmationis instituit in die petre
costes quoniam misit visibiliter spiritum sanctum super apostolos. **¶** Primum tamen repu
to verius quod sacramentum autem eucharistie instituit in die cene quoniam
post mentionem agni paschalis panem et vinum in suum corpus et san
guinem suum ineffabili potestate conuertit dicens. Accipite et comedite
hoc est corpus meum. Et sumpto calice dixit. Bibite ex hoc omnes
hic est calix sanguinis mei. **¶** Sacramentum autem penitentiae instituit
quoniam exordium sue saluberrime predicationis assumpsit dicens. Peni
tentiam agite appropinquabit enim regnum celorum. **¶** Quod autem essent potestatem
sacerdotibus confitenda figuratiue instituit. quoniam decem leprosis ab
eo mundatis precepit dicens. **¶** Luca. xviij. Ite ostendite vos sacerdo
tibus. **¶** Licet enim teste propheta **¶** Ezechie. xviij. qui dicit in per
sona dei. Quaecumque hora ingemuerit peccator omnium iniqui
tatum eius non recordabor. **¶** Licet peccata in contritione di

De sacramentis in generali

mitant. tñ pctā s̄s̄ nihilomin⁹ sacerdotib⁹ p̄fitēda si possibili-
tas occurrat. Sac̄m̄ ordinis instituit qñ in die cene post q̄s̄
cōdicauit ap̄los dixitq; eis. **H** facite in meā p̄memoratōez. **L**uc
eñ fm̄ doc. oēs ap̄los in p̄biteros ordinauit. **S**ac̄m̄ p̄o or-
dinis x̄ps instituit septupl̄r fm̄ q̄ septē s̄s̄ ordines. q̄tuor nō
s̄s̄ sac̄ri z̄ m̄iores. vt hostiariat⁹. lectorat⁹. exorcistat⁹. z̄ aco-
litat⁹. **E**t tres sac̄ri z̄ maiores. vt subdiaconat⁹. diaconatus.
et p̄biterat⁹. q̄ oēs dicunt̄ vnū sacramētū. q̄ ad vnū putat̄ p̄-
biteratū p̄ncipalit̄ ordinat̄. **O**rdinē hostiariat⁹ instituit qñ fe-
cit flagellū de funicul. z̄ eiecit de tēplo yēdētes z̄ emētes. **O**-
rdinē lectorat⁹ instituit qñ legēdo p̄ba **I**saie p̄dicauit dicens
Sp̄s dñi sup me. eo q̄ vnxit me. paup̄ib⁹ euāgelizare misit
me z̄c. **O**rdinē exorcistat⁹ instituit qñ demōes ab hōib⁹ ob-
sessis eij̄ p̄cepit. **O**rdinē acolitat⁹ instituit qñ p̄dicādo dixit
Ego sum lux mūdi. **O**rdinē at̄ subdiaconat⁹ instituit qñ p̄-
cena pedes discipuloz̄ suoz̄ lauit. **O**rdinē diaconatus velut
leuita vigilare monuit. **O**rdinē p̄biterat⁹ instituit qñ disci-
pul̄ suis corp⁹ z̄ sanguinē p̄buit sumēdū dicens **H**ec q̄tensc̄
q̄ feceritis in mei mēoria faciat̄is. **D**ūq; patri corp⁹ z̄ sangui-
nē suū in ara crucis semetip̄m hostiā obtulit z̄c. **S**acramē-
tū aut̄ extreme vnctōis instituit qñ ap̄los misit vn̄gere ifirmos
et sanare. **V**n̄ illud q̄d dicūt aliq̄ doctores. s. q. b. **J**aco. insti-
tuit istō sacramētū qñ dixit in canonica sua **I**nfirmat̄ q̄s ex
vob̄ in ducat̄ p̄biteros ecclie z̄ orēt sup eū vn̄gētes eū oleo in
noīe dñi. **S**alua eoz̄ reuerētia nō reputo verū p̄pter rōem in
p̄ncipio hui⁹ capli dictā **C**redo ei q̄ illō dcm̄. b. **J**aco. nō
fuit institutio sac̄ri s̄z̄ p̄mulgatio. vñ. b. **J**aco. nō fuit institutor
hui⁹ sac̄ri s̄z̄ solū p̄mulgator. **D**e sac̄ro at̄ m̄rimoniū qñ fuerit
institūtū z̄ vtz̄ fuerit institūtū a x̄po incarnato ē dubiū cū ma-
trimoniū fuerit institūtū in statu innocētie. z̄ fuit in tpe q̄d fuit
añ incarnatōez sicut z̄ post incarnatōez. **E**t iō ad h̄mōi dubita-
tionis solutōez sciendū ē. q̄ m̄rimoniū p̄t trib⁹ modis p̄side-
rari. **U**no mō put̄ ē officiū nature. **A**lio mō put̄ ē remediū
carnalis p̄cupiscētie. **T**ercio mō put̄ est signū alicuius rei. s.
cōiunctionis ch̄risti z̄ ecclie. quā significat̄ p̄iunctio animoz̄
viri et vxoris. et coniunctionis nature humane et diuine in

Tractatus. i. prime partis

psonā filij dei. quā fecit coniunctio corporoz. **U**nionem pmo et
lido modis p̄sideratū nō est sac̄m. put h̄ loq̄mur de m̄rimo-
nij sac̄o. **T**ercio mō p̄sideratū ē m̄rimoniū sac̄m. et sic fuit in-
stitutū a xpo qm̄ in vtero p̄ginis voluit nr̄am naturā diuine na-
ture vnire in vnitate sui suppositi seu p̄sone. quā vnionē fecit
m̄rimoniuz. **S**icut em̄ in actu m̄rimoniali vir et vxor s̄ duo
in carne vna. sic due nature. s. hūana et diuina s̄ in p̄sona vna
vics in p̄sona filij. **E**t istud sufficiat de institutōe sacramētoz

De efficacia et p̄tute sacramētoz in generali **Ca. ij.**

De efficacia et p̄tute sacramētoz sciendū ē q̄ p̄tus sacra-
mētoz in generali. qz postea dices de p̄tute cuiuslibet in
sp̄ali p̄sistit in duobz. s. in auferēdo culpā et p̄ferēdo gratiam
Om̄ne em̄ sacramētū noue legis nisi sit ober. i. impedimētū ex
pte recipiētis auferit culpā si inuenit eā. et p̄fert vel auget gr̄az
Et p̄ hoc dicit sacramēta noue legis a sacramētis antiq̄ legis
qz sacramēta veteris legis sacramēto circūcisōis excepto q̄
tū erat ex pte opis opati nullā virtutē habebāt q̄tū ad ablu-
tionē culpe et collatōem gr̄e. s. totā p̄tutē et efficaciam habebāt
ex pte opis opantis. **S**acramēta at̄ noue legis nō solū h̄nt ef-
ficaciā ex pte opis opati. imo etiā ex pte opis opantis **O**pus
operās vocat̄ deuotio suscipiētis sacramētū **O**pus opatum
vocat̄ opus exercitatū circa sacramēta. **S**ic opus opatū in
baptismo est asp̄sio vel imersio aq̄ et platio p̄boz **E**t q̄ sacra-
mēta noue legis q̄tū ē ex pte opis opantis p̄ferūt gr̄am et s̄
cā gr̄e. p̄p̄ d̄finitōez sac̄ri positā a mḡro sniaz. i. iij. li. di. i.
q̄ talē **S**ac̄m̄ ē inuisibil̄ gr̄e visibil̄ forma. vt eius similitudinē
gerat et cā existat **U**tq̄ autē sit gr̄e cā sine qua nō aut propter
quā indigeret studio maioris p̄sideratōis q̄ p̄tineat ad p̄ns
opusculū. et ideo relinquo **E**t est et alia virtus sacramētoz
noue legis. quia quedam eoz imp̄munt caracterē in suscipiē-
tibus ea sicut baptismus. p̄firmatio. et ordo. **E**t est caracter
quedā potestas sp̄alis p̄ quā suscipiens sacramētū p̄t aliqd
facere vel recipere. quod nō poterat añ **S**icut baptizatus p̄t re-
cipere alia sacramēta ecclie. quod non potest facere non bap-
tizatus **E**t ordinatus potest exercere officij sui ordinis qd
nō p̄t facere nō ordinatus. **E**t confirmatus tenetur audacter

De sacramētis in generali

Confiteri fidē xp̄i tpe p̄secutōis fidei. ad q̄d nō tenet nō p̄firma-
tus nisi forte in speciali inquireret de fide. **Alia autē sacramē-
ta** scz eucharistia. extrema v̄ctio. z matrimonii nō imp̄mūt
caractere. z p̄nt multoties iterari. Sic homo p̄t multoties
cōmunicare z multoties cōfiteri. z multoties inungi. z mor-
tua vna v̄roze cū alia p̄bere. Sed sacramēta q̄ imp̄mūt cara-
cterē nō possunt nec debēt iterari. Sic nullus debet bis bap-
tizari vel p̄firmari. v̄ eodē ordine ordinari. Et est rō. qz virtus
eorū sp̄manet. s. caracter qui est indelibilis. Et istud sufficiat
de virtute z efficacia sacramentorum in generali.

De numero sacramentorum. Ca. iij.

Quantū autē ad numerū sacramentoz sciēdū est qz septem
sūt sacra. s. bap̄tizm̄. p̄firmatio. eucharistia. p̄nia. extre-
ma v̄ctio. ordo. z matrimonii. **Distinctio z sufficiētia** horū
sacroz dat̄a quibusdā doctorib⁹ talis. Sic est in vita corpora-
li. sic suo modo d̄z esse in vita sp̄uali. In vita autē corporali sic
videm⁹ qz p̄mo generat homo. sc̄do auget. tercio nutrit. q̄r-
to venit ad tantā p̄fectōz h̄tus qz p̄t sibi silez generare. z sic
genus h̄uanū multiplicat. Et qz sanitas hoīs p̄t impediri p̄
infirmatē. iō homo indiget medicina duplici. vna p̄ infirmi-
tatē. alia p̄ reliq̄as infirmitatis. Et sicut in vita corporali quī
q̄ sunt necessaria. s. generatio. augmētum. nutrimentū. mul-
tiplicatio. z medicina. sic in vita sp̄uali qualis est vita fide-
lium viuētū in fide z v̄nitate ecclesie sunt quinqz necessaria
scz sp̄ualis generatio q̄ fit in bap̄tizino p̄ quā homo regenerat̄
p̄o. Sp̄uale augmētū qd̄ fit in p̄firmatiōe in q̄ gratia bap-
tizinal̄ auget. Sp̄uale nutrimentū qd̄ dat̄ in eucharistia que
est cib⁹ sp̄ualis aīe. Et quia fideles indigēt multiplicari sp̄i-
tualiter z cc̄paliter. q̄stū ad multiplicatōz sp̄itualem acci-
p̄t sacramentū ordinis. per qd̄ ministri ecclesie multiplicātur.
Quātū ad multiplicatōz corporalem accip̄t sacramentum
matrimonii. qd̄ ordinat̄ ad multiplicatōz fidelū. Sp̄ualis me-
dicina est sacramentū penitētie cōtra sp̄uales infirmitatem q̄
est peccatū. **Contra reliq̄as peccatoz est extrema v̄ctio.**
Et sic patet numerus z sufficiētia septem sacramentoz. Et
ista sufficiant de sacramētis in generali.

Tractatus. ij. prime partis

Tractatus secundus prime partis de baptismo. Et habet octo capitula.

Nunc dicendum est de sacramenti in speciali. Et primo de baptismo. Circa quod consideranda sunt octo: Primo quid est baptismus. Secundo de materia eiusdem. Tercio de forma. Quarto de ministro baptismi. Quinto de suscipiētib; baptismū. Sexto de ritu baptismi. Septimo de effectu baptismi. Octavo de annexis baptismi.

Quid est baptismus et unde dicatur. **Cap. i.**
Baptismus est ablutio corporis exterioris cum scriptura. i. taxata forma verborum sancta. ita tamen quod illa ablutio materia que fit exterioris in corpore est signum ablutiois spiritualis quam deus facit interioris in mente. Et dicitur baptismus a baptizo as. quod idem est quod abluo is. Unde baptismus grece idem est quod abluo latine.

De materia baptismi. **Cap. ii.**
Materia baptismi est aqua simplex elementaliter. Quod autem ista aqua sit propria materia baptismi tota ratio est ex institutione christi qui instituit baptismum fieri in aqua elementaliter. Sic enim instituit baptismum fieri in vino vel in aliquo alio liquore. vinum vel aliud aliud liquorem esse propriam materiam baptismi. Aliquam tamen congruenter assignat a doctoribus quare christus instituit baptismum magis fieri in aqua quam in aliquo alio liquore. Quare una est. quare scriptura maxime necessitatis dicitur habere materiam maxime congruam. ne propter defectum materie aliquis impeditur a susceptione illius sacri. sed baptismus est scriptura maxime necessitatis. quare sine baptismo nullus potest saluari. ideo ne ullus possit se excusare a susceptione baptismi propter defectum materie vel caritativitatem eius baptismus dicitur habere materiam maxime congruam. talis autem materia est aqua. que invenitur in quibuslibet terra et de facili potest haberi. Possit se aliquis excusare si materia baptismi esset vinum vel oleum vel lac vel alius liquor preciosior quam non inveniret in omni terra. nec possit ita quibuslibet de facili habere. Alia congruentia sive ratio quare aqua est propria materia baptismi assignat a doctoribus talis. quare proprietatem aqua maxime est conveniens baptismi. Est enim aqua mundificativa sordium. refrigerativa estivationum. pura. i. lucida oculis intuitivum. Sicut baptismus

De baptismo

mundat sordes aie: iō vocat baptism⁹. qz baptism⁹ grece idē est qz lotio latine. **U**n baptizare idē est qz lauare. **B**aptism⁹ em̄ refrigerat estū carnal' & cupiscētie. illūinat oculos mēt̄s respectu diuine noticie. **A**rguūt ḡ doctores sic. **I**llud est ppa materia baptismi cui⁹ pprietatē maxie puenit baptismo. sed aq̄ rē. ḡ aq̄ est ppa materia baptismi. **U**tz autē aq̄ sit bñdicta v' nō nihil facit ad baptismū. qz ita bñ pōt fieri baptism⁹ in aq̄ nō bñdicta sic in aq̄ bñdicta. **S**z aq̄ baptismal' in ecclia bñdicūt pp̄ solēnitatē & maiorē reuerētā ad baptismū. **E**t etiaz aq̄ sit calida v' frigida nihil ad baptismū. s; sp̄ vitādū est picu' in baptizādū. **S**z nūqd in aq̄ roseacea v' in aq̄ ardēte v' in alijs aquis distillat' possz fieri baptism⁹ si aq̄ elemental' inueniri nō possz. **D**icēdū est qz nō. qz tales aq̄ nō sūt pprie aq̄ s; humores illoz corpum a q̄b' distillāt. **I**n lixiuio at si aq̄ nō possit inueniri possz fieri baptism⁹. cū lixiuū nihil aliud sit nisi aq̄ colata p cineres. **E**t pp̄ eandē rōez dicūt aliqui doctores qz in vrina pp̄ defectū aq̄ possz baptizari. qd̄ tñ nō credo eē verū. qz vrina nō est aq̄ s; humor resolut⁹ a cib' & mest'. **E**t idēz dico de salina. i. c. **N**ō vt apponeres. de bap. **S**z nonne in brodio carnū possz fieri baptism⁹ vbi aliq̄ alia aq̄ nō possz inueniri. **D**icēdū est. qz aut tāta resolutio carnū est facta i brodio illo qz definit ibi eē por spēs aq̄. & ē alia spēs de nouo generata. & tūc nō p̄t ibi fieri baptism⁹. aut nō est ibi tāta resolutio facta carnū. & tūc fieri p̄t. & in tali brodio baptizari. **Q**n̄ at tal' resolutio sit facta aut qñ nō. p̄t pp̄edi in spissitudine. **S**i aut sit tāta spissitudo illi⁹ brodiū q̄nta est in cutico v' aliq̄ntuluz minor nō credo qz possit in illo brodio baptizari. **S**i aut non sit spissitudo s; brodiū sit aliq̄ntulū pigue. credo qz tūc in illo brodio possz baptizari. **E**t idē dico de luto. s; si aq̄ exp̄mat ex illo luto. in illa aq̄ exp̄ssa p̄t fieri baptism⁹. **S**i nix etiā liq̄fiet in illa aq̄ liq̄facta a nixē possz baptizari. **S**olet at ab ali q̄b' tal' q̄stio fieri. si essz vn⁹ puer baptizād⁹ iuxta vnū puteū profundū. & ille qui deberet puerū baptizari nō haberet cū q̄ extraheret aquā de puteo. nec posset aliunde aquā habere & puer esset in piculo mortis. nūquit debet puerū proijcere ad puteū dicēdo. **B**aptizo te in noie patris & filij & sp̄s sc̄i. **D**icēn

Tracta. ii. prime partis.

dum est q̄ nō. q̄ s̄m qd̄ dicit br̄s paul⁹. Nō sūt faciēda mala vt eneniāt bona. **L**z̄ ḡ ex h̄ istud bonū eueniret q̄ aia ist⁹ pueri saluaret. n̄ ille q̄ p̄iceret istū puez faceret istd̄ malū q̄ peccaret mortalit̄ z̄ sic q̄tū in se ess̄z dānaret aiaz suā. z̄ q̄libet ex ordine caritat̄ tenet pl⁹ diligere aiaz suā q̄ aiaz cuiuscūq̄ alteri⁹. Et si dicat̄ q̄ talis posset oteri z̄ cōfiteri de isto peccato. z̄ sic nō dānaret aia sua. Dicendū q̄ istd̄ est fatuū dicere q̄ null⁹ cert⁹ est de vita sua. vñ iste nō est cert⁹ an statū post q̄ p̄iceret puez v̄ etiā i ip̄o actu p̄ictōis moriāf. **U**n̄ h̄zē talē spem ē p̄pe tēptare deū. q̄ certū est q̄ talis si p̄iciat puerū peccat mortalit̄. icertū ē aut̄ si deus det sibi spaciū p̄fite di. Quare sciendū est s̄m consiliū br̄i Aug. dicēt̄. Tene certū z̄ dūmitte incertū. de. pe. di. vij. c. ij. vt habitū est loco suo.

De forma baptismi La. iii.

Quia forma baptismi sciendū est q̄ alia forma v̄tūf̄ greci in baptizādo. z̄ alia forma v̄tūf̄ latini. **N**az̄ greci v̄tūf̄ tur talis forma. **B**aptizet seru⁹ xp̄i tal̄ in noie patris z̄ filij z̄ sp̄i r̄uissci amē. **L**atini ā v̄tūf̄ istī forma. **B**aptizo te in noie patris z̄ filij z̄ sp̄i r̄uissci. amē. **E**t q̄uis ex v̄traq̄ forma sc̄q̄t̄ baptism⁹. nā greci ita bñ baptizati sūt sic̄ latini. qd̄ patz. qz̄ q̄n̄r̄ deūt ad v̄nitatē fidei ecclie romane nō baptizant̄. tamē forma latinor̄ p̄ueniētior est q̄ grecor̄. qd̄ patz̄ quo ad nūc ex duobus. **P**rimo. qz̄ illa forma baptismi p̄ueniētior est q̄ maḡ cōcordat cū p̄bis xp̄i instituent̄ baptismū. s̄z xp̄s institues baptismū dixit apl̄is vt recitat br̄s Mathe⁹ in euāgelio suo vl̄ca. **T**e doce te oēs gētes baptizātes eos in noie patris z̄ filij z̄ sp̄i r̄uissci. **E**t cū ist̄ p̄bis maḡ cōcordat p̄bū istud baptizo. q̄s h̄ p̄bū baptizet. qz̄ h̄ p̄bū baptizo est actiuū. z̄ istud p̄bū baptizet est passiuū. z̄ istud p̄ncipiū baptizātes descendit ab actiuo z̄ nō a passiuo. quare p̄ueniētior est forma latinor̄ q̄ dicit baptizo. q̄s forma grecor̄ que dicit baptizet. **S**ecūdo potest idē patere sic. **N**ulla forma est cōueniētior forma baptismi in qua z̄ p̄ qua maḡ exp̄munt̄ ea que sunt necessaria in baptismo. s̄z talis est forma latinor̄ p̄ p̄patōz ad formā grecor̄. qz̄ in baptismo est necessaria s̄t̄ dei cōferent̄ efficacā baptismi. z̄ istud tāgūt i v̄traq̄ forma cū dicit̄ in noie patris z̄ filij et

De baptismo

spiritu sancti. Est etiā ibi necessaria persona suscipiens bap-
tismi: et ista exprimitur in forma grecorum. cū dicitur seruus dei talis. In
forma autē latinorum. exprimitur cū dicitur: Etia est ibi necessaria perso-
na ministri baptizantis. q̄ nō exprimitur ad mīn⁹ explicite in for-
ma grecorum. In forma autē latinorum exprimitur explicite cū dicitur. ba-
ptizo. quare puenientior est forma latinorum q̄ grecorum. Veri-
simile em̄ est q̄ forma qua vtit̄ romana ecclesia. q̄ disponēte
dño oim ecclesiarū caput est et magistra. extra de bap. et ei⁹ ef-
fec. c. maiores. sic puenientior q̄cūq; alia. Est ḡ debita forma
baptismi. Baptizo te in noie patris et filij et spūs sancti. Amē.
¶ Quid autē noiat persona baptizanda vlt̄ q̄ ponat̄ ibi ego et no-
mē dicēdo. Petre vel maria. ego baptizo te etc. nō sunt de eē
forme. qm̄ sine ipsis posset fieri baptism⁹. tñ debēt poni i for-
ma p̄p̄t maiorē expressionē. nō em̄ est necessariū q̄ exp̄sse po-
nant̄. Ista autē forma pōt pferri in latino vel in quocūq; alio
idēomate. ¶ Utrū autē posset aliqd̄ immutari circa istam for-
mā. Sciēdū est q̄ ille qui immutaret aliqd̄ circa istā formam
aut intēdit mutare ritū ecclesie. et sic nō esset baptism⁹. aut in-
tēderet illud facere qd̄ facit ecclesia. s; ex ignorātia vlt̄ inaduer-
tia aliquid circa istā formā mutaret. Et tūc circa hoc sciēdū ē
q̄ talis mutatio potest fieri quinq; modis. Uno mō totalit̄
mutādo p̄ba ipsius forme. et tūc nō sit baptism⁹ ex tali forma
sicut si diceret baptizo te in noie genitorū et geniti et pcedētis
ab utroq; Licet em̄ ex cōi vsu loquēdi genitorū scet patrē. et ge-
nitū scet filiū. et pcedēs ab utroq; significet spūs sanctū. Tñ
p̄belloquēdo in diuinis genitor et genitus et pcedēs exp̄ssi⁹
significāt act⁹ notionales q̄ ipsas psonas. in forma autē ba-
ptismi debet fieri mētio exp̄ssa de psonis. Alio modo pōt fi-
eri mutatio circa formā baptismi trāspōnēdo verba ip̄i⁹ for-
me sicut si diceret sic. Baptizo te ego in noie patris et filij et spi-
ritu sancti amē. vel quocūq; alio modo trāspōnēdo. Et tūc
manet idē sensus p̄boz ex tali mutatione nō impediret bap-
tismus. Alio modo potest fieri mutatio circa ip̄am formā ba-
ptismi addēdo aliquid ad ip̄am formā. Et tūc aut talis addi-
tio corrūpit sensū verboz forme. sicut mutabat formā arrius
dicēdo sic. Baptizo te in noie patris maioris. et filij minoris
b i

Tracta.ii. prime partis

et spiritus sancti. Talis additio corrumpit sensum verborum forme cum tollat equalitatem personarum. et sic non fit baptismus. Aut talis additio non corrumpit sensum verborum forme. immo non obstante tali additione adhuc manet idem sensus verborum. Et tunc si ille qui addit aliquid intendit mutare formam ecclesie nihil facit. cum non baptizet in fide ecclesie. Si autem non intendit mutare formam ecclesie sed ex quadam fatua devotione addat aliquid. ut sic baptizo te in nomine patris et filii. et spiritus sancti. amen. et beate virginis ut beata virgo adiungat te. vel aliquid aliud tale. talis additio non impedit baptismum. Alio modo potest mutari forma baptismi diminuendo de ea aliquid. Et tunc si diminuat dictio integra quecumque sit illa de omnibus istis. Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. nihil facit. quia omnia ista verba sunt de esse forme. Si autem non diminuat dictio integra sed pars dictionis. tunc aut diminutio talis fit in principio dictionis. si cut de ista dictione patris vel quacumque alia subtrahat primam litteram vel sillabam. talis diminutio impedit baptismum cum tollat sensum verborum. Si autem talis diminutio fiat de fine dictionis. sicut de ista dictione patris remoueat s. vel aliquid aliud tale. talis diminutio non impedit baptismum cum maneat idem sensus verborum. sic narrat in decretis. de concordia. dist. iiii. c. Remouent. quod quidam sacerdos ignarus lingue latine baptizabat sub ista forma verborum. Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. Et dicit papa in decreto illo quod vere baptizabat. Alio modo potest fieri mutatio circa formas baptismi interruptendo verba ipsius forme. et tunc si sit tanta interruptio quod ipsa impediatur intentio baptizantis. sicut si de mane diceret. Ego baptizo te. et postea iret ad expediendum negocia sua. et quando rediret diceret. in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. nihil faceret. Si autem non sit tanta interruptio quod impediatur intentio baptizantis. sicut si diceret. Baptizo te in nomine patris. et hoc dicto dicat assistantibus. tacete vel orate. vel aliquid tale. et postea perficeret. ex hoc non impediret baptismus.

V De ministro baptismi.
Capitulum. iiii.

De baptismo

Minister baptismi est duplex. Unus extra casum necessitatis. et iste est solus sacerdos: quia ad solum sacerdotem extra casum necessitatis pertinet baptizare. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. Ille est proprius et minister ordinarius sacramentorum qui habet potestatem super corpus christi verum. sed sacerdos solus est talis: ergo solus sacerdos est proprius et ordinarius minister sacramentorum. Quia autem ad illum pertinet ministratio seu dispensatio sacramentorum. qui habet potestatem super corpus christi verum: probatur sic. quia ad illum pertinet ordinatio corporis christi mystici quod est ecclesia. et congregatio fidelium qui habet potestatem super corpus christi verum: sed dispensatio sacramentorum pertinet ad ordinationem corporis christi mystici. et dispensare sacramenta pertinet ad illum qui habet potestatem super corpus christi verum. sed talis est solus sacerdos quare ad solum sacerdotem pertinet dispensare et ministrare sacramenta. Alius est minister baptismi in casu necessitatis et iste potest esse tam vir quam mulier. tam fidelis quam infidelis. Hoc enim interest inter baptismum et alia sacramenta quod minister baptismi potest esse alius quam sacerdos. non autem minister aliorum sacramentorum. Et ratio istius est. quia baptismus est sacramentum maxime necessitatis. non autem alia sacramenta. quia sine baptismo nullus potest esse saluus. nulla enim sine baptismo salus est. Sine autem alijs sacramentis saluantur multi. Arguunt ergo doctores sic. Illud sacramentum quod est tamen necessitatis quod sine eius susceptione nullus saluari potest debet habere ministrum ita communem quod propter defectum ministri nullus ab ipsius susceptione excusetur. sed sacramentum baptismi est tante necessitatis quod sine eius susceptione nullus saluari potest. dicente christo salvatore nostro. in Joh. ca. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire in regnum dei. Ideo sacramentum baptismi debet habere ministrum ita communem quod nemo propter defectum ministri excusetur a susceptione baptismi. Et idcirco in casu necessitatis tam vir quam mulier. tam fidelis quam infidelis. sic. in deo. pagano. heretico baptizare potest dummodo baptizet in aqua. et debite profertur per verba forme baptismi. et habeat intentionem faciendi illud quod facit

Tracta. ii. prime partis

ecclesia **L**icet infidelis nō crederet illud valere. ita tamen q̄
semper deferendum est ceteris paribus digniori. **U**nde in
fidelis in presentia fidelis non debet baptizare. mulier etiam
in presentia viri nō debet baptizare. nō p̄motus etiā ad sacros
ordines in presentia p̄moti. **L**aic⁹ etiā in p̄ntia clerici tonsura
nō debet baptizare. **E**t rō istoz est. q̄ ille qui baptizat in p̄
sona xp̄i baptizat. z repr̄sētat ei⁹ p̄sonā q̄ p̄fecti⁹ repr̄sētat
p̄ fidēlē q̄ p̄ infidelē. p̄ virū q̄ p̄ mulierē. p̄ p̄motū q̄ p̄ nō
p̄motū. z p̄ tonsuratū q̄ p̄ nō tonsuratū. **S**ciēdū ē t̄n q̄ in il
lo q̄ baptizat requirit̄ int̄rio baptizādi. s. faciēdi illud qd̄ int̄
dit seu facit ecclesia aliter nō est; baptism⁹ q̄uis alia necessaria
ad baptismū sunt ibi. **N**ō aut̄ requirit̄ talis it̄rio q̄ baptizans
intendat baptismum valere baptizato ad vitam eternam. un
mo cum intentione contraria. s. cum intentione q̄ baptism⁹
nihil valet. **S**ufficit em̄ q̄ baptizans in tendit facere illud qd̄
facit ecclesia quodcumq̄ sit illud z valet baptismus. **E**t nun
quid si aliquis minus vel quicumq̄ alius ludendo aspergit
aquam super aliquos non baptizatos dicendo **B**aptizo vos
in nomine patris z filij z spiritus sancti amen. tales erunt bap
tizati. **D**icēdum ē q̄ talis aut̄ intendit baptizare intendendo
facere quod facit ecclesia. licet de hoc faciat trufas z derisōes
suas. **E**t tunc talis q̄uis graviter peccet faciendo irreveren
tiam sacramento. t̄n vere confert baptismum. **S**i autem nō
intendat in mente sua facere quod facit ecclesia nihil facit.
Nunquid etiam in casu necessitatis aliquis potest baptizare
seipsum. **D**icendum est q̄ ille casus ponitur in quadam de
cretali incipiente **D**ebitum. extra de bap. z eius effec. vbi nar
ratur de quodam iudeo qui propter iudeoz metus non erat
ausus vocare aliquem fidelem. sed accipiens aquā dixit. **B**a
ptizo me in nomine patris z filij z spiritus sancti amen. **E**t ad
huius evidentiam notandum est q̄ triplex est baptismus. scz
fluminis. fluminis z sanguinis. **F**luminis scz q̄n aliquis bap
tizatur in flumine sive in aqua. z iste est sacramentum ecclie
Et de isto loquimur hic. **E**t loquendo de tali baptismo nul
lus potest baptizare seipsum. **E**t ratio reddit̄ a papa in illa de
cretali quia baptismus est quedam generatio spiritualis **E**t

De baptismo

ideo sicut seipsum nullus potest generare corporaliter dicitur
te beato **Aug.** in libro de trinitate. Nullus gignit seipsum
corporaliter. ita nullus seipsum potest generare spiritualiter. bap/
tizando vicem seipsum. Et est alius baptisimus. scilicet. a ministeris qui
spiritualiter mundat et abluit alicuius inuisibiliter a pec/
cato. Et tali baptismo potest aliquis baptizare seipsum dispo/
nendo seipsum ad gratiam dei. et sic non baptizatus adultus ha/
bendo deuotionem ad baptismum et essendo in proposito quod
si haberet oportunitatem susciperet sacramentum baptismi: et
si moriatur in tali proposito saluatur. nec est hoc contra scripturas
quod est supra allegatum. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et
spiritu sancto non potest introire in regnum dei. quod intelligendum
est renatus ex aqua in paruulis in re. sed in adultis vel in re vel
in voto. Et licet iste non sit regeneratus ex aqua in re. est tamen
in voto. Et est alius baptismus. scilicet. baptismus sanguinis. scilicet. quando ali/
quis non baptizatus suscipit mortem pro fide christi. Et talis baptil/
mus proficit ad salutem dum tamen habeatur baptismus aquae
in voto. si ille qui sustinet mortem est adultus. Sicut habetur
in legenda beate katherine de illis rethoribus qui ad eius pro/
dicationem conuersi fuerunt. quos imperator fecit comburi.
Si autem non sit adultus non requiritur tale votum. sed sus/
cipit mors tolerata pro christo. sicut fuit de innocentibus. Et
tali baptismo nullus potest se baptizare. quia nulli licitum est
interficere seipsum pro quacunque causa. Nec est contra hoc de
Samsone et **Rasias** qui interfecerunt seipsum. Quia ut dicit be/
atus **Hieronimus**. Factum eorum non est trahendum ad con/
sequentiam. quod privilegia paucorum non faciunt legem communem.
Anquid etiam in ministro baptismi requiritur bonitas vite
scilicet quod sit sine peccato mortali. Dicendum quod ista questio intelli/
genda est de sacerdote. quod ut dictum est proprius minister bap/
tismi est. Ad huius solutionem sciendum est quod quantum ad effe/
ctum baptismi nihil facit bonitas vel malicia ministri. quod siue
sit bonus siue malus offert ut dictum est verus baptismus. Sed
quod ad ministerium utrum peccet vel non in baptizando. Di/
cendum est ergo quod aut sacerdos baptizat in casu necessitatis si
ne solennitate. sicut faceret una vetula. et tunc aliqua non peccat

Tracta. ii. prime partis

mortaliter si baptizat existens in peccato mortali. Aut baptizat extra casum necessitatis et cum solemnitate et tunc peccat mortaliter si baptizat existens in peccato mortali. quia facit irreverentiam sacramento. Verum est quod dominus Durandus quondam episcopus auiciensis. et postea episcopus Bodoensis in francia. et magister in theologia celeberrimus. et insuper ordinis predicatorum. qui fuit doctor sacri palatii dicit in quarto suo sacramentali. quod quomodo documque sacerdos existens in peccato mortali baptizat peccat mortaliter. utrum eius opinio sit vera nescio: tamen scio bene quod est dura. ¶ Scendum est quod minister baptismi debet esse vnus. Et ratio assignatur communiter a doctoribus. quia baptizans baptizat in persona christi qui est vna persona. Et idcirco persona baptizantis debet esse vna. unde plures non possunt baptizare vnum. Et si dicatur quod vnus possit baptizare plures dicendo. Ego baptizo vos in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. Ergo a simili plures possent baptizare vnum dicendo. Nos baptizamus te in nomine patris et filii et spiritus sancti. Dicendum quod non est simile. quia cum dicitur baptizo vos idem est ac si diceretur. baptizo te et te. quando autem dicimus. nos baptizamus te. idem est ac si diceretur. ego et tu baptizamus. quia differentia est inter nos et vos. quia nos idem est quod ego et tu. vos autem idem est quod te et te. Ideo dicendo vos nihil mutatur in forma sed dicendo nos mutatur aliquid in forma. ¶ Solet autem ab aliquibus ponit talis casus. ponatur quod hic sint duo. quorum vnus sit mutus et alius sit mancus. et sit tibi vnus puer baptizandus et mutus aspergat eum aqua et mancus proferat verba. queritur utrum talis puer sit baptizatus. Dicendum est quod aut isti baptizant in forma grecorum aut baptizant in forma latinorum. Si baptizant in forma grecorum: tunc dicunt aliqui doctores quod talis puer non est baptizatus: quia vsupra dictum est baptizans in quacumque forma baptizat baptizat in persona christi. ut dicit beatus Iohannes baptista dicens de christo. Qui me misit baptizare dixit mihi. super quem videris spiritum descendentem hic est qui baptizat. persona autem christi est vna. Unde Anathasius. Non duo tamen sed vnus

De baptismo

est christus. quare oportet q̄ ille qui baptizat sit vnus in qua
cunq; forma baptizet. Alij aut̄ doctores sicut **Joannes Sco**
tus et sui sequaces dicunt q̄ si baptizent in forma grecorū q̄
est vere baptizatus. quia vt dicunt. licet ille qui baptizat bap
tizet in persona christi cuius est vna persona. baptizat tamen
in nomine trinitatis in qua sunt persone plures. et sic non con
trariatur baptismo fm̄ formam grecorū si sunt plures bap
tizantes. **Que** istarū opinionū sit verior nescio. sed meo
iudicio papa est consulendus super hoc. ad quē maiores que
stiones potissime circa articulos fidei contingentes sunt re
ferende. extra de bap. et eius effect. ca. maiores. Si autem ba
ptizent in forma latinorū dicunt communiter quasi omnes
doctores q̄ non baptizant propter rationem supra dictā de
differentia de nos et vos. que est ratio venerabilis doctoris
sancti **Thome** de aquino in vltima parte summe. Assignat̄
ratio talis a magistro **Herneo** britone. quia in sacramēto ma
xime veritatis nil debet esse falsitatis. sed baptismus est sacra
mentum maxime veritatis. ergo in baptismo nil debet esse
falsitatis. Sed si isti vterentur forma latinorū qua vtitur
Romana ecclesia et sibi adherentes. esset in tali baptismo fal
sitas. quia mancus dicendo. ego baptizo te. i. abluo te in
nomine patris et c. ipse mentiretur. quia ipse non baptizat. i. nō
abluo. immo hoc facit mutus. quare manifestum est q̄ talis
baptismus est nullus. **Hanc** autem rationem conantur sol
uere aliqui doctores dicentes. q̄ si ille mancus non diceret
ego baptizo. sed diceret nos baptizamus te: et sic non diceret
falsum immo verum. quia ista oratio. nos baptizamus te ve
ra est per synodoche. Sicut si essent duo scriptores qui scrip
sissent vnum librum. ita q̄ vnus ipsorum scripsisset medietate
tem et alius aliam medietatem. vnus eorum posset vere dice
re nos scripsimus istum librum. **A** simili cum mutus in bap
tismo tali aspergat siue infundat aquam. et mancus proferat
verba. vterq; potest vere dicere. nos baptizamus te. **Hoc** au
tem nihil valet. quia ad hoc q̄ aliqua propositio verificetur
per synodochen. de duobus oportet. q̄ ambo fecerint ac
tum eiusdem rationis. quia si fecissent diuersarum rationum

Tracta. ii. prime partis

vna propositio non potest verificari de his. sicut si vnus rasisset pergamenum de quo scriptus est liber. et alius scripsisset librum. ista propositio. nos scripsimus librum istum. nullo modo potest verificari. Sic est de istis dicendo. Nos baptizamus te. quia insunder aquam et proferre verba sunt actus diuersarum rationum. ideo nullo modo de eis potest dicta propositio verificari. Et hec sufficiant de ministro baptismi.

B Desuscipientibus baptismum. *Cap. v*
Baptismum debent suscipere tam viri quam mulieres. omnesque sine baptismum vel in re vel in voto ut dictus est supra nullus potest saluari. Sed aliter est de adultis et aliter de parvulis. quia in adulto qui recipit baptismum requiritur intentio propria suscipiendi illius quod conferat ecclesia quia nemo ex aqua et spiritu sancto renascitur. nisi volens saltem in adultis. et sue voluntatis arbitris. in ca. Omnis. de con. dist. iiii.
In parvulo sufficit fides et intentio eorum qui eum offerunt ad baptismum. Sed nunquid potest aliquis in ventre matris baptizari sicut sit vna mulier pregnans de vno puero. et parturiendo sit in periculo mortis. nunquid in ventre eius debet baptizari. Dicendum quod non. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. quia ille qui suscipit baptismum debet suscipi a manibus ministri ecclesie et spargi aqua vel immergi in aquam sed ista non possunt fieri circa existentem in utero matris. quare existens in utero matris non potest nec debet baptizari. vide supra. c. quoniam in maternis. in principio de con. dist. iiii. vbi dicitur quod ille qui secundum Adam adhuc natus non est secundum Christum regnerari non potest. Et in. c. si quicquid est in homine. Sed ponatur quod aliqua pars pueri appareat extra. nunquid talis puer si timeatur de periculo ita quod non possit expectari quod totaliter nascatur potest baptizari. Dicendum quod illa pars que apparet extra aut est caput aut alia pars corporis. si illa pars que apparuit sit caput. tunc caput debet aspergi aqua dicendo. Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. et est vere baptizatus. et si nascatur postea non debet amplius baptizari. Et ratio est. quia caput est principalis pars corporis. et in eo vigent omnes sensus corporis. Si autem illa pars que apparet est alia pars quam caput. sicut manus vel pes

De baptismo.

tunc dicant aliqui doctores q̄ illa pars debet aspergi aqua & baptizari. & est vere baptizatus. nec si nascat̄ postea amplius debet baptizari. Et ratio est. q̄ baptismus fit p̄pter animam non p̄pter corpus. Anima aut̄ quantum ad essentia suam est tota in toto. & tota in qualibet pte corporis. & ideo quecūq; ps corporis baptizata fuerit tota est baptizata. Alij aut̄ dicunt q̄ talis ps debet aspergi aqua & baptizari. s; si puer nascatur postea debet baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego te nō baptizo. sed si tu non es baptizatus ego te baptizo in nomine patris & filij & spūs sancti. amen. Quis istorum verius dicat nescio. sed tñ credo q̄ istud vltimum sit securus. ¶ Sed nūquid si aliquis sit sanctificatus in vtero matris debet baptizari. Dicendū est q̄ sic. non quidem p̄pter culpam quā habet. sed vt ascriberetur in numero fidelium & in susceptione caracteris baptismalis. & vt impleretur p̄ceptū christi de susceptione baptismi. ¶ Sed nūquid filij iudeorum paruuli sunt baptizandi inuitis parentibus. Dicendū q̄ aliqui doctores sic Johannes Scotus & dominus Durandus episcopus auiciensis & sui sequaces dicunt q̄ sic. Dicunt em̄ q̄ principes et domini terrarum in quibus habitāt iudei possunt eis auferre filios suos. & eis inuitis facere eos baptizari cuz iudei sint eorum serui. & s̄m leges filij seruorum sunt res dominorum quorum sunt serui. ita q̄ domini possunt eos vendere vel impignozare. Arguunt igitur sic. Maius est aliquem posse obligare vel addicare seruituti alicuius domini temporalis q̄ seruituti dei. cui omnis homo de iure naturali tenetur seruire. sed domini terrarum in quibus habitant iudei vendere possunt filios iudeorum & tradere eos alteri domino inuitis parentibus. ergo possunt eos parentibus inuitis tradere seruituti christi. quod fit p̄ susceptionem baptismi. Alij vero doctores sicut beatus Thomas de aquino & sui sequaces. dicūt q̄ filij iudeorum paruuli non sunt inuitis parentibus baptizandi. & hoc p̄pter periculum q̄ possēt p̄tingere. q̄ qñ isti paruuli qui inuitis parentibus essent baptizati essent adulti cum p̄les naturaliter sequatur patrē. ipi forte abnegarēt baptismū & redirent ad iudaismum. verisimile em̄ est q̄ si iudeorum filij

Tracta. ii. prime partis

parvuli essent inuitis parentibus baptizandi. christiani sunt reges et imperatores qui precesserunt et fuerunt tanti zelatores fidei iudeorum filios fecissent baptizari. et etiam summi pontifices inducerent reges et principes in quorum terra habitant iudei ad hoc faciendum. **Q**uis istorum verius dicat lectoris iudicio relinquo. **S**ed nunquid furiosi et amentes debent baptizari. **D**icendum est quod isti furiosi aut fuerunt a natiuitate ita quod nunquam habuerunt usum rationis. aut habuerunt aliquotiens usum rationis. sed amiserunt propter aliquam causam. **S**i fuerunt furiosi a natiuitate non sunt baptizandi. quia ut dictum est in adulto qui debet baptizari requiritur fides et intentio suscipiendi illud quod confert ecclesia. sed tales non possunt habere fidem nec intentionem cum supponatur eos nunquam habuisse usum rationis. ergo tales non possunt suscipere baptismum. **S**i autem non fuerunt furiosi a natiuitate sed habuerunt aliquotiens usum rationis vel habent aliquotiens lucida intervalla. et tunc si in tempore quo habebant usum rationis. vel tempore quo habebant lucida intervalla habuerunt fidem et deuotionem ad baptismum. et petierunt ipsum debent baptizari si necessitas sit quamquam sint in furia. **S**i autem tempore quo habebant usum rationis. vel tempore quo habebant lucida intervalla non habebant fidem et deuotionem ad baptismum nec petebant ipsum non debent baptizari. **E**t idem dico de demoniacis. quia si antequam essent demoniaci habebant fidem et deuotionem ad baptismum et petebant ipsum debent baptizari. si autem non habebant non debent baptizari. **S**imile iudicium est de frenetico. **U**trum autem aliquis dormiens debet baptizari. **D**icendum est quod si possit excitari non debet baptizari in somno. sed si non possit excitari distinguendum est prout supra: quia aut tempore vigilie habuit deuotionem ad baptismum et petiit ipsum. et tunc debet baptizari. aut non habuit fidem et deuotionem ad baptismum et tunc non debet baptizari dormiens. **S**ed quid si sit vnum monstrum quod habeat duo corpora coniuncta debet ne baptizari ut vna persona vel ut due. **D**ico quod cum baptismus fiat propter animam et non propter corpus quantumcumque est.

De baptismo

sent duo corpora si solum esset vna anima debet baptizari vt vna persona. Sed si essent due anime debet baptizari vt due persone. Sed quomodo sciatur vtrum sit vna anima vl' due. Dico q' si sint duo corpora sunt due anime: sed si est vnus corpus est vna anima. Et ideo si sint duo pectora z duo capita supponendum est esse duas animas. Si autem esset vnum pectus z vnum caput quantumcunq; alia membra essent duplicata erit vna anima.

De ritu baptismi Caplm. vi.

Baptismus fit duobus modis. Uno modo immergendo in aquam. Alio modo aspergendo aquam. Quis autem sit melior modus. Dicendum q' si non timeatur de periculo vel propter debilitatem baptizantis vel pueri vel aliquid aliud. melius sit immergendo in aqua q' aspergendo. Cuius ratio assignatur. quia baptismus significat sepulturam christi. Unde dicit apostolus. Consepulti estis Christo per baptismum. sed melius figuratur sepultura quando fit immergendo q' quando fit aspergendo. ergo melius fit immergendo q' aspergendo. Sciendum est q' vnusquisq; debet seruare ritum ecclesie sue nec debet ipsum mutare. Vtrum autem requiratur trina immersio vel sufficiat vna. Dicendum q' sufficit vna. in. ca. propter de con. dist. iij. sed ceteris paribus melius fit per trinam in ca. post q' dist. iij. z glo. quia baptismus datur in nomine trinitatis. que trinitas melius representatur per trinam immersionem vel aspersionem q' per vnas ita tamen q' verba non finiantur ante q' omnes tres immersiones sunt complete. In hoc autem q' fiat vna vel trina qui libet debet seruare ritum ecclesie sue: vt dictum est supra de alio.

De effectu baptismi. Caplm. vii.

Effectus principalis baptismi est delere omnem culpam tam originalem q' actualem z conferre gratiaz z aperire ianuam regni celestis. in quo differt a circuncisione. quia licet ante passionem Christi circuncisio deleat culpam originalem z conferret gratiam. tamen ianuam regni celestis apere non poterat. Et ista est sententia Bede q' dicit in

Tract. ii. prime partis

omelia sua de circumcissione domin. i. Scire debz fraternitas vestra qd idem salutifere curationis remedium olim circumcissio in lege contra originale peccati vulnus agebat. quod nunc tpe reuelate gratie baptismus agere consuevit. excepto qd inuam regni dei celestis aperire non poterat. Sciendū autē qd baptismus aliter operatur in puulis & aliter in adultis. qz in puulis nihil requiritur a pte iporum. Sed in adultis requiritur a pte eorum qd non ponant obicem. i. qd non habeāt p̄trariam dispositionē. i. qd non accedāt fictē ad baptismū. s; accedant cū debita deuotiōe. Nō solū autē baptismus p̄fert gratiam. immo omnib; suscipientib; ipm̄ tam puulis q̄ adultis q̄ non ponunt obicē p̄fert omnes virtutes tam theologicas q̄ morales. Et si nō quantum ad vsum ad minus q̄tū ad habitum. Et ista est sententia p̄ciliū generalis: & habetur in p̄stitutionibus domini Clementis quinti. extra de sum. trini. & de fide catho. ca: fidei catholice. Est autē & alius effectus baptismi qz p̄ ipm̄ cōtrahitur cognatio spūalis que impedit matrimonium p̄trahendū & dirimit iam contractū. de hoc tñ dicit in fra qm̄ dicit de matrimonio. Per baptismum imp̄m̄ etiā character vt dictum est supra. & iō baptismus non debet iterari. immo pena illius qui iteraret s̄m̄ leges est decapitatio. L. ne sanctū baptisma iteret. l. ij. Scdm̄ vero canones. est qd non possit pmoueri ad sacros ordines.

B De annexis baptismi. Caplin. viii.
Baptismū autē qm̄ sit cū debita solennitate p̄cedunt cathecismus & exorcismus. Et est cathecismus idē qd instructio. qz in cathecismo instruit̄ baptizandus de fide & merito fidei. Unde baptizando petit sacerdos. quid petis ab ecclesia. Et ipse si est adultus respondet fidem. Si autē sit paruulus alij respondent in persona eius. videlicet patrini. & tunc sacerdos querit. fides quid tibi prestabit. & ille respondet vitam eternam. Et tunc dicit sacerdos. Hec est vita eterna &c. Et in isto cathecismo facit tria sacerdos baptizando: Pr̄mo mittit digitos in aures ei⁹ & ponit de salina i ore ei⁹ & fecit qd baptizandus d; h̄e aures aptas ad audiendū v̄bz dei. & documēta fidei. Positio salinae in ore ei⁹ significat qd de

De baptismo

bet esse promptus ad respondendum et ad loquendum de fi-
de. quia locutio fit mediante salua. Secundo facit sibi cru-
cem in fronte et in pectore. et significat quod baptizandus debet
habere et recipere fidem Christi in corde. quod significat crux
facta in pectore: et in ore confiteri fidem christi. Nec debet erit
bescere fidem christi quod significat crux facta in fronte. quod in
fröte statim apparet verecündia. quod per quod dicit aplos Ro. x.
Corde creditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem. Ter-
tio ponit ei sal in ore. quod significat sapientiam. iuxta doctrinam
apli ad Col. iij. His sermo eius debet esse sale sapie diuine
conditus. Exorcism⁹ idem est quod adiuratio. quod adiurat demō
ut exeat de anima baptizadi. ut det locū spūs sancto adueniē-
ti. Et facit tria sacerdos baptizando. quod primo facit ei crucem
in fronte cum pollice. et hoc masculo et femine dicendo. xps
vinit. xps regnat. et c. Et significat quod baptizandus designat ut
sit templū dei siue habitaculū spūs sancti. Secundo facit ei cru-
cem de spūto ad aures et ad nares et ad os dicendo. Effeta
quod est aperire. et significat quod baptizandus debet habere au-
res cordis clausas ne audiat suggestiones diaboli. et debet
habere os clausum ne loquat mala verba. et debet sic viuere
ut sit per doctrinam apli bonus odor christi in vita sua. vel
istud significat quod talis debet emittere fumum deuote oratio-
nis per quam effugatur demon. Juxta verbū Raphaelis in Tho-
bia. iij. c. Fumus eius effugat omne genus demonioꝝ. Et
ista sunt cum spūto. i. pūte christi. que significat per spūtum
per quod dicit glo. sup illo verbo Joh. ix. Lutum fecit ex spūto
et linit oculos meos. Nam sicut spūtum emittit ab interio-
ribus cordis. ita filius dei gignitur ex substantia patris. Ter-
cio facit ei crucem de oleo exorcizato in spatulis et in pectore
et significat quod baptizandus debet esse fortis ad luctandum
contra diaboli. et ad portandū onera penitentie. et ista fiunt
mediante oleo diuine gratie. Post baptismū autem sacerdos
facit tria baptizato. Primo ungit eū crismate. et facit virtutes
gratie spūs sancti quam sumpsit in baptismo. Secundo tra-
dit ei vestem albam: et significat innocentiam baptismalem.
Tercio tradit ei cereum incensum. et significat lumē fidei quod

Tract. iiii. prime partis

datur in baptismo. Sciendum autem q̄ ista non sunt de esse
tia baptismi. quia sine ipsis bene potest dari baptismus in
casu necessitatis. Sed in tali casu si baptizatus superuixerit
debet portari ad ecclesiam. ⁊ ibidem cathecizari ⁊ exorcizari
propter ritum ecclesie seruandum. Non autem debet bap-
tizari itez si sit certū q̄ sit recte baptizatus. si autē non sit certū
debet baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego non
te rebaptizo. sed si tu non es baptizatus ego te baptizo in no-
mine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. amen. Et hec sufficiāt bre-
uiter de baptismo.

Tractatus tertius prime par- tis de confirmatione. Et habet septem capitula.

Quia spirituales genera-
tionem sequitur augmentum spirituale. iō post
q̄s de spiritali generatiōe (que fit in baptismo)
dictum est. restat dicere de spiritali augmento
quod fit in confirmatione. Circa quā cōsideranda sunt septē
p̄rio quid est confirmatio. Secūdo de materia confirmationis.
Tercio de eius forma. Quarto de eius ministro. Quinto de
susciptentibus confirmationem. Sexto de eius ritu. Septi-
mo de eius effectu.

Quid est Confirmatio. Caplin. i.

Confirmatio potest sic definiri. Confirmatio est con-
signatio facta cum crismate in fronte baptizati ab epi-
scopo. cum certa forma verborum ad audacter confi-
tendum nomen Christi.

De materia confirmationis. Cap. ii.

Materia sacramenti confirmationis vt potest patere
ex dicta definitione est crisma. in quo crismate sunt
duo. scz oleuz oliuaz ⁊ balsam⁹. Et rō quare ista duo
sunt materia huius sacramenti est institutio christi qui insti-
tuit ista duo esse materiā hui⁹ sacramēti. licz em̄ nō inueniat̄
in euangelijs q̄ christus istud sacramentū instituerit. tñ bea-
tus Petrus qui fuit vicarius christi ⁊ pastor ⁊ rector vniuers⁹

De confirmatione

salis ecclesie docuit promulgauit et predicauit christum in-
stiusse. Et licet ista promulgatio non inueniatur in canonicis. i. in
epistolis beati Petri. in dominus papa habet in decretis romane
ecclesie. et potest haberi ex obseruantia primeua totius ecclesie uni-
uersalis a tempore beati Petri apostoli usque nunc. que quidem ob-
seruantia preeminet auctoritati cuiuscumque cum uniuersalis
ecclesia regatur a spiritu sancto et errare non possit. Et si queratur
quare euangeliste in euangelis non posuerunt materias et for-
mas sacrorum. Ad hoc respondet beatus Dionysius in libro de cele-
sti hierarchia dicens. quod euangeliste uoluerunt hoc facere ne ma-
terie et forme sacramentorum uenirent in derisionem infidelium. quod
sicut quod dicit saluator. margarite non sunt ponende ante por-
cos. Secus autem est de baptismo. quia baptismus est sacramen-
tum maxime necessitatis. quia sine baptismo nemo potest sal-
uari. Idcirco oportuit quod forma eius esset omnibus communis
et manifesta. Idcirco euangeliste posuerunt eam expresse in euan-
gelis. Assignat autem a doctoribus talis ratio quare crisma est propria
materia huius sacramenti. quod in crismate dicitur sunt duo
scilicet oleum oliuaz et balsamus. et proprietates maxime istorum conueni-
unt huic sacramento. quod oleum oliuaz est nutrimentum splen-
doris. et ideo ponitur in lampade. ut lumen possit ibi durare.
Et idcirco oleum est signum maioris noticie luminis fidei
quam debet habere pre alijs confirmatus. quia ipse tenetur
se expresse obijcere persecutoribus fidei et confiteri fidem. etiam
absque hoc quod requiratur. Unde de confirmatione dicit in psalmo Inueni
dauid seruum meum. in baptismi susceptione. oleo sancto meo
unxi eum. in confirmatione. manus enim mea auxiliabitur ei
in fidei persecutione. Balsamus autem ratione sue fragrantie
significat odorem bone fame et opinionis que debet esse in con-
firmato. Unde in Ecclesiastico. xxviii. c. Sic cinamomum et bal-
samum aromatizans odorem dedit. Arguunt ergo doctores
sic. Illud est propria materia sacramenti cuius proprietates
maxime conueniunt effectui ipsius sacramenti. sed pro-
prietates olei et balsami maxime conueniunt effectui sacra-
menti confirmationis. Sciendum autem quod ista oportet
primo esse sanctificata seu benedicta ab episcopo antequam

Tract. iiii. prime partis

sunt propria materia huius sacramenti. Et ratio assignatur a venerabili doctore sancto Thoma de aquino in quarto suo. Quia in illis sacramentis que christus recepit in corpore suo non requiritur sanctificatio materie eorum. quia ipse tactu sui sanctissimi corporis sanctificauit ea. Et ideo quia christus fuit baptizatus non requiritur de necessitate sacramenti quod aqua prius benedicatur antequam sit materia baptismi. quod ut dicit Beda. christus sue mundissime carnis tactu vinum regeneratiua contulit aquis. Quia etiam christus suscepit sacramentum eucharistie in seipso. non requiritur quod prius panis et vinum benedicatur antequam sint materia sacramenti eucharistie. Sed in illis sacramentis que christus non suscepit in semetipso requiritur quod precedat materie sanctificatio. et ideo quia christus non suscepit sacramentum confirmationis in seipso. ideo in confirmatione requiritur materie sanctificatio. Et ideo dico de sacramento ordinis et sacro extreme vinctiois quod oportet quod precedat materie sanctificatio. Alia autem ratio assignatur ab eodem doctore in vltima parte summe. quia in illis scriptis in quibus requiritur minister specialiter consecratus. requiritur quod materia sacramenti conformiter se habeat ad ministrum sacramenti. sed in sacramento confirmationis requiritur minister specialiter consecratus scilicet episcopus quare in sacramento confirmationis requiritur materia specialiter consecrata. igitur in alia materia non potest fieri hoc sacramentum.

De forma sacramenti confirmationis. Ca. iij.
Hoc forma huius sacramenti sunt verba que episcopus dicit quando facit crucez in fronte confirmandi cum crismate. que verba sunt ista. Consigno te signo crucis et confirmo te crismate salutis. in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. Et quod ista forma sit conueniens forma huius sacramenti potest sic probari. Illa forma est conueniens forma scripturam quam et in qua exprimitur scriptura ea que sunt necessaria ad sacramentum confirmationis. scilicet in ista forma exprimitur ea que sunt necessaria ad sacramentum confirmationis. quia in confirmatione est necessarius minister conferens sacramentum. Et iste exprimitur cum dicit. Consigno et confirmo. Et etiam ibi necessaria persona suscipiens sacramentum. que exprimitur cum dicit te. Et etiam ibi necessaria materia facti. que

De confirmatione

exprimit cū dicitur crismate. Est etiam ibi necessaria virtus dei
referens efficaciam sacramento. que exprimitur cū dicitur in nomine
patris etc. Effectus etiam sacramento exprimitur in ista forma. Iste
istud videbitur infra quando agitur de effectu huius sacramen-
ti. quare manifestum est quod ista forma conueniens est forma
huius sacramenti.

De ministro confirmationis Cap. iiii.

Minister huius sacramenti confirmatio est episcopus solus. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. sicut est in
policia corporali bene ordinata. ita suo modo debet
esse in policia spirituali. sed sic est in policia corporali bene or-
dinata quod promouere aliquem ad statum et gradum excellen-
tie super alios. sicut facere militem pertinet ad illum qui habet cu-
ram communitatis. scilicet ad principem. Quia ergo confirmatio
per sacramentum confirmationis ponit in statu excellentie super alios
quod confirmatio efficit miles christi. id est conferre sacramentum confirmationis per-
tinet ad solum episcopum qui habet curam totius civitatis in sua diocesi. Sed
tamen in casu necessitatis alii quam episcopus possit confirmare. Dicendum quod
in materia istius sacri sibi firmiter doctores ad inuicem. Dicunt ei
alii doctores quod papa potest committere cuiquam fidei viro quod mi-
nister sacramentum confirmationis. et assignat talem rationem. Ille qui te-
net locum christi in terris et habet plenitudinem potestatis in ecclesia dei potest
disponere in sacramentis omnibus que non fuerunt instituta a christo. sed non
legit in toto canone noui testamenti quod christus instituit sacramentum confir-
mationis dari a solis episcopis. ergo papa qui habet plenitudinem potestatis in ec-
clesia. et tenet locum christi in terris potest ordinare quod sacramentum confirma-
tionis ab alio quam ab episcopo conferat. Alii autem doctores dicunt prius.
dicunt enim quod papa non potest committere alicui nisi esset episcopus quod confer-
ret sacramentum confirmationis. Et assignat talem rationem. quod in illis que
sunt de necessitate sacri non potest aliquid per papam immutari. sed episcopus
est de necessitate sacramenti confirmationis et minister sacramenti
et ideo non potest per aliquem fieri puta quod alii quam episcopus conferat istud sacramentum.
Maior istius rationis procedit ab omnibus. minor autem istius probatur sic.
quod sicut de necessitate sacramenti istius est quod materia eius sit san-
ctificata. nec aliquid possit istud mutare. ita de necessitate sacri
est quod eius minister sit sanctificatus. que sanctificatio fit in episcopali co-

Tracta. iiii. prime partis

secratione. quare solus episcopus de necessitate sacramenti est minister huius sacramenti. Alii autem doctores tenent viam mediam. et dicunt quod dominus papa non potest committere cuiuscumque fidei indifferenter quod offerat sacramentum confirmationis. sed omni sacerdoti potest committere. Et ratione primi dicti assignatur quod nulli potest committi quod habeat potestatem super corpus christi mysticum ad minus quam ad dispensationem sacramentorum nisi habeat potestatem super verum corpus christi. quod potestas super corpus christi mysticum descendit a potestate super corpus christi verum. sed solus sacerdos habet potestatem supra corpus christi verum. ideo soli sacerdoti potest committi quod habeat potestatem super corpus christi mysticum: et hoc in dispensando sacramenta. Sed ministrando sacramentum confirmationis habetur potestas super corpus christi mysticum quare soli sacerdoti potest committi quod sit minister sacramenti confirmationis. Ratione secundi dicti assignatur ex quodam decreto in quo legitur. quod Gregorius papa commisit quibusdam sacerdotibus anglie quod vingerent baptizatos in fronte cum crismate sed in tali unctione confertur sacramentum confirmationis. quare potest committi sacerdotibus a papa quod offerat huiusmodi sacramentum. Et istud ultimum reputo verius.

S De suscipientibus confirmationem. *Ca. v.*
Sacramentum confirmationis debent recipere omnes baptizati tam viri quam mulieres. quod autem secundum est de militia seculari et de militia spirituali. quod miliciam seculari non debent recipere mulieres sed soli viri. quod mulieres non sunt apte ad pugnandum corporaliter. Militiam autem spiritualem possunt recipere omnes indifferenter tam viri quam mulieres. quod tam viri quam mulieres sunt apti ad pugnandum spiritualiter contra persecutores fidei sed militia spiritualis datur in confirmatione. quare sacramentum istud potest recipere tam viri quam etiam mulieres. Et hoc est quod dicit apostolus In christo iesu neque masculus neque femina. vult dicere quod quo ad christum non est differentia inter masculum et feminam. Sed nunquid pueri sunt confirmandi. Dicendum quod sic cum incipiunt habere sum rationis. quod tunc sunt apti ad profitendum fidei christi. Et in sacramento isto datur spiritus sanctus ad robur. ut fides christi audacter recipiatur et confiteatur. Sed nunquid sine peccato potest aliquis omittere ne vnicuique recipiat istud sacramentum confirmatum

Tracta. iiii. prime partis

debet aliquo panno lineo mundo inuolui propter reuerenti-
am sacramenti.

E De effectu confirmationis Cap. vii.
Effectus huius sacramenti confirmationis est. qz vt
dictū est supra. in eo dat spū sanctus z robur ad au-
dacter pfitendum nomen z fidem christi. vñ nisi sit
obex. i. impedimentū ex parte suscipientis in isto sacramento
dat nona gratia vel antiqua auget. Est etiā alius effectus isti
us sacramenti. qz per ipsuz si bñ z digne suscipiat peccata ob-
lita mortalia z venialia dimittunt. Per istud etiā sacramen-
tū nō imprimis caracter vt dictū est supra. ideo istud sacramen-
tū nō potest nec debet bis suscipi. immo qui bis illud scienter
suscipet mereret fm leges decapitari vt dcm̄ est supra de baptis-
mo. Sciendū autē qz caracter confirmatiōis presupponit ca-
racterē baptisimi. qz nullus potest accipere istud sacramentū
nisi fuerit baptisatus. Per istud etiā sacramentū contrahit
cogaatio spiritualis sicut per baptismum. que impedit ma-
trimonium contrahendum z dirimit iā contractuz. De hoc
cm̄ dicit infra quādo dicit de matrimonio. Et hec de sacra-
mento confirmationis dicta sufficiant.

Tractatus quartus prime par- tis de eucharistia. Et habet vndecim capitula.

D Ostū dictum est de ge-
neratione spiritali que fit i baptismo: z augmē-
to spiritali qd fit in confirmatione. dicendū est
de spūali nutrimento qd datur in sacramento
eucharistie. Circa quod p̄sideranda sunt vndecim. Primo
quid est eucharistia. Secōdo de ministro eucharistie seu missę
quis z qualis debet esse. Tercio de materia sacramēti eucha-
ristie. Quarto de forma eucharistie. Quinto de loco vbi de-
bet missa celebrari. Sexto de tpe quo debet celebrari missa.
Septimo quotiens debet missa celebrari in die. Octauo de
vestibus quibus debet indui sacerdos in missa. Nono cui de-
bet dari sacramētū eucharistie. Decimo de ritu missę. An/

De eucharistia

Decimo de defectibus qui possunt occurrere in missa.

Quid est eucharistia et unde dicatur. Cap. i.
Eucharistia potest sic notificari. Eucharistia est sacramentū corpis et sanguinis christi contentū sub speciebus panis et vini virtute verborum a sacerdote prolatū. Et dicitur ab eo quod est bonum. et charis quod est gratia. quia in illa continentur ille qui est fons gratie. scilicet christus de cuius plenitudine accepimus gratiam pro gratia. ut dicitur Joh. ca. i.

De ministro eucharistie. Cap. ii.

Minister sacramenti eucharistie. id est minister qui potest et debet celebrare missam est sacerdos rite et legitime ordinatus. sine peccato mortali existens. et cui non est prohibitum celebrare missam. Dico qui potest et debet. quia multi possunt qui non debent celebrare. si est sacerdos hereticus vel excommunicatus. vel schismaticus vel degradatus. quia si celebrarent veraciter conficerent corpus christi. tamen peccant mortaliter in dicendo missam. Et non solum ipsi celebrantes. imo omnes qui audiunt missam eorum si sint notorie tales. Dico rite et legitime ordinatus quia nullus nisi sit rite et legitime ordinatus in sacerdotem potest missam celebrare. Intelligendum est tamen quod aliquis non rite et legitime ordinatus potest esse duobus modis. Unum quod in ordinatione sua obmittat aliquid quod sit de essentia ordinis. sic quod non ordinetur ab episcopo. vel quod quando ordinatur manus ei non inungantur. vel quod non tradatur sibi calix. vel quod ordinans non dicat verba debita et statuta. vel quod non habeat ordinandi intentionem. Et talis in nullo modo potest celebrare missam quia talis non est sacerdos. Alio modo quod in ordinatione sua servat omnibus que sunt de essentia ordinis siue ordinationis obmittat aliquid eorum que sunt de solennitate ordinis siue ordinationis. et talis potest bene celebrare. tamen credo quod non debet potissime si ex sua negligentia fuerit aliquid tale obmissum. Quid autem sit de essentia ordinis vel ordinationis. et quid de solennitate non est patris speculationis. quia scire istud magis spectat ad episcopum quam ad simplicem sacerdotem. Dico etiam sine peccato mortali existens. quia nullus in peccato mortali existens debet celebrare missam. ¶ Nota tamen quod aliquem esse in peccato mortali potest esse duobus modis. Unum quod sit in peccato mortali notorio. Alio modo

Tracta .iiii. prime partis

q̄ sit in peccato mortali occulto. **P**rio modo si sit notori⁹ he-
reticus scismaticus vel excommunicatus. symoniac⁹ v̄l forni-
carus. nō solū ip̄e peccat in celebrando v̄t dictū est. imo oēs
qui audiunt eius missam. **E**t ratio est. qz ista quatuor crimina
maxime repugnant huic sacramento. **N**am in hoc sacramen-
to est secretū fidei. z iō repellunt heretici. **E**st vinculū chari-
tatis. iō repellunt scismatici z excommunicati. **E**st etiā vas gra-
tie. vñ vocat eucharistia. z iō repellunt symoniaci. qui gr̄am
emūt z vendūt. **E**st etiā eleuās hoīez ad statū spūales. z iō re-
pellunt notori⁹ fornicarij. qui oēs sunt carnales. **E**t dicunt no-
tori⁹ fornicarij n̄ pp̄t suscipiōez v̄l alia signa pbabilia. s̄ q̄ sunt
fm̄ iuris ordinem condemnati de tali crimine. vel sponte in
iudicio confessi. vel canonicē conuicti. vel pp̄ter euidentiā fa-
cti. **E**t voco euidentiā facti q̄ factū est ita notoriū q̄ nō in-
diget testibus cum nulla possit tergiversatione celari. **S**i sit
in peccato mortali occulto tūc sciendum est q̄ aliquē esse in
peccato mortali occulto potest esse tribus modis. **Q**uo mo-
do qz iam p̄misit v̄l scit se cōmisisse tpe preterito aliq̄ pecca-
tū mortale de quo nō dolet neqz penitet neqz p̄terit. **E**t tal̄ sic
celebrās non solū peccat mortaliter. immo mortalissime. **E**t
de tali dicit ap̄ls q̄ qui manducat z bibit indigne. iudiciū. s̄.
mortis eterne sibi manducat z bibit. **A**lio modo quis p̄t esse
in peccato mortali occulto. s̄. q̄ cōmisit aliquod peccatū mor-
tale q̄ non fuit confessus. tñ non recolat de illo peccato. z tūc
talis aut diligenter examinavit conscientiam suam anteq̄ po-
neret se ad celebrandū. z nullo modo potuit recordari de isto
peccato. z est in p̄posito q̄ si recordaret confiteret illud pec-
catū. z faceret penitentiā de ipso. z in generali dolet de oibz
peccat̄s oblit̄s. z iste nō solū nō peccat in celebrādo imo p̄tute
sacramenti misse meret̄ veniā. z absoluit̄ a pctō tali. **E**t ita in-
telligit̄ istud verbū eximij doctoris **A**ugustini q̄ sac̄m̄ istō
v̄nificat mortuos. i. illos qui isto mō existētes in pctō mor-
tali celebrāt. **E**t si postea recordet̄ de tali peccato tenet̄ de il-
lo confiteri. **E**t ideo quilibet anteq̄ ponat se ad celebrandus
diligenter examinare debet cōscientiā suā si sit in pctō mor-
tali vel ne. **E**t ita p̄cipit beat⁹ **P**aulus di. **P**robet. i. examine

De eucharistia

seipsum homo. et sic de pane illo edat et de calice bibat. Si autem
tem aliquis etiam in peccato mortali de quo non recordatur exponat
se ad celebrandum antequam examinauerit aliquo modo conscientiam suam
credo quod peccat: quod est transgressor precepti apostoli iam dicti. illius
scilicet precepti aut seipsum homo. Tercio potest esse aliquis in peccato mor-
tali. scilicet quod recordatur se determinate aliquod peccatum mortale commisisse
et tunc aut iste habet in presenti copiam confessoris aut non habet. si
habeat copiam confessoris. tenet antequam celebret confiteri. et nisi con-
fiteatur peccat mortaliter in celebrando. Nec sufficit sibi profes-
sio generalis que fit in principio missae. quod ista confessio exten-
dit se solum ad peccata venialia et non mortalia maxime ad illa
de quibus homo recordatur. Si autem talis non habeat copiam con-
fessoris. aut imminet ibi necessitas celebrandi aut non. puta quod
sit curatus. et est dies dominica vel alia dies solennis. et po-
pulus sibi commissus vult audire missam et esset scandalum in
populo nisi iste celebret. vel forte aliquis parochianus suus
est infirmus periculose et requirit istum quod det sibi corpus chris-
ti: et iste non habet hostiam consecratam quam det sibi. Et imminet
sibi aliqua alia necessitas legitima celebrandi. sicut si sunt nu-
meri vel aliquid aliud tale. in istis casibus et similibus ipse te-
netur conteri et penitere de peccato suo. et esse in proposito con-
fiteandi ipsum quam habebit oportunitatem. et dicat missam suam
in nomine domini. quod christus qui est summus sacerdos absoluit eum. et
postea confiteatur quam habebit copiam confessoris. Si autem iste
qui sic ut dictum est existit in peccato mortali. et nulla imminet
necessitas celebrandi. nullo modo se exponat ad celebrandum
quia absque dubio si celebraret mortalissime peccaret. Sed
pone quod aliquis sacerdos accipiat pecunias ab aliquo ut di-
cat missam de requiem vel aliquam aliam missam. nunquid
talis sacerdos habet necessitatem legitimam celebrandi ita
quod possit celebrare in peccato mortali existens absque eo quod con-
fiteatur quando non habet copiam confessoris. Dico salvo
meliori consilio vel iudicio quantum in ibi videtur quod nullus sa-
cerdos debet recipere pecuniam pro dicenda missa. ita quod in-
tentio sua sit quod missam equiparet precio pecunie. tamen quia
finitum quod dicit apostolus Si spiritualia vobis seminamus non est mi-

Tracta. iiii. prime partis

rum si temporalia vestra metamus. **N**on est prohibitum quin sacerdos pro sustentatione vite sue. nō pro peccato misse recipiat pecuniam ab eo pro quo dicit missas. et maxime quā sacerdos nō habet redditus sufficientes pro sustentatione vite sue. **S**ed nunquid talis receptio pecunie est legitima necessitas celebrandi excusans ipsum quod existens in peccato mortali posset dicere missam absque peccato sine hoc quod confiteatur si nō habeat copiam confessorum. **D**ico saluo meliori iudicio quod iste sacerdos aut est obligatus ratione sui beneficii sibi collati per superiorem vel per illum qui habet ius patronatus in illo beneficio ad dicendum quilibet die missam. sicut sunt illi qui habent perpetuas vicarias aut capellanias in aliqua ecclesia. **E**t de tali idem videtur mihi dicendum. sic dixi supra de curato cui imminet necessitas celebrandi. scilicet quod doleat seu pœreat et peniteat de peccato suo. et sit in proposito confitendi. et celebret in nomine domini. et confiteatur quā sibi occurrerit confessor. **A**ut iste sacerdos recipit pecuniam per dicendam aliquam aliam missam singularem. sic sunt multi qui recipiunt pecunias per missas rogatas. sic per unam missam vel pluribus de requie vel scripturam vel de beata virgine vel de infirmis et sic de alijs. **E**t de isto dico quod iste nullo modo existens in peccato mortali antequam confiteatur debet exponere se ad celebrandum missam. quod peccaret mortaliter in dicendo missam. **N**ec existens in tali statu debet recipere pecuniam per dicendam missam statim. immo debet se excusare dicendo. **A**mice nō sum. per nūc bene dispositus ad celebrandum missam. sed quā deus vult quod ero bene dispositus libenter faciam quod petis. ideo parcas mihi. **E**t si aliquis instanter requirat quod statim dicat missam si receperit pecuniam restituat statim eam sibi. et nullo modo se exponat ad celebrandum. **D**ixi etiam supra in descriptione misse quis et qualis debet esse minister misse cui nō est prohibitum celebrare. quod dixi propter aliquos religiosos quibus secundum institutionem sue religionis inhiibetur quod non celebrent quā diu sunt in aliquibus penitentibus per quibusdam peccatis preteritis. **S**ed nunquid angelus potest esse minister huius sacramenti. id est nunquid angelus potest consecrare. **D**icendum quod angelus neque bonus neque malus de sua natura potest celebrare siue consecrare quod

De eucharistia

non est susceptibilis characteris sacerdotalis. Cuius ratio est quia character sacerdotalis presupponit characterem baptismalem. Unde nullus potest ordinari in sacerdotem nisi sit baptizatus. Arguunt ergo doctores sic. Nullus potest suscipere characterem sacerdotalem nisi sit baptizatus. sed angelus non potest baptizari. quia ille qui baptizatur oportet quod aspergat aqua. sed angelus non potest aspergi aqua cum non sit res corporea. quare angelus non potest baptizari. et per consequens non potest in sacerdotem ordinari. Et si dicatur. licet angelus non sit res corporea. tamen potest assumere corpus. et sic in illo corpore baptizari. sicut anima rationalis non est corporea. et tamen baptizatur in corpore. Dicendum est quod non est simile. quod aliter unitur anima corpori. et aliter angelus. quia anima unitur corpori ut forma materie. angelus autem non unitur sic. solum ut motor mobili. et ideo anima baptizato corpore baptizatur. Non autem angelus. quia anima et corpus faciunt unum suppositum. non sic angelus cum corpore quod assumit. Et ideo cum sit in premissis in proemio metaphysice. Actiones sunt suppositorum. et ideo anima corpore baptizato baptizatur. non autem angelus. idcirco consecrare non potest. Sed quid si angelus presentaret unam hostiam. dicendo eam esse consecratam. nunquid illa hostia debet adorari. Dicendum quod si angelus malus representet eam non est adoranda. nisi constaret pro certo quod esset consecrata rite. sed si angelus bonus presentaret eam esset adoranda. Et ratio est. quia angelus malus teste salvatore mendax est et pater mendacium. qui semper nititur decipere homines quare nunquam debet sibi credi. Angelus autem bonus semper verax est et veritatis alumnus. et semper nititur ad saluationem hominis. et ideo debet sibi semper credi. Verum quia ut dicit apostolus quod angelus malus sepe transfiguratur se in angelum lucis. Ideo hostia presentata ab angelo semper est adoranda sub conditione. scilicet si est rite consecrata. nisi constaret pro certo quod esset angelus bonus.

¶ De materia eucharistie.
Capitulum. iij.

Tracta. iiii. prime partis

Materia sacramenti missæ est duplex. videlicet panis et vinum. Et ratio est quare ista duo sunt materia huius sacramenti. quia istud sacramentum ordinatur ad spirituales nutritionem. Hunc autem sic nutritio corporalis consistit in cibo et potu corporalibus. et panis habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus. ita nutritio spiritualis consistit in cibo et potu spiritualibus. Et ideo in isto sacramento datur corpus christi sub specie panis in cibum. et sanguis christi sub specie vini in potum. et ita dicit ipsemet ipse Ioh. vi. ca. vbi dicit sic. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Sciendum autem quod panis qui est materia huius sacramenti est panis de tritico aqua elementaliter perfectus. Dico panis. quod in pasta non possit perfectus corpus christi. Dico etiam de tritico. quod in alio panis sicut in pane de siligine vel de ordeo. vel de alio quocumque grano nisi de tritico non potest celebrari missa. Dico etiam de aqua elementaliter perfectus. quod dato quod panis esset de tritico si esset perfectus cum alia aqua vel cum alio liquore sicut cum vino vel cum lacte vel cum aqua roseacea. et sic de alijs. et vniuersaliter nisi esset perfectus cum aqua simplici extra li pane non posset perfectus corpus christi. Sciendum est quod ex precepto et vsu romane ecclesie que disponente domino cum ecclesiarum caput est magister et magistra. de. fo. cõpe. ca. vi. et ideo omnes ecclesie ei tanquam matri et magistre debent in omnibus obedire. panis de quo perfectus corpus christi debet esse azimus non fermentatus. quod licet ex vi sacramenti in pane fermentato possit perfectus corpus christi. nihilominus qui in pane fermentato celebraret mortaliter peccaret et esset grauiter puniendus. Notandum etiam quod vinum quod est materia istius sacramenti debet esse vinum vite. quod in alio vino sicut in vino malorum granatorum vel mororum vel pomorum. vel in quocumque alio vino nisi in vino vite non potest celebrari. Notandum etiam quod in aceto vel in agresta non potest celebrari vel consecrari. et intelligo de aceto quod est omnino acutum. quod in vino aliquantulum aceto posset consecrari licet non deberet qui posset habere aliud vinum. Et est ratio. quod non sunt eiusdem speciei cum vino cum habeant contrarias virtutes.

De eucharistia

tes. In musto etiam licet possit consecrari. tñ credo q̄ meli⁹
est q̄ expectetur donec sit bene defecatum. i. clarificatum. cū
multum ratione luminositatis vix potest bene euelli quin de eo
aliquid remaneat in calice. Ratio quare ista duo. scz panis de
tritico et vinum de vite sunt magis materia huius sacramen-
ti q̄ alia duo est ista potiss̄ima. quia scz x̄ps instituit istud sa-
cramentum in ista materia celebrari. si em̄ in alia materia in-
stituisse. illa materia esset propria materia istius sacramenti.
Sed congruenter x̄ps in ista materia magis instituit illud sa-
cramentum celebrari q̄ in alia. qz effectus corporalis panis
et vini spiritualiter maxime conuenit huic sacramento. panis
em̄ habet naturaliter confortare. iuxta illud ps̄. Et panis cor-
poris confortat. Vinum autē habet letificare iuxta eundem. Vinū
letificat cor hominis. Et istud sacramentum digne sumptūz
sumentem spiritualiter confortat. ne in via huius mundi de-
ficiat ideo vocatur viaticum. i. viatores confortās et letificās
Et ideo vocatur eucharistia ab eu quod est bonum. et charis
quod est gratia. quasi bona gratia. que sumentē digne letifi-
cat. Sicut etiā panis ex multis granis conficitur. et vinum ex
multis racemis confluit. sic et in perceptione corporis et sang-
uinis x̄pi fideles adinuicem spiritualiter vniuntur. Et ideo vo-
catur communio a con quod est simul et vniō quasi simul vniō
Ipse etiam x̄ps comparauit se grano frumenti dicens Joh.
xij. Nisi granum frumenti cadens in terram etc. Compara-
uit se etiam viti dicens. Joh. xv. Ego sum vitis vera etc. Et
ideo congrue sacramentum corporis et sanguinis x̄pi in vino
de vite et in pane de tritico conficitur. ¶ Notandum etiam qz
licet aqua non sit de essentia materie huius sacramenti. debz
tamen misceri cum vino in calice. sed in modica quantitate.
quia aqua significat populum iuxta illud. Apoc. xvij. Aque
multe populi multi. Ideo mixtio aque cum vino in calice sig-
nificat spiritualem vniōnē x̄pi et fidelis ppli. que fit p̄tute isti-
us sacramenti. ¶ Sed nūquid sacerdos possit in quacūqz q̄n-
titate de ista materia p̄secrare. dicunt aliqui doctores qz non
sed solū q̄ntum sufficeret sibi et populo sibi commisso. Quo-
rum ratio est. qz cū istud sacramentū ordinet ad vsuz fideliz
d ij

Tracta. iiii. prime partis

sacerdos non potest consecrare plus nisi quantum sufficit vsui fidelium. Alij autem doctores dicunt qd non est determinata quantitas vltra quam sacerdos non posset consecrare de pane et vino. immo in quacunq; quantitate presentaretur sibi panis et vinum in tanta etiã quantitate posset cõsecrare de pane et vino. Cum em̃ in forma consecrationis ponatur istud p̃ nomen demonstratiuum hic vel hoc oportet qd materia cõsecranda obijciatur oculis sacerdotis. Cũ dicunt qd sacerdos existens in altari non posset consecrare totum panẽ qui est in platea vel totum vinum quod est in cellario. sed totum panẽ et totum vinum quod sibi offertur in quacunq; quantitate esset posset totum cõsecrare. Et ratio est. quia si prima opinio esset vera. sequeretur qd sacerdos existens in deserto nõ posset tot hostias consecrare quot posset existens in magna ciuitate. nec etiam sacerdos simplex tot quot posset sacerdos curatus. q̃ oĩa sunt absq; ratione dicta. Et respondent ad rationẽ aliorũ et dicunt qd differentia est inter istud sacramentũ et alia sacramenta. nam essentia aliorũ sacramentorum consistit in dispensatione et vsu materie. sicut essentia baptismi consistit in aspersione aque et prolatione forme. et ita est de alijs sacramentis. hęc essentia huius sacramenti. eucharistie consistit in consecratione materie et non in vsu eius. qd posito qd hostia consecrata nõ quõsumeret adhuc esset verum corpus. Et ideo licet sacerdos nõ debeat consecrare nisi tot hostias quot sibi et populo suo sunt necessarie. tñ si consecraret mille milia omnes essent consecrate. Solet autem ab aliquibus talis questio moueri circa istã materiam. Si essent tredecim hostie p̃secrãde et sacerdos nõ crederet esse nisi duodecim. nunquid omnes tredecim essent p̃secrate. Ad hoc respondet dominus Berengarius archiepiscopus cõpostellanus magister in theologia parisiensis in quodam quodlibeto suo et dicit qd aut iste sacerdos intendit cõsecrare omnes hostias que sunt ante se quotquot sunt. tñ non credit qd sint nisi duodecim. et tunc dicit qd omnes sunt p̃secrate. Aut intendit precise consecrare duodecim et nõ plures. et nõ determinat que sunt ille duodecim. et tñ dicit qd nulla est cõsecrata. quia cum quolibet sit consecrabilis. ita qd non magis

De eucharistia

una q̄ alia. ⁊ sacerdos non determinat se magis ad istam q̄ ad aliam. ⁊ ergo qua rōne tu dicis. ista nō est p̄secrata ita ego eadem rōne dico q̄ nec illa. ⁊ sic poterit de qualibz dici. quare neutra erit p̄secrata. **U**n̄ q̄n̄ sacerdos habet p̄secrare p̄les hostias. nō debet se determinate limitare ad certum numerum. sed debet habere intentionem q̄ p̄secret quicquid est ante se. **E**t ista sufficiant de materia eucharistie.

De forma consecrationis eucharistie ⁊ sanguinis Christi.

Capitulum quartum.

Om̄nium sacramentoz forme p̄sistunt in verbis certis ⁊ determinatis ⁊ ideo forma sacramenti eucharistie in aliquibus verbis limitat̄ p̄sistit. **A**d sciendū autē in quibz verbis p̄sistit forma istius sacramenti sciendū q̄ in missa sunt quedā verba que sunt de sollemnitate tm̄. ⁊ quedam que sunt de necessitate. **V**erba que sunt de sollemnitate sūt illa que solū faciunt ad ornatū ⁊ ad quandā decorē misse sic sunt pro se. ⁊ aliqui versus qui dicunt̄ infra gloria in excelsis deo ⁊ infra sc̄tus. ⁊ infra agnus dei. **E**t ista nihil faciūt ad essentiam misse. immo credo q̄ q̄n̄ debet esse sermo debent dimitti totaliter melodie. vel ad minus abbreviari. quia plus proficit sermo q̄ talia carmina. cum ista mulceant aures corporis. ⁊ sermo medice languoribz anime. **V**erba que sunt de necessitate sunt illa qui directe sunt de officio misse. **S**ciendū q̄ duplex est necessitas. quedā est necessitas precepti ⁊ quedā est necessitas sacramenti. **I**n missa ergo quedā sunt v̄ba de necessitate precepti. ⁊ quedam de necessitate sacramenti. **D**e necessitate precepti sunt omnia illa verba que a beato Petro apostolo ⁊ ab alijs summis pontificibus successoribus suis fuerūt instituta dici in missa. **D**e necessitate vero sacramenti sunt illa verba que christus in cena protulit q̄n̄ sacramentum istud instituit. **E**t est differētia inter ista verba. q̄ si aliquis dimitteret ista verba que sunt tm̄ de necessitate precepti. ⁊ diceret illa que sunt de necessitate sacramenti ⁊ haberet intentionēz consecret p̄secraret vere tm̄ mortalissime peccaret. ⁊ esset gravissime puniend⁹. si p̄o diceret oīa ista verba que sunt de necessitate precepti. ⁊ dimitteret illa que sunt de necessitate sacramenti

Tracta. iiii. prime partis

ti. q̄stuncunq; intenderet consecrare. nullo modo tamen cō-
secraret. Cum ergo s̄m p̄ h̄m forma sit que dat esse rei. & sine q̄
res esse non potest. manifestus est q̄ illa sola v̄ba que sunt de
necitate sacramenti sunt forma huius sacramenti. **I**sta aut̄ ver-
ba q̄stum ad formā consecrationis corporis sunt hec. **H**oc est
em̄ corpus meum. **S**ciendum aut̄ q̄ hec dictio em̄ nō est de
necitate sacramenti. q̄ posito q̄ aliquis sacerdos cū intenti-
one consecrandi proferat ista verba. hoc est corpus meū. & non
diceret em̄ vere consecraret. **U**trū aut̄ oporteat q̄ precedāt
aliqua alia v̄ba que sunt de integritate forme: **N**otādū est q̄
magister **J**ohes **S**cotus in. iij. suo dicit q̄ oīa ista v̄ba ab
illo qui pridie z̄c. inclusiue vsq; ad illū locū. s̄i modo exclusi-
ue sunt necessaria ad formā consecrationis corporis christi. & ratio
sua est. q̄ sacerdos consecrans pfert verba consecrationis in p̄-
sona christi. oportet ergo q̄ aliqua verba precedāt v̄ba consecra-
tionis per que demōstret q̄ sacerdos loquat̄ in p̄sona christi
ista aut̄ v̄ba sunt v̄ba illa qui pridie z̄c. de necessitate oportet
q̄ illa v̄ba precedāt. **E**t istud declarat ip̄e per tale exemplū
Si aliquis diceret. dico **J**esuz christū fuisse ministrū circū-
cisionis. dubiū esset utrū illud verbū fuisset dictū a b̄tō pau-
lo. sed si ip̄e diceret **P**aulus dicit. dico **J**esuz christū z̄c. tūc
esset cunctis audientib; certū q̄ istud verbū esset dictū a be-
ato **P**aulo. **S**ilr̄ in proposito vt denotet q̄ sacerdos dicit
ista verba. s. (hoc est em̄ corpus meū) in persona christi oportet
q̄ precedāt aliqua v̄ba p̄ que dat̄ intelligi q̄ christus dicit ista
v̄ba. hoc est em̄ corp⁹ meū. ista aut̄ v̄ba sunt illa qui pridie z̄c
Alij aut̄ doctores dicūt vt dictū est q̄ duplex est necessitas.
scz necitas p̄cepti & necessitas sacramenti. **D**icūt ergo q̄ de
necitate sacramenti sunt tm̄ ista quatuor verba. hoc est corp⁹
meū. q̄ cū istis quatuor v̄bis fieret consecratio si sacerdos dice-
ret ea cū intentiōe consecrandi: **A**lia aut̄ sunt de necessitate p̄cep-
ti. **E**t si quis omitteret scienter aliqd̄ eoz. peccaret mortaliter
tm̄ nihilomin⁹ consecraret. **E**t respondēt ad rationē s̄is q̄n̄ dic̄
q̄ sacerdos consecrans loquit̄ in persona christi. & ideo oportet
q̄ dicat aliqua v̄ba per que denotet q̄ loquat̄ in persona chri-
sti **D**ico q̄ istud de necessitate sacramenti nō requirit̄ sed suf

De eucharistia

ficit intentio sacerdotis intendentis loqui in persona christi
et propter ista verba. hoc est enim corpus meum. satis ostendit
quod sacerdos non in persona propria loquitur. quod nullus sacerdos
vult dicere quod sit corpus suum. proprium. sed loquitur in perso-
na christi cuius istud est corpus. dicendum ergo quod forma con-
secrationis corporis christi consistit precise in his verbis. hoc est
corpus meum. **De hoc autem quid demonstrat istud nomen demon-**
stratum hoc cum dicitur. hoc est corpus meum. est magna dubitatio. Ad
hoc autem dixerunt aliqui doctores quod istud nomen hoc demon-
strat corpus christi. Alii dixerunt quod demonstrat substantiam
panis. Sed istud salua reuerentia dicentium non est verum. et arguo
sic contra eos secundum sententiam omnium doctorum et secundum veritatem.
verba sacramentalia efficiunt illud quod significant. sed ver-
ba predicta. scilicet hoc est corpus meum. non efficiunt quod corpus christi
sit corpus christi. quod antequam verba ista proferrentur iam corpus christi
erat corpus christi. nec etiam efficiunt quod panis sit corpus christi.
quod ista est falsa. substantia panis est corpus christi. ergo istud nomen
hoc non demonstrat corpus christi. nec substantiam panis. **Et**
propter hoc dicitur alii quod istud nomen hoc nihil demonstrat. quod
ista verba dicuntur recitative a sacerdote. et ideo istud nomen
hoc non tenet demonstratiue sed materialiter tantum. Sed istud nihil
est dictum. quod non tollit difficultatem. quod licet ista verba dicantur modo
recitative a sacerdote consecrare. tamen christus consecrans in die ce-
ne non dixit ista verba recitative. et ideo quando dixit ista verba istud
nomen hoc aliquid demonstrabit. et sic remanet eadem difficul-
tas que prius. Et ideo dicunt alii quod istud nomen hoc
nihil demonstrat determinatum. sed demonstrat aliquid
indeterminatum. unde quando dicitur. hoc est corpus me-
um in persona christi oportet quod precedant aliqua verba
per que deum intelligi quod christus dixit hec verba: hoc est
corpus meum. et est sensus. hoc quod continetur sub illis specie-
bus quicquid sit istud est corpus meum. Et si obijciatur quod illud
quod continetur sub istis speciebus pro toto tempore quo dicuntur verba
est panis. quod corpus christi non incipit ibi esse nisi post pronuntiationem
verbum syllabe. s. um. ergo quando dicitur sic: hoc est corpus meum. sit sensus quod
illud quod continetur sub istis speciebus sit corpus christi. erit sensus quod panis
d iij

Tracta. iiii. prime partis

est corpus quod est falsus. Dicendū q̄ ista propositio hoc est
zē. sic z̄ quelibz alia donec tota proferat nō est pfecta. nec per/
fectū sensus generat in animo auditoris. z̄ ideo nō est iudicādū
de e⁹ p̄tate quīqz sit tota plata. Cōstat at̄ fm̄ fidē q̄ istd̄ qd̄
tinet sub istis speciebz post plationē vltimē syllabe est corp⁹
xpi. Et ideo vere dicit̄ q̄ istud p̄nomē hoc demōstrat illud
qd̄ p̄tinet sub illis speciebz quodcūqz sit illud. Et ista suffici/
ant de forma consecrationis corporis Christi.

¶ De forma consecrationis sanguinis christi.

¶ Alia pars quarti capituli.

Quia forma p̄secrationis sanguinis xpi sciendū est
q̄ in quibz verbis p̄sistit forma p̄secratōis est duplex
opinio. Māscētis Thomas de aquino z̄ sui sequaces
dicūt q̄ forma p̄secratōis sanguinis p̄sistit in his v̄bis. Hic
est em̄ calix sanguinis mei noui z̄ eterni testamenti mysteri⁹
fidei qui p̄ vobis z̄ pro multis effundet̄ in remissionē peccato
rum. Ita q̄ omnia ista verba sunt de essentia forme. z̄ qui ali
quod istoz verborum dimitteret nihil faceret. Et ratio sua
est ista: quia de essentia z̄ integritate alicuius propositionis
sunt non solum subiectum z̄ predicatum. sed etiā ea que sunt
determinatōnes subiecti z̄ predicati. sed ista verba noui z̄ eter
ni testamenti vsqz ad . peccatorum. sunt determinatōnes pre
dicati. s. calix sanguinis mei quare omnia sunt de essentia z̄ in
tegritate istius propositionis. Hic est calix zē. quare omnia
sunt de essentia forme. Magister autem Henricus de San
dauo z̄ sui sequaces dicunt q̄ in istis verbis tm̄. hic est calix
sanguinis mei. p̄sistit forma consecrationis sanguinis. z̄ tūc
istis verbis dictis statim est ibi sanguis xpi. Alia autēz ver
ba que sequūtur. s. eterni z̄ noui testamēti zē. nō sunt fm̄ istos
de essentia forme. nec de necessitate sacramenti. sed solum de
necessitate precepti. Unde qui dimitteret aliquod istoz ver
borum noui z̄ eterni testamenti licet grauius peccaret tm̄ ve
re consecraret. Et ratio istorum est ista. quia per formas sacra
mentales non importatur de necessitate sacramenti nisi illud
quod efficiunt. sed essentia sanguinis xpi in isto sacramento
directe z̄ explicate signatur per ista verba. ergo precise consi

De eucharistia

stis forma consecrationis sanguinis in his verbis. Que ista /
rum opinionum sit verior fateor me nescire. Primum tamen
reputo securiorē. et ad eam confirmandā adducit frater Bern.
de ganacho quondam certicus claromontensis et baccalari⁹
in theologia parisius in correctorio suo contra magistrū Hen-
ricum talia duo signa. Primum est quod sacerdos in missa non
ostendit populo sanguinem christi ad adorandum quousque com-
pleverit omnia verba predicta. scilicet hic est calix etc. usque in remissi-
onem peccatorum. et statim his verbis dictis eleuat calicem
ostendens sanguinem christi populo ad adorandum in signum quod
tunc completa est consecratio sanguinis et ante non. Secun-
dum signum est quod beatus Ambrosius qui est vnus de qua-
tuor doctoribus principalibus ecclesie in missali suo scripsit
formas sacramentorum omnium litteris aureis. et in eodem
missali scripsit omnia verba predicta aureis litteris. ergo de
intentione beati Ambrosii fuit quod omnia verba predicta sunt
de forma consecrationis sanguinis christi. Iudicio etiam meo
paruo illud videtur esse de intentione illius decretalis. Luz
marthe. extra de cele. miss. Casus enim decretalis est iste. Qui
dam episcopus attendens et videns quod in nullo euangeliorū
inuenit quod aliquis euangelistarum posuerit ista verba. my-
sterium fidei. mirabatur quis fuerit tante audacie quod fuit au-
sus verbis sacramentalibus interponere ista verba. et super
hoc consuluit dominum papam. Et constat quod intentio sua
erat quod istud esset de integritate forme. alias questio sua esset
nulla. quia eodem modo posset queri de quolibet verbo to-
tius canonis. Et papa non reprehendit eum de questione il-
la. immo commendat. Et ergo videtur quod omnia illa verba sunt
de integritate forme. Et qui quid sit de veritate istarū opi-
nionum nescio. Consulo tamen cuiuslibet celebranti quod omnia ver-
ba predicta dicat sub vnico contextu et cum actuali intentio-
ne quantum poterit consecrandi. Sciendum autem quod per ista ver-
ba istius forme tanguntur quatuor beneficia que recepimus a
passione christi. Cuius passionis istud sacramentum est reme-
moratiuum. iuxta verbum apostoli Pauli. i. ad Cor. xi. dicentis. Duo
tenescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis mor

Tract. iiii. prime partis

tem domini annūciabitis zc. **¶** Primus effectus siue primū
beneficiū passionis christi est q̄ per ipsam sumus a potesta-
te demonis liberati. Et istud tangit in forma sacramenti cui
dicitur. **Hic est calix sanguinis mei.** Sicut em̄ olim filij Isra-
hel fuerunt de potestate z seruitute Pharaonis per sangui-
nem agni pascalis liberati. sic populus fidelis est a potestate
demonis liberatus per sanguinē christi. s̄m q̄ confitetur b̄tus
Johes in Apoc. ca. v. de christo. Redemisti nos deo in san-
guine tuo. **¶** Secundus effectus siue sc̄dm beneficiū qd̄ rece-
pimus a christi passione est q̄ p̄ ip̄as sumus celest̄ glorie he-
redes effecti. Et istud tangit in forma ista cū d̄r. noui z eterni
testamēti. Sicut em̄ pater cōdens testamētū filios heredes in-
stituit. sic christus nouū testamētū ordinans fideles institu-
it heredes glorie paradisi. Et istud testamētū fuit in sua passi-
one confirmatū. qz testamētū morte testatoris confirmat̄ ut dicit
ap̄ls ad **Heb. ix.** Et hoc est qd̄ dicit idē in eadē epla dicens de
christo. Noui testamēti mediator est ut morte intercedēte re-
promissionē accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis.

¶ Sciendū autē q̄ lex euangelica dicit nouū z eternū testamen-
tū ad differentiā legis Moysayce que fuit testamētū vetus
z transitoriū. Et dicit nouū. qz noua promittit. s̄. bona celestia
que nunq̄ legunt̄ p̄missa in veteri testamento. s̄. soluz bona
tpalia. z ideo qz bona tpalia transitoria sunt. ideo testamētū
vetus transitoriū fuit. s̄. qz bona celestia eterna sunt. ideo te-
stamētū nouū vocatur eternum. Dicit̄ etiam nouum. qz no-
uo modo fuit institutū. s̄. a sanguine christi. lex em̄ Moysayca
fuit instituta cū sanguine animaliu. s̄m q̄ legit̄ z recitat apo-
stolus in epistola ad **Heb. ix. ca.** dicens. q̄ postq̄ Moyses
scripsit legem in libro z legerat eorā omni populo aspersit
brum z populum sanguine vitulorum z hircorum dicens. hic
est sanguis testamēti. Sed lex euangelica fuit instituta me-
diante sanguine christi. s̄m q̄ dicit ip̄emet christus. **Lu. xii.**
dicens. **Hic est calix noui testamēti in sanguine mea.** Et istā
rationem tangit apostolus **Heb. ix.** Non enim per sangui-
nem hircorum aut vitulorum. sed per propriū sanguinem
introuit̄ semel in sancta eterna redemptione inuenta. z ideo

De eucharistia

novi testamenti mediator est. **T**ercius effectus siue terci-
um beneficium quod per passionem christi recepimus est qd
per ipsam sumus de fide catholica informati. et istud tangitur
in forma istius sacramenti. cum dicitur. mysterium fidei. **S**i-
cut enim dicit **Ambro.** in lib. qui vocatur exameron: Sanguis
extractus de sub ala dextra columbe valet ad illuminandum
oculos corporales. ita sanguis christi qui exiit de latere eius
dextro pendens in cruce valet ad illuminandum oculos spi-
rituales anime ad credendum ea que sunt fidei. **E**t in huius si-
guram veluti templi quod occultabat ea que erant intra sancta-
sanctorum fuit in passione christi scissum. in signum quod ea que
erant occultata et velata sub ymbra legis et prophetarum fue-
runt manifestata et referata. **Q**uartus effectus siue quartum
beneficium quod per passionem christi recepimus est quod per ipsam
sumus a peccatis mundati. et hoc tangitur in forma ista cum dicitur.
in remissione peccatorum. **E**t de hoc loquitur beatus **Johes**
in **Apo.** i. dicens. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris
in sanguine suo. **E**t his patet quod forma consecrationis corporis
christi consistit precise in his verbis. **Hoc est enim corpus meum.**
Matth. xxvi. **Mar.** xiiij. **Joh.** xix. **Luc.** xxij. et i. ad **Cor.** xi.
Forma autem consecrationis sanguinis consistit in his verbis. **Hic**
est calix sanguinis mei etc. usque ibi. in remissione peccatorum.
Universa omnia verba canonis debeant dici cum magna at-
tentione et deuotione et mentis recollectione. **I**sta tamen verba
specialiter cum summa deuotione et actuali intentione quantum possi-
bile est debent dici. **E**t si aliquis querat vel dubitet quare in
forma consecrationis sanguinis non dicitur. hic est sanguis
meus. sicut in consecratione corporis dicitur. hoc est corpus
meum. potest dici quod causa huius est ista. **Hoc enim sacramen-**
tum ordinatur ad usum fidelium. qui usus est spiritualis et sa-
cramentalis manducatio quantum ad corpus. et spiritualis et sa-
cramentalis potus quantum ad sanguinem. Et quod homines ma-
gis abhorrent bibere sanguinem quam comedere carnes. ideo ad
remouendum horrorem non dicitur in forma consecrationis
sanguinis. Hic est sanguis meus. sicut dicitur in forma consecra-
tionis corporis christi. hoc est corpus meum. sed dicitur. hic est calix sangui-

Tract. iiii. prime partis

nis mei. Et est ibi quedam figura quam grammatici vocant metonymiam. s. quando ponitur continens pro contento sicut quando dicitur. bibatis istud vas vini. quia non est sensus q homo bibat vas. sed q bibat vinum quod continet in vase. Similiter quando dicitur Hic est calix sanguinis mei non est sensus q virtute verborum sit ibi calix. qz antea erat ibi. sed q ibi sit sanguis christi. Si aliquis dubitaret quare in forma consecrationis corporis christi non dicitur. hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. sicut dicitur in forma consecrationis sanguinis. qui pro vobis effundetur. cum ita bene fuerit corpus pro vobis traditum sicut sanguis effusus. Ad hoc dicendum est q istud sacramentum est rememorationem passionis et mortis christi. Ita dicit apostolus Paulus. i. ad Cor. xi. Quotiescumq manducabitis panem hunc et calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat. dies. s. iudicij. Christus etiam instituens hoc sacramentum dixit Lu. xxij. Hoc facite quotiescumq sumitis in mea commemorationem. hoc est in memoriam mee passionis. Passio autem et mors christi melius representatur per effusionem sanguinis qz per traditionem sui corporis. ideo dicitur in forma consecrationis sanguinis qui pro vobis effundetur. et non dicitur in consecratione corporis qd pro vobis tradetur. Notandum etiam q lex virtute verborum forme consecrationis corporis sibi specie panis sit tamen corpus christi ex virtute forme verborum consecrationis sanguinis sibi specie vini sit tamen sanguis christi. tamen ex quadam naturali et communitaria sub utraque specie est totus christus verus deus verus homo. ita dicitur in prosa de corpore christi ubi dicitur. Caro cibi sanguis potus. manet christus tamen totus sub utraque specie.

De loco in quo debet missa celebrari. Cap. v.

U Estatur omnium philosophorum sententia q mirabilis est influentia loci proprii. Et reuera est mirabilis instantum q rem mutat et alterat a sua natura. sicut narrat Aristoteles. in li. de plantis. de pomis perficis dicitur a psia ubi primitus inuenta fuerunt. Nam illa que nascuntur ibi prompta interficiunt. ea autem que nascuntur hic sunt ad comedendum suavia et iocunda. Ex quo patet manifeste quantum facit locus ad mutationem rerum

De eucharistia

Et propter hoc fuit preceptum filiis israel in li. Deutero. xij. ca. q. non offerrent sacrificium nisi in loco quem dominus elegerit. Si enim sacrificium israeliticum quod de carnibus hircorum vitulorum et agnorum fiebat offerri non debebat nisi in loco sancto et mundo. Quod magis sacrificium catholicum in quo christus verus deus et verus homo offert non debet offerri nisi in loco sancto et mundo. Unde locus in quo regulariter debet missa celebrari est ecclesia. Et ita dicit Augustinus. Extra ecclesiam non est locus veri sacrificij. Et dico regulariter. quod in aliquibus casibus potest missa celebrari extra ecclesiam. Notandum autem quod ecclesia quod nunc potest duobus modis considerari et accipi. Quia uno modo ecclesia idem est quod congregatio fidelium. qui congregantur fide et charitate. et ita accipit Augustinus. ecclesiam quam dicit quod extra ecclesiam. id est extra fidem ecclesie non est locus veri sacrificij. Alio modo ecclesia idem est quod ista domus materialis in qua dicitur hoc et misse. et extra ecclesiam sic dictam potest in aliquibus casibus missa celebrari. sicut in honesto exercitu. vel quando ad aliquam festivitatem vel ad devotionem alicuius sancti. vel obsequium alicuius defuncti vel ad aliquam missam novam. vel ad aliquod aliud tale convenit multitudo magna populi. et ecclesia est parva. ita quod non potest ibi recipi populus. potest in cimiterio vel in aliqua alia platea honesta et munda erigi altare et debet ita decenter aprari ne pulvis vel status venti vel aliquid aliud tale possit ibi aliquod offendiculum inferre. De licentia etiam dyocesanum potest propter aliquam necessitatem missa celebrari in domo alicuius in aliqua camera apta ad hoc ita tamen quod semper celebretur super altare portabile quod ponatur super aliquam tabulam lapideam alicui stipiti annexam benedictam ab episcopo. Et ista tabula debet esse integra. que si esset fracta non deberet ibi missa celebrari. nec etiam si esset a stipite amota. immo peccaret qui ibi celebraret. Ista etiam tabula debet esse lapidea et non de aliqua alia materia. Et huius ratio est una. quod christus qui ibi immolatur vocatur petra. Unde dicit apostolus. i. Cor. i. Petra autem erat christus. Alia causa est. quod sepulchrum christi quod representat altare fuit excisum de petra. ut dicitur in Marco. Et propter istam eandem rationem corporalia debent esse li-

Tract. iiii. prime partis

nea. et non de aliqua alia materia. quia xps in monumento fuit involutus in sudone munda. in lino candidissimo: Et corporalia significant illa lintheamina in quibus xps fuit mortuus involutus. Calix etiam non debet esse de vitro. quia de facili posset frangi nec de ligno. quia lignum est porosum. et in poris posset sanguis subintrare: Nec de calibe. nec de cupro nec auricalco. quia inducunt fastidium et nauseam. et esset periculum de vomitu. **N**on autem fieri de argento et auro vel stanno. **S**ciendum autem quod quando altare est totum benedictum non oportet quod sit ibi tabula alia. **N**otandum etiam quod altare siue sit in ecclesia siue extra ecclesiam semper debet erigi versus orientem. ita quod ille qui dicit missam habeat faciem ad orientem. **E**t ratio est una. quia xps vocatur oriens. **L**u. primo: **V**isitavit nos oriens ex alto. **E**t de xpo cantat ecclesia. **O**riens splendor lucis eterne. **A**lia causa est. quia sicut patet dicunt philosophi. pars orientalis est dextera pars celi: **S**ecundum autem quod dicitur per in **D**istinctio. xxv. ca. **S**tatuat bonos a dextris. **U**t ergo in iudicio mereamur poni a dextris debemus orare versus orientem. **E**t quia principalior omnium orationum est missa. ideo qui dicit missam debet habere faciem versus orientem. **N**on autem ecclesia in qua dicitur missa sit consecrata vel non nihil faciat ad missam. licet quantum ad sollemnitatem missae semper si possibile sit debeat dici in ecclesia consecrata. cum sit multum honorificum et utile ecclesiam esse consecratam. quia quando aliquis causa orationis intrat ecclesiam consecratam peccata venialia sibi remittuntur. **S**ciendum autem quod in navium quibus debet celebrari missa propter periculum effusionis sanguinis **I**n ecclesia etiam sanguinis vel seminis effusione polluta non debet missa celebrari. **E**t si aliquis ibi celebraret graviter peccaret. **N**on tamen ex hoc efficeret irregularis si fuerit declaratus per dominum **B**onifacium octavum. extra de sen. ex. ca. is. qui. li. vi. **S**i etiam ecclesia esset predicto modo polluta non posset in cimiterio sibi contiguo celebrari. quia quia ecclesia est polluta similiter cimiterium sibi contiguum pollutum reputatur. non tamen converso. id est si cimiterium sit pollutum quia ecclesia sibi contigua sit polluta. cum principale trahat annexum. et non annexum principale ut habet extra

De eucharistia

de con. cc. vel alta. si ecclesia. li. vi. Unde in cimiterio conti-
guo & annexo ecclesie pollute non debet aliquis celebrare nec
etiam debet ibi aliquis sepeliri. Secus esset si cimiterium non
esset contiguum ecclesie. qz posito qd ecclesia esset polluta ci-
miterium non contiguum ipsi ecclesie non esset pollutum. vt pa-
ter in ca. preallegato. Tempore etiam interdicti non debz di-
ci alta voce nec ianuis apertis missa. nec etiam alie hore in ec-
clesia nisi quatuor festiuitatibus. s. in die natalis domini. in
die resurrectionis domini. in die penthecostes. in die assum-
ptionis bte Marie. Ne aut ecclesie defraudent officijs debi-
tis. & ne diuinum officium negligatur. & ne fidelium deuotio
minuatur. & ne infidelium in deuotio augetur. tempore cuius
cumq; interdicti ianuis clausis excommunicatis & interdictis
expulsis. campanis etiam non pulsatis debet missa & totus re-
liquum officium diuinum tam diurnum qm nocturnum dici
submissa voce in ecclesia. ita qd non possit audiri ab alijs qui
sunt extra. Omnia ista habentur extra de sen. ex. & interdicti.
in ca. alma mater. li. vi. Et qui contrarium fecerit est irregula-
ris & ineligibilis. nec etiam ipse potest eligere. nec potest ab-
soluti nisi in articulo mortis tantum nisi per sedem apostolicam
vt habetur de sen. ex. ca. is qui. li. vi. Aliquo etiam excomuni-
nicato presente nullus debet celebrare in ecclesia aut alibi. ali-
oquin peccaret mortaliter. & ultra hoc esset suspensus ab in-
gressu ecclesie. nec posset absolui nisi ab illo qui tulit sententi-
am excommunicationis. vt habet extra de priuil. c. epoz. li. vi.
Et istud non debet contemni. qz si suspensus celebraret esset
irregularis. vt habet expresse extra de sen. ex. si cui. li. vi.

U Duo tempore debet missa celebrari. Cap. vi.
Dicit Salomon. Omnia tempus habent. & hoc
rationabiliter. res em penes varietatem tempoz ma-
ximam acquirunt immutationes. Ad euidentissime po-
test apparere in lactuca. que cum tempore sue iuuentutis frigi-
de & humide sit nature feruor qz sanguinis & colere extinctiua
ex quo frondescat humorem & uertit in calidum & siccu & ama-
ru qd obest colericis & supcalcfactis. Et qd liqdo apparet qtuor
res penes mutatione temporu mutant & alterant. Qued satis

Tract. iiii. prime partis

pulcre fuit figuratum **Exo. xvi. ca.** vbi legitur qd manna col-
lectum tempore debito erat habens omne delectamentum et
omnem saporem suauitatis. **Qu** autem colligebatur tpe non
debito. s. die sabbati pputrebat. et vermibus scatebat. **Et** istud
manna erat figura corporis christi. sicut dicitur in historia de
corpore christi. vbi dicitur. **H**uius sacramenti figura precessit
qm dominus pluit manna patribus in deserto. **S**i ergo illud
manna non debebat colligi nisi in tempore debito. ita istud sa-
cratissimum sacrificium non debet offerri nisi in tempore debi-
to et statuto. **S**ciendum ergo qd missa debet celebrari de die
et non de nocte nisi in festo natiuitatis domini. in qua missa ce-
lebratur in media nocte. qd illa hora fuit natus christus. de hoc
tamen magis dicitur infra. **A**ntiquitus etiam in vigilia resurrectionis
dicebatur missa de nocte. **U**n in oratione missae ad hoc dicitur
Deus qui hanc sacratissimam noctem re. **R**atio quare missa
celebratur de die et non de nocte una est. qd in missa rememoratur
passio christi que fuit facta de die et non de nocte. **A**lia ratio est
qd per noctem figuratur status peccati. per diem status gra-
tie vt dicitur glo. super istud verbum apoli ad **Ro. xiiij.** **A**biicia-
mus opera tenebrarum. i. peccata. et induamur arma lucis. i. vir-
tutes que sunt arma gratie. **A**d significandum ergo qd ille qui
dicit missam debet esse in statu gratie et sine peccato. ideo di-
citur missa de die et non de nocte. **Q**ua autem hora debet dici
missa notandum qd tres sunt hore principales quibus debet di-
ci missa. s. tertia. sexta. nona. **E**t magis in his tribus horis qm
in alijs debet dici missa. **R**atio est. qd vt emm frequenter dicitur
est missa dicitur in memoriam passionis christi. christus in istis
tribus horis fuit crucifixus et passus. hora tertia fuit crucifixus ling-
uis iudeorum et sententia **P**ylati. qd hora tertia clamabant iu-
dei. crucifige eum. et in illa hora **P**ylatus adiudicauit satisfie-
ri petitioni eorum. **H**ora sexta fuit eleuatus a cruce. **U**n dicitur **Ma-**
rci. xv. **E**rat autem hora quasi sexta et crucifixerunt eum. **H**ora autem
nona emisit spiritum. **U**n dicitur in **Matth. xxvij.** **E**t circa horam
nonam exclamauit voce magna. et sequitur. et emisit spiritum. **E**t istud
intelligo de missa que dicitur solemniter in ecclesia. qd missae pe-
culiaries possunt dici a puncto aurore vsq ad sextam. et in diebo

De eucharistia

ieiuniorum vsq; ad nonam. Post nonam autem non debz celebrari missa nisi forsan in diebus ieiuniorum z ratione ordinum. Incidentaliter aut norandū est q nō solū missa. verū etiam alie hore canonice dicunt in memoriā passionis christi. **D**aturine em̄ dicunt in memoriā q christus hora matutinali fuit captus z vinctus fuit duct⁹ ad Annam principē sacerdotū vbi fuit multipliciter delusus. Et debet dici matutine media nocte. iuxta verbū ps. cvij. **M**edia nocte surgebas ad p̄fitendū tibi. zc. **P**rima dicit in memoriā q christus illa hora in domo **L**aypbe ligatus ad columnā fuit durissime et grauissime flagellatus. ita q fm̄ qd̄ predixerat **I**saias p̄pha a planta pedis vsq; ad p̄ticē nō erat sanitas in eo. **T**ercia aut dicit in memoriā q illa hora christus fuit duct⁹ ad **P**ilatū. z crucifixus fuit linguis iudeoz clamantiū z dicentiū. **T**olle tolle crucifige eū. Et fuit illud impletū ps. xxi. **A**peruerūt super me os suū sicut leo rapiēs z rugiēs **S**exta dicit in memoriā q in illa hora christus expoliatus z illusus z a militib; fuit clauatus in cruce. z tūc fuit impletū illud ps. xxi. **F**oderūt manus meas z pedes meos. **N**ona dicit in memoriā q in illa hora christus felle z aceto potatus expirauit dicens. **P**ater in manus tuas p̄mendo spiritū meū. z fuit impletū illud ps. lxxvij. **D**ederūt in escā meā fel. z in siti mea potauerūt me aceto. **V**espere aut dicunt in memoriā q in illa hora christus fuit datus a **P**ilato nobili decurioni **J**oseph. z per eū fuit de cruce depositus. **C**ompletoriū dicit in memoriā q christus illa hora a matre sua tristissima z alijs sanctis mulieribus lamētatus z aromatib; p̄ditus fuit posit⁹ in sepulcro. Et sic bonū esset z congruū vt quelibet septē horaz diceret in hora determinata. **I**uxta illud ps. cxvij. **S**ep̄ies in die laudem dixi tibi. **V**ez qz p̄pter rei familiaris occupatiōez. vel p̄pter humanā fragilitatē nequit istud seruari. seruet tñ illud quod ordinatū est extra de cele. miss. ca. presbiter. vbi dicit sic **P**resbiter matutinali officio expleto. s. media nocte mane pensus sue seruitutis. vicz primā. terciā. sextā. nonā. vespere amq; p̄soluat. Ita tñ vt horis p̄petentib; iuxta possibilitatē aut a se aut a scolari; publice p̄pleant. **D**einde pact⁹ horis vsitat⁹ insir

Questio
Quare matutine dicit

Tracta. iiii. prime partis

mis si voluerit exeat ad opus rurale ieiunus. **Et dicant omnes** iste hore per modum qui precipit extra co. ti. c. dolentes vbi precipit q̄ officii diuinum tam diurnuū q̄ nocturnuū dicat studiose pariter et deuote. et qui sciēter transgredit̄ istū modū atq; mandatū sciat se mortaliter peccare vtpote qz est trasgressor precepti ecclesie. **Notandū autē** qz nullus dicat missam quousq; dixerit matutinū. s; congruū esset et necariū qz p̄ia dicat ante missam. **Alie etiā hore p̄ter vespas et proleptiū p̄nt dici ante missam.** **Notandū** qz sacerdos nō debz dicere seu facere officii pro voluntate sua. sed de t̄p̄e vel de sc̄tis de quibus agit in illa terra.

Quotiens debet in die missa celebrari. Ca. vii.
Ex quo dictū est qz missa debet celebrari de die. restat dicere quotiens debet in die dici missa. **Et est sciēdū** qz s̄m qd̄ dicit̄ extra de cele. miss. ca. consuluisti: nullus debet dicere missam nisi semel in die. **Valde em̄ felix est q̄** digne celebrat vnā. **Excipit̄ dies** natiuitatis domini qua die celebrant̄ tres. ita qz vnus sacerdos potest illa die celebrare tres missas. vt habet̄ de con. di. i. ca. xvi. nocte sancta. **Et rō** quare dicunt̄ illa die tres. **Una est** p̄p̄t̄ mysteriū. qm̄ per istas tres representant̄ tres status. s. añ legē. sub lege. et status gratie. **Illā missa que cantat̄ in media nocte** representat̄ statū qui fuit añ legē. qm̄ totus mundus erat in tenebris. vñ in missa illa cantat̄ illa prophetia. **Isa. ix. Populus gentiū qui ambulabat in tenebris vidit lucē magnā.** **Secunda missa que cantat̄ in auroza** significat̄ statū qui fuit sub lege. in quo statu inceperūt christū scire p̄p̄t̄ dicta legis p̄phetaz. sed nō habebant perfectā noticiā de eo. **Et ideo cantat̄ in auroza.** qm̄ incipit apparere lux diei sed nō clare. vñ in illa missa cantat̄. **Lux fulgebit.** **Tercia missa dicit̄ in clara die.** et significat̄ statū gratie in quo sumus. **Et dicit̄ officii. Puer natus est nobis.** **Alia cā est ad representandū tres natiuitates christi.** **Nam prima dicit̄ ad representandū natiuitatē eternā** qua nascit̄ ex deo patre vñ dicit̄ in introitu. **Dñs dixit ad me filius meus tu.** **Et dicit̄ illa missa de nocte** qm̄ est tēpus obscurū ad designandum qz illa natiuitas est nobis occulta. **Secūda dicit̄ ad represen-**

Tracta. iiii. prime partis

die ascendit de mane de consuetudine ad gargamenam eccle-
siam vt recipiat ibi peregrinos illius loci. z ibi a clero z po-
pulo celebrare compellitur. **Uñ** super hoc implorauit cōsili-
um pape. **Et** papa respondit q̄ in ecclesia sepōrina in qua te-
net crisma p̄secrare tñ modo debeat celebrare. **Et** quo mani-
feste apparet q̄ rōne peregrinoz nō debet p̄stitutio de vnica
missa in die celebranda trāsgredi. **Uñ** saluo meliori iudicio
maḡ approbo istā p̄suetudinē que seruatur in aliquibz ecclesijs
gallicanis. qñ. s. dicta missa veniūt aliqui peregrini ad aliquā
ecclesiaz si nō sit ibi aliquis sacerdos parat⁹ celebrare. sacer-
dos induit se sicut si debet dicere missas z dicit eis missas de
beata p̄gine **Maria**, vel de sp̄sctō. vel de trinitate v̄ de il-
lo sc̄tō pro quo fit peregrinatio. nō tñ dicit canonē nec p̄secrat
sed oñdit eis reliquias aliquas loco elevationis corpis chri-
sti. **Et** ista missa vocat⁹ missa sicca. **Uñ** si alibi seruatur cōsuetu-
do alia iuxta opinionē **Raymundi** nō p̄demno eā. **Alius** ca-
sus est prop̄ necessitatē honestat⁹ v̄ vtilitat⁹. v̄ si dicta missa
superueniat aliqua p̄sona magna que velit audire missas pōt
sacerdos itez celebrare dūmodo sit vt supra dixi. **Istū** casum
ponit glo. sup̄ ca. p̄suluisti. in ti. de cele. miss. **De** ista necitatē
nescio quid dicā. q̄ nō video tantā necitatē q̄ prop̄ hoc de-
beat trāsgredi manifestū mandatū de vnica missa celebra-
nda. p̄sertim cū magne persone nō multū tēporibz nostris ita
afficiant ad missas. z illi qui afficiunt ducunt secuz sacerdo-
tes. **Alius** casus est prop̄ necitatē debiti. sicut qñ sunt due ec-
clesie annexę z quelibz est curata. i. habet curā animaz. z ha-
bent redditus ita tenues q̄ nō sufficerent duobus sacerdo-
tibz. sed vnus solus sacerdos habet curā v̄triusq̄. **In** isto ca-
su sacerdos potest in vna die in qualibet ecclesia celebrare in il-
lis diebz in quibz tenet populo suo ad dicendū missas. vel ad
ministrandū sacramentū. vel officia alia que requirūt missas
Et iste casus in multis locis p̄tingit z seruatur in partibz tholo-
sanis. z etiā in certis partibz alamanie. **Et** credo q̄ in iure non
inuenit̄ preceptū expressum de vnica missa tantū celebranda
cū in omnibz capitulis in quibz fit mentio de ista materia po-
nat̄ istud verbū sufficit. qd̄ verbū nō importat vñ coactiuaz

De eucharistia

Consuetudo tamen ecclesie que preeminet cuiusque auctori-
tati habet et tenet hoc et ideo nullus debet facere contra eam
et si facit peccat et puniri debet. In quocumque autem casu qua-
do sacerdos plures celebrat missas in prima sumere non debet
nec vinum nec aquam post summptionem sanguinis. sed solum lauare
os et cauere sibi ne aliquid deglutiat. quia sacramenta a ieiuno
sunt recipienda. et in qualibet missa corpus et sanguinem christi
recipiat. Et in ultima missa post summptionem sanguinis chri-
sti recipiat ablutionem que communiter recipit et non in alijs. ut di-
xi. habent ista extra de cele. miss. ca. ex parte. et de con. di. v. ut
ieiuni. et vij. q. i. nihil.

De vestibus quibus sacerdos induit in missa. La. viij.

Omnino tempore vestimenta tua sint candida. verbum
est sapientis. Quantum faciat debitus usus vestimento-
rum ad debitam administrationem officij quod quisque exer-
cet satis ostendit experientia medicorum. **C**onpertum est enim colli-
rii quod est salubritatis dolorum oculorum mitigatum tritum ab apo-
thecario induto veste qua die precedente indutus triuerat vi-
ride eris immixtum oculis patientem cruciabat. Si ergo vestis
indebita nocet in perfectione colliri. quanto magis nocet in per-
fectione corporis christi. **U**n figuratiue fuit preceptum legislato-
ri Moysi in Exo. xxxviij. Facies vestes sanctas Aaron in qui-
bus sanctificatus ministrat tibi. **U**n sciendum quod omnes vestes
quas induit sacerdos in missa debent esse sanctificate et benedi-
cte ab episcopo. **N**otandum ergo quod illa vestis qua induit primo. scilicet il-
la camisia parua vel suppellicium non est de essentia missae in sim-
plici sacerdote. sed solum de bene esse. **E**t dico de simplici sacer-
dote propter episcopos et canonicos regulares et capellanos domini pape
quorum talis vestis est habitus honoris. **S**ciendum autem quod pro-
pura illa veste seu camisia de qua dictum est vel loco eius pro-
pura suppellicio septem sunt vestes quibus induit sacerdos in missa
scilicet illa camisia vel loco eius suppellicium. amictum. alba. cingulum
manipulus. stola. casula. **E**t iste septem vestes significant septem
dona spiritus sancti. quibus debet esse sacerdos perfectus. **U**n Lu. xxiij.
Induamini virtute. scilicet spiritus sancti ex alto. **V**el significant quod debet
esse sacerdos contra septem peccata mortalia munitus et armatus. **U**n

Tract. iiii. prime partis

apostolus ad **Eph. vi.** **I**nduite vos armatura dei vt possit stare aduersus insidias dyaboli. **U**el significans septem virtutes. s. tres theologicales z quatuor cardinales quibus debet esse adornatus sacerdos. vñ apl's ad **Ro. xiiij.** **I**nduamur arma lucis. glo. arma virtutum. qz nō est licitū indutum sacco. i. peccato. aulā regis. i. christi (qui est rex regū) intrare. vt dicit in li. **Hester. iij.** **U**el significant qz sacerdos debet esse septem operibus misericordie deditus. vñ apostolus. **I**nduamini dominū nostrū iesum christū. cuius sapiētie nō est numerus. vt dicit in ps. **U**el significant qz septē petitiones orōnis dominice exaudiunt in missa. **I**n signū cuius legit in li. **Hester. q.** **H**ester induta vestibus regis fuit exaudita ab **A**ssuero rege. **U**el significant qz sacerdos digne cū istis septē vestibus celebrās habebit septē dotes in paradiso. quatuor. s. ex parte corpis. z tres ex pte anime. **I**n cuius signū legit in **Gen. xxvij.** qz **J**acob induit vestibū **E**sau valde bonis habuit benedictionē patris. **U**el significat qz p̄ iesus toto tpe quo mundus durabit. qd̄ tēpus septē dieb; voluit erit nobiscū p̄ns in isto sacramento vsq; ad cōsummatōez seclī. **E**t ista p̄misit ip̄e qui nō mentit̄ dicēs. **E**cce ego vobiscū sum vsq; ad cōsummatōez seclī. **E**t vt specialius de vnaquaq; veste dicat **S**ciēdū qz illa camisia v̄l suppellicū significat qz sacerdos debet habere mundiciā vite. **E**t etiā illa camisia de lino albo z mūdo. z p̄ hoc dicit sacerdos. **L**auabo inter innocentes manū meas z circūdabo altare tuū dñe. **A**mictū qd̄ ponit super caput fecit eleuatiōez mentis ad deū quā sacerdos debet habere p̄re alijs. manū qñ dicit missas. vñ dicit ip̄e. **S**ursum corda. i. corda sint eleuata sursus ad deū. **A**lba que est lōga fit p̄seuerantiā in bono quā debet habere sacerdos. qz qui p̄seuerauerit vsq; in finē hic saluus erit. **L**ingulum. i. zona quod p̄hibet vestes ne fluant per terrā fit timorē qui p̄hibet ne aīe fluant per pctm̄. qz dicit sapiens. **Q**ui timēt dñm p̄perabunt corda sua z in spectu illius sc̄tificabūt aīas suas. **M**anipulus fit fructū bonoz opm̄ quē boni sacerdotes reportabunt in paradiso. vñ de eis dicit ps̄: **cxxv.** **V**enientes autē venient cū exultatione portantes manipulos suos. **S**cola fecit

De eucharistia

mortificationem carnis unde ponitur ad modum crucis ad designandum quod sacerdos debet portare crucem penitentie in corde et in corpore suo. Et ita dicit apostolus. Mortificationes ihesu christi in corpore vestro circumferentes. Casula que cooperit omnes alias vestes et preeminet omnibus alijs fit caritatem que preeminet omnibus virtutibus que operit multitudinem peccatorum. In caritate ergo radicati et fundati iuste vivamus. ut dicit apostolus. Multe alie adaptationes possent adduci. sed ille quo ad nunc sufficiant.

Quibus debet dari sacramentum eucharistie Cap. ix.
Quoniam non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus ad manducandum. et margarite non sunt porcis dande. Cum in isto sacramento sacratissimo continetur panis vivus qui de celo descendit. christus. scilicet verus deus et verus homo. qui est nobilissima margarita. quam cum inveniit homo abscondit et pro gaudio illius vadit et vendit universa que habet et emit eam. Ideo istud sacramentum non est dandum canibus vel porcis. id est peccatoribus crudelibus et immundis. Ad videndum ergo quibus debet dari istud sacramentum. videndum est primo de modo manducandi istud sacramentum. Sciendum ergo quod istud sacramentum potest sumi corporaliter tantum. et spiritualiter tantum. et sacramentaliter et corporaliter insimul. et corporaliter et sacramentaliter et spiritualiter insimul. Et secundum hoc istud sacramentum quatuor modis sumitur tantum. Quidam enim sumunt istud sacramentum corporaliter tantum. sicut si aliquis infidelis qui non credit in isto sacramento esse veraciter corpus christi sumeret hostiam consecratam. sumeret hoc sacramentum corporaliter tantum. quod constat quod non sumeret spiritualiter cum non reciperet fructum sacramenti. Nec etiam reciperet sacramentaliter. quia ille recipit sacramentaliter istud sacramentum qui credit veraciter in isto sacramento esse corpus christi. et iste ut dictum est non credit. quare non recipit istud sacramentum sacramentaliter sed solum corporaliter. Et ideo dico de murex vel de cane vel de quacumque alia bestia si peringat (quod absit) comedere hostiam consecratam. Quidam recipiunt istud sacramentum spiritualiter tantum. sicut fideles iusti et sancti cum

Tract. iiii. prime partis

deuotione audiētes missam. vel habentes deuotionez ad au-
diendam eam. qui non cōmunicent. sunt tñ participes fructū
istius sacramenti. Et sic intelligit̄ verbum Augustini dicētis
Crede et manducaſti. crede. s. fide formata. et māducaſti spūa-
liter. Quidā comedūt siue sumūt istud sacramētū sacra-
mentaliter et corpaliter simul. s. nō spūaliter. sicut falsi christiani q̄
sumūt istud sacramētū in pctō mortali. tales em̄ corpalit̄ su-
mūt. qz supponit̄ qz recipiūt species p̄secratas. et etiā sumunt
sacramentaliter. qz ex quo sunt christiani credūt sub illis spe-
cieb̄ corp̄ christi veraciter p̄tineri. et sic vtunt̄ sacramento vt
est sacramētū. s. nō recipiūt spūaliter. qz nō p̄cipiunt fructū
sacramenti. Quidā recipiūt istud sacramētū corpaliter sacra-
mentaliter et spūaliter simul. sicut illi qui cū deuotione et fide
existentes in caritate et gratia dei recipiūt istud sacramētū
qz ex perceptiōe eius multa bona recipiūt. in p̄nti. s. gratias. et
in futuro gloriā. **S**ecūdo videndū est que requirunt̄ ad de-
bitā sumptionē huius sacramenti. Et notandū est qz tria req̄-
runt̄. s. immunitas a peccato mortali. eleuatio mentis ad deū
et mundicia corpalis. **D**e primo dictum est supra in primo ca-
et dicit̄ etiā aliquid in isto. **D**e secūdo. s. de eleuatiōe mentis
ad deū dicit sacerdos an̄ inceptionē canonis: **S**ursus corda
quasi dicat qz volēs sumere istud sacramētū debet habere cor-
suū eleuatū ad deū. **D**e tercio. s. de mundicia corpalis vide-
mus qz tractantes aliq̄ sacramētū manus suas lauāt. et ideo
cū in isto sacramento tractet̄ ille qui est sanctus et cōf̄ requirit̄
in sumente mundicia corporalis. **N**otandū tñ qz immuni-
tas a peccato mortali de necessitate requirit̄ ad sumptionē debi-
tam istius sacramenti. alia sūt duo requirunt̄ de magna p̄gru-
itate. et ideo cū aliqua immundicia corpalis habeat aliq̄ se-
cū annexā culpā mortālē et hebetudinē mentis. s. pollutio que
accidit in somnis. **V**idendū est de ista pollutioe quō impe-
dit sumptionē istius sacramenti. **S**ciendū est ergo qz pollu-
tio que accidit in somnis nō est pct̄m de se. s. potest esse effe-
ctus pct̄i mortalis vel venialis vel nullius s̄m qz cā eius pōt
esse vel pct̄m mortale vel veniale vel nullū. **S**up hoc ergo sp̄
recurrendū est ad cāz vñ prouenit̄ ista pollutio. **P**otest autēz

De eucharistia

ista pollutio provenire. vel ex cogitatione preterita. vel ex ebrietate. vel ex crapula. vel ex temptatione diabolica. vel ex infirmitate. vel ex alleviatione nature. **P**rimis duobus modis non potest esse sine peccato mortali vel veniali. quia si cogitatio deliberata et cum sensu precesserit. vel ebrietas vel crapula fuit deliberata vel consuetudinaria peccatum est mortale. **E**t ideo talis pollutio impedit necessario sumptionem istius sacramenti. **S**i autem cogitatio non fuit cum sensu deliberato vel ebrietas non fuit deliberata vel consuetudinaria est peccatum veniale et ideo talis pollutio non impedit de necessitate sumptionem istius sacramenti. sed tamen de consuetudine impedit. et potissimum si fuerit in turpi ymaginatioe propter quam (ut communiter dicitur) deprimitur mens. **S**ed si sit aliquid quod preponderet sicut reverentia festivitatis. vel timeatur de scandalo non debet dimitti propter hoc preceptio corporis christi. **S**i autem proveniat ex illusione diabolica non credo quod debeat dimitti. maxime si eveniat tempore magne festivitatis vel generalis communionis. **S**i autem eveniat ex infirmitate nature vel alleviatione nature si dimittatur propter reverentiam laudabile est. nisi sit aliquid quod reformet peccatum. ut dictum est supra. **E**t illud decretum quod dicit quod homo pro tali pollutione debet abstinere. xxxij. horis intelligendum est cum distinctione supradicta. **U**iso ergo quod tot modis sumitur istud sacramentum. et que requiruntur ad debitam huius sacramenti sumptionem videndum est nunc qui debet sumere istud sacramentum. vnde sciendum quod istud sacramentum debet sumi a ieiunio. ut habetur viij. q. i. in libro de consuetudine. di. v. ut ieiunio. **N**otandum vero quod duplex est ieiunium. quoddam est ieiunium nature. quoddam est ieiunium ecclesie. **I**eiunium nature soluitur per sumptionem cuiuscumque cibi vel potus vel etiam medicine. **I**eiunium ecclesie soluitur per sumptionem cuiuscumque cibi sumpti in modum cibi vna sumptione excepta. **Q**ui ergo dicitur sacramentum eucharistie debet sumi a ieiunio intelligitur de ieiunio nature. quia prius debet intrare in os christiani ille sanctissimus cibo quod quicumque alius cibo. ita quod ille qui sumit istum cibum sacrosanctum nihil aliud sumserit illa die per modum cibi vel potus vel medicine. **T**eruntium quod necessitas non habet legem. et infirmis non est imponenda lex. ideo infirmi et illi qui sunt in necessitate positi et constituti non sunt obligati ad hoc. immo in quocumque hora sine de die

Tracta. iiii. prime partis

sine de nocte. siue post prandium siue ante possunt qñ eis fuerit necesse istud sacramentū sumere. **S**ed quid si aliquis sacerdos vel alius qui debet cōicac relanet de mane sibi os. et forte trāsglutit aliquid de aqua. nūquid impedit a sumptōe istius sacramēti. **D**ico q̄ añ sumptōez istius sacramēti decēs est q̄ quilibz corporaliter et spūaliter mūdet se q̄stū potest. et iō lauare os añ sumptōez istius sacramēti laudo et approbo. ita tñ q̄ caueat ne aliqd̄ de aqua trāsglutiat sciens. **H**erūtñ si aliqd̄ trāsglutiat nō in magna et notabili q̄stitate cū salina et p̄ modū saline nō credo q̄ impediāt sumptōez istius sacramēti. **S**ed pono q̄ aliqs̄ de nocte p̄medat anisū vel feniculū vel aliqd̄ aliud sumpserit. et aliqd̄ de reliquijs remāserit inter dentes. et cū abluit os trāsglutit aliqd̄ de hoc qd̄ remāsit inter dentes. nūqd̄ impedit a sumptōe istius sacramēti. **D**ico q̄ nō ex q̄ sciens nō facit s̄z trāsglutit p̄ modū saline. **I**stud etiā sacramētū nō debz sumi nisi ab illo qui habz vsuz rōnis. vñ nō debz dari pueris añ q̄z pueniāt ad annos discretiōis. sic habet in ca. **D**is vtriusq̄ sexus. extra de pe. et re. q̄ añ istud tēpus nesciūt discernere inter cibū spūritualē et cibū corporalē. et sic nō adhiberēt debitā reuerentiā tanto sacramēto. **E**adē etiā ratione istud sacramētū nō est dandū amentibz siue furiosis. **D**istinguēdū est tñ de istis. q̄ aut tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita q̄ nunq̄z habuerūt vsuz rōnis. et credo q̄ talibz istud sacramētū nō debz dari. q̄ istud sacramētū requirit act ualē deuotiōez in suscipiēte. et tales nō possunt habere eā. **A**ut tales aliquoties habuerūt vsuz rōnis s̄z amiserūt ip̄m prop̄ aliquā cāz. et habēt aliqua lucida interualla. tpe q̄ hñt talia lucida interualla si petāt cū deuotiōe istud sacramētū et velint recipe reuerent̄ d̄z eis dari. ita tñ q̄ tpe furie nullo mō det̄ eis pp̄ cāz iā dictā. **F**reneticis etiā nō d̄z dari istud sacramētū. max̄e si timeatur de irreuerētia ad sacramētū. sic de spūitōe vel aliquo alio tali. **L**oquor q̄q̄ de freneticis in quibz ligatus est omnino vsuz rōnis. **D**emōniac̄ aut si cū reuerētia et deuotiōe peterēt. credo q̄ deberz dari. dū tñ tales habeāt vsuz rōnis et actualē deuotiōem ad sacramētū. **E**t credo q̄ tāta deuotiōez possent habere ad sacramētū q̄ p̄tute sacramēti istius a demonio liberarent. **L**e

De eucharistia

prosis etiam non debet dari istud sacramentum. quod intelli-
go de leprosis sic infectis q̄ nō possent corpus dominicū re-
cipere et tractare in ore suo quin reijcerēt ip̄m. sic sunt multi q̄b̄
cecidērūt labia et dentes. et sunt toti corrosi vsq; ad guttur. **S**i
aut scribit̄ de quodā monacho asterceiē. in vita sc̄i **L**odou-
ci quondā reḡ francie. cui q̄n ponebat sibi bolus in ore cade-
bat sibi ille bolus. **E**t tali sic leproso nō debz dan corpus chri-
sti. **A**lijs aut leprosis bñ potest dari. **S**acerdos aut leproso
nō debz in p̄na ppli celebrare. s; si ad p̄tē in secreto vellet ce-
lebrare possz. **E**t ita intelligo illa capla extra de de. egroto. &
rectoribz et tua nos. **H**ugo etiā dicit q̄ sacerdos leprosus pos-
set celebrare et alijs leprosis p̄ntibz damnat̄ ad mortē pro crimi-
nibz suis. q̄b̄ nisi de gr̄a speciali ñ dat̄ corp̄ christi. sic illis q̄
suspendunt̄ vel submergunt̄ vel p̄burunt̄ vel quolibz interfi-
ciunt̄. **I**llis aut q̄ p̄ crimie heresis p̄burunt̄ si cū deuotiōe hūili-
tate et reuerentia petāt debz dari corp̄ christi. sicut habet̄ ex-
tra de hereticis. c. sup eo. li. vi. **S**z nunq̄d existenti in pctō
mortalī dandū est corp̄ christi. **D**icendū q̄ pctm̄ aut est no-
torū aut occultū. **S**i est notoriū. puta si est notoriū vsurariū
vel notoriū p̄cubinarū vel quolibz aliter notoriū spectōr̄ ni-
si desistat ac s̄m̄ statuta ecclie p̄digne peniteat. nō est danduz
sibi corpus christi q̄stuncūq; petat. immo est sibi dicendum
Amice nō est bonū sumere panē filioz et mittere canibz. **S**i
aut̄ est pctm̄ occultū. aut iste corpus christi tpe quo tenet̄ cōi-
care petit. p̄nto tpe generalis cōmunionis. vel qz est infirmus
et sic de alijs casibz in quibz tenet̄ quilibz cōmunicare. aut petit
alio tpe. si petat alio tpe q̄stuncūq; petat in publico nō tenet̄
sacerdos ipsum dare sibi. sed dicere sibi. **A**mice nō est temp̄
modo cōmunicandi. et iō nō debeo tibi dare corp̄ christi mō
sed expecta tempus statutū. **S**i aut̄ petat tpe quo tenet̄ cōmu-
nicare tunc aut iste petit corpus christi in publico aut in secre-
to. si petat in secreto nō est sibi danduz. immo est monendus
ne petat in panibulo. **S**ed si talis sit pertinax in malicia sua et
petat in publico sibi dari corpus christi sacerdos debz ipsuz
sibi dare. quia non debet eum prodere. nec aliquis debet p̄ua-
riūre suo quousq; sit declaratum ip̄m amisisse ius illud. **E**t

Tracta. iiii. prime partis

ideo cum quilibet parrochianus habeat ius petendi corpus christi a suo curato. & curatus sit obligatus ad dandum isto tē pore corpus christi parrochianis suis & nullus fidelis p̄uef isto iure nisi per pctm̄ mortale ꝓmissum publice. Et iō q̄stū cūq; sciat sacerdos subditū suū esse in pctō mortali nisi peccatū sit notoriū nō debz sibi denegari corpus christi. si tpe statuto & in publico petat ip̄m sibi dari. Et ita legit fecisse. b. Bern. qui cū quodā die ꝓmunicar̄ monachos suos q̄dā quē br̄is Bern. sciebat esse in pctō mortali inter alios accessit ad eū. & br̄is Bern. dedit sibi corpus christi dicēs submissa voce. in dicit dñs inter me & te quasi vellet dicere. dñs scit q; tu indigne accedis & nō possum tibi negare. & ideo ip̄e iudicet inter me & te. & statim ille miser accepto corpe christi cecidit mortu⁹ in terrā. Et iō quilibz caueat sibi ne indigne accedat. nō em̄ noceret sacerdoti s; sibi ip̄i. Et sacerdotes bñ facerēt si istud exēplū & similia suis subditis frequenter nunciarēt. ¶ Sz̄ num; quid suspect⁹ in crimie debz dari istud sacramentū si requirāt. Dico q; triplex est suspitio. qz quedā est violēta. quedā pbabilis. quedā leuis. Suspitio violēta est ꝓtra quā nō admittit ꝓbatio sic̄ si aliquis inuenit cū aliqua muliere corrupta in lectō solus cū sola. nud⁹ cū nuda. loco & tpe ad hoc apt⁹. nec etate nec parentela. nec aliquo alio obstantibz essz violēta suspitio vel ꝓsumptio q; cognouissz eā. ita q; nō admitteret ꝓbatio in ꝓtrariū. Probabilis suspitio est illa que orit̄ ex aliquibz sig; nis & ꝓiectur⁹ pbabilibz. Sic̄ si aliquis inueniret frequēt cū aliqua loquēs in loco suspecto. essz pbabilis suspitio q; aliqd̄ malū agerēt. Leuis suspitio est que orit̄ ex fatua & inordina; ta suspitione alicui⁹. Et ista dicit̄ leuis. i. fatua suspitio Si; cut si viderē aliquē bonū virū & aliquā bonā iuuentulā saluantes se vel sibi arridentes nō in loco nec tpe suspect⁹ fatuū essz me ꝓsumere q; male agerēt. Et de tali dicit̄ Salo. Qui cito credit leuis est corde. Dñ ergo querit̄ vtrū suspectis de aliquo crimine debeat corpus christi dari. Dico q; si de aliq; habeat̄ suspitio violēta de aliquo crimie notorio q; illi debz denegari corꝓ christi. ꝓbi grana. de aliquo habeat̄ suspitio violēta q; sit notorie hereticus vel vsurari⁹ vel ꝓcubinari⁹. &

De eucharistia

fic de alijs. **D**ico q̄ anteq̄ def̄ sibi corpus christi debz se purgare de buiusmodi crimine. extra de pur. ca. ij. **S**i aut̄ habeatur de eo solū suspitio probabilis nō debet sibi denegari corpus christi quousq̄ esset probatū p̄tra eū. licet notorie habeat talis suspitio p̄tra eū tñ essz monend⁹ q̄ purgaret se anq̄ accederet ad p̄municandū. z si p̄sentiret bñ faceret. **S**i aut̄ p̄seuerant̄ instaret z negaret crimē de quo probabiliter presumeret p̄tra eū: nō credo q̄ an̄ p̄bationē esset p̄uandus iure qd̄ habet in petendo z accipiendo corpus christi. p̄sertim cū res sua agat. z si indigne accipiat noceat ei z nō aliq̄. **T**ñ credo q̄ sacerdos ad terrore potest sibi dicere z debz aliq̄ p̄ba cōminatoria dicendo. si digne accepis proficiat tibi ad salutes corporis z aie. si indigne iudicet dñs inter te z me. **S**i aut̄ p̄sumptio leuis habeat p̄tra aliquē de quocūq̄ crimine p̄p̄tales suspitioes cū s. t. leuis z fatua. in nullo debet agi p̄ eū in speciali. **I**n generali tñ essz bonū q̄ sacerdos diceret aliqua p̄ba cōminatoria on̄dendo q̄ nullus debz presumi esse malus nisi constet pro certo. in ca. de presump. qz mlti mltā loquūt. **E**t q̄ q̄libz debz se purgare quo ad deū z q̄ ad pplm̄ anq̄ accedat ad istud sacramētū. **S**z nūquid excoīcat⁹ debz dari istud sacramētū. **D**ico q̄ nō. q̄z du em̄ sunt excoīcati diuisi sunt a p̄ceptōe sacramētoꝝ z a cōione fidelū. **S**z qd̄ si aliq̄s excoīcat⁹ sit in piculo mort⁹ z petat sibi dari corpus christi. qd̄ debet fieri. **D**ico q̄ aut̄ iste sit excoīcat⁹ a canone siue a iure aut a iudice. **S**i est excoīcat⁹ a canone siue a iure sacerdos debz eū absoluerē si ip̄e petat humiliter absolutioē. qz in piculo mort⁹ simplex sacerdos potest eū absoluerē a quacūq̄ siua excoīcationis lata a canone. **E**t iā si absolutio essz sedi aplice seruata: vt habet̄ in ca. pastoralis. de offi. ordi. **T**ñ in quocūq̄ casu absoluat̄ debz absolui s̄b hac forma. q̄ si dñs sibi det z prester̄ vitā statim q̄ cito p̄erit vadat ad illū qui potest eū absoluerē mandatū illius super illis pro quibus excoīcatus fuerit humiliter suscepturus. **S**i nō facit statim relabit̄ in cādem excoīcationis sentētiā ip̄o iure. vt habet̄ extra de sen. ex. ca. eos qui. li. vi. **S**i aut̄ est excoīcatus a iudice. aut̄ est excoīcat⁹ pro p̄tynacia tñ. aut̄ pro aliquo delicto siue debito. aut

Tracta. iiii. prime partis

pro aliquo alio. tali casu z quomodo cunq; sit debet absolui si petat humiliter absolutionez. Ita tñ q; p̄mo det pignora v̄ cautionē ydoneam q; parebit. i. obediet mandatis ecclesie z satisfacciet passis iniuriam. Et si nequit dare pignora vel cautionē iuret q; satisfacciet q̄ cito poterit. **S**z quid si aliquis existens in peccato mortali vel excoicatus existens in periculo mortis mittat pro sacerdote vt p̄fessionē eius audiat z eū absoluat. z det sibi corpus christi z añq; sacerdos accedat ad eū amittat loquelam. nunquid debz sibi dari corpus christi. **D**ico q; si intelligat aliquid monendū est. si nō potest loqui q; ostendat aliqua signa p̄tritionis. sic q; iunctas manū elenet ad deū. z p̄cutiat pectus suū. z p̄ aliqua alia signa oñdat se petere absolutionē a pctis z sn̄a excoicationis. z parētes eius z amici debēt loco eius z vice p̄mittere z fideiubere v̄ pignora dare si possint q; si dñs p̄stet sibi vitā p̄ntabit se p̄spectu ei q; eū absolueret potest mandatū illius sup hoc humiliter recepturus. z sic debz eū absolueret z cōicare. **S**i autē nihil intelligat si p̄stet z p̄bari possit q; signa p̄tritionis z p̄nie p̄cesserint d̄z absolui z cōicari. receptū tñ p̄ius cautionibz vel pignozibz iuramēta a parētibz z amicis p̄ moduz qui dictus est supra.

Notandū autē q; sacerdos qñ cōicāt pplin suū debz eū mone re de aliquibz. **P**̄mo q; nō accedat ad istud sacramentū eū cōsciētia alicuius pcti mortalis. **S**c̄do q; omittat odiū z rancorē cuiq; q; **T**ercio q; nullus excoicāt accedat nec nisi ieiunus nisi in causa necessitat̄. **Q**uarto q; añ cōionē z post abstineant se ab vxozibz suis ad min⁹ p̄ tres dies. de cō. di. ij. **D**is homo. xxiij. q. iij. sciat̄. **Q**uinto q; post sumptionē corp̄s christi nō spuāt in loco immūdo. vel in locū vbi possz spurū calcarī pedibz hoc añ p̄mestionē post receptionē corp̄s christi fiendam. **S**exto q; sibi q̄stū potuerint abstineant a vomitu z a nausea. **N**otandū etiā q; post sumptionē corp̄s christi d̄z sumi de vino aliq̄tulū ne aliquid de isto sacramento in ore remaneat z spuendo emutatur. **U**nde in aliquibus ecclesijs est laudabilis consuetudo q; in die pasce post p̄munionem sumitur de vino z pane.

Veritu quo debet dici missa.

Laplin. r.

De eucharistia

Omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis. Verba sunt apostoli informantis et instruuntis nos quomodo ordinare et honeste omnia opera nostra maxime illa quae ad cultum dei pertinent faciamus. inter quae principaliter est missa. Si ergo in alijs nostris operibus honeste et ordinate debemus nos habere. multo magis in missa dicenda. Dicendum est ergo nunc de ritu missae. id est de modo quo debet dici missa. Sciendum est quod sacerdos armis spiritualibus armatur. id est sacris vestibus (de quibus supra dictum est) induitur debet accedere ad altare. Et quod dicit Salomon. Iustus in principio sermonis accusator et sui. prius sacerdos debet accusare seipsum in confessione. faciendo. scilicet confessionem generalem. que valde ad remissionem peccatorum venialium et etiam mortalium obliuiscitur. Sed de mortalibus de quibus recordari debet antequam induat se vel ipse accedat ad altare sacramentaliter profiteri. et facta confessione procedat ad missam. Nota dum autem quare istud sacramentum vocatur missa. secundum Augustinum. dicitur missa. quod dicitur istud sacramentum perficitur mittitur celestis missus. Et secundum quod exponit Innocentius. Iste celestis missus est magni principis angelus. et mittitur iste ad consecrandum. Unde iste sacerdos inuisibilis qui principaliter consecrat et perficit hoc sacramentum ubiqueque perficit ubi ipse est sacerdos et sacrificium. ut dicit idem Augustinus. Alia ratione assignat Hugo dicens. quod ipsa hostia potest vocari missa. quia transmissa est prius a patre ut esset nobiscum. postea a nobis patri ut pro nobis intercedat. Sciendum autem quod missa in tribus linguis celebratur. scilicet hebraica. greca. et latina. Nam Alleluia. Amen. Hosanna Sabaoth sumuntur de hebraica. kyrieleyson. Christe Ieson sumuntur de greca. Reliqua omnia sumuntur de latina. Dicitur autem missa in istis tribus linguis. quod titulus christi in cruce pendens scriptus fuit hebraice. grece. et latine. Diuiditur ergo missa in quatuor partes. scilicet in obsecrationes. orationes. postulationes. et gratiarum actiones. Prima pars pertinet ad populi instructiones. secunda ad materiam obsecrationem. tertia ad materiam obsecrationis assumptionem. quarta ad gratiarum actionem. Prima pars proceditur a principio usque ad offertorium. Secunda pars ab offertorio usque ad finem orationis dominice. id est usque ad finem de pater noster. Tercia pars usque ad communionem. Quarta pars procedit usque ad finem. Prima pars continet decem partes. Nam primo dicitur in

Tracta. iiii. prime partis

troitus. et dicitur introitus quia tunc sacerdos ministratur de
bis ad altare intrare. Et est sciendum quod antiquo loco introitus dice-
batur torus in psalmo. et cantabatur a clero: circa gradus altaris. et ideo
vocabatur graduale. **S**ed beatus Hieronymus qui ex mandato domini. Dama-
si pape ecclesiasticum officium per maiorem partem instituit preter cantus
ordinavit diversos introitus secundum diversitatem dierum et festorum. et
de illo psalmo qui antiquo dicebatur et cantabatur loco introi-
tus. accipit unum versum. Et est sciendum quod in singulis simpli-
cibus diebus introitus bis cantatur. ad designandum quod in christo sunt
due nature. scilicet humana et divina. In solennibus dicitur ter ad de-
signandum tria tempora. scilicet tempus quod fuit ante legem. tempus sub lege. et
tempus gratie. **U**n de duobus primis vicibus dicitur submissa voce.
quia in primis duobus temporibus non aperte nec clare loquebatur ho-
mines de christo. tertia autem vice dicitur alte. quia in tercio tempore in
oem terram exiit sonus eorum. scilicet apostolorum et evangelistarum. Post in-
troitum sequitur kyrieleyson christeleyson. kyrieleyson id est quod
domine miserere. christeleyson pro id est quod christe miserere. Et
dicitur ter propter patrem et filium et spiritum sanctum. Et dicitur nonies propter
novos ordines angelorum quibus virtute misse associari petimus.
In diebus solennibus post kyrieleyson cantatur hymnus angeli-
cus. scilicet Gloria in excelsis deo. quem hymnum angeli in nativita-
te christi decantaverunt. usque ibi bone voluntatis. Reliqua om-
nia. scilicet laudamus te etc. beatus Hilarius episcopus pictaviensis appo-
suit. et ad missam cantari instituit. Et debet cantari iste hym-
nus in festis apostolorum. martirum et confessorum. in quorum honore
dedicata est ecclesia. Et in festiuitatibus Marie. Sed quando in
diebus profestis cantatur missa de beata virgine Maria vel de
spiritu sancto. vel de quocumque alio sancto. non debet in ea hym-
nus angelicus vel symbolum decantari. licet in missa propria
decantetur prelatio. Et ratio est. ut dicitur extra de cele. mis. ca. co-
silium. ut inter commemorationem et solennitatem differentia osten-
dat. In sabbato autem quando cantatur de beata virgine Maria cre-
do quod debet dici gloria in excelsis deo. quia illa dies est specialiter
dedicata beate Marie virgini propter multa que non oportet
dicere. Dicto hymno angelico sacerdos conversus ad populum
salutat illum dicendo. dominus vobiscum. que salutatio fuit sum.

De eucharistia

pta de veteri testamento. s. de libro Ruth. qñ dicit Booz mel
foribus suis. dominus vobiscum. ¶ Sciendum aut q ep̄s
loco dominus vobiscū dicit. Pax vobis. Et ratio est: qz ep̄s
representat personā christi. qui qñ salutabat discipulos suos
dicebat. pax vobis. ¶ Et est sciendū q q̄uis in ecclesia non
sit nisi vnus. semper tñ debz dicere sacerdos. dñs vobiscū. qz
loquit toti ecclesie. Et ei respondet. z cū spiritu tuo. Quere /
sp̄sio fuit sumpta ab ap̄lo in eplā. ij. ad Thimo. iij. Post sa
lutationem z responsionem subiungit sacerdos Premus. lo
quens quasi syndicus in persona totius populi. Et dicto ore
mus dicit orationē. Et ista oratio dicit collecta. qz olim ep̄s
sue sacerdos omni pplō collecto dicebat eā sup pplm. Quia
vero temporibz nostris nos nō possumus ita pplm colligere
dicimus orationē que antiquo z generali vocabulo retēro vo
cat collecta. Et sciendum q iste orationes debent dici s̄ cer
to numero. ita q dicat vna vel tres vel quinqz vel septē. Quā
dicat vna fecit vnitatē essentie que in tribz psonis est. Quā di
cunt tres fecit trinitatē psonaz. Nam prima fecit psonā patris.
scda psonā filij. tertia fecit psonā sp̄scti. Vel dicunt tres. qz
christus in sua passione cuius istud sacramentū est memoria
leter legit orasse. Primo qñ orauit vt transiret ab eo hora sue
passionis. Secdo qñ dixit. Pater ignosce illis qz nesciūt quid
faciūt. Tercio qñ dixit. In manus tuas commendo sp̄m meum
Quā dicunt quinqz fecit memoriā quinqz vulnerū christi Quā
dicunt septē fecit q sacerdos si digne dicat missam exaudif
pro omnibz septē petitionibz que in oratione dominica p̄tinē
tur. Vel ad designandū q petit septē dona sp̄scti sibi z ali
is pro quibz dicit missam virtute misse infundi. Et vt dic ma
gister Iohes beletb nō debēt dici vltra septē. Et est sciendus
q qñ dicat missa pro viuīs nō debet dici aliqua collecta pro
defunctis. z etiā qñ dicat missa pro defunctis nō debet dici ora
tio pro viuīs. nisi illa cōis. Op̄s sempiternē deus. qui viuoz
z mortuoz zc. Si aut in missa pro viuīs aliquo casu dicat col
lecta pro mortuis nō debet vltima dici s̄ penultima. qz finis
debz r̄ndere principio. Et dicit collectis respōdet amē ad p̄fir
mationē. Collectis finis dicit eplā. z dicit ad populi informa

Tract. iiii. prime partis

tionem. Et dicitur epistola ab epy quod est supra. et stolon quod est missio. quasi supra missa. quia epistole fuerunt supra missa euangelio. Et nota quod nullus debet dicere epistolam nisi fuerit subdiaconus. **U**n melius est quod sacerdos dicat eam quam puer qui uiuat cum ad missam. Post epistolam dicitur responsorium. quod sic nominatur. quia pro suo vel epistole respondere debet. **U**ersus pro dicitur a vertendo. quia illi qui dicitur ipse debet se prosternere ad orientem. Postea dicitur alleluia. cum pro suo. quod est canticum leticie. **U**n tunc ieiuniorum. quod est tempus luctus non debet dici alleluia. nec eadem ratione in missa pro mortuis. **I**n magnis solemnitatibus dicitur post Alleluia Sequentia. id est. prosa que etiam est canticum leticie. Et sic cantant ista duo leticia gratie paradisi. ad quam uirtute missa deuenire speramus. Post hoc immediate legitur euangelium et in principio ille qui legit illud salutat populum ut reddat eum attentum ad audiendum euangelium. **D**icitur autem euangelium ab eu quod est bonum. et angelus quod est nuntius quasi bonus nuntius. quia in euangelio onciatur Christus qui est magnus spiritus angelus. **U**el quia in eo nuntiantur omnia que pertinent ad salutem nostram. **E**t nota quod quoniam euangelium sumitur de principio debet dici initium sancti euangelii. sic in euangelio **M**ath. Liber generacionis. et in euangelio **L**uc. fuit in diebus Herodis regis. et in euangelio **J**oh. In principio erat uerbum. **C**um autem euangelium non sumitur de principio debet dici sequentia sancti euangelii. et essentus. **P**roba sequentia sunt proba sancti euangelii. **N**otandum est quod dicto titulo euangelii debet responderi. gloria tibi domine. quia in euangelio agit de gloria dei et nostra qualiter. scilicet. christus uicit dyabolum et nos redemit. et uictor ad gloriam patris ascendit. **E**t ideo auditores euangelii letantes ad laudem sui saluatoris sue redemptoris exclamant dicentes. gloria tibi domine. quasi dicant. **O** domine gloria tua que in euangelio predicatur nobiscum sine fine permaneat et semper crescat. **N**otandum etiam quod quoniam legitur euangelium duo cerei debent accendi. in signum quod dominus misit discipulos suos binos et binos ante faciem suam predicare euangelium illud. **E**rgo notandum est quod quando inchoatur euangelium tam clericus quam populus. tam proferens quam audiens debent se munire signo crucis in fronte in ore et in pectore. **I**n fronte quia frons est locus uerecundie. **U**n homines inuerecundos effrontes. id est. sine fronte dicimus. **P**er hoc ergo quod frons signum

De eucharistia

crucis imponimus significamus q̄ non erubescamus crede
re in christū crucifixū. et cū vez. deū et hoīez p̄fiteri. In hoc autē
q̄ os et pectus signamus oīdimus nos audacter et simplr cō
fiteri ore. et fideliter et firmiter credere corde christū crucifixū
cuius liber legit deū et dñm n̄m esse. Sacerdos itaq; v̄l dy
aconus euāgelii lectur⁹ se signat in frōte in ore et in pectore q̄
si dicat nō erubescō euāgelii ip̄m ore predico et corde credo.
Librū etiā signat ac si dicat. hic est liber crucifixi. Dū autē euā
gelii legit cuncti deponūt velamina capitū. p̄pter duo. Pri
mo ad ostendendū q̄ euangelica doctrina oīa velamina legē
antique remouit. Secdo ad ostendendū q̄ oēs quinq; sensus de
bent esse apti ad audiendū euāgelii. Et sciendū q̄ ille qui di
cit euāgelii debz habere faciē ad aquilonē. in signū q̄ in vir
tute scī euāgelij debemus nos munire p̄tra insidias diabo
li que veniūt ab aquilone. Et em̄ dicit Hieremias. Ab aq
lone pandet omne malū. In isto euāgelio quilibz debz se mu
nire crucis signaculo p̄tra diaboli ne rapiat euāgelium sive
sermonem euāgelij de ore seu de corde eius. Post euāgeli
um immediate sequit̄ symbolū. s. Credo in vnū deū q̄s non
debz dici nisi in dieb; solennib;. nō t̄m in oib;. s; solū in illis de
quib; mentio fit in symbolo. Vñ debz dici in oib; dieb; dñicis
et in festo sc̄te trinitatis. in natiuitate dñi. in circūsiōe dñi. in
epiphania. in festo pasce. in ascensione. in festo penth. in festo
omniū sc̄toꝝ. in transfiguratione dñi. in festis beate Marie
virginis. in festis omniū ap̄loꝝ et sancte crucis. In alijs autē
festiuitatib; nō debet dici. Dicto symbolo sequit̄ offertorium
quod dicit̄ ab offerendo. qz tūc offerimus ea que sunt neces
saria ad missā. s. panē vinū et aquā. et sacerdos offert ista duo
dicens. Suscipe sancta trinitas etc. Et facit signū crucis su
per panem et vinū ad hoc vt deus ea sanctificet. Et nota q̄ sa
cerdos benedicit aquam et nō vinū. quia aqua significat po
pulum qui indiget benedictione dei. vinum autē fr̄ christum
qui est sup̄ omnia benedictus. Et in hoc terminatur p̄ma ps
misse que est ad ppli instructōez et preparōez ad tantū sacramē
tū. Sequit̄ sc̄da ps que est de materia p̄secratis. Et ista hz
quorū pres. P̄ria ps d̄ secreta: sc̄da ps p̄fatio. tertia ps ca

Tract. iiii. prime partis

non. quarta dominica oratio. **R**ecepta oblatione sacerdos lauat sibi manus et rediens ad altare inclinat se profunde dicens. **I**n spiritu humilitatis. ad denotandum quod per mundiciam et innocentiam vite et humilitatem et contritionem cordis efficit quis dignus minister huius sacramenti et erigens se vertit ad populum dicens. **O**rate pro me fratres etc. **E**t ideo illi qui audiunt debent orare pro eo dicendo illum psalmum. **E**xaudi te dominus in die tribulationis etc. vel dicendo. **D**ominus sit in corde tuo et in ore tuo ut suscipiat sacrificium de ore tuo de manibus tuis pro tua et nostrorum omniumque salute. **E**t laici se debent inclinare similiter et dicere illud quod sciunt. **T**unc sacerdos dicit sub silentio secretas. **E**t est sciendum quod totidem secreta et in eodem ordine de eisdem debent dici quot collecte precesserunt ante in exordio missae ante epistolam nec plures nec pauciores. **E**t dicitur secreta. quia secreta pronuntiantur cum tamen olim alta voce dicerentur unde ab omnibus laicis sciebatur. **S**ecundum autem quod narrat magister **J**ohannes beletus in summa sua protulit semel in quadam die quod quidam pastores super quendam lapidem ponerent panem et dicerent secreta et alia verba canentium super panem. qui ad verborum eorum prolationem in carnem perversus. in quibus divinitus facta fuit acerrima vindicta. **N**am omnes ictu fulminis mortui sunt. **E**t ideo statutum fuit. ut de cetero iste secreta sub silentio dicerentur. ita quod nesciantur a laicis. **S**ecunda ratio est ne vilescat sicut sacra scriptura obscure tradita est ne vilescat. **P**ostea sacerdos dicit alta voce. **P**er omnia secula seculorum. **E**t responso: amen sacerdos non vertens se ad populum salutatur ipsum dicendo. **D**ominus vobiscum. **D**e qua salutatione et eius responsione dictum est supra. **E**t quia in illo sacramento requiritur magna elevatio mentis ad deum. ideo dicit sacerdos. **S**ursum corda. quasi dicat. habete corda sursum elevata ad deum. iuxta verbum apostoli dicentis. **Q**ue sursum sunt querite. **E**t populus quasi obediens sive consentiens dicat. habemus ad dominum corda elevata. **E**t quia pro omnibus que deus nobis contulit gratias ei impedere debemus subiungit sacerdos. **G**razias agamus domino deo nostro. et populus respondet quasi consentiens. dignum est. **P**ostea sequitur prefatio **E**t dicitur prefatio quasi prelocutio. id est ad misterium preparatio

De eucharistia

ita q̄ in prefatione nominantur aliqui ordines angelorum. q̄
in missa angelos presentes esse credimus et assistere sacerdo-
ti. **D**icta prefatione subiungit cantus angelorum. s. Sanctus
sanctus sanctus dñs deus sabaoth. i. exercituum. etiā osanna. i. ob-
secro salua. **E**t dicitur ter sanctus ad denotandū trinitatē psonarū
q̄ dicit primo sanctus pro psona patris. secundo pro psona filij. tercio
pro psona spūs sancti. **E**t dicit dñs deus in singulari. ad oñden-
dum q̄ vna est essentia in tribus psonis. **E**t sumit istud de **I**sa-
ia. **I**sa. vi. **I**saias em̄ dicit se vidisse seraphim clamātia. **S**an-
ctus sanctus sanctus etc. **U**n̄ nos cantica angelorum decantamus. q̄
per hoc sacrificiū hoies assumi ad angelorum ordines nō dubi-
tamus. et iō cū eis in excelsis saluari clamamus. **E**t post hoc
dicit ali⁹ versus. s. **B**enedictus qui venit etc. qui versus sumit
ex euāgelio **M**at. xxi. et iō dū cantat debz fieri signū crucis. in
signū q̄ sumit de euāgelio qd̄ est liber crucifixi: et iō isto ver-
su p̄stetur christū venisse in mundū. et ab eo saluari rogam⁹
postea sequit canon et incipit ibi. **T**e igitur etc. et durat vsq̄
pax dñi. **E**t dicit canon qd̄ est nomē grecū. et vult dicere in
latino regula. **E**t ideo dicit canon. i. regula. q̄ per huiusmo-
di verba fit regulariter huius sacramenti p̄secratio. vel q̄ ce-
lebrās regulariter debz in omnibus se habere. **E**t totū quicqd̄
p̄tinet in isto canone excepto **P**ater noster dicit sub silentio.
Et huius causa triplex est: **P**rima q̄ de⁹ nō attēdit clamores
oris s̄ cordis. **U**n̄ dicit **B**ern. **N**ō vox s̄ votum. nō cordula
musica vocum. **N**ō clamor s̄ amor sonat in ore dei. **S**ecūda
causa est ne minister qui cū summa reuerētia ac deuotione ac
mentis recollectiōe debz habere et proferre oīa p̄ba canōis lō-
go clamore fatigatus impediā vel deficiat a sua deuotione.
Tercia causa est ne p̄ quotidianū et frequētes vsū p̄ba vile
scant. et in locis nō p̄petentibus dicant. et sicut in ruinā vt supra
de pastoribus dixi. **I**n quodā em̄ decreto prohibet sub anathēa
te vt nullus nisi sacris vestibus induat. et in librorum sup̄ altare cō-
secratū p̄ferat p̄ba canonis. **E**t iō q̄ vir pollutus labijs ego
sum. et ista sacratissima verba sunt ita archana q̄ nō licet ea ho-
mini peccatori loqui. iō de ip̄is taceo. **H**oc autē dico q̄ nulli
propria autoritate nisi dño pape licet aliquid de eis subtrabe

Tract. iiii. prime partis

re vel addere. **N**otandū vero q̄ canon signanter incipit p̄ istā l̄raz. **E**que antiquit̄ fiebat per modū crucis; qm̄ sacrificiū qd̄ sit p̄tute istoz verboz est memoratm̄ dominice passionis. **U**n̄ christus qui instituit hoc sacramētū dixit. hoc facite in meā m̄memoratōez. **L**u. xxij. **E**t qm̄ ista p̄ba efficacitā hnt a passiōe christi. **U**n̄ p̄ hoc imago crucifixi d̄z ibi depigi. **I**n istis etiā sacratissimis verbis sit ozo generalis pro ecclia catholica. et pro papa qui est caput ecclie. et pro ep̄o. **E**t credo q̄ d̄z intelligi p̄ ep̄o in cui⁹ diocesi d̄z missa. et pro ep̄o etiā q̄ ordiauit celebrantē. **D**rat̄ et̄s pro rege q̄ est dñs tp̄alis. **D**rat̄ etiā p̄ oibz orthodoxis. i. christianis catholice et aplice fidei cultori b̄. q̄ p̄ba exponēt in tertia pte hui⁹ opis. qm̄ ageť de credo in deū. **U**n̄ p̄ ista p̄ba excludunt̄ scismatici. heretici. iudei. sarraceni. pagani et excoīcati. **E**t sic nota hic nō orari p̄ excoīcat̄. **P**ost hoc fit ozo sp̄ealis pro illis siue alijs q̄bz obligat̄ est sacerdos. **E**t credo q̄ sic est eis obligat⁹ ex ordine caritat̄. ita tenet̄ ordinare eos in missa. ita q̄ p̄mo ponat̄ illū cui p̄mo est obligat⁹. et sic de alijs. **I**ta tñ q̄ si sp̄ealit̄ dicit̄ missa; pro aliq̄ q̄ virtutē sacrificij referat ad ip̄m. et pro p̄ hoc nō excluditur quin possit et debeat orare pro alijs. **E**t tñ circa istā orōez aduertendū est q̄ d̄z esse m̄talis et nō vocalis. **E**t rō pōt assignari quo ad nūc duplex. **P**ria vt sacerdos sit maḡs recollect⁹ et attent⁹. qz sermo aliq̄n̄ies impedit attentōez. **S**ec̄do ad oñden dū q̄ de⁹ nō attēdit ad clamorē oz̄s s̄z cordis. vt supra. **N**otandū etiā q̄ null⁹ fidelis cui⁹ occurrat memoria debz excludi ab orōne ista. immo quilibz cuius occurrat memoria ē deo specialit̄ m̄mendand⁹ alias sacerdos peccaret. **N**otandū etiā q̄ sacerdos añq̄s dicit̄ missam potest facere istā orōez dicendo mentalit̄. **D**ñe deus meus ego in missa intēdo tibi recomendare istū et istū. postea sufficit q̄ dicat m̄talit̄ in missa. **M**emento dñe istoz q̄s tibi añ recomēdaui. **P**ostea noiantur mlti sc̄ti et sc̄tē q̄ oēs pro christo se sacrificauerunt exponēdo se mori. **E**t ista pro nūc sufficiāt q̄ ad p̄ba canonis. **S**ed dicendū est aliq̄d de signis que fiūt in canone. **U**n̄ sciendum q̄ fm̄ qd̄ dicit̄ **I**nno. in li. de missa. cruc̄ signatōes que fiunt in missa sunt in numero. xxv. et fiunt in. viij. vicibz que signifi-

De eucharistia

cant expresse passionem christi. Prima vice fiunt tres dicen-
do illa verba. **D**ec dona: hec munera. et fecant trinam traditio-
nem christi. **N**am primo fuit traditio a deo patre. qui cum in mun-
dum misit. **S**ecundo a iuda traditore. qui eum vendidit. **T**ercio a
iudeis. qui eum pilato ad crucifigendum tradiderunt. **I**n secunda
vice fuit quinque dicendo illa verba. **B**enedicta ascripta etc. et fecant
quinque personas que fuerunt in passione christi. scilicet persona christi ve-
diti. persona iude vendenti. et personas euentium. que fuerunt tres.
scilicet pontifices. pharisei et scribe. **I**n tertia vice fiunt due dice-
do illud verbum benedixit. quod verbum dicitur primo super panem. secun-
do super vinum. et fiunt iste due cruces propter conversionem duplicem
materie. scilicet panis et vini. **I**n quarta vice fuit quinque dicendo illa
verba. hostiam puram etc. et fecant quinque vulnera que christus pro-
luit in cruce. **I**n quinta vice fuit due. una super corpus alia super
sanguinem. dicendo illa verba. sacrosantum filii tui corpus etc.
et fecant vincula quibus ligatus fuit christus et flagella. quibus
fuit flagellatus. **I**n sexta vice fuit tres dicendo illa verba. scilicet
cas vivificas etc. et significant tres crucifixiones christi. **N**am
primo fuit crucifixus linguis iudeorum. secundo sententia pilati.
tercio manibus militum. **I**n septima vice fuit quinque dicendo
illa verba. per ipsum et in ipso etc. tres cum corpore super calices et due
alias super altare a latere. et fecant tres cruciatus. scilicet passionis
pro passionis et compassionis. et aqua et sanguinem que fluxerunt
de latere christi. et sic fiunt in universo. xxxv. qui est numerus
cubicus ad designandum quantumcumque multipliciter sacrificium est
semper unum. **E**t istud sufficiat designis canonis et per omnes de
secunda parte missae. que est ad materie sacramenti consecrationem. exce-
pto quod quando dicitur pax domini fuit tres cruces. **S**equitur tertia pars que
est ad materie sacramenti sumptionem. **E**t in ista parte primo sacer-
dos frangit hostiam in tres partes. quarum prima fecit corpus christi
fidei mysticum. id est fideles qui peregrinant in mundo. secunda illos que
sunt in purgatorio. tertia illos qui sunt in paradiso. **E**t dicto
per omnia secula seculorum. et responso. amen. dicit sacerdos Pax domini
sit super vobiscum. faciendo tres cruces cum una parte hostie super calicem
et fecit quod per mortem christi fuit pax inter deum et hominem re-
formata. **E**t dicitur ter agnus dei. **A**gnus dicitur ab agno quod est

Tract. iiii. prime partis

piam. quia **C**hristus **J**esus sua pietate nos redemit. **U**el dicitur agnus ab agnoscendo. qz solo balatu agnus matrem suam agnoscit. sic christus in passione sua matrem suam agnouit. et ideo dicitur ter agnus dei. qz christus in cruce pendens tria cognouit: scilicet patrem suum ei obediendo. et matrem suam virginem virginum commendando. et genus humanum ipsum redimendo. **E**t dicitur bis miserere. et ultimo dicitur. dona nobis pacem. ad ostendendum quod in mundo isto et in purgatorio indigemus misericordia dei. et in paradiso habebimus pacem et requiem opulentam. **I**n missa pro defunctis dicitur. dona eis requiem. quia missa pro eis dicitur ut veniant ad requiem paradisi. **P**ostea ponit unam partem hostie in calicem. et fecit illos qui sunt in paradiso. qui sunt inebriati gloria paradisi. secundum illud psalmi xxxv. **I**nebriabuntur ab ubertate domus tue. **P**ostea accepto pacis osculo secundum quosdam ab eucharistia. secundum alios a calice. secundum alios ab altari dat pacem diacono. et ille subdiacono. et sic per istos descendit ad alios. ad designandum quod pax dei que eripat omnem sensum per christum descendit ad prelatos. et de prelatibus ad subditos. **E**t fecit etiam quod omnes qui volunt esse participes fructus istius sacramenti debent esse in vinculo pacis et caritatis astricti. **P**ostea dicta quadam oratione sacerdos recipit sacramentum sub utraque specie. **L**aici autem non dant sub specie vini propter periculum effusionis. **P**ost sumptionem sacramenti sumat vinum et abluat os nisi esset illa die aliam missam celebraturus. et tamen de tertia parte. **Q**uarta pars missae que pertinet ad gratiarum actionem pro conuentione. et dicitur conuentione a conuentione quod est simul et unio. ad denotandum quod illius sacramenti virtute sumus per charitatem uniti deo et proximo. **P**ost conuentionem dicitur post conuentionem quedam oratio que sic nominatur quia dicitur post conuentionem. **E**t debet dici iste orationes eodem numero et eodem ordine quibus fuerunt dicte collecte ante epistolam. et eodem modo terminari. **P**ostea salutato populo et rursus. et cum spiritu tuo. dicit sacerdos. **I**te missa est. et est sensus. ite post me ad christum et sequimini eum. quia hostia est missa pro vobis ad dominum patrem placandum vel ite ad propria. quia missa est completa. **E**t nota quod ite missa est. non debet dici nisi dicatur gloria in excelsis. sed debet dici. benedicam domino. et in missa pro mortuis. requiescant in pace. **S**i queratur quare non in fine cuiuslibet missae dicitur ite missa est. **R**pondeo quod corpus

De eucharistia

Christi mysticus quod est ecclesia est triplex. scilicet istud quod est in celo glorificatum. i. sancti qui sunt in paradiso. Aliud quod est adhuc in terris. i. fideles qui sunt in hoc mundo. Aliud quod iam recessit de hoc mundo non tamen adhuc est in paradiso. i. fideles qui sunt in purgatorio. Licet ergo quolibet missa totum corpus christi mysticum respiciat: sic patet per triplicem hostie portioem. tamen secundum istam triplicem differentiam potest missa ter appropriari. **Q**uedam enim celebrant ad honorem sanctorum. qui quia sunt coram deo. ideo in illis missis licentiam populus et dicitur iter missa est. quasi dicatur. festinate ingredi in illam requiem. **Q**uedam specialiter celebrant ad salutem viuorum. et quia non sumus certi de salute nostra. ideo debemus esse solliciti ne per negligentiam nostram in nobis missa efficaciter euanescat. ideo dicitur in istis missis in fine benedicam domino secundum illud psalmi xxxiiij. **B**enedicam dominum in omni tempore. **Q**uedam dicunt specialiter ad requiem defunctorum. et in illis dicitur. requiescat in pace. **E**t nota quod sacerdos quinque se vertit ad populum. et cum hoc septies salutem ipsum. **E**x autem quinque partit se ad populum fecit quod quinque christus apparuit in die resurrectionis sue. **M**ario marie magdala. in orto. **S**ecundo mulieribus euntibus redeuntibus de monumento tercio beato Petro. et ideo quoniam se vertit tercio sacerdos non loquitur aliter. quarto apparuit discipulis quoniam intrauit ad eos ianuis clausis. et Thomas non erat cum eis. quinto apparuit duobus discipulis euntibus in emaus. **Q**uoniam salutem septies populum fecit quod virtute missae salutem consequamur eternam. in qua habemus septem vires. quatuor ex parte corporis. et tres ex parte anime. **N**otandum etiam quod istud quod sacerdos incipit missam a dextera parte altaris. et postea vadit ad sinistram. et iterum redit ad dexteram fecit quod christus de dextera patris venit in sinistram mundi. et iterum rediit in die ascensionis ad dexteram patris iuxta illud **I**ohannis. **E**xiui a patre et veni in mundum. iterum relinquo mundum et vado ad patrem. **S**i autem queratur utrum canonicum debeat dici tarde aut cito. i. an debeat sacerdos multum morari in canone aut non. **D**icendum est quod sacerdos debet cum bona maturitate et cum magna attentione dicere omnia verba canonis. non tamen debet ibi morari multum ne misce venientes perdat suauitatem unguenti. i. ne diabolice temptationes sibi perdiscent suauitatem unguenti. i. potentiam huius sacramenti seu sacrificij. quia vo

Tracta. iiii. prime partis

luntas hominis labilis est et mutabilis. et nunquam in eodem statu permanet. Ideo sub figura huius dictum fuit filius Israel quod comederent agnum pascalem festinanter. **H**orandum etiam quod nunquam missa debet dici sine lumine. Et ista de ritu missae sufficient.

De defectibus occurrentibus in missa. **C**aplin. xi.
Si maius periculum intendit ibi plenius est consulendum. et quod in celebratione missae nisi debito modo fiat imminet maximum periculum. id est de defectibus qui in celebratione possent contingere debet summo precautione. **S**unt ergo esse defectus in missa ante consecrationem vel post vel in ipsa consecratione. **A**nte consecrationem potest esse defectus si non ministrer debita materia. puto si loco vini ministrer aqua. **U**n timeretur quod sacerdos vel minister eius qui servit sibi in missa ponat in calice aquam quam credes esse vinum album quod debet fieri. **D**icendum quod sacerdos aut percipit istum errorem ante consecrationem vel post. **S**i ante consecrationem debet aquam eijcere et ministrare vinum cum aqua. et sic procedere. **S**i autem advertat post consecrationem aut advertit ante sumptionem corporis aut postea. **S**i ante administrare debet vinum cum aqua in calice et reincipere ibi. **S**imili modo postquam cenatum est etc. **S**i autem advertat post sumptionem corporis debet administrare unam hostiam non consecratam. et ponere vinum cum aqua in calice. et reincipere a principio canonis secundum quosdam. **T**unc credo quod sufficeret reincipere ab illo loco. cōicantes. et perficere mysterium suum. **E**t si dicas quod forte iste non percipit istum errorem quousque sumpsit aquam que loco vini fuit potata in calice. et sic non esset ieiunus. **E**t sic ut videtur non debet iterum consecrare. **I**n isto casu sic dicto quod istud est tenendum pro regula generali. quod quicumque circa unam materiam sunt duo precepta fortius magis obligat. modo circa celebrationem missae sunt duo precepta. **U**num preceptum est quod missa dicatur a ieiuno. **A**liud est quod sacramentum integrum perficiatur. id est quod celebrans semper consecret sub utraque specie. scilicet panis et vini. **C**onstat autem quod preceptum de integritate sacramenti fortius est quam preceptum quod sumatur a ieiuno. cum illud respiciat essentiam sacramenti. et istud eius usus. quare quicumque iste sumpsit aquam et non sit ieiunus. nihilominus tamen debet facere sicut dictum est supra. scilicet quod habeat hostias.

De eucharistia

non consecratam et vinum et aquam administret. et reincipiat a principio canonis. vel ab illo loco. cōicantes etc. et sic totus proficiat vsq; ad finē. **S**ed quid si ille qui administravit vinū in calice nō apposuit ibi aquā quid faciendū est. **I**n hoc casu dico q; si sacerdos aduertat istud ante p̄secrationē sanguinis debz ponere aquā in calicē. et sic consecrare. **S**i autē p̄cepit post consecrationē sanguinis debz conteri de negligentia et p̄cedat in missa. q; vinū est propria materia huius sacramēti et nō aqua. vt dictū est supra. debz tñ admisceri ex quadā cōgruitate. **S**ed quid si sacerdos aduertat venenū immixtū esse in calice vel araneā vel muscā ibi cecidisse. nunquid debz sumere. **C**erte q̄stū ad venenū vel araneā dico q; nō. ne calix vite fiat sibi calix mortis. s; sanguis iste debz poni in aliquo vase mūdo et apto. et debz poni inter reliquias cū aliqua scriptura notificante ibi esse sanguinē christi et q; nō sumat ab aliquo. q; sp̄ibus istis admixtū est venenū. **E**t nisi sacerdos sumpserit corpus christi debz ponere aliud vinū in calice cū aqua et reincipere ab illo loco. **S**imili modo etc. **S**i autē sumpserit corpus debz habere aliā hostiā nō p̄secratā. vt dictū est supra. **Q**uāntū ad muscā dico q; p̄t muscā nō debz dimittere. qui sumat nō tñ credo q; debeat trāsglutire muscā vt quidā dicūt. s; sufficit q; lauet et lotio sumat. et si timeat de vomitu p̄medat aliqd̄ p̄hibens vomitū et musca p̄burat et cinis in sacrario p̄seruet. **E**t idē dico de aranea. s. q; sic debz p̄buri et cinis in sacrario reseruari. **S**ed pono q; qñ sacerdos eleuat hostiā apparet ibi species pueri vel carnis quid faciet. **D**ico q; aut istud apparet oibus aut sacerdoti tñ. aut populo tñ. **S**i apparet ita omnib; in isto casu debent fundi orationes ad deū vt reuerentur ad speciē panis. et si fiat debz sumi. sin autē debet haberi alia materia. s. hostia et consecrari. **S**i autē nō appareat sacerdoti s; populo tñ debet sumi a sacerdote. **S**ed potest p̄tingere q; calix cadat et sanguis effundatur. quid ergo faciendū est tunc. **D**ico q; quid agendū sit in isto casu edocemur ex quodā decreto. **P**apae. in quo decreto dicit sic. **S**i per negligentia aliquid de sanguine stillauerit in terra lingua lambat et terra radat. **S**i p̄ fuerit tabula vt nō p̄culcet locus radat et in igne

Tracta. iiii. prime partis

consumatur. et cinis intra altare condatur. et sacerdos. xl. diebus peniteat. **S**i super altare distillauerit calix sorbeat minister stillam et tribus diebus peniteat. **S**i super lintheum altaris et ad aliud stilla peruenit quatuor diebus peniteat. **S**i usque ad tertium lintheum stilla peruenit. peniteat nouem diebus. **S**i usque ad quartum lintheum peniteat. xl. diebus. et lintheamina que stilla tetigerit tribus vicibus abluat minister calice supposito. et aqua ablutionis sumat et in aliquo vase iuxta altare recondat. **S**i quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam euomerit si laicus fuerit. xl. diebus peniteat. clericus vel monachus: lxx. diebus peniteat. episcopus. xc. **S**i vero infirmitatis causa euomerit. vij. diebus peniteat. **I**sta habent de cō. di. ij. ca. **S**i negligentiā et ca. **S**i quis per ebrietatem. **E**t materia illius vomitus debet accipi et obiri. et cineres iuxta altare recodi. **Q**ue penitentia debet esse ista. **D**icunt aliqui quod omnibus diebus illius penitentia debet ieiunare in pane et aqua et cessare a cōione. **A**lij dicunt quod sufficit quod faciat aliquam abstinentiā vel dicat aliquas orationes. **S**ed pono quod aliquis sacerdos induat se ad missam et postquam iam processerit ad missam recolat se aliquod peccatum mortale commisisse de quo non fuit confessus. vel recolat se excommunicatum. quid faciet iste sacerdos. **S**i procedat videtur peccare mortaliter. quod iudicium sibi manducat et bibit. si autem ex toto dimittat magnus scandalum populo generat. **D**icunt quidam quod talis sacerdos non debet dicere verba consecrationis sed simpliter hostiam debet sumere. **E**t istud non est verum. immo erroneum. quod faciēdo sic videtur grauius peccare. quod talis videtur deum illudere faciēdo irreuerentiā sacramentum et populum decipet. quod faceret eum idolatrare. et ita se ei astringit ita habet de cele. mis. c. de hoie. **E**t ideo dico quod si iste sacerdos non potest dimittere missam absque scandalo quod doleat et peniteat et propter de peccato suo. doleat etiam quod ita tarde peniteat et proponat profiteri quam cito poterit habere oportunitatem. et consecret in nomine domini. quod in isto casu summus sacerdos. scilicet deus absoluit eum. **E**t licet quidam dicant sile esse in sententia excommunicationis tamen credo quod in isto casu si sacerdos non processerit ad consecrationem debet dimittere fingendo se infirmum. vel habere aliquam necessitatem legitimam. vel non possit dimittere doleat et peniteat. et p[ro]p[ter]

De eucharistia

ponat se facere absolui. Et credo q̄ q̄stum ad illud peccatum
absolutus est a summo sacerdote. s. a deo et hoc quo ad culpā
An aut sit absolutus quo ad penas irregularitatis nō de
termino hic. **S**z pono q̄ sacerdos habeat p̄scientiā eo q̄
obmisit aliqd̄ de verbis canonis nūquid debz ea repetere. **H**
eo q̄ aut habeat p̄scientiā probabile et quasi certā aut habz cō
scientiā leuē et scrupulosam. **S**i habz p̄scientiā certā v̄l mltuz
probabile q̄ dimisit aliquid de verbis canonis. debz ea repe
tere. potissime si habet talē p̄scientiā de verbis p̄secratiōis. q̄
nō intelligit̄ iteratū qd̄ dubitat̄ probabiliter vel nescit̄ esse fa
ctū: vt dicit̄ de cō. dist. iij. si nulla. extra de pres. nō bap. c. ye
mens. **D**ebet tñ vt credo sacerdos habere istā intentiōez: **S**i
dicit̄ ista verba nō intēdo ea repetere cū intētiōe p̄secrandi. s̄
si nō dicit̄ dico ea. **A**rgu. extra de bap. et eius effec. ca. ij. vbi di
citur. **S**i tu es baptizatus nō te baptizo. s̄ si nō es baptizat̄
te baptizo in noie pa. et c. **P**ropter aut leuē et scrupulosam con
scientiā nō debet̄ iterari huiusmodi p̄ba. **E**t iō sacerdos mul
tū debz esse attentus et recollectus qñ dicit̄ hec verba. **S**ed
pono q̄ sacerdos qñ dicit̄ missam faciēdo signa cū hostia for
te prope frigus vel p̄p̄t̄ inaduertentiā vel aliquid aliud hostia
cadi in sanguinē quid debz fieri. **D**ico q̄ debz eā ibi dimitte
re nec extrahat eā inde. s̄ sumat eā cū sanguine. q̄ signa et fra
ctiōes que fiūt cū hostia magis fiūt in significatiōez. q̄ sunt de
essentia misse. **P**ono etiā q̄ p̄p̄t̄ frigus sanguis p̄gelet in ca
lice. **D**ico q̄ tñ sacerdos debz tñ exalare. i. anhelare in cali
ce q̄ liquefiat. **C**redo tñ q̄ tutius est q̄ calix inuolueret pan
nis calidis. et si nō p̄ficeret q̄ poneret̄ in aqua feruenti caue
do tñ ne aqua intraret. **S**z pono q̄ qñ sacerdos dicit̄ missam
morit̄ aut pcutit̄ aliqua infirmitate. ita q̄ nō potest finire mis
sam quid faciendū est in isto casu. **D**ico q̄ circa istā materiā
est vna regula generalis q̄ semp̄ ille qui dicit̄ missam debz su
mere et p̄ficere istud sacramentū si possit si nō potest alius de
bet sumere et p̄ficere loco eius. **I**n casu ergo proposito dico q̄
aut sacerdos morit̄ aut impedit̄ aliqua infirmitate ante ince
ptiōez canonis aut post. si ante nō curandū est. **S**i post aut
ante p̄secratiōez v̄l post. **S**i ante alius sacerdos debz se indu

Tract. iiii. prime partis

ere et recipere ubi dimisit. Si vero moriatur vel impediatur post consecrationem, alius sacerdos debet supplere quod remanet supplendum et recipere sacramentum. Sed ponatur quod moritur vel impeditur postquam sumpsit corpus et antequam sumat sanguinem et implere officium. Sed pono quod mus vel alia bestia sumat species consecratas. Dico quod si possent extrahi ille species ab illo animali debet illud animal aperiri et species ille reuenter reponi in sacrario, et animal comburi et cineres intra altare recondi. Sed pono quod aliquis sacerdos tanto tempore referuauit illas species quod iam sunt putrefacte vel corrupte quid debet fieri de istis speciebus. Dico quod istud in materia ista habendum est pro regula generali, quod tam diu manet sub istis speciebus corpus et sanguis christi quam diu sub istis manet substantia panis et vini. Et tunc cito sub istis speciebus definit esse corpus christi et sanguis quam cito definit ibi esse species panis et vini. Et ideo si ille species veniunt ad tantam corruptionem quod non plus apparent esse species panis et vini, iam non est ibi corpus nec sanguis christi, et ideo non debent sumi sicut consecrate. Sed sacerdos postquam sumpsit in missa corpus christi sumat eas reuenter sed non ut consecratas. Si autem non veniunt ad tantam corruptionem quin appareant esse species panis et vini debent sumi ut consecrate. Sed quid si ex illis speciebus corruptis sint generati vermes, quid debet fieri de illis vermibus. Dico quod debet comburi et cineres intra altare recondi, et sacerdos ex cuius negligentia accidunt ista debet grauiter puniri et ideo sacerdos debet cauere ne nimis longo tempore referuet eucharistiam, vel quod non seruet eam in loco nimis humido, ita quod ille species possent de facili corrumpi. Hec circa eucharistie sacramentum et eius ministrum ac ornamenta perstringi breuiter, ut simplices sacerdotes in talibus certitudine inuenirent et in alijs que longum tractatum erigunt daretur eis occasio cogitandi dubitandi et interrogandi.

Continuatio et ordo sacramentorum dicendorum.

De ordine

Ordinem in huius libelli principio positum. psequēdo dicto de sacramentis que pducunt et promouent ac p̄suāt hoiez in esse spūali que sunt baptisimus. p̄firmatio et eucharistie sacramentū. dicendū est de sacramentis per que si ceciderit homo faciūt vt resurget. Et ista sunt penitentia que saluat hominē a pctō. et sacramentū extreme vncionis que sanat reliquias peccator. **U**lex qz in sc̄da particula huius libelli agit de p̄fessionū audientia et penitētiarū impositione. ideo tractatus de sacramento penitentie vsqz huc differatur ne oporteat sepe iterare eadē. qz etiā dignius debet p̄cedere minus dignū. sacramentū aut ordinis maius est et dignius sacramento extreme vncionis. ideo prius dicendū est de sacramento ordinis qz de sacramento extreme vncionis.

Tractatus quintus p̄ie partis de sacramento ordinis. Et habet quinqz capitula.

Quia conferre sacramentum ordinis de iure et regulariter ad solos episcopos pertinet. qz vncionē sacramenti q̄ eos teste beato Iohanne de oibz edocet recipiūt. **I**dcirco circa materiam sacramenti ordinis pauca dicam. **L**uz sanctos et venerabiles ep̄os sicut habeo in patres et dños habere desiderem in magistros. verum qz sacerdotibz omnibz tora eoz potestas in collatione ordinū tribuit. iō aliqua de sacramento ordinis expedit eos scire que sub breui p̄pendio cōprehendam. Et hoc quo ad nūc ad quinqz possunt reduci de quibus p̄ ordinē est agendū. **P**rio quid est ordo. sc̄do q̄t sunt ordines. tercio si in quolibz ordie imprimit̄ character. quarto in quo actu imprimit̄ character cuiuslibz ordinis. quinto que requirunt̄ in suscipiente ordines. et hec sufficient.

Quid est ordo. **L**aplin. i.
Ordo ab Hugone de sc̄to victore describit̄ sic. Ordo est signaculū q̄ddā q̄ et p̄ qd̄ spūalis pt̄as seu officii tribuit̄ ordinato. Et ponit̄ ibi pt̄as q̄ ad ordines p̄pe dictos. sed officii ibi ponit̄ quo ad ordines cōiter dictos.

Tract. v. prime partis

Quor sunt ordines. *Laplin. ij.*

H An numero ordinum diuersificant doctores canonice et theologi. Doctores enim canonice dicunt quod sunt novem. scilicet psalmistatus. ostiariatus. lectoratus. exorcistatus. acolythatus. subdiaconatus. diaconatus. presbiteratus. episcopatus. Et ratio forte quod mouet doctores canonice est. quoniam cum in quolibet ordine tribuat specialis potestas vel officium. scilicet ubi est specialis potestas vel speciale officium ibi est specialis ordo. scilicet in episcopatu tribuitur specialis potestas. et in psalmistato speciale officium. ideo episcopatus est specialis ordo et etiam psalmistatus. Et ergo militaris ecclesia correspondet triumphanti. sicut in triumphati sunt noui ordines angelorum. ita in militati sunt. ix. ordines ministrorum. Et est factus apta congruentia. Doctores vero theologi multi et quod plures ex eis tenent quod non sunt nisi septem. quod ponunt quod psalmistatus non est ordo nec etiam episcopatus. ut sic septiformis gratie spiritus sancti correspondeat septem ordinibus. Quicquid sit de isto factus puto quod psalmistatus non est ordo. sicut nec priuilegium tonsura de qua magis videtur. cum psalmistatus referatur a simplici sacerdote. priuilegium tonsura ordinarie ab episcopo referatur. Unde ut dicunt doctores priuilegium tonsura non est ordo sed est dispositio ad ordines. Dispositio inquam non necessitat scilicet congruentie. De episcopatu autem utrum sit specialis ordo dubito. et ideo istud dimitto determinationi maiorum. Thomas autem in quarto suo dicit quod ordo tripliciter dicitur. Uno modo ut est nomen officii. et sic psalmistatus est ordo. Secundo modo ut est nomen dignitatis et sic episcopatus est ordo. Alio modo ut est nomen cuiusdam specialis potestatis. et sic non sunt nisi. vii. ordines tantum. Et isto modo possunt concordari iura et opiniones doctorum. Numerus autem et sufficiencia istorum septem ordinum contra dicitur sic potest haberi. Dis ordo ideo dicitur ordo quod ordinatur ad corpus christi. prout in sacramento eucharistie continetur. et secundum quod dicit beatus Augustinus. secundum quod magis de propinquo accedit ad hoc sacramentum eucharistie secundum hoc dicitur maior vel dignior ordo. Potest ergo aliquid ordo ordinari in sacramento eucharistie. et hoc vel ad corpus christi consecrandum. et sic est presbiteratus. cuius est corpus christi consecrare vel ad ipsum consecratum populo dispensandum. et sic est diaconatus. cuius antiquus erat sanguinem christi. populo dispensandum.

De ordine

fare. **Uñ** dicit b. Laurentius beato Sixto. Nunquid dege-
nerare me probasti cui commisisti dominici sanguinis dispensa-
tionem. **Uel** ordinat ad materiã de qua cõficif presbitero p-
sentandã vel prepadã. et sic est subdyaconatus. cuius est ho-
stia et calice cū vino et aqua ad altare ppare. vel ordinat ad hu-
iusmodi materiã ad altare apportandã. et sic est acolitatus. cu-
ius est pixide cū hostia et viceolos cū vino et aq ad altare por-
tare. **Uel** ordinat ad diabolu effugandũ ne hoies a sumptio-
ne huius sacrameti impediãt. et sic est exorcista. cuius est de-
ne huius adiurare. vel ordinat ad dignos admittenduz et indi-
gnos excludendũ. et sic est ostiari. cuius est ostiũ ecclie custo-
dire ne indigni intrẽt. vel ordinant ad ea q de christo in isto
sacrameto pnto in veteri testamento dicta erãt pponenduz
et sic est lector. cuius est pphetias veteris testameti in missa lege-
re. **Et** sic habet numerus et sufficientia septẽ ordinũ cõiter di-
ctor. **Hor** ordinũ quidã vocant minores et nõ sacri. s. lecto-
ratus. ostiariatus. exorcistatus. acolitatus. **Alij** aut tres. s. sub-
dyaconatus. dyaconatus. et psbiteratus vocãt maiores et sacri.

Uñ in quolibet ordine imprinat character. **Ca. iij.**

Quoniam finis quod dictum fuit supra. cum ageret de sacramentis
in generali character sit quedã spealis pãas p quã reci-
piens sacramentũ in pmes characterẽ potest facere vel
recipere aliqd quod nõ potest ille qui nõ recipit hmoi sacramentuz
ut recipiens quẽlibz ordine possit facere aliquid speale quod non
potest facere ille qui caret ordine illo. sic psbiter pãt psecrare.
quod nõ pãt facere ille qui nõ est psbiter. et sic de alijs. et in quolibet
ordine imprimif character. **Et** si dicas quod nõ ordinatus pãt face-
re ea que sunt ordinis. sicut nõ acolitus pãt portare hostias et
viceolos ad altare. ergo nõ oportet quod in quolibz ordine impri-
mat character. **Ad** valz. quod finis quod dicitur cõiter: **Illud** possumus
quod de iure possumus. **Nullus** aut pãt facere de iure ea que sunt
ordinis nisi sit ordinatus. **¶** **Notandũ** etiã quod characteres om-
niũ ordinũ pãsupponũt characterẽ baptisimi. cū baptisimũ sit ia-
nuã et fundamentũ omniũ sacramentoz. **Et** finis aplim vbi fũda-
mentũ nõ est supedificari nõ pãt. **Et** nõ nullus nisi sit baptizã-
tus potest esse capax alicuius sacrameti. extra de ps. nõ bap. c.

Tracta. v. prime partis

ueniens. Sed nunquid caracter vnus ordinis presupponit
caracterem alterius ordinis. i. vtrum ille qui nō est subdya-
conus potest ordinari in dyaconū. vel nō dyaconus in presbi-
terū. Dico q̄ de necessitate caracter vnus ordinis nō presuppo-
nit caracterē alterius ordinis. Quā nō subdyacon⁹ potest or-
dinari in dyaconū. v̄l nō dyaconus in p̄fbiteriū. l̄ nō debeat.
immo de rigore iur̄s debz deponi si ex malicia. vel ignorātia
aliquē ordinē p̄termiserit. s̄z ex licētia ep̄i imposita ei p̄nia p̄
eo q̄ negligenter vel ignoranter mediū ordinē p̄termisit.
ad ordinē p̄termissum poterit promoueri. interim a superioris
ordinis executōe suspēsus. q̄ fm̄ Bre. ordinate ad ordines ascē-
dendū est. Nā casū appetit qui ad summi loci fastigia postpo-
sitis gradibz p̄ abrupta querit ascēsum. xlviij. di. sicut olim. ex-
tra de cle. pmo. p̄ sal. c. vnico. ¶ Sed nunquid caracter ordi-
nis p̄supponit primā tonsurā v̄l caracterē p̄firmatōis. l̄z Du-
go dicat q̄ nullus nisi habeat p̄mā tonsurā p̄t ordinari in sa-
cerdotē. ar. di. xl. Sicut t̄m̄ doctores theologi tenēt cōiter q̄
caracter ordinis nō presupponit de necessitate p̄mā tonsurā. nec
etiā p̄firmatōez. immo nō p̄firmat⁹ potest ordinari. l̄z nō de-
beat fieri. Dictū est em̄ supra q̄ tonsura est dispositio ad ordi-
nes p̄gruentie t̄m̄. nō aut̄ necessitat̄. Notanduz aut̄ q̄ fm̄ il-
los qui ponunt q̄ ep̄atus est ordo q̄ caracter ordinis ep̄alis
p̄supponit caracterē sacerdotalē q̄ nō sacerdos nullo mō po-
test esse ep̄s Et istud videt̄ sentire illud ca. extra de excef. pla.
ex lris. Ordo em̄ sacerdotalis est quasi substantiale fundamē-
tum ordinis episcopalis. Et hec sufficiant.

In quo actu imp̄mit̄ caracter in quolibet ordine. Ca. iij.
¶ Ifo q̄ in quolibet ordine imp̄mitur caracter vidē-
dum est in quo actu imp̄mit̄ caracter in quolibz ordi-
ne Et est sciendū q̄ eū in sacramēto ordinis caracter
fit res ⁊ sacramētū. oportz q̄ ad imp̄sionē caracteris p̄cur-
rāt duo. que requirunt̄ in omni sacramēto. s̄. aliquod cerimo-
niale signū. qd̄ est materia sacramēti. ⁊ aliqua verba determi-
nata que sunt forma sacramēti. In actu ergo in quo imp̄mit̄
caracter in sacramēto ordinis oportz q̄ sint ista duo. s̄. traditō
alic⁹ instrumēti deputati ad executōez illius ordinis: ⁊ plano

De ordine

aliquorum verborum. In ordine ergo sacerdotij imprimuntur
caracter fm **T**ho. in traditōe calicis cū pane z vino et prola
tione verborū q̄ tūc dicit ep̄s. s. accipe ptatē p̄secrādi. zc. Alij dī
cūt q̄ in vinctōe manūū sibi ip̄mūt caract. Primū tñ reputo
q̄ In dyacono ip̄mūt caract i traditōe libri euangeliorum
cū verbis ad hec deputatis. Subdyacono ip̄mūt caract in
traditione calicis. tñ sine pane z vino. p̄ q̄s differt a sacerdote
cū tra dīt cū pane et vino. Acolito ip̄mūt caract vt dicūt q̄
dā i traditione cādēlabri **T**ho. dicit traditōe vrceoli. Et istō
reputo verū. q̄ vrceol⁹ direct⁹ respicit eucharistiā q̄s can
delabruz. Exorciste ip̄mūt caract in traditione libri exorcismo
rū. Lectōri i traditione libri lectōis prophetiarū. Ostiario in
traditione clauis eccle. Ita tñ q̄ i quilibet ordine dicāt sīl cum
traditione instrūi s̄ba ad hoc d̄putata. q̄ sine verbis nihil fie
ret. Credo etiā q̄ non sufficit q̄ ep̄s porrigat huiusmodi instrū
imo oportet q̄ ordinādus corporaliter tangat ea. cū istō vide
antur sonare verba forme que profert ep̄s dum porrigūt hu
iusmodi instrūmēta vnde dicit. Accipe. Et ideo aduertat cir
ca hec diligenter quilibet ordinādus

¶ Que requirunt in suscipiente ordines. **La. v.**

Quonia fm p̄hm. Act⁹ actiuoz s̄t i patēte p̄disposito
Ideo vt ordines digne recipiatur sciendū ē ad h̄ q̄ or
dines rite z legitē z digne recipiant i generali quat
tuor requirunt. Primus ē sexus d̄bitus. s. q̄ sit mascul⁹. Vnde
mlr non posset ordinari nec posset recipere caracterez alic⁹ ordi
nis clericalis. vt dicit. Amb. super epistolam ad **T**hīm. z ha
bet. xxij. d. mlr z. xxij. q. v. mulier ē z extra. d. sen. ex. d. mōiali
bo. **R**ō autēz quare non potest mlr recipere caracterem alic⁹ or
dinis est. quia x̄ps qui fuit institutor sacramenti ordinis non
promouit aliquam mulierem ad aliquem sacrum ordinem. **L**i
cet enim beatissima virgo **M**aria dignior et excellentior fu
erit oib⁹ apostolis. non tñ illi sed istis dñs clauēs regni celoz
pmiserat extra d. pe. z re. noua. Et si forte in aliq̄ caplo inueni
at mlr vocari dyaconissa vl̄ p̄sbitera intelligēdū est q̄ illa vo
cat dyaconissa sup̄ quā fundabat aliq̄ b̄ndictio. rōe cui⁹ p̄seq̄
bat aliq̄ officij sp̄uale. forte legēdo omelias in matutinis vt
b ij

Tract. v. prime partis

aliquod aliud. quod non licebat alijs monialibus. Presbyter
ra aut appellabat. qz fm morem pmitiue ecclesie erat vxor p
sbiteri. vel forte aliqua vidua de rebz ecclie cura bñs ad instar
matris familias vocat psbitera: z ita exponeda sūt oia capitla
que loquūt de ista materia. Scdm qd requirit est etas legi
tima. Circa qd sciendū est qz licz doctores canonū faciāt ml
tas erengas circa istā materiā. tñ videm⁹ oculata fide nostrs
tpibz pmoueri pueros z inabiles seu imberbes in presbiteros
z ad alios sacros ordines. immo videm⁹ aliquos ad dignita
tes z psonatos z etiā ad epātū z cardinalatū infra tps a iure
taratū ad subdiaconat⁹ sumptioez pmos. Qd qz sit ex dis
pensatione sedis apostolice que spūscō dirigit nō debz ab a
liquo reprobari. iō p nūc supsedeo. Istud tñ regulariter tenē
dū est qz nisi in fauorē religiōis fiat null⁹ debz pmoueri ad
subdiaconat⁹ ordinē nisi attigerit. xvij. annū iā inceptū. Nec
ad ordinē diaconat⁹ nisi sit in. xx. anno iā inceptū. Nec ad or
dinē sacerdotij nisi attigerit. xxv. annū iā inceptū. vt habet de
eta. z qli. oz. pfi. in. c. Generalē. in Clemē. Credo aut qz dñi
epi si necesse fuerit possunt in his dispensare z dispensant qti
die put exigit ncēitas que nō habz legē extra d re. iur. qd nō
est licitū qz in oibz istis debz attēdi. Terciū qd requirit est mo
rū honestas. Cū em̄ porte dignitatū vel ordinū infamibz z su
spectz patere nō debeāt. vt. lxxxi. di. dictuz. extra. de iureiur:
Relatū. Sup oia reqrit in promouēdo ad ordines seu ad ec
clesiasticas dignitates qz sit bone fame z honest⁹ in moribz
in vita. Cui⁹ pditōis sit. z qz mores debeat ordinand⁹ z pro
mouend⁹ ad sacros ordines hēe oñdit apls in epla. i. ad Thi
mo. iij. z ad Titū. i. ita dicēs. Pporz em̄ irrephensibilē z sine
crimie esse vnius vxorz viz sobriū. ornatiū. prudentē. pudicū
hospitalē. doctorē. nō vinolentū. nō pcussorē s; modestū. nō li
tigiousum. nō cupidū. s; domui sue bñ ppositū. nō neophituz
Et lz ista autoritas videat itelligi de epo. tñ fm Aug. z Am
bro. extendenda est ad alios ordinādos supra dist. lxxxi. apo
stolos. z di. xxxij. cognoscam⁹. Notandū etiā qz de singulis
pditionibz posit⁹ in autoritate pdicta mlta essent dicēda. tñ qz
reqrerēt magnū tractatū qsi supficialiter ptranscundo pauca

De ordine

Dicam. Dicit ergo primo sine crimine. quod non est intelligendum de omni crimine cum nemo sine crimine uiuat. Et ut dicit Hiero. Res pene contra naturam est ut aliquis sine peccato sit. Ideo intelligendum est de peccato enormi siue vulgato et notorio. Et nota quod episcopi in peccato mortali quicumque siue occulto siue manifesto peccat mortaliter recipiendo sacros ordines. sicut recipiendo alia sacramenta. xl. di. mlti. xcy. di. illud. xl. di. an. Et ideo debet quilibet confiteri antequam recipiat sacros ordines. Secundo dicit unius uxoris uiz. et istud est intelligendum negative id est non plurius. lxxij. di. pposuisti. quod si intelligeret affirmative sequeret quod uirgines et qui nullam habuissent uxorem non possent promoueri quod est absurdum. Et loquitur apostolus secundum morem primitiue ecclesie. in qua licitum erat ordinatos habere unam uxorem dum non habuissent ipsam uirginem. modo autem non est licitum. cum uotum castitatis sacris ordinibus sit annexum. De bigamis autem quare non promouentur. et quid est bigamia. et quot modis contrahitur quo ad nunc tractabo. quod excedere metas huius tractatus. Alie autem conditiones scilicet sobrietas prudentia et cetera satis sunt note et ideo de eis nihil dicam. **T**ertio notandum autem quod diuersis capitulis de corpore decretorum et decretalium colliguntur alie conditiones que non debent esse in ordinando. uiz. quod non sit sollemniter penitens. non curialis non seruus non ad rationem obligatus. non corpe uiciatus. non de presbitero uel alio illegitime natus. non adulter. non egritudine baptizatus non peregrinus. non ignotus. non minoris etatis. De quibus istorum prosequi exigeret maiorem tractatum quam presens opusculum exposcit. Quartum quod requiritur est peritia litterarum. Unum promouendum et ordinandum ad regimen animarum debet habere noticiam et peritiam sacre scripture ad animas informandas. Et propter hoc statutum est in ecclesijs metropolitanis ut teneantur doctores theologie. et quod clerici exeuntes provinciam ad audiendum theologia precipiant integre stipendia sua. et si non sufficiant eis ecclesia debet eis ministrare necessaria. extra de magi. quod nonnulli. Debent etiam habere peritiam in secularium scientiarum. et hoc ad eruditionem. ut possint discernere uerum a falso et per se habere aditum ad theologia. Et ideo statutum est ut teneantur magistri artium liberalium in singulis ecclesijs cathedralibus et in alijs quibus possunt sufficere facultates. qui

Tracta .vi. prime partis

harum ecclesiarum clericos et alios scolares pauperes gratis instruunt. propter quod aliquod competens beneficiū magistro in ecclesia assignet extra. c. preal. Et intelligo de scientiis trivialis sive sermotionalibus. scilicet grammatica. logica. rhetorica. Et maxime de grammatica. quia quadriviales scientie. scilicet arithmetica. geometria. musica. astronomia parū aut nihil faciunt ad scientias pietatis. ut ait Hiero. xxxvii. di. si quis grammaticam. De hoc. scilicet quā scientiā debent sacerdotes habere require supra in proemio huius libelli. Et licet multa alia circa materiam sacri ordinis possent dici. ista tamen sufficiunt estimata ad hoc quod presens libellus expostulat.

Tractatus sextus prime partis de extrema unctione. Et habet septem capitula.

Nunc de sacramento extreme unctionis dicendum est. Circa quod consideranda sunt septem. Primo que est eius materia. Secundo que est eius forma. Tertio quis est eius minister. Quarto quis est eius effectus. Quinto quibus debet dari. Sexto in quibus partibus corporis debet fieri. Septimo utrum debeat iterari.

De materia huius sacramenti Lapl. i.
Materia sacramenti extreme unctionis est oleū oliuarū ab epō benedictū. Et ratio quare oleū oliuarū est materia huius sacramenti est institutio christi qui instituit istud fieri in oleo quā misit apostolos oleo ungeri infirmos et sanare eos. Et huic concordat promulgatio. b. Jaco. qui dicit Infirmitas quis ex vobis inducat presbiteros ecclesie et orietur super eum ungentes eum oleo sancto. Et est sciendum quod quā in scripturis inuenitur simpliciter oleū intelligitur de oleo oliuarū. quia illud est simplex oleū. alia autem non. sed fuerunt inuenta propter defectū illius olei. sicut oleū nucū. oleū lini et silia. vel propter aliquā medicinā. sicut oleū amigdaloz vel latrinū et silia. Ratio autem congruētie quare tale oleū est materia huius sacramenti est. quia proprietas istius olei maxime convenit effectui huius sacramenti. Est enim oleū mitigatiū do-

De extrema unctione

lorum. ideo ponit in vulneribus. **U**n ille samaritanus infudit oleum in vulneribus sauciati ut dicit **Lu.** **E**ffectus istius sacramenti est mitigare dolorem spirituale et corporale. ut dicitur infra quoniam agitur de effectibus istius sacramenti. quare oleum oliuaz est materia propria istius sacramenti. **N**otandum autem quod ad hoc quod oleum sit propria materia et ueniens istius sacramenti oportet quod sit prius ab episcopo benedictum. **E**t istud innuit. **b. Iaco.** quoniam dixit ungetes eum oleo sancto. id est. sanctificato. **R**atio autem quare oportet quod sit sanctificatum posita est supra in tractatu de confirmatione. c. ij. vide eam ibi.

Que sit forma extreme unctionis. **Ca. ij.**

Prima istius sacramenti sunt verba que dicit sacerdos quoniam inungit infirmum. scilicet. **Per istam sanctam unctionem et suam purissimam misericordiam indulgeat tibi deus quicquid deliquisti per visum et auditum etc.** Ita quod in ista forma tangit spiritus istius sacramenti. de qua dicitur infra quoniam agitur de eius effectu. **E**t sciendum quod diuina est inter formas aliorum sacramentorum et istius. quod forme aliorum sacramentorum sunt indicatiue. ut patet intuitu discurrendo per singulas formas. scilicet forma istius sacramenti est operatiua. ut patet inspicienti. **N**otandum autem quod in missali **Ambrosiano** inuenitur ista forma. **Unge oculos tuos vel aures tuas etc.** **E**t per istam sanctam unctionem tuam etc. **D**e hoc autem non est curandum. scilicet forma qua vult romana ecclesia est seruanda. **S**i autem aliquis querat quare in forma istius sacramenti magis vult romana ecclesia operatiua verbo quam in alijs formis. **D**icendum est quod ideo quod ut videtur infra istud sacramentum non debet dari nisi propinquis morti qui sit iam in recessu. id est sicut mors est quod illis qui sunt in recessu operatur salua ita forma ista ecclesia operatur salutem recedentibus ex hac vita.

Quis sit minister extreme unctionis. **Ca. iij.**

Minister huius sacramenti est presbiter et non alius. vnde nullus nisi sit presbiter potest ministrare illud sacramentum. **I**tem patet ex predicta autoritate beati **Iaco.** **I**nfirmus quis etc. **R**atio autem quare solus presbiter est minister huius sacramenti est. quod ille qui habet dispensare sacramentum corporis christi mysticum oportet quod habeat partem super corpus christi verum. scilicet iste est solus presbiter qui est solus presbiter ministrare sacra. **N**ec est ista ratio de baptismo. quod baptisimus est sacramentum marie necessitas. id est oportet quod habeat minister marie coeque
b iij

Trac. vi. prime partis

vide hoc supra de baptismo. c. tercio **U**trum aut oporteat quod sint plures presbiteri vel sufficit vnus videt ex autoritate allegata quod debeant esse plures quod dicit presbiteros in plurali **L**bo. in. iij. suo videt dicere quod si non possint haberi plures sufficiat vnus cum ministris. ita tamen quod semper presbiter debet inungere et dicere verba. et si aliquis profecerit moriat vel aliter impediatur alius debet proficere illud quod remanet proficiendum scilicet residuum sacramenti huius extreme unctionis. que sufficiant pro presbitero

Quis sit effectus huius sacramenti **Ca. iij.**
Effectus huius sacramenti est iste **S**ic enim est in infirmitate corporali ita suo modo debet esse et est in infirmitate spirituali **I**n infirmitate aut corporali sic est quod posito quod aliquis sit curatus ab infirmitate adhuc remanet in eo aliqua debilitas corporalis proueniens ex pristina infirmitate. et ideo indiget duplici medicina **U**na que sit egritudinis sanatiua vel expulsiua. et alia que sit debilitatis que remanet repatiua **S**ic est spiritualiter. spiritualis infirmitas est peccatum **U**nus presbiter in persona peccatorum **D**iferere mei domine quoniam infirmus sum sana me etc. **M**edicina sanatiua illius infirmitatis est penitentia. scilicet postquam homo sanatus est ab ista infirmitate adhuc remanet in eo quedam debilitas spiritualis. et contra istam debilitatem ordinatur istud sacramentum **U**nus effectus istius sacramenti est sanatio istius debilitatis spiritualis **E**t etiam alius effectus quod per ipsum peccata venialia et etiam mortalia oblita remittuntur et gratia habita augetur et noua profertur. et istud intellige si digne suscipiatur. **E**st etiam alius effectus. quod si sit expeditus aie suscipiens sanitas corporalis sibi restituit potentiam sacramenti istius **P**robantur omnia ista per autoritatem inductam **J**aco. v. **I**nfirmatus quis ex vo. indu. presb. ec. et oriet super eum unguen. eum oleo sancto: et allenia. eum dominus. a lang. suis. et si in peccatis sit dimittentur ei etc.

Quibus debet dari istud sacramentum **Ca. v.**
Et predicta autoritate colligitur quod istud sacramentum non debet dari nisi infirmis. quod dicit **J**aco. v. **I**nfirmatus quis ex vobis. **N**on autem debet dari quibuscumque infirmis sed solum illis qui sunt in periculo et sunt propinque morti. quod cum deuotione ante petierunt istud sacramentum. posito etiam quod sint frenetici **C**um enim istud sacramentum sit sacramentum executiuum non debet dari nisi

De extrema unctione

extremis. vel illis qui iam sunt parati ad exitū ab hac vita.

In quibus partibus corporis fieri debet istud sacramentū Ca. vi

Quia purgata materia medicina debet applicari partibus alicuius patienti. id est materia peccati purgata per penitentiam istud sacramentū quod est medicina (ut dictū est) debet debilitate derelicta debet applicari membris quae sunt organa sensuum. per quos morbo peccati intrat in animam. unde de sacramento isto dicit in iungi oculi aures. os. nares. pedes. et renes. Ita quod ad oculos dicat. per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi deus quicquid peccasti per visum. Ad aures. per auditum. Ad os. per gustum. Ad nares. per odoratum. Ad pedes per gressum. Ad renes. per ardorem libidinis. permittendo in singulis. per istam sanctam unctionem. Siquid fiet de ceco a nativitate qui non peccavit per visum. vel etiam de surdo a nativitate qui non peccavit per auditum. vel de claudo qui non peccavit per gressum. nunquid debet inungi in illis membris. Dico quod sic. quod licet cecus non peccavit videndo. tamen peccavit forte inordinate visum appetendo. Et idem dico de surdo et claudo. Estimo etiam quod quicumque aliquis non haberet oculos vel alia membra in quibus fit unctio debet tamen inungi in locis circumvicinis propter rationem iam dictam.

Utrum debeat sacramentū istud iterari Cap. vii.

Quia in isto sacramento non imprimatur character manifestus est quod illud sacramentū iterari potest. Cum homo possit ad mortem multoties infirmari. utrum autem in eadem infirmitate possit aliquis multoties inungi. Dico quod infirmitatū quedam sunt brevis terminatōis sicut sinochia vel sinochus vel caisson et sic de alijs. in istis infirmitatibus non debet istud sacramentū iterari. Tamen si recidivaret aliquis cum recidivum sit alia infirmitas a prima. in recidivo possit iterato inungi. Aliae sunt infirmitates durae sicut febres. tussis. ethica et siles que durat per annum vel plures et sic cum in talibus infirmitatibus homo possit multoties venire ad periculum mortis in talibus potest istud sacramentū iterari. Ita est sententia Thome. in. iij. suo. Dicit tamen quod si inveniatur sententia alicuius doctoris in scripturis quod non condemnetur ea. Istud autem quod dicitur quodammodo quod ille qui fuit inunctus si curet non debet postea balneare est quodammodo fatuitas: quod sequitur quod episcopus cuius caput fuit inunctum crismate non debet lavare

Tract. vii. prime partis

caput. cum eius unctio dignior sit ista. Tamen quoniam aliquis in firmus inungitur debet ibi esse aliquis minister qui cum stupa abstergat locum unctionis. et postea illa stupa debet puri.

Tractatus septimus prime partis de matrimonio. Et habet duas partes sub se.

Appedito cum dei adiutorio tractatu de sacramentis. que generant. vegetant. nutriunt. promouent et repant homines in vita spirituali. Restat tractandum de sacramento quod hominem producit et generat in esse et vita corporali. scilicet de sacramento matrimonii. Quia vero libellus iste compositus est propter simplices qui non sunt multum perfecti in iure canonico et civili allegationibus multorum iurium tam de iure canonico quam civili que in ista materia plus quam in alijs precedentibus adducunt simplicibus et minus perfectis confusionem inducat. Ideo ab hominum allegationibus quantum potero abstinere. cum simplices hominum allegationes neque legere neque intelligere scirent. Quoniam autem secundum philosophos sic dispositio precedit formam. sic sponsalia precedunt matrimonium. ideo primo de sponsalibus est agendum.

Prima pars septimi tractatus prime partis principalis de sponsalibus. Et habet quinque capitula.

Quia ergo sponsalia consideranda sunt quinque. Primo quid sint sponsalia et unde dicantur. Secundo qualiter contrahantur. Tertio in qua etate possunt contrahi sponsalia. Quarto quis sit effectus sponsalium. quinto in quibus casibus dissoluantur.

Quid sint sponsalia et unde dicantur. **Ca. i.** Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. Et quia de finitione que communis est canonistis et legistis patet quod sponsalia debent precedere matrimonium sicut presens precedit futurum. Dicunt autem sponsalia a spondeo des quod idem est quod promittis.

De matrimonio

Qualiter contrahantur sponsalia. **Ca. ii.**
Contrahuntur sponsalia quatuor modis. Uno modo nuda promissione. qm dicitur accipiam te in uxorem & accipiam te in virum. Alio modo datis arris sponsalium. s. pecunia vel aliquibus alijs rebus. Alio modo anuli subarratione. Et illud vocat vulgariter desponsatio. sed proprie subarratio nuncupatur. Alio modo interveniente iuramento ita tamen qd semper sint verba de futuro vt dictum est qd si essent verba de presenti ia non essent sponsalia s; matrimonium

In qua etate possunt contrahi sponsalia. **Ca. iij.**

Quoniam post septennium. i. post etate. vij. annorum tam pueri q; puellae incipiunt habere discretionem qd requirit in sponsalibus contrahendis id post septennium possunt contrahi sponsalia. Si vero ante septennium ipsi vel parentes iporum vice & nomine eorum sponsalia contrahant nil agunt nisi cum veniunt ad septennium incipiant eis placere. qd ex tunc valet ita qd si sponsus non cognoscat eam carnaliter. sanguineam tamen eius non poterit habere in uxorem nec e contra. Et nota qd etas contrahendi matrimonium apta est in puella. xij. annorum. in puero. xiiij. & si ante contrahant non est matrimonium. s; sponsalia tamen nisi fuerint etati nubili ita propinqui qd possint carnaliter misceri. cum etate videat tunc malicia suppluisse.

Quis sit effectus sponsalium. **Cap. iij.**

Sponsalia contrahuntur duobus modis. qd quicquid contrahuntur sub conditione apposita. quicquid pure. Si contrahantur sub conditione apposita hoc potest esse multis modis. quoniam autem conditio apposita est possibilis aut impossibilis aut necessaria. Si sit impossibilis puta qd dicitur contraham tecum si tetigero digito celum. Aut si necessaria: puta qd dicitur contraham tecum si sol oriatur cras. vel aliud simile. Iste conditiones duntaxat habent per non adiectas. i. per non appositas. Si autem conditio sit possibilis aut est honesta aut inhonesta. si sit honesta. puta qd dicitur contraham tecum si pater meus voluerit. vel si dederis mihi centum marcas. Si conditio non adimpleatur non tenet matrimonium consummare donec conditio fuerit adimpleta etiam si contrahendo sponsalia fuerit appositum iuramentum. Sed debet intelligi semper nisi carnalis copula

Tracta. vii. prime partis

fuerit subsecuta inter eos. qz tunc dicitur verum matrimonium inter eos. qz tunc videtur deditio appposita recessisse. Si vero conditio inhonesta sit et sit contra naturam et substantiam et bona matrimonij. puta qz dicitur habere tecum si pures tibi venena sterilitatis vel pro pecunia adulterandam te tradas. vel donec inueniam alias pulcioris. Ista deditio viciat contractum. ita qz nec sunt sponsalia nec matrimonium. Si vero deditio sit inhonesta sed non sit contra naturam et substantiam et bona matrimonij. puta qz dicitur habere tecum si boies interfeceris vel si furtum feceris. vel si filia. pro non adiecta debet haberi et est abiicienda. et tenet sponsalia. Notandum tamen qz hoc dicitur sit qz sponsalia pnt haberi sub deditioe et pmissio pecunie. non tamen potest pmissio pecunie in modum pene et si pmissio fuerit non tenet pene pmissio. nec potest peti. vt si dicatur sic. nisi dixeris tecum tibi dabo centum marcas. non enim valet deditio pene cum libera debet esse iugia. ff. de ver. ob. l. tua. de spso. c. velut. extra. eo. c. requisitum et c. gema.

L. de spso. l. arras et l. mulier. Si autem contrahant sponsalia pure. id est sine deditioe. et sunt ambo apti ad matrimonium. contrahendum si in sponsalibus habedis interuenerit iuramentum appellandi sunt per excommunicationem consummare matrimonium. nisi forte timeat de uxoricidio vel de aliquo alio periculo. Et si alter ipsorum dixerit cum alia per sponsa de pnti iniungat ei pntia de pntio et fide merta et absoluat ab excommunicatione. si autem non interuenerit iuramentum monedi sunt matrimonium consummare non cogendi qz inuite nuptie solent malos prouetus habere. xxxi. q. ij. c. i. et ij.

Si autem neuter est in etate nubili tenent expectare donec veniat ad annos etatis legitime ad matrimonium contrahendum. Et idem dico si vnus est in etate legitima. alius non. qz ille qz est in etate legitima tenet alium expectare. vel si se mutuo absoluunt poterunt iudicio ecclesie separari.

In quibus casibus sponsalia dissoluntur. Ca. v.

Ex quo sponsalia sunt semel contracta semel ligantur. ita qz si contrahant postmodum sponsalia cum alia. et non est processum ad carnalem copulam cum illa secunda appellendus est redire ad primam. Si vero cognouit secundam carnaliter cum iam matrimonium dicatur debet remanere cum secunda et non redire ad primam. Soluunt autem in octo casibus. Primum est si alius ipsorum vult transire ad religionem. quod facere potest altero iurto. etiam si fuit

De matrimonio

matrimonium per verba de presenti contractum. dummodo non fuerit per carnalem copulam consummatum et ille qui remanet in seculo remanet absolutus a vinculo sponsalium. et si quoniam alter fuerit professus in religione illa. habet ille casus extra. de puer. c. iiii. c. ex publico. extra de spō. duo. propter solitum. Secundus casus est quoniam sponsus non inuenit. quoniam transfert se ad aliam regionem. recepta tamen prius potestate de puirio vel de fide mentita: si super eum steterit quod minus matrimonium fuerit consummatum. habet iste casus extra de spō. c. illis. aut. Tertius casus est si alter ipso post contracta sponsalia incurrit lepram vel paralysim. aut oculos. pedes. manus. vel nasum amisit. vel aliquid turpi sibi euenierit. ponit iste casus extra de puir. lepro. c. tras. de iureiur. ca. quemadmodum. Quartus casus si superuenit affinitas putata quoniam sponsus sanguineam sponse cognouit. vel e converso. Et ad hoc probandum sufficit sola fama. habet iste casus: vij. q. ij. quidam de spō. sauit. extra de sang. et aff. sup. eo. Quintus casus si mutuo se absoluerint. habet iste casus extra de spō. c. proterea. quidam tamen non recipiunt istum casum. unde dicunt quod illa decretalis allegata non est decretalis vel loquitur de promissione copulativa. Sextus casus est si alter eorum fuerit fornicatus. habet iste casus extra de iureiur. c. quemadmodum. Septimus casus est quoniam sponsus de factum alia. vel sponsa cum alio contrahit per verba de presenti vel per verba de futuro. et sequitur carnalis copula. tunc solvuntur sponsalia propter manens vinculum superueniens. sed debent agere potestate de puirio vel de fide seu promissione merita. ponit iste casus extra de spō. c. consuevit. extra de spō. duoz. c. tua nos. Octavus casus est quoniam minor venit ad etatem legitimam et perfectam: et petit absolui a vinculo sponsalium et dari sibi licentiam nubendi alij. habet iste casus extra de despo. c. in piij. de illis. et c. a nobis. Et nota quod omnes isti casus propter primum. scilicet quando vult transire ad religionem intelligendi sunt de sponsalibus de futuro que vere et proprie dicuntur sponsalia. Et nota etiam quod in duobus casibus predictis ipso iure solvuntur sponsalia. scilicet quod intrat religionem. et quando contrahit matrimonium cum alio vel cum altera. In ceteris vero casibus solvenda sunt per iudicem ecclesie.

Tract. vii. prime partis

Secunda pars septimi tractatus
de preceptis principalis de matrimonio. Et h3 octo capla.

Doltra tractatū est de sponsalibus dicendū est de matrimonio Circa quod consideranda sunt octo. Prio quid est matrimonium et vñ dicat Secdo qualiter contrahatur matrimonium. Tercio qñ et vbi et quibus p̄bis fuit institutū matrimonium. Quarto q̄ fuit causa institutōis matrimonij. Quinto q̄ p̄nt contrahere matrimonium. Sexto q̄t mōs d̄r m̄rimonij. Septimo q̄t sunt bona m̄rimonij. Octavo q̄ impediūt m̄rimonij.

Quid est matrimonium et vnde dicitur. Cap. i.

Matrimonium autē a doctoribus sic definit. Matrimonium est viri et mulieris legitima coniunctio indiuiduam vite consuetudinem retinens. Nō dicitur viri et mulieris vel viro et mulieris. q̄ nec vnus vir plures mulieres. nec vna plures viros habere potest. Dicit etiam indiuiduam vite et hoc ē q̄ neuter eorum absq̄ consensu alterius potest continentiam profiteri vel orationi vacare. Et inter eos dum viuūt permanet vinculum coniugale. Aliiter definit sic. Matrimonium est viri et mulieris coniunctio consortij vite cōis. diuini et humani iuris cōicatio. Dicit autē matrimonium a mater tr̄. et munio nis. vñ matrimonium est quasi matris munus. i. officium. q̄ dat mulieribus esse matres. vñ iō magis denominat a matre q̄ a patre. q̄ eius officium magis apparē in matrimonio q̄ officium viri.

Qualiter contrahatur matrimonium. Ca. ii.
Solo autē consensu contrahitur matrimonium. qui si solus desit cetera etiam ipso coitu nō obstante celebrata frustrat. Ex quo enim per verba de presenti vir consensit maritali affectu in mulierem et mulier in virum siue verbis consuecit. vt si vir dicat. accipio te in meam. et ipsa respondeat accipio te in meum vel si vir dicat. volo te de cetero habere in uxorem. et ipsa respondeat volo te de cetero habere in virum. vel quibuscuq̄ alijs p̄bis vñ signis exprimat consensu statim est matrimonium. Et dico signis q̄ surdus et mutus p̄nt contrahere matrimonium. verū si lo-

De matrimonio

qui possunt contrahentes matrimonium verba sunt necessaria ad ecclesias consensus mutuū continentia vel exprimentia.

¶ Quando. ubi et quibus personis fuit institutum matrimonium.

Capitulum. iij.

In paradiso terrestri fuit institutum matrimonium et ante peccatum. Quibus autem personis fuit institutum dicitur aliqui quod illis personis Gen. ij. c. Crescite et multiplicamini et replete terram. Sed istud non credo verum. fuerunt enim illa verba post peccatum dicitur nubentium. Unde dico quod personis. Ade ore prophetico prolatis fuit institutum quoniam Adam dixit. Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Quapropter relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae. et erunt duo in carne una. Vide hoc scriptura de sacramentis in generali. c. i.

Que fuit causa institutionis matrimonii. ¶ Capitulum. iij.

Desunt cause principales institutionis matrimonii. Quae sunt multe secundarie. Prima causa principalis est susceptio prolis. Et propter hanc instituit deus matrimonium in paradiso ante peccatum inter primos parentes quibus dixit Gen. ij. Crescite et multiplicamini. Secunda causa est vitatio fornicationis. et ista causa habet locum post peccatum. Et de ista dicit apostolus. i. ad Cor. vij. ca. Propter fornicationem supple vitanda unusquisque uxorem suam habeat. et unaqueque suum virum. Cause secundarie sunt multe. scilicet pacis reformatio. pulchritudo uxoris. diuitie et similia. Ita tamen quod principaliter intentio eorum qui contrahunt non feratur ad ista sed ad duo prima et principalia.

Qui possunt contrahere matrimonium. ¶ Capitulum. v.

Omnis homo qui consentire potest in conjugalem affectum. et carnalem copulam exercere nisi expresse prohibeat potest contrahere matrimonium. Dico qui consentire potest. quod si puer infra etatem legitimam constitutus. hoc est infra. xiiij. annus. et puella infra. xij. dicat personam ad matrimonium contrahendum apta. tamen quia consentire non possunt nullus est matrimonium. de spon. ca. tue fraternitati. Similiter ille qui insanus est vel furiosus. licet dicat illa verba non contrahit quia consentire non potest. xxx. questione. ij. nec furiosus.

Tracta. vii. prime partis

Et hoc est verum quod diu est in furia constitutus. quoniam si aliquando habeat lucida intervalla et aliquando redit ad sanam mentem nubere potest et testari. et omnia alia que alij potest. vt. **L. de codicil. l. nec codicillos. vij. q. i.** quous sit triste. **Dico** etiam que carnaliter copulati potest exercere. **Et** io qui caret huiusmodi virili vel utroque testiculo. vel est naturaliter frigidus contrahere non potest. extra de frigi. et male. c. q. si. **Dico** etiam nisi expresse prohibeat. quod editio de matrimonio contrahendo est prohibitorum. **Io** ois qui non prohibet ad initium et contrahere potest. extra de sp. cu. apud sedem. **Prohibent** enim aliquid propter votum et propter ordinem. et ita de alijs impedimentis de quibus dicet infra. **Et** nota quod matrimonium contrahi potest inter absentes et per procuratorem. sicut factum fuit inter dominum regem Aragonie et dominam reginam qui nunc sunt. extra de procu. c. finali. li. vi.

Quot modis dicitur matrimonium Ca. vi.

Matrimonium dicitur multis modis. Nam matrimonium aliud legitimum aliud clandestinum. **Matrimonium** legitimum est quoniam ab his qui super feminam habent potestatem uxorem petuntur a parentibus. sponsam et legibus dotata. et a sacerdotibus (vt mox est) benedictis. et a paranympis custodit et solemniter accipit. **Non** tamen intelligas quin sine solemnitatibus istis possit esse verum matrimonium. **Sed** sic est in alijs sacramentis quod quedam sunt de necessitate sacramenti: quedam sunt de solemnitate tamen. **Ita** in matrimonio quedam sunt pertinentia ad substantiam matrimonij. sic consensus per verba de presenti expressus. et iste solus facit matrimonium. **Quedam** sunt ibi ad solemnitatem et decorum. sic sunt solemnitates predictae. sine quibus est verum et legitimum matrimonium quantum ad virtutem: sed non quantum ad honestatem. **Clandestinum** matrimonium est quoniam fit sine solemnitatibus premissis. **Et** qui sic contrahunt exponunt se magno periculo. possent enim alter alterum dimittere quoniam vellet. et de facto cum alio vel alia contrahere. et sic in adulterio manerent. **Unde** talibus consulendum est in foro penite. vt de nouo in facie ecclesie contrahant. **Item** matrimonium aliud iniunctum. aliud perfectum sine consummatum. **Iniunctum** per verba de presenti. **Perfectum** sine consummatum per carnalem copulam. **Notandum** tamen quod matrimonium potest esse perfectum duobus modis: **Uno** modo de sanctitate. **Alio** modo de significatoe. **Matrimonium** ergo potest esse

De matrimonio

perfectum sanctitate ante carnalem copulam **Uñ Aug.** scribens ad quandā que simul cū viro suo votum castitatis emiserat. sic dicit inter cetera. **Nō** qz pariter tpabats a iunctione carnali. iō maritus tuus esse desiderat imo tāto sancti⁹ iuges manebats q̄to sanctioza p̄corditer placita seruabats. **Sz** matrimoniu nō est p̄fectū f̄catōne añ carnalē copulā. **Cōiunctio** em̄ corpoz viri z vxoz f̄t iunctōez nature diuine z humane. in p̄sona filij dei. vide de hoc supra de sacramentis in generali ca. i. **Et** sic soluit ista questio vtz inter bt̄ssimā p̄ginē **Mariam** z **Joseph** fuerit p̄fectū matrimoniu. qz fuit p̄fectū sc̄titate s̄ nō f̄catōe. **Quidā** dicūt matrimoniu initiatū p̄ sponsalia d̄ futuro. ratū p̄ cōsensuz de p̄nti. p̄summatū p̄ carnalē copulā. **Itē** matrimoniu aliud legitimū z nō ratū. aliud ratū z nō legitimū. aliud ratū z legitimū. **Matrimoniu** legitimū z nō ratū est inter fideles. z dicit legitimū qz legali institutōe z p̄uincie moribz nō p̄tra iussione d̄ni cōtrahit. s̄ nō est ratum matrimoniu. qz sine fide fit. **Aug.** **Nō** est ratū iugū qd sine deo est. **Ratū** z nō legitimū matrimoniu est qd est inter legitimas personas z fideles. s̄ sine debita solennitate cōtrahit. **Ratū** z legitimū matrimoniu est inter legitimas z fideles p̄sonas cū debita solennitate contractum.

Quot sunt bona matrimonij. **Ca. vij.**

Bona matrimonij principaliter sunt tria. s̄ fides p̄les z sacramentū. **Aug.** **Nuptiale** bonū triptitū est. fides p̄les sacramentū. **In** fide attendit̄ ne post vinculu z iugale cū alio v̄l alia coeat. **In** prole vt amanter suscipiat̄ z religiose educaet. **In** sacramento vt iugium nō sepeat. **Et** nota qz duo p̄ima bona q̄ncz sunt in matrimonio. q̄ncz nō. tertium vero inseparabiliter adheret matrimonio.

Que impediūt matrimoniu. **Et** h̄z. xvi. pticulas. **Ca. viij.**

Impedimēta matrimonij sunt duodecim que impediūt matrimoniu p̄trahendū z dirimunt iā p̄tractuz. **Si** t̄m ip̄avel aliqd ip̄oz p̄cedāt matrimoniu. tūc sentuz iugale excludunt. si p̄o sequant̄ matrimoniu nulluz p̄stant impedimētuz. sic patz p̄ ista exēpla. **Furiosus** nō potest p̄trahere matrimoniu. si t̄m postqz p̄traxerit efficiat̄ furios⁹ nō

Tracta .vii. prime partis

propter hoc soluitur matrimonium. Item qui habet vtrūq;
testiculum sectum. i. euulsū; nō potest contrahere matrimo-
niū. si vero post contractū matrimoniū secef. i. castrē nō ppe
hoc soluit matrimonium. Et est intelligendū de alijs impedimē-
tis. que aut sint impedimēta matrimoniū continent in his qua-
tuor versib;. Error cōditio votū; cognatio crimen. Culi d'is
paritas vis ordo ligamen honestas. Si sis affinis. si forte coi-
re nequibis. Hec facienda vetant cōnubia facta retractant.
Præter ista. xij. impedimēta que impediūt matrimoniū cōtra-
hendū et dirimūt iā cōtractū; sunt alia que impediūt matro-
niū; cōtrahendū; s; nō dirimūt iā cōtractū. s. tps feriaz et in-
terdictū ecclesie. Plur: Ecclesie vetitū necnō tps feriaz. Ista
vetāt fieri pmittūt facta teneri. Que qualiter teneri debeant
dicendū est de vnoquoq; ipoz.

De impedimento erroris matrimoniū.
Umeratis omnib; impedimētis dicendū est de vno
quoq; ipoz. Et primo de impedimento erroris pso-
ne qui ex sui natura non ex institutione ecclesie mati-
moniales sensus excludit. qm̄ qui errat nō consentit. ff. de iu-
ridic. om. iu. l. si per errorem. et errantium voluntas nulla est
l. de iur. et fac. ig. l. cū per testamentū. et l. nō idcirco. Vñ si
mulier vel vir erret in matrimonio contrahendo nullū est cō-
sensus. qui solus facit matrimonium. Tñ nota q; triplex potest
esse error circa psonā. Prūis ipi' psonē. vt si de Petro creda-
tur q; sit Iohes vbi errat circa psonā. Ali' est error fortune.
vt si de paupe credat q; sit diues. Alius est error qualitatis.
vt si de ignobili credat q; sit nobilis. v' de corrupta credat q;
sit virgo. Hodo error psonē impedit matrimonium. vt si cre-
dens cōtrahere cū Petro cōtrahit cū iohē. v' si credēs cōtra-
here cū Martha cōtrahit cū Bertha. nullū est matrimonium.
Error autē qualitatis et fortune nō impedit matrimonium. Ver-
bi gratia aliquis contrahit cū aliqua credens esse virginē vel
filia regis. et tñ ipa est meretrix v' filia rustici tenet matrimoni-
um. v' credit contrahere cū diuite et contrahit cū paupe te-
net etiā matrimonium. xxi. q. i. P'is ita.

De impedimento conditionis.

De matrimonio

Impedimentum conditionis introductum est ab ecclesia in fauorem libertatis. Et de hoc breuiter est sciendū. q̄ si mulier libera contrahat cū seruo sciens. v̄t liber cū ancilla. tenet et validū est matrimoniu; inter eos. Si vero libera contrahit cū seruo ignoranter. q̄ credit eū esse liberum. vel liber cum ancilla etiam ignoranter. q̄ credit eam esse liberam nullus est matrimoniu; inter eos. nisi postq̄ vn̄ nouerit cōditionem alteri; esse talē cōsentiat in euz s̄bo v̄t factō vel carnali copula. ¶ Nota tñ q̄ error conditionis deterioris impedit matrimoniu; contrahendum et dirimit iam contractū. non autem error paris vel melioris. vt si seru; contrahit cū serua quā credit esse liberā. vel cū libera quā credit esse seruam. q̄ nō decipit nec habet quid obijciat ei de conditionib; appositis in matrimonio. Vide supra de spon. c. iij. q̄ idem iudicium est hic et ibi.

De impedimento voti.

Circa impedimentum voti nota q̄ intelligit̄ de voto continentie siue de voto castitatis. Circa qd̄ notandum q̄ duplex est votū continentie. Nā quoddam est simplex aliud solēne. Votum simplex impedit matrimoniu; contrahendum sed non dirimit iam contractus. Sed solēne votum impedit contrahendum et dirimit iā contractū. Quid autem sit votum solēne licet olim fuerit altricatio inter doctores. tamē hoc est declaratū p̄ Bonifa. viij. extra de voto et v̄ redemp. ca. vnico. li. vi. vbi dicit̄ q̄ votum solennisat̄ q̄tum ad dirimendum matrimoniu; duob; modis. Vno modo p̄ susceptionem sacri ordinis. s. subdiaconatus vel diaconatus et presbiteratus. Alio modo per professionē expressam vel tacitam factam alicui de religionibus approbatis. promoti ergo ad sacros ordines vel religiosi non possunt contrahere matrimoniu;. ¶ Nota penalem constitutionem in constitutionibus domini Elemen. pape contra religiosos contrahentes matrimoniu; de facto. scilicet q̄ sunt excommunicati et irregulares. nec potest cum eis (nisi per sedem apostolicam) dispensari.

De cognatione carnali.

Tract. vii. prime partis

Cognatio est triplex. quedam carnalis. quedam spiri-
tualis. quedam legalis. **P**rimo videndum est de cognatione
carnali que naturaliter precedit alias. et ista vocatur con-
sanguinitas. **V**idendum est ergo quid sit consanguinitas. et unde di-
cat. quod sit linea consanguinitatis. et que sunt. et que sunt gradus. et que
modo computantur. et usque ad quem gradum prohibetur matrimonium. **C**on-
sanguinitas est vinculum personarum ab eodem stirpe descendendum
carnali. per agnationem tractum. **S**tirpem dico illam personam a qua alii
qui duxerunt originem. sic **A**dam fuit stirpes **C**ayn et **E**noch. et fi-
liorum qui ab eis descenderunt. **E**t dicitur consanguinitas a con quod
est simul et sanguis: quasi communes sanguinem habentes vel de
vno sanguine procedentes. **L**inea est coordinata collectio per-
sonarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stirpe descendendum
diversos gradus continens. **L**inee sunt tres. scilicet ascendenti. de-
scendenti et transversali. **P**rima est ascendenti. scilicet illorum a quibus
traximus originem. sicut pater. mater. avus. avia. patruus proa-
via. abavus. abavia. **S**ecunda est descendenti. scilicet illorum qui duxerunt
originem a nobis: sicut filii filia. nepos neptis. pronepos prone-
ptis. abnepos abneptis. **T**ercia est transversali. id est illorum a quibus non
duximus originem. nec ipsa a nobis. ut frater soror. filii duorum fra-
trum qui dicuntur fratres patruales. filii duarum sororum. qui dicuntur
fratres consobrini. et eorumdem filii vel nepotes usque ad quartum gra-
dum. **N**otantur ista: xxxv. q. v. primo gradu. **E**t nota quod due linee
descendenti faciunt unam lineam transversalem. ut patet in hoc exem-
plo. **F**ilii duorum fratrum attinent sibi in linea transversali. et quilibet
ipsorum in recta linea descendit ab avo eorum communi qui fuit stirpes
eorum communis a quo traxerunt originem. et sic de omnibus aliis est intelligendum.
Nunc videndum est quid est gradus. **E**t nota quod aliter compu-
tantur gradus canonice et aliter legiste. **N**am secundum canonicas due per-
sone in linea transversali faciunt unum gradum. **S**ecundum autem legistas
quolibet persona facit unum gradum. puta duo fratres sunt in vno
gradu secundum canonicas. qui secundum legistas sunt in duobus. et sic de
singulis. **I**tem filii duorum fratrum sunt in secundo gradu secundum cano-
nicas. secundum leges pro sunt in quarto. **S**ed quia istud patet aut nihil ta-
cit ad propositum id dimittam. **E**t videamus quid est gradus. **G**radus
est habitudo distantiarum personarum qua cognoscitur quanta generatio

De matrimonio

nis distantia due persone inter se differunt. Gradus itaq; sic computant. in linea ascendenti pater et mater sunt in primo gradu. Auis et auia sunt in secundo gradu. proauus et praua sunt in tercio. abauus et abaua sunt in quarto. In descendenti computant sic. filius et filia sunt in primo gradu. nepos et neptis sunt in secundo. pronepos et proneptis sunt in tercio. abnepos et abneptis sunt in quarto. In transuersali pro linea computant sic. duo fratres sunt in primo gradu. filij duorum fratrum in secundo. nepotes eorundem. id est duorum fratrum in tercio. pronepotes eorum in quarto. Ultra quod est gradus nulla consanguinitas potest extendi ad impediendum et dirimendum matrimonium. Id est antiqui potest extendi usque ad septimum gradum. Videndum est ergo qualiter secundum istam doctrinam consanguinitas inuenienda est et computanda inter aliquos. Vnde si tu vis scire de aliquibus. puta de Bartholomeo et Bertha in quo gradu consanguinitas attinet sibi. Accipe communem patrem. a quo ambo processerunt originem. Verbi gratia. Petrus generauit Iacobum et Joannem qui fuerunt fratres. ecce primus gradus. vel si non poteris scire quis fuit eorum pater dices Iacobus et iohannes fuerunt fratres qui ut dictus est faciunt primum gradum. Hoc idem dico quod si fuerint duo fratres sunt ponendi in primo gradu. vel frater et soror. vel due sorores. procede ergo in computatione dices sic Iacobus et iohannes fuerunt fratres. qui ut dictum est faciunt primum gradum. Iacobus generauit Andream. ecce secundus gradus. et andreas generauit philippum. ecce tertius gradus. philippus pro generauit Bartholomeum. ecce quartus gradus de quo nunc agitur. Non reuertaris ad iohannem qui fuit frater iacobi. et procedis sic. iacobus et iohannes (ut dictum est) fuerunt fratres. iohannes genuit Thomam. ecce secundus. Thomas pro genuit Bertham de qua nunc agitur. ecce tertius gradus. Vides ergo quod Bartholomeus et Bertha attinet sibi ex vna parte in tercio gradu ex alia in quarto. et hoc loquendo usualiter. tamen secundum veritatem non attinent nisi in quarto. et sic non potest esse matrimonium inter eos. Illud idem faciendum est de illis qui magis vel minus vicini sunt in consanguinitate dicendo. in tali et in tali gradu attinet sibi. Et quod ita computandi sunt gradus et numerandi persone colligitur expressis ex illis duobus decretalibus extra de consanguinitate et affinitate nos. et extra de testibus. Id est ex quadam. **S**ponde quod due persone attinet sibi ex parte vna in

Tract. vii. prime partis

secundo vel tercio gradu et ex alio in quinto. nunquid poterint contrahere matrimoniū inter se. Dico quod sic quod semper standū est remotiori persone in consanguinitate. extra de consanguinitate et affinitate. c. vi. In hoc ei casu remotior persona extra methas consanguinitatis existit. unde non attinet sibi: ex quo non est consanguinitas inter eos. quod si cut antiquitus omnis consanguinitas terminabatur in septimo gradu ita hodie terminatur in quarto. Ex predictis patere potest quod consanguinitas impedit et dirimit matrimoniū. usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusivae et non ultra. Et intellige in transversali linea. non autem in ascendente. quod in illis in infinitum extenditur consanguinitas inclusivae. sed in transversali usque ad quartum protenditur consanguinitas et non ultra. quasi dicatur quod quintus gradus aperit portam ad matrimonium contrahendum.

De impedimento cognationis spiritualis.
Iso de cognatione carnali videndum est de cognatione spirituali. Unde videndum est quid est cognatio spiritualis. et quot sunt eius species. et quomodo impediatur matrimonium. et in quibus sacramentis contrahatur. Cognatio spiritualis est propinquitas proveniens ex sacramenti datione ad ministracione vel susceptione. Verbi gratia sacerdos baptizat puerum. tu suscipies eum. uterque est pater spiritualis ipsius pueri et compater parentum eius. prout legitur. xxx. q. i. omnis. Species cognationis spiritualis sunt tres. Prima dicitur compaternitas. a con quod est simul et paternitas. quasi simul paternitas. vel quasi communis paternitas. nam unus compater semper est pater spiritualis pueri et alter carnalis. Alia dicitur paternitas et ista attenditur inter eum qui suscipit. et illum qui suscipit. id est inter puerum et patrum. Alia dicitur fraternitas que attenditur inter filium tuum spiritualem. et filios tuos carnales. Restat ergo videre quid iuris sit de matrimonio talium et primo dicendum est de consanguinitate. Notandum est ergo quod duplex est compaternitas quod quedam est directa. scilicet illa quam ego contraho per meipsum. et ista impedit et dirimit matrimonium. ut si ego suscipio filium Berthe mulieris vel ipsa meum. nunquam poterō eam habere in uxorem. et si accipero eam separandum est matrimonium. ita

De matrimonio

dicit extra de cog. spi. ca. veniens. Alia dicit paternitas in
directa siue emer ges. s. illa qua vn⁹ coniugū post q̄s sunt vna
caro effecti contrahit per actū alterius. sicut si vxor mea post
q̄s a me carnaliter est cognita suscipit filiu aliorū. ambo pa
rentes pueri sunt compatres mei. q̄uis ego non suscipias eū
qm̄ conuges communicant sibi adinuicem actiones. Et de
hoc ponit exemplum euidentissimum in quadam decre. ex
tra de cog. spi. ca. martinus. vbi dicitur sic. Martinus duxit
Bertham in vxorem et Lotarius Tebergam. post matrimo
nium Lotarius leuauit de sacro fonte filium martini et Ber
the. demum mortuus est Lotharius et Bertha remansit. simi
liter martinus et Teberga. Cui maritus suus Lotharius
acquiserat compaternitatem per filium martini. querebatur
vtrum martinus posset contrahere matrimonium cum di
cta Teberga. Et respondet papa q̄ nullo modo. Et sic patet
q̄ compaternitas tam directa q̄ indirecta impedit matrimo
nium contrahendum et dirimit iam contractum. Hodo vi
dendum est de paternitate spiritali que attenditur inter sus
cipientem et susceptum. i. inter patrinum et filiolum. matrinam
et filiolum. et dicendum est q̄ nunq̄s potest esse matrimonium
inter tales. et si contraxerint de facto sunt separandi. xxx. q. i.
de eo quod interrogastis. et ca. si quis sacerdos cum filia spi
rituali. Ultimo dicendum est de fraternitate spiritali que at
tenditur inter filiolum siue filiolum et filios siue filias carna
les matrine vel patrini. Et licet doctores antiqui varia dixe
runt circa istam materiam. tamen firmiter et sine dubitatione
tenendum est q̄ omnes filij duorum compatrum siue antecō
paternitatem siue post geniti possunt legitime et matrimoni
aliter copulari. excepta illa persona mediante qua perueniunt
est ad compaternitatem. nam illa nunq̄s potest copulari ma
trimonialiter. alicui filioz patris sui vel matris siue spūalis. xxx.
q. iij. c. non oportet. §. super quibus consuluit. extra de cog. spi.
ca. i. et ca. laudabile. et ca. tua nos. **N**ote nota q̄ compater po
test licite in vxorem filiam compatris sui acapere. nisi sit illa
qua mediante compatres effecti sunt. xxx. questione. iij. illud
Solet autem queri vtrum aliquis possit habere duas com

Tracta. vii. prime partis

mâtres in vxores. vnam. s. post aliam. Ad hoc dicendum est
q̄ refert vtrū p̄maternitas precedit matrimoniuꝝ vel sequat̄
Si p̄cedit licite potest habere duas p̄matres in vxores. **A**er
bi gratia **M**aria et martha sunt p̄matres postea **M**artinus
p̄bit cū maria et eā agnoscit. ea mortua potest p̄bere cū mar
tha. et est causa q̄ per vniōnē carnis sequentē nō trāsit ad vni
onē sp̄s precedentē. xxx. q. iij. post obituꝝ. **S**i autē p̄mater
nitas sequat̄ matrimoniuꝝ supple p̄ carnalē copulā p̄summa
tuz. tūc distingue. q̄ si vxor tua suscipit filiū alterū. tūc ista
cui⁹ filiū suscepit efficit p̄mater tua p̄ factū vxorū tue. et mor
tua vxore tua nō poteris eā habere in vxorē. et eandē p̄pater
nitate intelligas acquiri vxori p̄ virū. **S**i p̄o filiū vxorū tue
quē de alio genuit aliqua mulier de sacro fonte leuauerit. vel
ad p̄firmationē tenuerit corā ep̄o ip̄a mulier est p̄mater vxorū
tue et nō tua. q̄ nō fuit ibi p̄maternitas acq̄sita. vñ mortua vx
ore tua poteris eā habere in vxorē. **I**dē est si filiū tuū quē de
alia muliere genuisti suscipiat ab aliq̄. q̄ nō est acquisita cō
pater nitas vxori tue. et in hoc casu sicut in alio potest aliquis
habere duas p̄matres i vxores. et aliq̄ duos p̄patres in mari
tos. **E**t istud potest haberi vñ sciri p̄ istos quatuos p̄sus. **Q**ui
mibi vñ cui⁹ mea natū de fonte leuauit. **H**ec mea p̄mater fie
ri nō valet vxor. **S**i qua mee natū nō ex me fōte leuauit. **H**æc
post fata mee nō inde vetabor habere. **C**ōpater ei⁹ nati p̄u
ge nō prohibent. **A**mbas p̄matres facit actio passio nūq̄.
Notandū etiā q̄ laic⁹ nō potest p̄trahere matrimoniū cū il
la quā baptizauit. et si de facto p̄traxerit est matrimoniū dissol
uendū: extra de cog. spi. c. ne dū. li. vi. **I**tē nota q̄ fili⁹ vñ
filia sacerdotis vñ alteri⁹ viri q̄ baptizauit puez siue puellā nō
potest p̄trahere cū ista puella vñ cū isto puero. vt in ca. p̄alle
gato ne dū. **N**otandū etiā q̄ soluz per sacramentuz baptis
mi et p̄firmatiōis p̄trahit cognatio spiritualis q̄ impedit ma
trimoniū p̄trahendū et dirimit iam p̄tractum. **P**er cathecis
mum autē licet contrahat talis cognatio que impedit matri
monium p̄trahendū. nō tamē p̄trahit talis que dirimit iā cō
tractuz extra de cog. spi. per cathecismum. li. vi.

De cognatione legali.

De matrimonio

Quia cognatio legalis que adoptio dicitur vix aut nunquam habet in usu. et parum tractatur de ea in iure canonico. id est de ea supersedeo quo ad nunc.

De impedimento criminis.

Riminum quedam impediunt matrimonium contrahendum sed non dirimunt iam contractum. sicut incestus. uxoricidium. raptus aliene uxoris. solennis pernicia. et si quis insidiando matrimonio propter filium de fonte suscepit ut possit privare uxorem debito carnali et copula sui. Item homicidium presbiteri. omnia ista crimina et forte multa alia impediunt (ut dixi) matrimonium contrahendum. sed non dirimunt iam contractum. immo si sint adolescentes et timeant de eorum incertitudine ecclesia debet eis dare licentiam nubendi. extra de eo qui cogit. plang. vi. sue. c. ex lris. Sunt autem tria crimina que non solum impediunt matrimonium contrahendum immo dirimunt iam contractum. Primum quoniam aliquis adulterat cum aliqua coniugata: et ipse vel ipsa machinat cum affectu in mortem viri sui. scilicet adultere. vel in mortem uxoris viri adulteri ut sit contrahant. in hoc casu contrahere non debet. et si contraxerit sunt sepandi. xxxiii. q. i. Si quis vivente. extra de eo qui duxit. in ma. qua polluit per adul. c. super hoc. et c. i. et h. Secundum est si adulter prestet fidem adultere quod ducet eam post mortem eius legitimi mariti. vel adultera adultero quod post mortem uxoris viri adulteri ipsum ducere velit. xxxi. q. i. relatum. et in omnibus predictis capitulum. Tercium est quoniam non prestat fidem deducendo eam. scilicet pernicia licet eam ducit et cum ea prebit. quod ut ait celestinus papa. plus est ducere fidem dare deducendo. extra de eo qui duxit. in ma. qua pol. per adul. c. cum haberet. et c. extraxit. tunc insinuatōe. Et istum casum intellige quoniam primum matrimonium est verum et legitimum. quoniam si non fuit verum sed putabatur esse verum nullum prestat impedimentum secundo matrimonio. Si vero nullus casus supradictorum intervenierit bene potest deus prebere curam ea qua polluit per adulterium. Nota etiam quod mulier que prebit cum coniugato si scit eum esse coniugatum nunquam potest eum habere etiam post mortem uxoris. Si autem ignoraret eum esse coniugatum immo crederet eum esse solutum non obstat tunc ei quod contraxit cum eo vivente uxore legitima poterit prebere curam eo post mortem legitime uxoris. extra de eo qui duxit. in ma. qua pol. per adul. c. opposuisti. et in. c. veniens. extra de spō. c. cum applica.

De impedimento disparitatis cultus.

Tractatus. vii. prime partis.

Hoc q̄ m̄rimoniū sit ratūz legitimū oportet q̄ vterq̄
coniugū sit fidelis. fidelis em̄ nō p̄t p̄bere m̄rimoniūz
cū iudea. saracena. gentili vel pagana. z si p̄traxerit de facto
nullū ē m̄rimoniū. **S**p̄salia tñ p̄t fidel̄ cū infideli p̄bere sub
ista p̄ditōe q̄ infidel̄ p̄uertat ad fidē. xxxvii. q. ij. caue xp̄iane
z. c. nō oportz. **I**nfidel̄ tñ p̄t p̄bere cū infideli dū tñ sint eiusdē
rit̄. s. iudē cū iudea. saracē cū saracena. **S**z pono q̄
alter coniugū p̄uertat ad fidē. alter remaneat in infidelitate q̄d
fiet de istis. **D**ico q̄ si infidel̄ nō vult cohabitare cū fideli. v̄
si vult habitare nō tñ vult cohabitare sine p̄tumelia creato
ris vel absq̄ hoc q̄ p̄bat eū ad infidelitatē vel ad pct̄m̄ mor
tale. in istis casibz tribz p̄tumelia creatoris soluit ius m̄rimo
niū q̄stū ad infidelē. z p̄t fidel̄ licite p̄bere. vt habet extra de
diuoz. c. q̄sto maḡ. z. c. gaudem̄. **N**ec est d̄m̄a q̄stū ad hoc
vtr̄ p̄uersus fuerit iudē vel pagan̄. qz idē iur̄ ē hodie in
vtr̄iq̄. extra de p̄uer. inf. c. laudabilē. **S**i at̄ infidel̄ vult co
habitare cū fideli absq̄ aliq̄ p̄dictoz. casū. si tñ fidel̄ vult co
habitare secū bñ facit. vt d̄t ap̄ls i p̄ma epl̄a ad Corinth. vij.
c. **S**i at̄ nō vult cohabitare secū nō ē cōpellēd̄. tñ illo v̄ illa
viuente nō poterit p̄bere cū alio. cū adhuc duret m̄rimoniū
vt in p̄alle. decre. iterrogast̄. **S**z q̄d si iudē vel paganus
p̄bit cū p̄sanguinea sua fm̄ ritū suū. postea p̄uertunt ad fidē
nūq̄d post talē p̄uersionē remanebit tale m̄rimoniū. **D**ico q̄
sic. dūmō nō p̄traxerint in gradibz a lege diuina p̄hibit̄. qui
ponunt̄. **L**evi. xvij. qz infideles nō coarcent̄ canonicis insti
tutionibz. z p̄ sacramentū baptismi nō soluunt̄ coniugia sed cri
mina dimittunt̄. **I**tē vn̄ paganus plures h̄ns vxores p̄uertitur
ad fidē. nūq̄d retinebit oēs vxores vel solum vn̄a ex eis.
Dico q̄ solū retinebit illā q̄ p̄mo fuit ei⁹ vxor. qz nulla aliarū
fuit p̄a ei⁹ vxor. **S**i at̄ alter coniugū fidelīū relabat̄ in heresim̄
vel in infidelitatē. ille q̄ manet in fide nō p̄t p̄bere imo tenetur
p̄tinere. qz h̄ in isto casu maḡis appareat p̄tumelia creatoris
q̄ in p̄mo. matrimonīū tñ fidelīū ratū ē. z nullo casu supueniē
te p̄t dissolui. qz q̄s de⁹ p̄iunxit hō sep̄are nō p̄t. **M**atrimonīū
at̄ infidelīū n̄ ē ratū. z iō dissolui legitie p̄t. s. si alē coniugū p̄uertat
ad fidē. extra de diuoz. c. q̄stomaḡ circa finē. z in. c. p̄allegatis

De matrimonio

De impedimento violentie

Violentia de sui natura etiā sine p̄stitutōe ecclesie impe/
dit matrimoniū. q̄z excludit libez̄ p̄sensum q̄ solus fa/
cit matrimoniū. nā ubi metus vel coactio interuenit nō p̄t cō/
sensus locum habere. extra de spon. cū locuz̄. **S**z q̄ magna ē
dāna inter vim z̄ metū. ideo videndū est q̄d sit vis vel coactio
et quid metus. z̄ q̄ violentia excusat. z̄ q̄s met⁹ **V**is siue co/
actio vel violentia est maioris rei impetus q̄ repelli nō p̄t. ff.
q̄ me. causa. l. i. ca. vlti. **M**etus est instātis vel futuri pericu/
li mentis trepidatio. vt dicitur in eadem. l. **V**is siue coactio
vel violentia que pro eodem accipio. alia leuis alia violenta.
Leuis non excludit consensum matrimonialem sed violen/
ta excludit. ar. li. dist. presbyteros. extra de spon. c. veniens.
Violenta coactio est cum aliquis capitur trahitur inuic⁹ du/
citur vel ligatur **I**tem metus alius cadit in p̄stantem virum.
alius nō **I**lle qui cadit in p̄stantem virū excludit consensum
matrimonialē. ff. q̄ met⁹ cā. l. met⁹. extra eo. ti. c. i. et. iij. z̄ c.
ad audientia. extra de spon. c. veniens. **Q**uid aut̄ sit metus q̄
cadit in p̄stantem virum **D**icendū q̄ metus mortis crucia/
tus corporis seruitus z̄ stupri. z̄ de hoc sunt versus **E**xcusa/
re metus hos posse puta q̄ nescis **S**tupri siue seruitus ver/
berū atq̄ necis **N**otandū aut̄ q̄ vnus metus posset cade/
re in vnā p̄sonā q̄ nō caderet in aliā. sicut talis met⁹ posset ca/
dere in me q̄ nō caderet in regē. q̄ nō ē verisile hoies clare di/
gnitatis p̄pter metū in vrbe timuisse. vel q̄ q̄ rex p̄ metū scz
militis umet. ff. q̄ metus cā. l. nō est verisile. **V**erū si p̄ ap/
tissimas p̄bationes p̄staret de metu repellit p̄sumptio q̄ con/
tra eum est. vt d̄r̄ ibidem **E**t sic iudex s̄m statum z̄ diuersitatē
personaz̄ tempoz̄ z̄ looz̄. iudicabit qualis sit metus vel vio/
lencia. z̄ s̄m hoc iudicabit de matrimonio vel contra.

Notandum tamen q̄ qualiscunq̄ sit metus vel violen/
tia si steterit mulier per annum cum dimidio cum viro nō de/
bet postea audiri si alleget metum vel violentiā. extra de spon.
ad id quod per tuas. de illis qui matrimo. accu. post. c. insu/
per adicisti de eo qui dux. in matri. quam polluit per adulte/
ritim. ca. significauit.

Trattatus.vii.prime partis

De impedimento ordinum

Ordinū vt dictū ē supra. qdā sunt minores. sicut ostiaria-
tus. lectoratus. exorzistatus. accolitus. Et isti nō impedi-
unt matrimonii p̄bendū. nec dirimunt iā p̄tractū. Alij sunt
maiores. scz subdiaconatus. diaconatus. z presbyteratus. z isti
ordines impediunt matrimonii p̄tractū. z dirimunt iā con-
tractum. qz istis ordinibz votū solenne p̄tinentie est annexum
extra de vo. z vo. redēp. c. q. votū. li. vi.

De impedimento ligaminis

Impedimētū istū scz cū q̄s alligat̄ ē alteri vxori adeo sp̄
fuit validū q̄ anq̄s aliq̄ p̄stitutio ecclesie sup hoc emana-
ret nunq̄s alligat̄ vxori p̄t vel ponit aliā recipe. nec vnq̄s li-
cuit s̄ absq̄ sp̄iali disp̄satione dei. q̄ fuit institutor m̄rimoniij. si-
cut disp̄savit deo cū Abrahā z Jacob z alijs patriarchis. S̄
qm̄ aliq̄s p̄t eē alligat̄ alicui mulieri p̄ sp̄salia tm̄. z alteri p̄
m̄rimoniū. vidēdū ē qd iuris sit in vtrisq̄. Et iō notādū ē qz
si aliq̄s p̄traxerit m̄rimoniū vel sponsalia cū aliq̄ p̄ p̄ba de fu-
turo nō d̄z p̄bere cū alia. nec illa cū alio. z si p̄traxerit cū alia
sponsalia p̄ p̄ba de futuro d̄z dimittere sc̄dam z redire ad pri-
mam. s̄ si p̄traxerit cū alia sponsalia p̄ p̄ba de p̄nti vel p̄ p̄ba
de futuro z fuit sequuta carnalis copula tūc d̄z stare m̄rimo-
niū cū sc̄da. etiā si sponsalia p̄tracta cū p̄ma fuerint iuramēto
vallata. s̄ debet agere penitētiā de p̄urio z fide m̄rita. extra
de sp̄o. duoz. c. i. z de spon. c. sicut ex l̄ris. Si at̄ m̄rimoniā
ē alligat̄ vxori si nō sit sequuta int̄ eos copula carnal̄ p̄t alē
altero inuito religionē intrare. z q̄ remanet in seculo p̄t cum
alio vel alia p̄bere: extra de pu. er. p̄iuga. vez. post p̄sensuz. z
c. ex publico. extra de spon. c. l̄z p̄ter solitū. Si at̄ fuerit inter
eos carnal̄ copula sequuta nūq̄s q̄ diu vixerint p̄nt se inuicē
dimittere nisi cā fornicatōis. z tūc si se dimiserint aut recōci-
liant̄. aut remaneāt inupti. qz p̄m p̄bū saluatoris. Math. vi.
ca. Dis q̄ dimiserit vxorē suā z c. S̄z sponat̄ qz vxor credēs
maritū mortuū p̄bit cū alio postea ille reuertit̄. qd fiet. Dico
qz q̄ diu ita credit nec ip̄e reuertit̄ ip̄a excusat̄ ab adulterio v̄l
fornicatōe p̄t̄ ignozātiā facti. z filij si q̄s ex sc̄do suscepit iu-
dicant̄ legitimi. s̄z statim cū reuertit̄ p̄mus. debet recedere a

De matrimonio

scdo z redire ad pmū. qđ si nō facit adultera indicat. xxxiij. q.
ij. Cū p bellicā. z. c. si virgo. Sed si nō reuertit credit tñ eum
viuere. qđ faciet. Nō exigat debitū a marito quē accepit. red/
dat tñ exigētī Istō psiliū sibi dat extra de se. nup. c. dñs ac re
demptor Itē pone. vir iuit ad exercitiū ptra saracenos vel in
regionē longinquā z nō reuertit. nec scit an sit viu9 vl' mor/
uus. qđ faciet vxor Dico qđ qstūcūq; sit iunēcula s̄here non
p̄t donec sit certificata de morte mariti. extra de spon. c. i p̄sen
tia S̄ q̄liter certificabit. dico p iuramētū illi9 sub q̄ milita/
uit. vel etiā socioz q̄ ei9 mortē nouerunt. Et fm leges adhuc
d̄z expectare pannū post iuramētū anteq̄ nubat. fm p̄o cano
nes statim post iuramētū p̄stitū p̄t s̄here. extra de se. nup. c. su
p̄ illa. Ad hoc facit qđ d̄t apls. i. Loz. vij. s. Hortuoviro nu
bat mulier cui vult in dño z Hieronym9 nouas nuptias nō
p̄denat. imo approbat. xxxi. q. i. aperiat

De impedimento publice honestat̄s iusticie
Publice honestat̄s iusticia ē ipedimētū ab ecclia introdu/
ctū pp̄t ei9 honestatē Cui9 due spēs erāt nūc at est vna
tñ q̄ s̄bit ex desponsatōe. puta si aliq̄s desposauit puellā vij.
annoz. vñlz eā nō cognoscat null9 tñ de psanguinitate ei9 po
terit eā h̄c in vxorē. nec ip̄e aliā de psanguinitate ei9. extra de
spon. c. iuuenis Ideo dixi septē annoz. qz si añ septennū spō
salia pura z certa. i. sine p̄ditōe s̄bant nulli9 sunt momētī. nec
aliqđ p̄stant ipedimētū nisi post septennū ip̄a approbauerit.
extra de spon. impu. c. lr̄s. z. c. accessit. ¶ Hora etiā qđ decla
ratū ē hodie de iure nouo qđ lz sponsalia sunt nulla rōe psang/
uinitat̄s aut affinitat̄s aut religionis aut frigiditat̄s aut q̄cūq;
alia cā. dū modo nō sunt nulla rōe etat̄s p̄stant impedimentū
publice honestat̄s iusticie. extra de spon. impu. c. i. li. vi.

De impedimento affinitatis

Affinitas est p̄mitas p̄sonaz ex carnali copula pueni/
ens om̄i carēs parētela Et dixi. ex carnali copula. qz itz
p fornicariā q̄ p matrimonialē copulā s̄bit affinitas. xxxv. q.
ij. nec eā. extra de eo q̄ cog. psang. vxor. sue. discretōnem. z de
psang. z affi. sup̄ eo. Et lz olim eēt tria genera sue tres mo/
di affinitat̄s. hodie tñ pmū gen9 tñ stat. scdo z tercio de mez

Tractatus. vii. prime partis.

dio sublati. Nota ergo q̄ p̄mū genus affinitatis p̄trahitur ex p̄sona addita p̄sanguinitati per carnalē copulam. iuxta illā regulā q̄ dicitur: Persona addita persone per carnis p̄pagatōnem mutat gradū attinentie. s̄z nō mutat gen⁹. s̄z persona addita p̄sone per carnis p̄iunctōem mutat genus attinentie. sed nō mutat gradū. ¶ Mutat nupta genus s̄z generata gradum. Et ut melius intelligat̄ ponat̄ exemplū. Ecce ego et soror mea sum⁹ vna p̄sanguinitas. accipiat soror mea maritū vel amasiū. s̄. Petrum. Iste petrus q̄ est persona addita p̄sanguinitati mee per carnis cōmixtionē mutat gen⁹ attinentie. s̄z nō mutat gradum q̄ Petrus nō est p̄sanguineus me⁹. s̄z ē mihi affinis. et sic mutat gen⁹ attinentie s̄z nō gradū. q̄ sicut soror mea ē p̄sanguinea mea in p̄mo gradu. ita Pet⁹ ē mihi affinis in p̄mo gradu. Et idē intelligas de maritis siue amasijs oīm p̄sanguinearū mearū. q̄ in quoto gradu p̄sanguinitatis ip̄a attinet mihi. eodem gradu affinitat̄ viri vel amasij earū attinent mihi. Et q̄d dicit̄ de maritis vel amasijs p̄sanguinearū mearū. idē intelligas p̄ oīa de vxorib⁹ vel amasijs p̄sanguineorū meorū. q̄ in quoto gradu ip̄i sunt mihi p̄sanguinei in eodē gradu ip̄se sunt mihi affines. Nā si aliq̄s ē mihi p̄sanguineus in sc̄do gradu. et sic de alijs gradib⁹. Idē dico de p̄sanguineis vxoris mee. q̄ in q̄to gradu sunt sibi p̄sanguinei in eodē gradu sunt affines mihi et oēs p̄sanguinei mei sunt affines vxoris mee in illo gradu in q̄ sunt mihi p̄sanguinei. ¶ Et idē nota q̄ sicut p̄sanguinitas vsq̄ ad quartū gradū impedit matrimonii p̄trahendū et dirimit iā p̄tractū. ita affinitas vsq̄ ad eundē gradū facit hoc idē. ¶ Notandū etiā q̄ cū grad⁹ in affinitate habeāt ortū ex p̄sanguinitate cū dubitat̄ de affinitate aliq̄z recurrendū ē ad aliā p̄sonā mediante q̄ fuit ventū ad affinitatē. et req̄rendū ē in q̄to gradu distat ab illa p̄sona de q̄ agit̄ s̄m modū supra assignatū de p̄sanguinitate vbi dictū ē quō cōputandi sunt grad⁹ in p̄sanguinitate. q̄ in q̄to gradu distat in p̄sanguinitate in tali distat in affinitate. ¶ Notandū etiā s̄z vxor p̄sanguinei mei sit mihi affinis. fili⁹ m̄i quē suscepit ex p̄sanguineo meo nō ē mihi affinis s̄z cōsanguineus. S̄z si haberet filiū ex alio q̄ mihi nihil attineret

De matrimonio

Ille filius nō ē mibi affinis nec p̄sanguineus. fili⁹ at̄ p̄sanguineus. nec vxoris mee erit mibi affinis sicut parens suus. s; nō in alio gradu. q; si parēs est mibi p̄mo gradu. erit fili⁹ in sc̄do r̄c̄is.

Notandū etiā q; h; moriā p̄sanguine⁹ me⁹ mediāte q; h; h; affinitas. p̄sona tñ q; sup̄uuit remanet mibi affinis.

Nota etiā q; h; dictū sc; q; affinitas p̄bat p; p̄cubitū fornicariū icelli/ gendū ē ordine r; mō nature. q; si q; cognosceret aliquā p̄tra naturā. hoc est si aliq; extra vas debitū pollueret aliquā. q; p̄ talis pollutio sit execrabilis criminosa r; dānosa. nulla tñ ex tali p̄cubitu p̄trahit affinitas. q; talis p̄cubitus non facit sanguis cōmixtionē nec carnis vnitatē p; quā cōtrahit affinitas.

Et idem videt̄ mibi dicendū. si quis inuasit claustrū pu/ doris alicuius. vel posuerit virgā virilē intra mēbrū mulieris nō tñ puenit ad p̄summatōem op̄is q; ex hoc non p̄bit aliqua affinitas. ita di. Ray. r; Host. q; cōmixtio seminū req̄ritur ad affinitatem contrahendam

De impedimento impotentie cocundi.

Pter alia impedimenta matrimonij impotentia coeun/ di maxime obtinet locū. q; cōtrariatur directe ex natura sui matrimonio. qd̄ ordinat̄ ad p̄lem suscipiendam r; fornicationem vitandā. r; vtriq; istoz p̄trariat̄ impotentia cocundi. q; p̄o nō ois impotētia facit hoc videndū ē qd̄ sit ipotentia cocundi. quot sunt eius spēs q; impediunt m̄rimoniū p̄hendū et q; nō

Impotentia cocundi est vitiiū animi vel corporis vel vtriusq; q; q; ipedit̄ alteri carnaliter cōmisceri. Spēs ipius impotentie sunt multe. qm̄ alia ē naturalis. alia acc̄ntalis. **N**aturalis est frigiditas in viro. artatio in muliere. defect⁹ etatis in puero. **A**cc̄ntalis est vt castratio. maleficiū qd̄ fit p; quedas maleficia q; dicunt̄ sortes suefata. **I**tem impotentia naturalis. alia temporalis. alia perpetua. **N**aturalis ipotentia. si est temporalis ipedit̄ m̄rimoniū p; tpe quo durat. sicut defectus etatis in puero. q; q; diu ē minoris etatis nō p̄t p̄trahere m̄rimoniū. xxxij. q. ij. c. i. extra de frig. r; ma. q; sedē. vide sup̄ de sponsalibus. c. ij. **N**aturalis impotentia. sicut frigiditas in viro. si sit perpetua impedit̄ matrimonij p̄trahendū r; dimit̄ iam p̄tractum. xxxij. q. ij. c. i. r; ij. extra de frig. r; male. ca.

k iij

Tractatus. vii. prime partis.

laudabilē **D**eartatione que ē in muliere dicas ita. quia si potest ei subueniri bñficio medicine vel p̄ assiduū vsum cū boie pueniētis stature nō p̄t nec ipedit m̄rimoniū cū illo a q̄ p̄t carnaliter cognosci. extra de frigi. z male. cap. ex lris. **E**t nota q̄ si p̄t artatōem separet ab eo. q̄ eā cognoscere nō p̄t. z p̄ assiduū vsum alteri⁹ cui se copulauit sic facta idonea sepanda ē a sc̄do z reddenda p̄mo. extra de frigi. z mal. c. fraternitat. **S**i p̄o sit talis artatio q̄ nullo mō ei subueniri possit nec bñficio medicine. ipedit m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tractū vt in p̄dict. ca. c. ex lris. z. c. fraternitat. **S**i at sit ipotētia accidē talis sicut castratō. firmiter tenendū ē q̄ talis ipotētia ipedit m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tractū. intellige hoc p̄m ife rius dicta. extra de fr. z ma. q̄ sedē. **D**e maleficio at̄ distingue q̄ aut ē tpale aut p̄petuū **S**i sit tpale nullū p̄stat ipedimētuz matrimonio **S**i sit p̄petuū ipedit m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tractū. xxxij. q. i. si p̄ sortiaras. **S**i q̄nis quōd scietur si sit tpale v̄l p̄petuū **D**ico q̄ a p̄ncipio om̄e maleficiū reputat̄ tpale. s̄ post q̄s p̄ trienniū cohabitauerit dātes studiose opam copule carnali si adhuc durat ipedimētū reputat̄ maleficiū p̄petuū. **N**ota tñ q̄ illd̄ qd̄ dictū ē de castratōe z maleficio intelligēdū ē q̄n̄ p̄cedūt m̄rimoniū. z si supueniāt post m̄rimoniū nō ipediūt nec p̄stāt ipedimentū. extra. vi. li. nō p̄te. qm̄ frequēter. ff. de iur. do. l. si. **E**t idē intelligendū ē de q̄libet alio impedimēto **E**t intellige oīa q̄ dicta sunt de m̄rimonio fide/ liū. q̄ de m̄rimonio qd̄ ē inter ifideles nihil ad nos. nā de vi/ uortio qd̄ sit p̄t ista ipedimēta n̄ dico aliqd̄. q̄ istd̄ p̄tinet ad officiales v̄l p̄latos nō at̄ ad curatos q̄ b̄ dirigit p̄ns libell⁹.

De impedimento interdicti ecclesie

Dico de ipedimētis q̄ ipediūt m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tractū. d̄m̄ ē de ipedimētis q̄ ipediunt m̄rimoniū p̄hendū. s̄ nō dirimūt iā p̄tractū **E**t ista sunt duo. s. t̄ps feriaz z interdictū ecclesie **E**rgo circa t̄ps feriaz nota q̄ i t̄pe feriaz p̄nt p̄trahi sponsalia z etiam matrimoniu quod solo cō sensu contrahitur. sed tractatio vxoris. nuptiarum solenni/ tas z carnalis copula p̄hibentur. xxxij. q. iij. ca. nō oportet. z c. nō licet. extra de matri. p̄trac. p̄tra interdic. ecclie. c. ex lris.

De matrimonio

Et nota. q̄ tēpus feriarū est ab aduentu dñi vsq; ad octa-
uas epiphanie. et a septuagesima vsq; ad octauas pasche. et
in trib; dieb; añ ascensionē dñi vsq; ad octa. p̄sche. extra de
ferijs. c. capellan; et de hoc habent̄ p̄sus. **C**ōiugiu p̄hibet
aduēt; hilariu; relaxat. septuagesima vetat octaua pasche
relaxat. **R**ogamē vetat p̄cedit trina ptās. **I**tē ali; p̄sus **A**spi-
ciēs veterē circū. q̄ vo. bñdicta. **A**duēt. septuage. vetat̄ roga-
tio nuptiū. **O**ctauē stelle pasche; relaxant

De his q̄ p̄rabūt bannis p̄termis̄is.

Quia interdictū ecclie istud firmiter tenēdū est qm̄ aliq; p̄-
hibet̄ p̄rabere cū aliq;. vt qz forte d̄z p̄sanguinea vel affi-
nis vs; forte spōsa alteri; nō d̄z p̄rabere s; si p̄rabat nisi sit ali-
qd̄ ipedimētū q̄ interdictū ecclie ipediat p̄nt̄ insil; manere et
nō sunt separādī. **A**rguit̄ p̄ra hoc. qz p̄mo p̄pter p̄sanguini-
tatē sepat̄ matrimoniū. extra de p̄sang. et affi. c. nō debet. **E**t
etiā in scdo casu. s. p̄pter affinitatē sepat̄ matrimoniū. vt i. c.
ex lris. et. c. spōsam. extra de spon. **E**t silr in tercio. s. qm̄ aliq; p̄-
rabētū ē p̄ p̄ba de p̄nti alteri despōsat; si postea p̄rabat;
dirimīt̄ p̄tractus scds. extra de spō. duoz. c. accepisti. et c. li-
cet. **S**olo d̄dm q̄ nō sunt sepandi. s. in trib; p̄mis casib; nisi
ad sp̄s vt agāt p̄niam. qz mādatū ecclie p̄tēpserūt. et ita exp̄si
selegūt̄ extra de spon. de muliere. et extra de ma. p̄trac. p̄tra i/
ter. cc. eo. c. de muliere. **E**t ita intelligendi sunt oēs canones
q̄ dicūt̄ eos fore sepandos. qz exponēdū est nō simplr sed ad
tēpus. **S**ane vt diuersa circa matrimoniū picula euitent̄ sta-
tutū fuit in p̄cil. generali. vt cū matrimonia fuerint p̄raben-
da in ecclia a p̄sbyteris publice p̄palent̄ p̄petenti termino p̄-
finito vt infra illū q̄ voluerit et valuerit legitimū ipedimētū;
apponat. **E**t ipsi sacerdotes nihilomin; inuestigent vtrū ali-
qd̄ impedimētū obstet. **C**ū aut̄ apparuerit p̄babilis p̄iectura
cōtra matrimoniū p̄rabendū cōtractus exp̄sse p̄hibeat̄ illis
donec qd̄ sit faciendū sup eo manifestis constiterit documen-
tis. **S**i aut̄ parrochialis sacerdos istud facere cōtēpserit. vel
quilibet regularis qui in matrimonio clādestino fuerit p̄ tri-
enniū ab officio suspendat̄ et grauius puniatur si culpe quali-
tas postulauerit. **S**ed bis qui taliter copulare p̄tēpserint etiā

Secūda pars totius libri

In gradu p̄cesso cōdigna penitentiā inūgat. Si q̄s at̄ cōtra
matrimoniu legitimu maliciose impedimētum obiecerit p̄
ter penitentiā quā deberet facere p̄ pctō canonicā nō debet ef
fugere vltionē. Et istud optime seruat in ecclesijs gallicanis
vbi p̄ tres dies dñicos vel tres dies solēnes anteq̄s p̄trabat̄
matrimoniu indicatur in ecclesia q̄ si aliq̄s sciat aliqd̄ ipedi
mētū q̄re matrimoniu nō debeat fieri p̄ponat. et istud vocāt
bannā in frācia. Et q̄cūq̄ istis p̄termis̄s contrahūt sunt ex
cōicati. vnaqueq̄ tñ ecclesia in suo sensu abundat. Et hec de
matrimonio dicta sufficiant. Et sic terminat̄ prima particu
la hui⁹ libri. in q̄ de omis̄s et minus bñ dictis veniā petēs
obsecro lectorē beniuolū vt p̄tra sagittas detractorū clipeus
orōnis opponēs minus bñ dicta corrigat et emendet

¶ Explicat̄ prima pticula huius libri.

Incipit secūda particula hui⁹

libri in qua agitur de penitentijs et his que p̄tinēt ad cōfes
sionū audientiā et penitentiāz impositionem. Et habet qua
tuor tractatus principales.

Uerus deus ac pius sa
maritanus dulcis iesus. q̄ vinū z oleū infu
dit in vulneribus sauciatū a hierusalē in hieri
cho descēdentis q̄ inciderat ī latrones sta
tum ruinaq̄ peccati eiusq̄ medelā z remediū insigni z mira
bili pabola declarauit. Hierusalem em̄ q̄ visio pacis d̄r ino
centia baptismalis est p̄ quā Bersabee q̄ puteus saturitatis
siue satietatis interpretatur. i. aia cuiuslibet christiani bap̄tis
malis aque puteo satiata. vero et pacifico salomoni. pio scz
iesu qui est vera pax faciens vtraq̄ vnū iuxta verbū p̄phete
desponsatura in fide p̄grue representatur. Hiericho vero q̄
luna (que nunq̄s in eodē statu manet) interpretatur statu pec
cati in quo homo stultus. id est homo peccator testante sapi
ente velut luna euidentissime p̄figurat. A hierusalem ergo in
hiericho homo descēdens est peccator qui baptismalē inno

Secūda pars totius libri

centiam deserens per devia vitiorum plabitur et descendit
et sic ab inferni latronibus spoliatur bonis seu donis gratui-
tis erutis et in naturalibus sauciatus. Hunc pietatis ac mi-
sericordie oculis respiciens dominus noster Iesus christus
pro eius sanatione de summo celorum ad ima descendit. et in
vtero intemerate virginis Marie carnem assumens. saucia-
ti vulnera in ara crucis alligans funiculis charitatis vinum
mortificationis penitentie et oleum indulgentie lenientis in-
fudit in ipsis. In cuius rei signum sue salutifere predicatio-
is exordium isto salubri ac suauissimo themate insigniuit. **Pe-
nitentiā agite** appropinquabit enim regnum celorum. **Ubi inci-
dit penitentiā** et per eam patriam repromittit. **Demū opere**
quod sibi pater dederat consummato. sauciato. scilicet homine iam
sanato ne eum absque custode desereret ipsum sauciatum com-
mēdauit stabulario. id est sacerdoti curato. et dedit ei duos
denarios. scilicet duas clauēs ecclesie. scilicet discernendi sciam ac
ligandi et soluendi potestatem adhibēs dixit. **Curam illius**
habe. **Ut** igitur sacerdotes qui nō sunt multū in iure canoni-
co vel sacra theologia puecti aliquā noticiam haberent per
quam possent inter lepram et lepram discernere et sic penitē-
tie salutaris ministrare medelam. in secūda parte huius ope-
ris aliqua ex diuersorum doctorū sententijs et maiorū meorum
dictis diligētī studio vt melius et breuius potui cōpilari. vt
si neophiti et minus puecti curati in foro penitentie dubita-
uerint istud opusculum sit eis qualecūque introductorium et ali-
quod directiuum. **Hec autē nō psumens de viribus ppijs**
cum nulle sint acceptaui. sed confidens de clemētia saluato-
ris qui bene omnia faciens surdos facit audire et mutos loq-
ui de lector affectum meū cōsiderans me lingua toxicata nō
mordeas et si aliqua inuenias vtilia ea attribuas soli deo. mi-
nus autem vtilia vel proflus inutilia me et ea fraterna corri-
gas et emendes charitate.

Tractatus primus secunde

partis principalis de penitentiā in generali. Et habet
quattuor capitula.

Tractatus primus secunde partis

DE penitencia igitur tractatur primo dicā aliqua de penitencia in generali et postea dicā de qualibet eius pte in spēali. **Caplm primum** quid est pnia. et vnde dicat. et q̄t sunt eius spēs. **Caplm secunduz** de pnia solēni. **Caplm terciū** de pnia publica. **Caplm quartū** de priuata penitencia.

Quid est penitētia et vnde dicat. et quot sunt ei? spēs

Capitulum primum.

Penitencia s̄m Amb. definit sic. Pnia est p̄terita p̄cā plāgere. et plāgenda iterū nō cōmittere. **Secūm Augu.** definit sic. Pnia est q̄dā dolētis vindicta puniens in se q̄d se dolet p̄misisse. **Et d̄r pnia** de pena pene. z teneo tenes. vnde pnia q̄si p̄nerētio. in q̄stuz. s. penitens p̄ penā quā sustinet punit se p̄pter illicita q̄ cōmisit. **Probant ista** de pnia. d̄l. iij. circa p̄n. **Aug. in li. v. respōsionū** definit sic p̄niam. Pnia est q̄dam res optima et p̄fecta oēs defectus reuocās ad p̄fectum. **Verū licet a doctoribz** varie et multe distinctōnes ponātur de pnia. scz quō est virtus et sacramentū. moueant etiam circa hanc materiam multe questiones. obmissis omnibz illis cum magis confusione q̄ edificatōem cōtineant aīaz. de diuisione p̄nīe est agendū. **Sciendū ergo** q̄ pnia vno mō diuidit sicut genus in spēs. **Alio modo** diuidit sicut totū in ptes. **Prima diuisio** est. q̄ pnia alia est solēnis. alia ē publica. alia est priuata. **De solēni pnia** **Caplm. ij.**

Circa solēnē p̄niam quattuor sunt notanda. **Primo** qualis sit vel que sit eius forma. **Ubi sciendū** est. q̄ ista penitencia nō d̄r solēnis qz sit in publico: sed qz imponit cū solēnitate tali. **Unde sciendū.** q̄ feria q̄rta in capite ieiunij. i. i die ciner. illi q̄ debēt agere istam p̄niam p̄ntent se in ecclia coram ep̄o et sacerdotibus. et ep̄s p̄missa aliqua monitōne ostēdit eis grauitatē et enormitatē p̄ctōz suoz. z idutos cilicio eijcit eos de ecclia: cantando illud respōsoriū **Ben. iij. c.** In sudore vultus tui. et sic sunt extra eccliam vsqz ad diem cene. q̄ die recipiuntur et admittunt ad ingressum ecclie. nō t̄n ad cōmunionē quousqz sunt p̄ ep̄m recōciliati. **Et de hoc** habet plene

De penitentia

et pfecte .l. di. i. capite **S**cdo notanda est rō hui⁹ solēnitatis
et est triplex **A**na est ad exemplar z terrore alioz **A**lia est ad
erubescentiā delinquentiū **A**lia est ad fecatōem eiectiōis ade
de paradiso. vñ cū grandib⁹ suspirijs d⁹ sibi denunciare epus
q⁹ sicut adā ppter peccatū suū fuit eiect⁹ de paradiso. ita ipi ppter
peccatū suū eiciunt de ecclesia **E**t iō sicut habet. xxvi. q. v. c. vl.
talis penitētia nō est iteranda. z sic intelligit⁹ s̄bum **A**mb. qd
ponit de pnia di. i. q. d. q. sicut vnicū est baptismū ita ē vnica
pnia. qz loq̄t de pnia solēni q̄ nō d⁹ iterari nisi de p̄suetudine
alicui⁹ ecclesie aliqd aliud obrineret. tunc em̄ possz sine piculo
iterari. de pe. di. iij. c. i. s. ex psona. **T**ercio notādū p quib⁹
crimini⁹ z q̄b⁹ psonis d⁹ iponi ista pnia **U**n sciendū q⁹ nō d⁹
imponi nisi p graui z enormi z vulgarissimo crimine qd totā
cōmouerit urbē vel cōitatē **N**ō d⁹ iponi clerico nisi deposito.
et q̄ se cā egerit nō p̄t. pmoueri ad sacros ordines. nec mini/
strare in ordine suscepto. vt pz. l. di. ex nitētib⁹. xxvi. di. illra/
ros **R**ō hui⁹ phibitōis ē q̄druplex **P**rima ē ordinis excellen
tia. qz nō sunt digni accipere vasa. s. sacramētoz. i. ordines q̄ du
dū fuerunt vasa vitioz. l. z em̄ pctm̄ sit deletū p pniā. rema/
net tñ aliq̄ cicatrix. i. aliq̄ irregularitas q̄ ipm̄ ipedit a suscep
tione sacri ordinis **S**cda cā ē timor labēdi ex p̄stina p̄suetudi
ne p̄surgens. pferēs em̄ memorādi criminis labem non h⁹ sa
cerdotij lucidā dignitatē. lxi. di. in sacerdotib⁹. **T**ercia causa
ppter scandalū ppli. cū em̄ talis pnia nō imponat nisi p crimi
ne enormi z vulgarissimo. qd totā cōmouerit urbē. nō posset
talline magno scandalo ministrare. l. di. de bis clericis. **Q**uar
ta cā est. qz nō h⁹ frontē redarguendi alios. cū ipē sit p̄sc⁹ sibi
se cōmississe eadē q̄ corripit vel maiora. xxvi. di. p̄mū. **D**ispen
satur aut cū solēni pnia in minorib⁹ ordinib⁹ ppter necessitatē
vel vtilitatē ecclesie. vt d⁹ in. l. di. **P**lacuit. **E**t si q̄ras qd p̄ fa
cere dispensatōem **D**ico q⁹ ep̄s ex q̄ nō ē ei sp̄ealiter phibitus
extra de sen. ex. nup. **E**t si dicas p̄tra. p illud qd d⁹. l. di. c. ex
penitentib⁹. vbi d⁹ q⁹ ep̄s scient ordinans solēniter penitētē
d⁹ p̄uari p̄tate ordinandi. **D**ico q⁹ nō obstat. qz intelligit⁹ illd
cū ordinat absqz dispēsatōe vel cū ordinat sine cā legitima et
inordinate dispensat. l. di. q̄ in aliq̄ **S**olēniter etiā penitēns

Tractatus. s. **secunde** partis.

nō p̄t p̄bere m̄fimonū. si tñ p̄traxerit tenebit. p̄bā ista. l. d. f. illō q̄q; nob. z. xxvi. q. vi. c. vl. **Q**uarto notādū ēa q̄ p̄t imponi solēnis p̄nia **E**t ē sciendū q̄ solēnis p̄nia nō dz iponi. si ab ep̄o vel de mādato ei⁹ a sacerdote **S**ol⁹ etiā ep̄s vl̄ in articulo necitatis de mādato ei⁹ sacerdos p̄t recōciliare solēnitē penitētes. z. si bñ penituerint poterūt reconciliari infra octa uas pasche. z. cōicarez h̄e ingressuz eccē. sin autē remanebū sic vl̄ q̄ ad finē vite **E**t h̄ habet. xxvi. q. vi. c. vl. **E**t qz ista materia magis tangit reuerendos z. sanctissimos ep̄os quozum seruus z. discipulus sum q̄s simplices sacerdotes. ideo nihil plus dicam de ista materia.

De publica penitentia **Ca. iij.**

Publica vocat̄ pprie illa q̄ fit in facie eccē. nō tñ cū p̄di p̄ta solēnitare. sicut qñ in iungit̄ pegrinatio p̄ mundū cū baculo cubitali vel cū veste aliq̄ vel cū aliq̄ alio tali. **E**t hanc possēt vt credo iponere q̄libet p̄fessor p̄fidenti sibi. qz nō inuenio p̄hibitū nisi forte p̄suetudo teneret p̄trariū. vel nisi ep̄s re seruauerit sibi **E**t est sciendū q̄ ista p̄nia non dz iponi clerico nisi deposito. nec etiā dz imponi laico nisi p̄ crimine graui z. manifesto. z. qz iudicare de criminibz grauibz z. manifestis p̄t̄ net ad ep̄os credo z. p̄sulo q̄ ille cui cēt talis p̄nia iponēda cēt ad ep̄m remittend⁹. p̄bant̄ ista de pe. di. vi. cui aūt̄ debeat. s. sacerdos **E**t credo q̄ talis p̄nia possēt iterari toties q̄nt̄ iterat̄ pctm̄ p̄ q̄ ē iponēda. de pe. di. iij. c. rep̄unt. z. c. septies in die cadit iust⁹. z. ca. ad huc instant p̄fidi

De puata p̄nia **Ca. iij.**

Penitentia puata ē illa q̄ singularit̄ z. puata fit q̄tidie cum q̄s pctā sua p̄fitef̄ secrete sacerdoti. z. de ista sp̄alit̄ intē dit̄ hic. **E**t est sciendū q̄ q̄libet p̄nia p̄fecta in tres p̄tes diuiditur. s. cordis p̄tritoem. oris p̄fessionē. z. opis satisfactōem. **E**t ista ē sc̄da diuisio p̄nie. **U**n̄ Joannes os aureū. **P**erfecta p̄nia cogit peccatorē oīa sufferre. in corde em̄ ē cōtritiō. in ore p̄fessio. in ope satisfactio z. tota humilitas. z. hec est fructifera penitentia. de pe. di. i. c. penitentia vera. s. p̄fecta. **Q**uia em̄ tribus modis offendimus deum. videlicet delectatōne cogitationis. imprudentia loquutōnis. in superbia operis. **E**t f̄m

De contritione

regulam medicorum. contraria contrariis curantur. tribus modis oportet quod satisficiamus. scilicet cordis contritione. oris confessio. ne. et operis satisfactione. Unde penitentia sic perfecta est illis felix et beneficium triduum quod petebant filii israel. id est christi etiam deum per fidem videntes in egypto. id est in tenebris peccatorum existentes. dum dicebant. deus hebreorum vocavit nos ut eamus viam trium dierum. scilicet confessionis. contritionis. et satisfactionis. in solitudine huius mundi. et sacrificem sacrificium penitentiae domino deo nostro. ne forte accidat nobis pestis. id est culpa in presenti. et gladius. id est pena in futuro. Penitentia etiam sic perfecta est illa scala benedicta cum istis tribus gradibus quam vidit iacob erectam usque ad celum. et dominum innixum ipsi scale. et hoc propter tria. Primo ut ascendente per eam fortiter sustineat. Secundo ut si necesse fuerit ascendenti per eam manum porrigat. Tercio ut ascendens per eam cum fatigatus fuerit ad episcopum respiciat iactans totam curam suam in eo. Non est enim ita crudelis ut ait Augustinus. ut ipsum cadere permittat. In primo gradu est dolor. In secundo pudor. In tercio labor. De his igitur partibus penitentiae per ordinem est dicendum. Et primo de contritione.

Tractatus secundus secundae partibus de contritione. Et habet septem capitula.

Quoniam circa contritionem septem sunt per ordinem consideranda. Primo quid est contritio in se. Secundo de quantitate contritionis. Tercio de eius qualitate. Quarto de eius duratione. Quinto de quibus debet esse contritio. Sexto quae est causa inductiva contritionis. Et septimo quis est effectus contritionis.

¶ Quid est contritio.

Ca. i.

Ad videndum quid est contritio. notandum quod contritio sumitur hic ad similitudinem contritionis quae fit in corporibus. Unde sciendum quod res corporaliter perituram quae in minutas partes perituram sicut spes aro/
l ij

Tractatus. ij. secūde partis.

matice in mortario pterunt. **U**n̄ dñā ē inter p̄tritonem et fra-
ctionē. nā fractio ē qñ res frangit̄ in magnas ptes. **C**ōtritio ē
qñ res frangit̄ seu terit̄ in minutas ptes. **D**olor igit̄ de peccat̄s
d̄r p̄tritio nō fractio ad designādū q̄ nō solū penitēs de pec-
catis suis in generali p̄terit̄. imo de quibet̄ in spēali. de hoc tñ
maḡ dicit̄ israh. v. c. hui⁹ tractat⁹. **S**z q̄re magis d̄r p̄tritio
q̄s dolor. **S**ciendū q̄ fm̄ q̄ d̄t be. **B**erñ. sup cāti. iō d̄r p̄tri-
tio et nō dolor. q̄ sicut vngentū sanatiū p̄ficif̄ ex multis her-
bis tritis in mortario. sic vngentū cōpūctōis p̄ficif̄ ex herbis
multoz p̄ctōz nat̄s in aia peccatrice. q̄ vt d̄r in ps. lxxij. **I**n ter-
ra deserta inuia et inaq̄sa. tritis in mortario p̄scie. **E**t h̄ istō ve-
rum sit et sanctissime dictū. nō tñ reddit̄. **B**erñ. rōem hui⁹ qd̄
q̄rebat̄. q̄ fm̄ h̄ maḡ dicit̄ hō p̄terēs q̄s p̄teri et p̄ctm̄ dice-
ret̄ p̄tritū. **E**t iō sciendū q̄ in p̄tritōe tria sunt attendēda. **P**ri-
mo qd̄ ē illō qd̄ p̄terit̄. **S**ecdo a q̄ p̄terit̄. **T**ercio ad qd̄ p̄terit̄
siue ad qd̄ p̄tritio terminat̄. **I**llō qd̄ p̄terit̄ ē corp⁹ peccatoris
qd̄ ē vas q̄s fictile repletū veneno peccati. **E**t iō **J**obel. pphe-
ta indicans autoritate dei p̄tritōem dixit. **C**ōuertimini ad me
in toto corde vestro. i. ieiunio et fletu et planctu et scindite cor-
da vestra. s. in p̄tritōe. **I**llō a q̄ p̄terit̄ cor p̄ctōis est duplex
mola. q̄z vna ē supior. i. sursum eleuās. et ista ē spes venie pue-
niens ex p̄sideratōe diuine misericordie. **A**lia ē mola deorsus
dep̄mens. et ista est timor pene veniens ex p̄sideratōe diuine
iusticie. **E**t istas duas molas d̄z tenere verus penitēs nec vi-
q̄s d̄z eas deserere. nec eas diabolo pignori tradere. **I**n cuius
figura d̄r in **Deut. xxij.** **N**ō accipies loco pignoris supiorē
et inferiorē molā. i. nō desperes p̄pter magnitudinē et enor-
mitatē p̄ctōz tuoz. s. sp̄spera in dei miam. nec p̄sumas. sed tñ
me grauitatē tormentoz ex dei iusticia. **I**llud ad qd̄ contritio
terminat̄ est vt cor p̄ctōz durū vt lapis emolleseat et liq̄fiat vt
cera. q̄ scriptum est. **C**or durū male habebit in nouissimo die
Et iō vere p̄tritus p̄t dicere. **F**actum est cor meū tanq̄s cera li-
quescens. **E**t de tali corde d̄r ps. l. **C**or p̄tritum et humiliatum
deus nō despiciet. **V**isa igitur pprietate istius nominis
contritio. videndum est quid sit contritio. **E**t est sciendum q̄
contritio a magistris sic definit. **C**ontritio est dolor voluntarie

De contritione

pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi. Et ad
evidentiam istius definitionis videndum est de singulis partibus po-
sitis in definitione. Quod enim contritio est dolor. Cum enim secundum quod di-
ctum est contraria contrariis curantur, et medicina dicitur esse contraria in-
firmitati, et contritio sit medicina peccati, et in peccato fuerit delecta-
tio, oportet quod in contritione sit dolor. Et ita dicitur in apostolo, xviii. c.
Quatuor glorificavit se et in deliciis fuit in peccati perpetratio tantum
date ei tormentum et luctum in contritione. Et notandum quod non solum in
contritione est dolor, sed etiam est ibi et gaudium, quoniam cum peccator recordatur se
pro peccatis offendisse deum creatorem suum quem enim creavit ad imaginem
suae patris sui celestis quem pascit corporaliter et spiritualiter et redempto-
rem suum quem liberavit pro proprium sanguinem suum a pena et a prope-
tua damnatione, recollit etiam se amisisse pro peccatis suam gloriam para-
disi et incurrisse penam inferni, dolere debet. Sed quoniam cogitat se pro
istis doloribus elogiari a peccato et reconciliari deo gaudet. Et non in-
merito, sicut enim gaudet qui naufragium evasit, sic vere contritus
debet gaudere dum se videt peccati naufragium evasisse. Sequitur, vo-
luntarie assumptus. Cum enim deo non placeant coacta servitia ni-
si dolor contritionis est voluntarius non esset deo gratus nec ac-
ceptus. Sicut enim peccatum teste beato Augustino adeo est voluntarium quod
si non est voluntarium iam non est peccatum, sic contritio dicitur esse adeo volunta-
rie assumpta quod si non est voluntaria iam non est contritio. Et ratio ista
rursum est ista, quod actus meritorius vel demeritorius oportet quod sit a vo-
luntate elicitus vel impatitur, alias non esset meritorius vel demerito-
rius. Sequitur cum proposito confitendi et satisfaciendi, vere enim contri-
tus dicitur esse in proposito confitendi et satisfaciendi quoniam habet oportunitatem
alias contritio sua esset falsa et nulla, et ratio est, quod cum ad perfectionem
totius integralis requiratur quod omnes eius partes sint salubres, sicut ad perfec-
tionem domus requiruntur quod sint salubres tectum parietes et fundamentum, ita et
ad perfectionem vere penitentiae requiruntur quod ista tria, scilicet contritio confessio
et satisfactio, quae sunt partes integrales eius in quantum est sacramentum
sunt salubres in re vel in voto. Unde in quolibet penitentia perfecta sunt tres par-
tes, scilicet cordis contritio, oris confessio, et operis satisfactio, quae tan-
git Joel prophetam cum dicit in persona domini. Convertimini ad me in toto
corde vestro etc. Cum enim dicitur in toto corde, tangit contritionem et con-
fessionem fieri in toto corde. Ille autem in toto corde convertitur qui illud

Tractatus. ij. secūde partis

quod ore dicitur corde sentit. quia cum cor et lingua non discrepant dulcis est symphonia. Et cum ulterius dicitur in ieiunio et cetera. indicat satisfactionem. secundum enim quod dicitur Joan. Quicquid est in mundo aut est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum et cetera. Iohannes contra concupiscentiam carnis dicitur in ieiunio. Contra concupiscentiam oculorum dicitur in fletu et plactu. et contra superbiam vite dicitur. scindite corda vestra et non vestimenta vestra

De quantitate contritionis Cap. ij.

Quantitas contritionis mensuratur penes quantitatem doloris que essentialiter est ipsa contritio vel causatus a contritione. Notandum ergo quod duplex est dolor in contritione. secundum quod dolor dicitur duobus modis. Nam dolor uno modo idem est quod displicentia voluntatis. in quantum. scilicet. voluntati displicet aliqua res fore vel fuisse. Alio modo dolor idem est quod passio resultans siue reducens in sensualitatem. id est. in carne. in quantum. scilicet. in parte sensitiva sentit aliquis dolor ex illatione alicuius nocumendi. sicut quando prescindit membrum vel vulneratur corpus vel comburitur vel aliquid tale. Loquendo de dolore primo modo. puta. scilicet. dolor est displicentia voluntatis. talis dolor est essentialiter ipsa contritio. et sic dolor contritionis debet esse et esse maximus si sit vera contritio. Unde dico quod peccatum tuum debet sic displicere voluntati et rationi quod nullo modo et nullo pacto nec commode nec incommodum pro vlla re velles in ipsum consentire vel consensisse. Et ratio huius est. quia contritio si sit vera non potest esse sine charitate. imo semper cum charitate. Ad hoc autem quod aliquis habeat charitatem quantumcumque parvam necesse est quod diligat deum super omnia sic quod pro nullo danno vel commode velit offendere vel offendisse deum. Et ideo cum peccatum sit offensio dei. peccatum tuum debet displicere voluntati formate charitate. qualis debet esse et esse voluntas veri contriti quod nullo modo. nulla sorte. nullo danno vel idem. non velit ipsum facere vel fecisse. et hoc est quod dicitur in Hierem. vi. c. ubi dicitur. Luctum virginem fac tibi planctum amaram. ubi dicitur glo. Docet penitentem quod facere debeat. Et sequitur. Nihil dolentius morte virginem. ita etiam nihil dolentius debet esse quam offendisse deum per peccatum. Et sic dico quod loquendo de dolore. puta. dolor dicitur displicentia voluntatis. dolor contritionis est maximus. ita quod non posset esse maior. Si autem loquamur

De contritione

De dolore put nominat dolores causatum in sensualitate. sic
talis dolor est effectus contritionis. in quantum aliquis vere et
perfecte fuerit contritus ex dolore primo. sed ex displicentia vo-
luntatis de peccato et in quantum est offensivum dei proripit in fle-
tum et lamenta et lachrymas. sicut legitur de beata Maria
magdalena et de beato Petro apostolo. et sic dico quod non o-
portet quod in contritione iste dolor sit maior quocumque alio dolo-
re. Videmus enim multos viros et multas mulieres vere peni-
tere in quod humanitas potest cognoscere qui magis flent et
plorant pro morte sanguineorum vel amicorum suorum. vel pro
omissione alicuius rei temporalis quam plorant et flent pro peccatis suis.
Et ratio est cum enim dolor iste sit in affectione sensualitatis.
et affectio que est in sensualitate sequatur experientialem et sensuale
cognitionem. et pauci imo paucissimi sint qui ita habeant sen-
sualem seu experientialem cognitionem divine dilectionis sicut habent
cognitionem dilectionis factorum temporalium. ideo pauci imo paucissimi
sunt qui ita sensualiter doleant de peccato sicut dolent de aliquo danno tem-
porali. **S**ed si inveniretur aliquis esset multum laudandi. Sic ergo patet
quod loquendo de dolore put dolor dicitur displicentia et dissensus vo-
luntatis dolor contritionis debet esse maximus. id est maior quam
alio dolore. loquendo autem de dolore qui dicitur passionem resultantem
in sensualitate sic non est necessarium quod dolor contritionis sit maior
quocumque alio dolore. esse tamen multum congruum. **S**ed quod nunquam
verus contritus et penitens debet plus velle sustinere quam cum-
que penam inferni vel quamcumque aliam penam temporalem sicut infirmitatem
vel mortem quam peccasse vel peccare. Dico quod nullus in mente sua
debet sibi ponere talem questionem. nec etiam alicui alij. quod istud
esset seipsum vel alium ponere in tentationem. et mens humana
est multum infirma ex parte sensualitatis. que semper refugit
mortem et mala corporalia. etiam quantumcumque sit homo per-
fectus. sicut patet in salvatore nostro iesu christo qui imminente
passionis hora dicebat. Tristis est anima mea. et hoc quantum ad
sensualitatem usque ad mortem. et exponens seipsum dixit. spiritus. id est. vo-
luntas rationalis promptus est. supple ad sustinendum mortem. caro autem. id est.
sensualitas infirma. quod refugit mortem. Quare nemo debet se pone-
re rei tali proplexitate. nec professor debet interrogare. **I**tem autem requiritur de

Tractatus .ij. secūde partis

ncitate in quolibet vere cōtrito et vere penitēte q̄ ubi ncā/
tas foret prius sustineret oēm penā q̄ offenderet deū p̄ pctm̄
Et hec de q̄sitate contritionis sufficiant.

De eius qualitate **Capitulum .iij.**

Nunc de q̄litate cōtritiōis dōm̄ est. Circa qd̄ sciendūz
est. q̄ cōtritiō debet habere septē cōditōnes. **P**rimo ei
debet esse discreta. vñ debet esse cū spe venie. ita q̄ vere cōtri-
tus nanq̄ debet desperare de dei misericordia. qz plus pōt
deus peccare q̄ hō peccare. vñ **Augu.** sup illud s̄bū qd̄ dicit
Layn **Gen.** .iij. ca. s. **M**aior est iniquitas mea q̄ vt veniam
merear. d̄t **Layn** mentiris qz maior est dei pietas q̄ tua iniq̄-
tas. z **Amb.** **Nemo** desperet qz iudā. pditorē non scelus qd̄
cōmisit s̄ sua desperatio fecit penitē interire. **S**z qz nemo scit
vtrū sit dignus amore vel odio dei non debet nimis p̄sume-
re s̄ semp debet timere. qz initium sapiētie est timor dñi. **E**t
ideo verus penitens granū. i. aiām suam debet terere inter
duas molas. s. timoris z spei. z farina sic trita barutello dis-
cretōnis vel cōpassionis mūdāta aq̄ lacrimarū. i. cōpunctio-
nis cōmixta. panem bonū in clibano cordis igne charitatis
decoctum faciat hospiti suo christo. ita q̄ in die iudicij dica-
tur sibi **Esuriui** z dediti mihi māducare. **S**cōdo d̄z eē ama-
ra. **E**t ita dicebat ille sanctus rex **Ezechias** **Isa.** xxxviii. **R**e-
cogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine aiē mee **E**t si
sit talis faciet pacē inter deū z animā peccatricē **U**n̄ idē **Ez-**
echias. **E**cce in pace amaritudo mea amarissima. **A**mara d̄z
esse cōtritiō. quia peccator delectatus fuit in cogitatiōe illici-
ta. amariōr qz p̄sensit. amarissima qz opus illicitū p̄petrauit
Et si sic fiat poterit dicere p̄tritus illud qd̄ seq̄tur. **T**u autē
eruisit animā meā vt nō p̄iret peccasti post tergū oia pctā mea
Tercio d̄z eē lachrymosa. vñ **ps.** vi. **L**anabo p̄ singulas
noctes lectū meū. lectū. s. p̄scie: lachrymis meis stratū meū z
rigabo **E**t sic fecit brā maria magdalena q̄ lachrymis lauit
pedes dñi nostri iesu christi. ideo q̄ fuerūt sibi pctā remissa
Quarto d̄z eē p̄meditata. vt in auctoritate p̄allegata **R**eco-
gitabo tibi oēs annos me. zc. **E**t d̄t **Itaias** loq̄ndo aiē pec-
catrici. **S**ume cytharā. s. p̄nie. circū ciuitatē. s. anime cogi-

De contritione

tādo et rememorādo singula peccā. et dicit cogitare horas diei et
tēpora et loca. hōmō meretrix. i. aia peccatrix q̄ peccādo cū di-
abolo fornicata ē et obliuioni tradita est a deo ppter peccā ob-
lita. ¶ Quinto dicit esse vniuersalis. i. de oibz peccā. ¶ Sexto
debet esse durabilis. i. continua. et de his dicitur infra in ca-
pitulis duobz sequētibz. ¶ Septimo dicit esse integra. i. cūppo-
sito p̄tendi et satisfaciendi. alias nō esset p̄tutio s̄z derisio.
Et de hoc dictū est vt supra in primo capitulo. Et sic patet
qualis debet esse contritio.

Quātū debet durare contritio . Cap. iiii.

Ad sciendū q̄ntum debeat durare cōtritio notādū ē hic
q̄ fm q̄d supra dictū est in ca. ij. in p̄titiōe est duplex do-
lor. Vn⁹ est dolor q̄ idē est q̄ detestatio siue displicētia vo-
luntatis. et iste sp̄ dicit durare q̄d diu hō viuit. ¶ Notandū āt q̄
cū p̄ceptū de p̄titiōe sit affirmatiuū. et p̄ceptū affirmatiuū ob-
ligat sp̄ et nō ad sp̄. s̄z p̄ loco et tpe. p̄ceptū de p̄titiōe sic obli-
gat q̄ nō oportet q̄ hō sit sp̄ in actu p̄uertēdi. s̄z q̄ncūqz oc-
currit sibi memoria de peccō q̄ displiccat sibi illud fecisse. Et
ita intelligit̄ p̄bū b̄i Augu. in li. de pe. vbi dicit Semp̄ doleat
et de dolore gaudeat. Et sequitur. vbi dolor finit̄ ibi p̄nā defi-
cit. Vñ q̄n dicit sp̄ doleat. intelligendū est q̄n occurrit memoria
de peccō. S̄i q̄n dicit. vbi dolor finit̄. intelligendū est finit̄ vel
de actu vel de habitu. Et cā quare dicit sic durare p̄titiō est. qz
nemo est certus de lege cōi si peccā est sibi p̄titiōem remis-
sum. qz nescit si p̄titiō fuit sufficiens. vñ dicit in ecclesiastico De
p̄piciato peccō noli eē sine metu. Posito etiā q̄ aliq̄s sciret p̄
reuelatōem diuinā peccā sibi fore remissum. adhuc dicit sibi sp̄
displicere peccasse q̄n occurrit sibi memoria de peccō. alias
peccaret nouo peccō. qz sic culpa ē velle peccare ita culpa ē vel-
le peccasse. Ali⁹ dolor ē in p̄titiōe. s̄z dolor q̄ resultat et redit̄
dat in sensu alit̄. q̄n s̄z hō ex displicētia peccā p̄rūpit i fletū
et lacrymas. Et tal' dolor nō optet q̄ sp̄ duret. cū pauci im-
mo paucissimi sunt q̄ etiam vna hora sic possent plorare pec-
cata. q̄sto minus tanto tpe vite sue. esset t̄n multe p̄fectionis
qui sp̄ q̄n recordaret̄ de peccatis posset ea plorare. sicut legi-
tur de b̄to Petro ap̄lo q̄ sp̄ portabat sudariū in sinu cū q̄ ter-

Tractatus. ij. secūde partis

gebat lachrymas qz qñ recordabat pcti qđ fecerat qñ christū negauerat nō poterat lachrymas p̄tinere. et tamē bñ sciebat christū sibi dimisisse peccatum

¶ De quibz debet esse p̄tricio **Capitulum. v.**

Peccatū qđdā est actuale. qđdā originale. Actuale ē qđ p̄trabit actu pprio. i. qñ hō agit qđ agere nō dz Et isto mō definit sic. Pctm ē om̄e dcm̄ vel factū vel p̄cupituz p̄tra legē dei Originale pctm̄ ē qđ p̄trabit hō ex origine inq̄stum scz hō descēdit ab Adā s̄m rōem sine nationē seminālē. ita qz pctm̄ originale formaliter nihil aliud est q̄s carētia iusticie originālis ¶ Unde sciendū. qz Adā in sui creatōne accepit a deo qđdā donū sup̄naturale. qđ donū vocabat iusticia originālis. q̄ iusticia ita ordinabat hoīem ad deū qz aīa hoīs in oībus obediebat deo. ita qz in nullo monebatur contra volūtatē dei. et corpus ita obediebat aīe qz in nullo monebat cōtra volūtatē aīe. i. p̄tra ip̄eritū rōnis. Et p̄ illud donū oīa aīa lia erant subiecta hoī z obediebāt sibi ad nutū. iuxta illud p̄ viij. Om̄ia subiecisti sub pedibz ei⁹ oues et boues vniuersas insup et pecora cāpi. volucres celi z pisces maris. Istud donū acceperat Adam nō solū p̄ se sed p̄ totā posteritate sua. ita qz in oēs qui descēderēt ab eius semine ip̄e transfunderet istō donū. i. istā iusticiā origināle. Et isto dono p̄ pctm̄ suuz ip̄e puauit se z totā posteritatē suā. ita qz oēs q̄ descēdunt ex ei⁹ semine carēt isto dono. Et talis carētia vocat̄ pctm̄ origināle. Ad videndū ergo de q̄bus dz esse p̄tricio. p̄mo videndum est vtrū hō p̄teri debeat de pctō origināli. Et est sciendum qz nō. Cuius ratio est. qz solum de illo debet homo dolere et p̄teri qđ ē actu pprio p̄missuz. vel qđ fuit ī p̄tate sua nō cōmittere. s̄z pctm̄ origināle nō fuit actu pprio cōtractū. nec fuit in p̄tate alicuius nō cōtrahere illud. quare nullus tenet̄ dolere vel cōteri de peccato origināli. Et dico nullum tenet̄ri de necessitate. Congruum em̄ esset adulto qui accedit ad baptisimū qz displiceat peccatum origināle. non in speciali qz fuit contractū. sed in generali inq̄stum scz om̄e quod separata deo debet displicere. De peccato autē actuali quō homo debet conteri. de eo notandū qz in genere duplex est pec

De contritione

catum actuale. Nam quoddam est mortale quoddam veniale.
De peccato mortali debet homo conteri et confiteri singulariter
et singulariter de quolibet. ita quod non sufficit confessio gene-
ralis. imo quilibet vere penitens debet diligenter examinare
et discutere conscientiam suam. ita quod recogitet dies. horas
loca. tempora. personas. et omnes circumstantias in quibus et
cum quibus peccare potuit et peccauit. et ita sicut occurret
sibi memoria de peccato. singulariter et specialiter conteratur
de quolibet. ita tamen quod licet de quolibet peccato mortali ve-
rus penitens debeat maxime et summe dolere. tamen finis quod
vnum peccatum est grauius quam aliud intensius debet dolo-
re et conteri de vno quam de alio. ¶ Sed quid fiet de pecca-
tis obliuiscitis. Dico quod aliquis potest esse oblitus peccatorum
suorum duobus modis. Vno modo quod sit oblitus in specia-
li. sed non in generali. id est. bene recordatur se peccasse mor-
taliter. sed tamen non recordatur de specie peccati. puta si
fuit fornicatus vel furatus. et sic de alijs. Et talis debet dolo-
re et conteri de peccato in generali. et in speciali tenetur conte-
ri de negligentia sua per quam venit in obliuionem peccati
sui. et tenetur facere quod in se est. scilicet quod recordetur in speciali
de peccato suo. vel cogitando vias suas. vel orando deum quod re-
ducatur sibi ad memoriam. Alio modo potest esse oblitus pecca-
ti sui. ita quod non recordatur nec in generali nec in speciali. et adhuc
tenetur conteri in generali. Et voco conteri in generali non sub
conditione conteri. id est dicendo vel cogitando doleo et con-
teror si peccauit. Sed voco conteri in generali conteri sub ex-
timatione probabili. debet enim homo probabiliter credere quod
in multis offendit deum quorum non recordatur. et si sub ista
extimatione doleat et peniteat sicut si certus esset. tunc contritus
est et penitens. ¶ Vnde quilibet debet dicere frequenter versum psal-
mi. Delicta iuuentutis mee et ignorantias meas ne memine-
ris. Quomodo autem homo debet conteri de peccato veniali.
¶ Notandum quod tria sunt genera peccatorum venialium. nam quoddam
est veniale ex surreptione. id est subitum. vel non propria voluntate sed ex
surreptione. et de tali non tenetur homo conteri in speciali nisi de
congruo. Quoddam est veniale ex voluntate. cui si consentiat

Tractatus .ij. secunde partis

incidit hō in mortale. sicut delectatio morosa in cogitatioe de actu carnali est peccatū veniale. s; si sit ibi p̄sensus ē peccatū mortale. Et de tali veniali q̄n occurrit memoria de eo d; hō p̄terit et penitere et diligenter advertere ne sit ibi vel fuerit cōsensus. Q̄sdā est veniale q̄d p̄ frequentatiōem sui auget libidinem peccādi. et tanta poterit ibi esse libido peccādi q̄ illud q̄d de sua natura erat veniale ex illa libidine fieret mortale. sicut mē daciū iocosum de sua natura est veniale. s; totiens p̄t iterari q̄ augetur intantū libidine mētiendi q̄ ex tāta libidine poterit hō totiens mētiri iocose. q̄ peccabit mortaliter. Et de tali d; hō p̄terit et penitere aduertēdo et p̄cauēdo ne multiplicet. De hoc tñ magis dicit q̄n agit de p̄fessione peccatōz venialiu q̄ eodē mō tenet hō de eis p̄terit q̄ tenet ea p̄fiteri.

Que sunt cause inductiue p̄tritiōis **Ca. vi.**

Que sunt cause inductiue p̄tritiōis sunt multe. **P**rima et p̄ncipalis ē amor dei. illud ei q̄d p̄ncipaliter d; hoies retrahere a peccato. et si peccauerit q̄ corrigat et emēdet se ē amor dei. Et iste amor generat sic i aia peccatōis. Cū em̄ amor seq̄t cognitiōem q̄ vt dicit **Augus.** Cognita diligimus. incognita nequaq̄. q̄n peccatō cogitat et recognoscit dei bonitatē et iusticiā cui displicet oēm malū. et nullo mō relinq̄t aliq̄d malū impunitū et recogitat se multa mala p̄mississe q̄ displicēt diuine voluntati. et p̄pter q̄ ē dignus puniri grauitur timet: q̄n etiā cogitat vltimū dei pietatē et misericordiā q̄ paratus ē oēm dolēti et penitēti p̄cere et remittere culpā q̄ntūcumq̄ magnā sperat de venia. et sic mouet ad detestandū peccatū. et iste motus vocatur attritio id ē q̄dam p̄tritiō imp̄fecta. Et ita deus qui nunq̄ deficit in fundit lumē grē in aiam peccatōis. Et illo lumine peccator illustrat̄ calefit in amore dei et detestatōe peccati. ita q̄ timor seruilis p̄cedit et p̄parat cor peccatōis ad p̄tritiōem. sed amor et seruos charitatis p̄ficit ip̄am. Et de hoc ponit exēplū **Augus.** di. q̄ sicut in futura sotulariū seta porci p̄cedit et facit viā filio nō tñ remanet in futura sic in cōtritiōe p̄cedit timor. pene. et iste timor p̄parat ad charitatē et amorē dei. q̄ postq̄ ias est in anima expellit oēm timorē. vt dicit b̄t̄is **Joānes** in p̄ma sua canonica di. Perfecta charitas foris mittit timorē. s. timorē

De contritione

seruile q̄ ē timor pene. nō aut̄ timorē filialē q̄ est timor offense.
Secūda cā ē pudor. i. verecūdia de peccat̄ cōmissis. vt d̄r Pro
uerb. iij. Res dignas pfusione gerit. ⁊ Haum. iij. Reuelabo
pudēda tua in facie tua. Qñ em̄ peccator cogitat q̄ oia eius
pctā q̄tūcūq; secretat ⁊ occulta sint. sunt deo manifesta ⁊ apta
et q̄ nisi peniteat ⁊ p̄terat de eisdē de⁹ reuelabit ⁊ manifesta/
bit ea toti mūdo mouet ad p̄tritoem ⁊ p̄niam. **Uñ Boetius.**
Magna ē nob̄ indita necessitas p̄bitat̄ cū oia agam⁹ in ocu
lis iudicis cūcta cernēt̄. Tercia cā est detestatio. i. abomina
tio vilitat̄ pcti. tanta em̄ ē vilitas pcti q̄ de filio dei facit ser
uum diaboli. vñ. b. Petr⁹. Qui facit peccatū seru⁹ ē pecca
ti. a q̄ em̄ q̄s supatus ē seru⁹ ei⁹. ⁊ Lū ḡ peccator sit p̄p̄ pctm̄
a diabolo supat⁹ p̄pter pctm̄ ē seru⁹ diaboli fact⁹. **Uñ Anf.**
fecisti me dñe ad tuā imaginē ⁊ ego supinduxi horribilē ima
ginē. **Uñ aia peccatrix vidēs ⁊ p̄siderās vilitatē pcti p̄r dice
re p̄bū q̄ d̄t Hieremias. Uide dñe ⁊ cōsidera qm̄ fact⁹ sum
vilis. Quarta cā ē p̄sideratio de die iudicij ⁊ penis inferni. qm̄
em̄ pctōr p̄siderat q̄ de oī dicto facto ⁊ cogitatu p̄tra legē dei
optebit eū reddere rōez in die iudicij. iuxta p̄bz saluatoris in
Dath. dicēs De oī p̄bo ocioso q̄ loquuti fuerint hoies sup
terrā reddēt rōez in die iudicij. vbi pctōrē monet ad p̄tritoem
et p̄niaz de pctis suis. **Uñ Hiero.** loquēs de die iudicij d̄t sic
Quonēscūq; illā diē p̄sidero toto corde p̄tremisco. **Idē Si**
ue comedā siue bibā siue aliqd̄ aliud faciam sp̄ videt̄ in auribz
meis illa tuba terribil̄ ⁊ horribilis ifonare. surgite mortui ve
nite ad iudiciū. **Uñ pctōr** attenda mēte ista cogitat tot⁹ tremit
in corde suo. **Si em̄ vt d̄t bt̄s. Pe. ap̄ls. i. Pe. iij. Et si iust⁹**
qd̄ vix saluabit̄. impi⁹ ⁊ pctōr vbi apparebit. ⁊ Bre. Quid fa
ciet virgula deserti. i. pctōr. vbi p̄cutiet cedr⁹ paradisi. i. iustus
Uñ Quinta cā ē de amissioe celest̄ gl̄ie. qm̄ em̄ pctōr cogitat se
p̄pter pctm̄ suū gl̄az paradisi pdidisse nō ē mirū si dolet. imo mi
rū est si nō crepat p̄ mediū. **Si em̄** plorat ⁊ dolet hō p̄ amissi
one pecunie. q̄sto magis dz plorare ⁊ dolere de amissioe cele
stis gl̄ie. **Et ideo dicebat. b. Jo. in apo. c. iij. Tene q̄s habes**
vt nemo accipiat coronā tuā. **Sexta cā est dolor de multi
plici offensa creatoris. qm̄ em̄ pctōr cogitat ⁊ p̄siderat se offen****

Tractatus. ij. secūde partis.

diffe deum qui eum creavit de nihilo et insigniuit eū sua imā-
gine. et redemit suo sanguine. non est mirum si doleat et peni-
teat de peccato suo. De hoc dicit beatus Bernar. Dolor de
peccatis debet esse acer acrior acerrimus. Acer quia offen-
dimus deum creatorem. Acrior quia offendimus patrem no-
strum qui pascit nos multipliciter et gubernat. Acerrimus.
quod offendimus redemptorem nostrum qui nos liberauit suo
sanguine a vinculo peccatorū. a crudelitate demonum. et ab
acerbitate gehēne. ¶ **M**orandū tamen quod licet peccator. si-
cut dictum est debeat dolere et cōteri de peccatis. tamen de-
bet semper sperare in dño et in pietate et in misericordia sua.
ita quod debet sperare de venia et de gloria. quod ut dicit sapiēs Pro-
verbior. xxviii. Qui sperat in dño saluabitur

De effectu contritiōis **Ca. vij.**

Effectus contritiōis est multiplex. Primus patet ex vi no-
aminis ipsius. Dicitur em̄ contritiō quasi simul vel ex toto
tritiō. quod intelligendum est sic. quod in contritiōe totius cor-
peccatoris ad litterā scindatur et partiā pre nimia angustia
et dolore. ira et indignatione que concipitur contra peccata.
Unde dominus per prophetam Joelē. ij. c. Scindite cor-
da vestra. Item ps. Sacrificium deo spiritus contritus
cor contritū et humiliatum deus nō despiciēs. Et fm̄ quod di-
cit beatus Bernar. Contritiō mūdāt animā a reatu culpe. et
liberat a pena gehēne et ab horrenda demonū societate et vi-
lissima peccati seruitute. restituit bona spiritalia que pecca-
tor amiserat per peccatū. restituit etiam societatem spirita-
lis. scilicet ecclesie cōmunionē. bonorumque omnium que in ea sunt
participationem. De filio ire efficit filium gratie. de filio di-
aboli efficit filiū dei. et per cōsequens participes felicitatis et
hereditatis eterne. ¶ **M**orandū autē. quod de hoc quomodo scilicet
per solam contritiōem remittitur peccatū sunt varie opiniones
Dicūt em̄ quidam quod sicut tribus modis offendimus deū. scilicet
corde. ore. et opere. ita et tribus modis est necessariū deo satisfaci-
endum. scilicet contritiōe cordis. confessione oris. et satisfacti-
one operis. aliter non dimittitur peccatum. Isti fundant intē-
tionem suam super illud. c. de peni. di. i. c. penitentia. §. per/

De contritione

fecta. et di. iij. perfecta. Et dicunt quod omnes auctoritates que dicunt peccata sola cordis contritione dimitti. sunt intelligende cum articulus necessitatis excludit oris confessionem. i. quando aliquis amittat loquelam. vel quando non potest presbiterum reperire in confessione. Alij dicunt quod in contritione dimittitur peccata sub conditione. scilicet si confiteantur. et fundant isti intentionem suam super illud quod dicitur de pe. di. iij. c. sane. in fine. Tercij dicunt sola cordis contritione dimitti peccatum cuiuslibet adulti si vere coteratur et proponat ab his abstinere et confiteri et de eo satisfacere finem in iudicio ecclesie. Et fundant isti intentionem suam per istud de pe. di. i. magna est pietas dei. ubi dicitur quod ad solam permissionem peccata dimittit. non dum pronunciat ore. et tamen deus iam audit in corde. Et hec opinio est verior et magis tenetur a doctoribus. Et quod ista opinio sit verior patet per exemplum Lazari. quem primo suscitavit christus antequam a discipulis solueret. Lazarus enim mortuus est peccator qui est mortuus per peccatum. iuxta verbum Ezech. xvij. dicentis. Anima que peccaverit ipsa morietur. Iste suscitatus a domino qui sibi remittit peccatum in contritione. et postea soluit a discipulis. i. absoluit a sacerdotibus in confessione. Patet etiam per exemplum de decem leprosis. qui in via antequam venirent ad sacerdotes mundati sunt. Iste enim leprosi sunt peccatores. qui dum vadunt ad sacerdotes. i. dum contritionem habent et propositum confitendi mundantur a peccatis. Et ita dicit ps. xxxi. Dixi et confitebor adversum me in iusticia mea domino. et tu remisisti impietatem peccati mei. dixi. i. firmiter in animo propositum. Notandum ergo quod ista tria sunt simul tempore. licet habeant ordinem naturalem inter se. scilicet iustificatio. contritio. et peccatorum remissio. Necessario enim habeo intelligere quod prius quam habeat gratiam quam coteratur. precedit ergo gratia et sequitur dilectio. quam qui habet gratiam diligit et sequitur contritio. quam qui diligit proterit. ad contritionem sequitur peccatorum remissio. Et iste processus colligitur de pe. di. i. omnis qui non diligit manet in morte. et Augustinus. Sine charitate quomodo quis veram contritionem cordis habere poterit. Patet ergo quomodo sola contritione peccatum remittitur. Quid autem faciat absolutio sacerdotis ad remissionem peccatorum dicitur infra quam agitur de confessione. Et ista sufficiat de contritione

Tractatus. iij. secunde partis

Tractatus terci' secunde partis
de p[ro]fessione. Et habet undecim capitula

Quoniam circa confessionem consideranda sunt undecim. Primo de institutione confessionis. Secundo de illis que tenentur ad confessionem. Tertio de tempore quo quis tenet ad confessionem. Quarto cui facienda est confessio. Quinto de quibus fienda est confessio. Sexto de quibus dicitur quis debet habere confessionem. Septimo de iteratione confessionis. Octavo quomodo debet sacerdos habere ad penitentem. Nono de quibus dicitur interrogandi in confessione. Decimo de potestate clauium et effectu confessionis. Undecimo de sigillo confessionis.

De institutione confessionis La. i.

Avidentia eorum que dicenda sunt de confessione notandum quod in scriptura duobus modis accipitur confessio. Uno modo confessio est idem quod dei laudatio. unde confiteri isto modo idem est quod deum laudare. et isto modo accipitur quoniam dicitur. Confitemini domino. id est laudate dominum quoniam bonus est. Alio modo idem est quod peccatorum coram sacerdote manifestatio. Et isto modo definitur sic. Confessio est legitima coram sacerdote que claves habet et potestatem absolendi peccatorum declaratio. Ad evidentiam istius definitiois videndum est de singulis que in ipsa ponuntur. Primo confessio est legitima peccatorum declaratio contra illos que peccata occultant vel excusando vel celando. Deinde etiam contra illos que recitant bona sua in confessione vel penitentem per abnegationem peccatorum. ut non sum adulter. etc. Deinde coram sacerdote que claves habet et potestatem absolendi. ut ostendant omnes peccatores que ad veram confessionem exigunt. Et dicitur confessio quasi sit vel ex toto vel undique confessio. Et de confessione isto modo dicta incedimus hic agere. Videndum est ergo quoniam fuit instituta et quis fuit institutor confessionis. Quod ad primum sciendum est quod duplex est confessio. scilicet mentalis et vocalis. Confessio peccatorum mentalis est de dictamine legis nature adiute quodammodo per fidem. quoniam enim homo propter peccatum se offendere vel offendisse deum. quod non videt nisi si per aliquem radium fidei. natura dicat quod ab eo est misericordia humiliter postulanda. et hoc nunquam est nisi recognoscat culpa. quod fit per confessionem mentalem. Confessio vocalis est duplex. quodammodo est que

De confessione.

fit deo. et quodammodo fit homini. **L**oquendo ergo de confessione vocali quod fit deo credo quod confessio isto modo fuit de necessitate salutis statim post lapsum primi hominis. **E**t ratio quod me mouet ad hoc est ista. **O**mni tempore in quo fuit et est infirmitas fuit necessaria medicina contra illam infirmitatem sed statim post lapsum primi hominis fuit infirmitas peccati non solum originalis. sed etiam actualis ad minus quam ad multos. ergo post lapsum primi hominis statim fuit necessaria confessio facta deo etiam vocalis. **E**t istud patet ex quodam glo. posita super illud scripturae Gen. iij. **A**daz ubi es. ubi dicitur glo. sic. **V**erba sunt increpationis et ad confessionem cognationis non ignoratus. **E**t constat quod loquitur de confessione vocali fidei de deo. quod tunc dicitur non homo vocaliter loquatur ipsi. **A**de. ergo ab illo tempore fuit necessaria confessio isto modo dicta. **L**oquendo autem de confessione ne vocali si de homini dico. quod fuit instituta in lege noua a christo secundum incarnationem. et non fuit congrua antea tale confessionem institui. **E**t ratio quod me mouet ad hoc est duplex scilicet quod confessio ordinatur ad duos. scilicet ad peccati deletionem et manifestationem. et ad reconciliationem faciendam deo et ecclesie eius. **E**x primo patet quod solum in lege noua dicitur institui confessio. **M**otandum ad euentum istorum quod statim peccati vocatur tenebre. et statim gratia lux. ut dicit apostolus ad Eph. v. loquens ipsis postquam fuerunt conuersi et in statu gratie dicens. **E**rat enim aliquando tenebre nunc autem lux in domino. **E**t in epistola ad Rom. xij. **A**biiciamus opera tenebrarum. glo. i. opera peccati et induamur arma lucis. id est virtutes. **I**n ea ergo lege debuit institui confessio faciendam homini in qua orta fuit lux que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. **I**psa est lux noua christus. scilicet incarnatus. igitur in lege noua debuit institui talis confessio. **E**x secundo. scilicet ex hoc quod confessio ordinatur ad reconciliationem faciendam deo et ecclesie eius patet etiam quod debuit institui in noua lege ideo enim confessio fit homini. ut homo sit iudex et arbiter inter deum et hominem peccatorem. **A**rbiter autem talis debet esse quod possit manum ponere in utraque parte. ideo ille cui faciendam est confessio debet posse ponere manum in deum cui peccator vult reconciliari. et in hominem quem confitetur. talis autem esse non potuit quousque deus factus est homo. quod tunc datus est mediator dei et hominum homo christus iesus. **E**t hic postquam corporaliter ascendit in celum reliquit aliquos in ecclesia quos loco sui constituit ecclesie rectores et arbitros quibus commisit auctoritates reconciliandi peccatores deo et ecclesie sue. ideo in lege noua christo

Tractatus. iij. secundæ partis

scz incarnato debet institui p̄fessio. Cū em̄ p̄fessio habeat effi-
caciã ab absolutione. z absolutio ex virtute clauũ. q̄ q̄dẽ cla-
ues date fuerũt hõĩ in noua lege. dicẽte christo beato Petro
et in ip̄o oĩb; alijs. **Matth. xvi. Tibi dabo clauẽs regni celoz.**
et **Joh. xx. Quoz remiseritis pctã remittuntur eis.** Mani-
festu est q̄ p̄fessio faciẽda hõĩ in lege noua fuit iustituta. Pre-
cessit tñ in figura in lege antiq̄ in hoc q̄ sacerdotib; data erat
ptãs z autoritas discernẽdi in leprã et leprã. z inter p̄phanũ
et sc̄m. sed ista erãt q̄dã corpalia z nõ sp̄ualia. Et hãc figuraz
oñdit x̄ps in lege noua fuisse impletã qñ leprosz mundatos
mittebat ad sacerdotẽs dicẽs. **Ite oñdite vos sacerdotibus.**
**De sc̄o q̄s fuit institutor p̄fessionis. Dico q̄ ip̄semet cri-
stus.** Et r̄o tacta fuit supra in p̄ma p̄te huius libri qñ agebat
de sacramẽtis in gñali. Et intelligo q̄ fuit institutor p̄fessio-
nis autoritate. Et credo q̄ b̄tus Jacobo minor q̄ fuit ep̄s
hierosolimitan⁹ z p̄m⁹ in ep̄los celebrãuit missã qñ dixit.
**Cõfitemini alterutrũ pctã v̄ra. fuit pmulgator ist⁹ sacramẽ-
ti z institutõis.** Sile dcm̄ est de sacramẽto extreme vnctionis

Qui tenent ad p̄fessionẽ **Ca. ij.**

Omn̄es adulti postq̄ ad annos discretõis pueniunt ita
q̄ possunt discernere inter bonũ z malũ tenent semel in
anno. i. in q̄dragesima p̄fiteri ex statuto sc̄lij general. qd̄ po-
nit̄ extra de pe. z re. c. om̄is vtriusq̄ sexus. Et p̄tra trãsgressõ-
res illius statuti ponit̄ pena ibidẽ. q. s. viuẽtes ab ingressu/
ecclie arceãtur z moriẽtes xp̄iana careãt sepultura. Et huius
saluberrimi statuti potuit eẽ z fuit triplex r̄o. **Prima** fuit vni-
uersalis indigentia. **O**m̄es em̄ (vt dicit apls) peccauerũt et
egent gratia dei. Non est em̄ q̄ faciat bonũ z nõ peccet vt d̄t
sapiens. Cũ qlibet d̄z deũ glorificare p̄fitendõ se esse pecca-
torẽ. q̄ em̄ peccatorẽ se esse p̄fiteat deũ glorificat. ostendens se
dei grã z misericordia indigere. **Sc̄da** cã fuit sacre cõionis re-
uerẽtia. Cũ om̄es teneant̄ in pascha cõicare ideo vt digne et
m̄sde possint accedere ad tantũ sacramentũ oportuit p̄mitte-
re remediũ purgatõis z lotõis peccati q̄ fit i cõfessione. **Ter-
cia** causa fuit discretio gregis dñici. ne scz lupi absconderen-
tur in grege q̄ manducarent agnos. iõ statutũ est vt rectores

De confessione

ecclesiaz agnosceret vultū omniū suarū ne heretici sub pelle in-
nocentie maliciā suam palliarēt. Ideo omnes quicumque et cuius-
cūque peccatoris sunt tenentur ad minus semel in anno confiteri. alii
peccant mortaliter et debent pena supradicta puniri. **Sed**
pone. aliquis est qui non habet conscientiam de aliquo peccato morta-
li. sed solum de venialibus. sed homo non tenet peccata venialia
confiteri. igitur talis non debet confiteri. **Dico** salvo meliori iudi-
cio quod aliquis potest teneri ad confessionem propter duo. **Uno** modo pro-
pter vinculum peccati. alio modo propter vinculum precepti. **Peccata** autem
venialia non tenet quis confiteri propter vinculum peccati cum pos-
sint remitti sine confessione. tamen sunt confitenda propter vinculum
precepti quo tenet quilibet confiteri in anno semel. quoniam scilicet confitens
non habet nisi peccata venialia. nisi haberet mortalia que confi-
teretur non tenet de necessitate ad venialia. **De hoc** tamen latius di-
cet infra. **Alterius** pone. aliquis est ita affectus circa divi-
na quod non habet remorsum conscientie de aliquo peccato nec mor-
tali nec veniali. tenet talis confiteri vel non. **Si** non tunc non om-
nes obligantur ad confessionem. cuius contrarium dominum est. **Si** autem te-
netur et non habet conscientiam de aliquo peccato mortali nec veniali te-
netur ad confitendum contra conscientiam suam et ita metiri. quod nephas est
dicere. ergo ad minus talis non tenet confiteri. **Dico** quod si septies
in die cadit iustus ut sapiens ait. impossibile videtur secundum statum
viatorum eodem quod aliquis transiret una die vel una septimana sine
remorsu peccati venialis ad minus. et quod totum unum annum tran-
seat hoc habeo magis pro impossibile. **Hec** credo quod istud donum
fuit unquam collatum alicui sancto nisi christo et beate **Marie** vir-
gini. nec credo istud donum apostolos habuisse. quod venialiter pec-
cauerunt. ut dicunt **Greg.** et **Aug.** in libro de natura et gratia. **Si**
omnes sancti et sancte dei adhuc viverent et interrogati forent
utrum sine peccato essent omnes una voce dicerent. **Si** dixeri-
mus quod peccatum non habemus ipsi nos seducimus et veritas
in nobis non est. excepta beata virgine de qua cum de pecca-
tis agitur propter honorem filii nullam proorsus questionem
volo haberi. **Et** dicit **Hieronimus.** Res pene contra na-
turam est ut aliquis sit sine peccato. **Ideo** homo quantum-
cumque sit perfectus debet cogitare corde. et confiteri ore se

Tractatus. iij. secūde partis

esse peccatorem. qz vt dicit **Be.** Bonarū mentiū est ibi timere culpam vbi culpa nō est. de obser. ieiū. c. psiliū. **Uñ** de cōi lege tenent oēs ad p̄fessionē. z si de⁹ de sp̄alissima gr̄a daret istud donū alicui qz nō mortalit̄ nec venialit̄ peccaret. credo qz talis adhuc vt nō p̄tēneret p̄ceptū ecclie deberet se p̄fessori suo p̄ntare. nō qz diceret se peccatōez qz mētiretur. s; deberet dicere. **Nō** habeo p̄sciam de aliq̄ peccatō. tñ p̄pter p̄ceptū ecclie me vobis p̄fento. sicut dixi supra de sc̄ificato in vtero q̄ d; suscipere sacramētū baptismi. licz nō habeat peccatū originale

De tpe quo tenet hō confiteri **Ca. iij.**

Teste sapiente oia tēpus hñt. z ideo nūc videndū est de tpe quo faciēda est p̄fessio. scz si faciēda est statim post p̄petratōem peccati. vel an possit differri vsqz ad tēpus statutū in decretali. **Omnis** vtriusqz sexus. scz vsqz ad q̄dragesimā. **Ad** hui⁹ ergo euidentiā sciendū est qz de p̄fessione possum⁹ loqui vel q̄stūm ad p̄positū interius. vel q̄stū ad p̄bus exterius. **Si** p̄mo mō sic dicūt cōiter omēs doctores qz tenent proponere velle p̄fiteri tpe statuto. z p̄mo de peccatō cōteri. qz sine p̄posito confitendi z satisfaciendi nō dimittitur peccatū in p̄trūōe. **Et** dico qz p̄mo tenent p̄teri. qz sicut dicitur est supra qñ occurrit memoria de peccatō tenetur hō semper dolere z conteri de eo sicut dicitur est supra. licz etiam fuerit ip̄m p̄fessus. **Tamē** ex quo legitime est p̄fessus nō tenet ipsum iterū cōfiteri. **De** hoc tamen magis dicitur infra qñ agetur de iteratione p̄fessionis. **Et** qz statim cū hō aduertit se peccasse mortalit̄ tenet p̄teri. ideo etiā tenetur esse in p̄posito cōfiteendi. **Sed** si loquamur de cōfessione actuali. scz si homo tenetur actualit̄ cōfiteri. **In** ista materia doctores sunt diuersi. **Quidam** em̄ dicūt indistincte qz quātūcūqz aliquis peccauerit non tenetur p̄fiteri ante tēpus statutū. sed tenet conteri z esse in p̄posito p̄fiteendi. z fundant intentōem suam ex duob;. **Primo** qz p̄ceptum de confitendo est p̄ceptū affirmatiuū. ideo nō obligat nisi pro loco z tempore determinatis. tēpus aut̄ determinatū ab ecclia est q̄dragesima. ideo null⁹ tenetur ante quadagesimā p̄fiteri nec in natali nec in penthecostes. vt patz per ca. seculares. de p̄se. dist. ij. et. c. omnis homo. z. c. et si non frequenti. nisi esset in pe

De confessione.

iculo mortis. **S**ecundo qd actus confessionis nō est necessari⁹ ad iustificatiōem. qz p pccatiōem est iustificatio. z ita solū pccatio ē necessari⁹ ex pcepto z obligatiōe ecclie. et aū festum pasche ecclia nō exigit. s̄ ante illud tps nemo tenet nisi in articulo mortis. **A**lij dicūt qd pccatōr existēs in pccatō mortali statim qñ hz discreti z idonei sacerdotis copiā z pccati pmissi memoriā d̄z confiteri pccatū suū. **N**ec obstat ista decretalis. **D**is vtriusq; sep̄. qz illa decretalis nō d̄t quousq; pccatio sit differēda. s̄ qd nō expectet vltra. sicut etiā p̄hibet ne q̄s vltra annū remaneat i excōmunicatiōe. nō tñ dat licentiā remanendi vsq; ad illā horā. **I**teruz fuit illa decretalis edita nō p negligentib; s̄ ptra negligentes. **S**ed anteq; illa decretalis est edita peccator tenebat cōfiteri statim qñ offerebat se oportunitas. sic videt qd tenet post ei⁹ editiōem. **Q**ue aū istaz opinionū sit verior fateor me nescire. sed dicere sicut d̄t p̄ma periculosuz videt dicere sicut secūda videt durū. **S**ectus aū **T**ho. de aqno in qdā questione de q̄t liberis ponit aliquos casus in quib; existens in peccato mortali statim tenet p̄fiteri. **P**rimus est qñ est in infirmitate de q̄ imminet sibi periculū mortis. et iste casus p̄t intelligi ex h̄is q̄ dicūtur extra. de pe. z re. c. cū infirmitas. **S**ecūdus casus est qñ hz aliquid facere de quo imminet periculuz mortis. licz p tpe illo sit sanus. sicut qñ hz transire mare vel longā facere viam. vel pugnare vel aliqd aliud tale. **T**ercius casus est. si hz facere aliquid qd existens in pccatō mortali nō p̄t facere sine alio pccatō mortali. sicut si hz dicere missam. v̄ recipere vel ministrare aliqd sacramentū ecclie. **Q**uart⁹ casus est qñ p̄misit aliqd peccatum de quo curatus suus nō p̄t eum absolueri. z timet qd tpe statuto nō poterit forte habere copiā ipsius p̄fessoris. tūc tenet statim p̄fiteri. **Q**uint⁹ casus est qñ sua p̄scia dicat sibi statim esse p̄fitendū. qz tenet deponere eam aut facere fm eā. cū nō sit erronea sed salubris. **O**mnes em̄ dicūt. licz nō sit necessariū statim p̄fiteri. est tñ multū p̄gruū. iuxta dictū sapiētis. **N**ō tardes p̄verti ad dñm. z ne differas de die in diem. subito em̄ veniet ira illius z in tpe vindicte disperdet te. **I**deo **R**ay. in summa sua ponit qñq; rōnes p̄pter quas multū vtile est z cōgruū statim p̄fiteri. **P**rima est p̄pter incertitudinē hore mortis

Tractatus. iij. secunde partis

tis. **U**n dñs in euāge. **Lu. xij.** Veniet dñs serui illi die qua
nō sperat z hora q̄ nescit. z p̄te ei⁹ cū infidelib⁹ ponet. **I**tē di-
uiti p̄mittēti sibi longā vitā fuit dictū **Stulte** hac nocte repe-
tent demones aiām tuā a te. z ea q̄ congregasti cui⁹ erūt. **S**e-
cūda cā ē. qz morās in pctō sp̄ accumulāt pctm̄ pctō. z p̄ dñs
penaz pene. **U**n apls **Ro. ij.** An ignoras qm̄ benignitas dei
te adducit ad p̄niam. sm̄ duriciā aut tuā z ipenitēs cor thesau-
rizastibi iram in die tribulatiōis z revelatiōis iusti iudici⁹ dei
q̄ reddet vnicuiqz iuxta opa sua. **E**t **Ozee. iij.** **Maledictū** et
mendaciū z furtū z homicidiū z adulteriū inundauerūt. z san-
guis sanguinē tetigit. i. pctm̄ adducit aliud pctm̄. **U**n **Ser.**
Pctm̄ qd̄ p̄ p̄niam nō delet mor suo pondere ad aliud trahit
Tercia cā est. qz q̄to maiorē moraz fecerit in peccato tanto
magis elongabit a deo. z p̄ dñs tanto difficili⁹ erit cōuersio
iuxta illud qd̄ d̄r in **Quidio** de remedio amoris. **N**ecte ven-
turas differ in horas. **Q**ui nō est hodie cras minus apt⁹ erit
Et **Quidius.** **Principijs** obsta. sero medicina paratur **Q**um
mala p̄ longas inualuere moras **E**t ps. **lxxij.** **Quia** ecce q̄ elo-
gant se a te peribūt. **Q**uarta cā est. qz magna angustiaz egrit-
tudine vix p̄t aliquis bene penitere seu etiā de peccatis cogi-
tare. **U**n **Hieronymus.** **Lū** egritudine opprimeris vix pote-
ris aliud cogitare q̄ sentis. **E**t illic rapit intentio mentis vbi
est vis doloris. **D**ulta em̄ vt ait **Aug⁹.** occurrūt tūc impedi-
menta. naz morbo vrget. pena terret. filij vxor z mūdus q̄ illici-
te dilexit eum a d̄ se vocant. de pe. di. vij. **T**ene ergo certuz z
dimitte incertū. id est age penitentiā z p̄fiteri dum sanus es.
et nō differas vsqz ad infirmitatē. iuxta p̄siliū sapientis dicen-
tis **Quis** z sanus p̄fiteberis. **Q**uinta causa est. qz nisi pec-
cator in vita sua exaudierit dñm clamantem qz p̄fiteat z faciat
penitentiā. clamabit postea ipse ad dñm z nō exaudietur. **E**x
emplū de diuine epulone in inferno sepulto. q̄ nō est etiā exau-
ditus pro vna gutta aque. p̄pter que nō differenda vel tardan-
da est p̄fessio. sed est multū vtile z p̄gruū qz statim fiat **R**ichar-
dus tñ in quarto suo super sententiās loquens de hac mate-
ria dicit qz aliter censendum est in illo casu de religioso. aliter
de laico. **N**am religiosus cuz totū tempus vite sue sit sibi p̄sī

De confessione

penitentia habita copia sacerdotis idonei si peccauerit mortaliter credo q̄ tenet statim sine mora p̄fiteri. Et intelligit sine mora sicut recta rō ordinabit. Laicus vero rōnabiliter potest expectare tempus quadagesime. q̄d est tēpus penitētie. **U**n̄ cū illud tēpus sit laicis magis oportunū ad cōfitendū z satisfaciendū si expectet illud rōnabiliter a deo iudicare q̄ nō peccauit dū tñ pponat firmiter tūc t̄pis cōfiteri. De clericis aut iudicare nō audeo. p̄silius aūt sanū do q̄ oēs q̄ cadūt per pctm̄ mortale p̄fiteant statim cū possūt. **N**ō em̄ videt̄ p̄trid̄ qui tam diu vulnus peccati portat occultū. verba sunt **R**ichardi. Quicquid sit de ista materia credo q̄ in casibz quos ponit sc̄s **T**homas de aquino de necessitate tenet̄ q̄libz statim habita oportunitate p̄fiteri. credo etiā q̄ p̄siliū **R**ichardi sanū est z salubre z debz exeq̄ cū magna diligētia z virtute nec sufficiāt de tpe quo tenet̄ homo p̄fiteri

¶ Qui debet homo p̄fiteri **Ca. iij.**

Quoniam ille cui facienda est p̄fessio sacramentalis oportet q̄ ha beat clauēs. videndū est p̄mo aliqd̄ de clauibz. **M**orandū est ergo q̄ hoc nomen clauis trāslatū est in corporalibz ad spūalia. Clauis em̄ in corporalibz est instrumentum ad remouendū aliqd̄ obstaculū q̄d impediebat vt non possit haberi bene aditus ad domū. Sic in spūalibus illud q̄d remouet pctm̄ mortale q̄d est obstaculū ad ingrediendū ad regnū celeste vocatur clauis. Et ista clauis est triplex. **P**rima est clauis autoritatis. z istam solus habet deus. Nam de ista clauē loquebantur iudei dum dicebant. Quis potest remittere peccata nisi solus deus. quasi dicerent nullus. z hoc est verū autoritatis. **A**lia est clauis excellentie. z hanc solus christus hō. Et de hac clauē loquit̄ **I**saias in persona dei loquens de christo. Dabo clauē dauid sup humerū eius. Et dicit christus hō habere clauē excellentie in q̄stū p̄ passionē suā ip̄e satisfecit p̄ om̄ibz pctis nostris. imo p̄ pctis totius mūdi. vt dicit b̄tus **J**oānes. Et hoc est verū q̄stūz ad efficaciam. **U**el christus hō habere dicit̄ clauē excellentie in q̄stum effectū sacramentoz p̄t dare sine sacris. **T**ercia clauis est ministerij. z istā clauem habēt sacerdotes. z datur eis in collatōe ordinis sacer

Tractatus. iij. secūde partis

dotalis. Et de ista dictū fuit Petro. Dabo tibi clauēs regni ce-
loꝝ. ⁊ de istis clauibꝫ loquit̃ hic. **S**ciēdū est ergo qꝫ duplex
est clauis ministerij. vna est scia discernēdi. alia est ptās ligan-
di atqꝫ absoluēdi. De scia aut̃ discernēdi quō est clauis ⁊ quō
nō. ⁊ si est alia clauis fm̃ rem a potestate ligādi ⁊ soluēdi. ē ma-
gna diuersitas inter doctores theologos. ⁊ ideo nō dico nunc
ampliꝫ de ista materia. p̃sertim cū dñs papa Joānes qñdas
loquēs de clauibꝫ in quadā extrauagāti sua q̃ incipit. quozūdā
faciat mentōem de ista diuersitate doctoz. etiā nihil determi-
nat. **U**t ex q̃ relinqt̃ indeterminatū temerariū est aliqd̃ defi-
nire. **I**stud tñ firmiter tenendū est qꝫ iste clauēs cuilibꝫ sacer-
doti dant̃ in sua ordinatōe. **S**iste clauēs nō p̃nt̃ exire in ac-
tum donec sacerdos habeat materiā in quā agat. ⁊ h̃ vel p̃ cō-
missionē cure aiay. sicut h̃nt̃ archiep̃biteri ⁊ omēs h̃ntes cu-
ram aiay. vel p̃ p̃uilegiū. sicut h̃nt̃ fr̃es p̃dicatores vl̃ minores
vel aliq̃ q̃ ex p̃uilegio dñi pape vel ep̃oz p̃nt̃ p̃dicare vel p̃fes-
siones audire. **E**x his ḡ patere p̃t̃ cui sit sacramētalis p̃fessio fa-
cienda. **E**t dico sacramētalis p̃fessio. ad excludendū p̃fessionē
p̃siliatiuā siue directiuā. scz qñ pctōꝝ p̃fiteat̃ alicui pctm̃ suū vt si
bi sup̃ eo p̃sulat ⁊ in deū dirigat. nō vt eū absoluat. qz tal̃ p̃t̃ fie-
ri cuiqꝫ bono viro q̃ p̃t̃ p̃sulare vel orādo vel instruēdo. **S**z
loquēdo de p̃fessione sacramētali q̃ fit p̃pter absolutiōes. dico
qꝫ ex dictis patēt̃ due p̃clusiones. **P**rima est. p̃fessio sacramē-
talis est faciēda sacerdoti ⁊ nō alteri. i. nō p̃t̃ fieri nisi h̃nti cla-
ues. et iste ē solus sacerdos. et rō ē. qz absolutio fit virtute cla-
uū. ita qꝫ nullꝫ p̃t̃ absoluere in foro p̃nt̃ nisi habeat clauēs. qd̃
p̃z. qz vt dictū est clauēs ordinant̃ ad absoluendum. **I**stud tñ
meliꝫ dicit̃ infra qñ ageť de ptāte clauū. sed nullus h̃z clauēs
nisi sacerdos. cū clauēs dant̃ in collatōe ordinis sacerdotalis
ḡ p̃fessio sacramētalis nō p̃t̃ nec d̃z fieri nisi soli sacerdoti. **E**t
ita d̃t̃ b̃t̃s Aug⁹. et ponit̃ de p̃nia di. vi. **Q**ui vult p̃fiteri pec-
cata sua vt inueniat p̃niam. q̃rat sacerdotē sciētes ligare ⁊ sol-
uere. **S**cōda p̃clō est. qꝫ faciēda est p̃prio sacerdoti. ⁊ ista cō-
clusio p̃z sic. licet̃m̃ vt dictū est omēs sacerdotes habeāt cla-
ues. nō tñ oēs h̃nt̃ materiā. i. parochianos. in quā p̃nt̃ exerce-
re vsqꝫ clauū. s̃z solū illi q̃ b̃o p̃missa est cura aiay. q̃ h̃nt̃ vsqꝫ

De confessione

potestatis respectu illoꝝ quoz cura est eis ꝓmissa. Et ideo so-
lū talibꝫ est ꝓfessio faciēda. ⁊ tales sꝫ ꝓꝓriꝫ sacerdotes. ꝫ soluz
ꝓꝓriꝫ sacerdotibꝫ est cōfessio faciēda. ¶ Sed ꝓt aliqꝫ dicere
qꝫ est ꝓꝓriꝫ sacerdos. Aliqꝫ dicūt qꝫ ꝓꝓriꝫ sacerdos est parro-
chialis sacerdos qꝫ hꝫ administrare eccliaistica sacra. ⁊ isti con-
fessio est faciēda. Et videtꝫ dictū istoz fundari in rōne ista. Il-
li ꝫ fieri ꝓfessio qꝫ hꝫ ministrare sacm̄ eucharistie. ad hꝫ em̄ est
datū ꝓceptū de ꝓfitēdo in qꝫ dragesima vt fideles digne acce-
dant ad sacm̄ eucharistie in pascha. Lū ꝫ sacerdos prochia-
lis sit obligatꝫ ⁊ teneatꝫ ex officio suo ministrare sacm̄ eucha-
ristie prochianis suis. ideo oēs prochiani sui sibi tenentꝫ ꝓfi-
teri de necitate ad m̄nꝫ in qꝫ dragesima. ⁊ ita videtꝫ eē intētio il-
lius decretalis. Dis vtriusqꝫ sexꝫ. ⁊ illiꝫ de pe. di. vi. placuit.
Istud etiā videtꝫ de intētiōe sacre scripture in veteri testamēto
vbi dicitꝫ Prover. xxvij. Diligēt agnosce vultū pecoris tui. fm̄
glo. vultꝫ est scia qꝫ nō ꝓt agnosca nisi ꝫ ꝓfessionē. ꝫ optꝫ qꝫ il-
le qꝫ hꝫ curā agnoscat ꝓfessionē. qꝫ nō ꝓt fieri nisi audiat eam.
Hoc at idē videtꝫ dicere scriptura etiā in nouo testamēto vbi
dicitꝫ Hebre. vl. c. Servi obedite ꝫ oia ꝓꝓositis vꝫis. ipi em̄ ꝫ
uigilatꝫ qꝫ si rōnē reddaturi ꝫ aiaꝫ vꝫis. ꝫ si ille qꝫ hꝫ curā teneꝫ
rōem reddere ꝫ aia subditi. videtꝫ necariū ꝫ sciat statū aie sub-
diti. qꝫ nō ꝓt facere nisi audiat eiꝫ ꝓfessionē. qꝫ re optꝫ qꝫ qꝫlibꝫ
subditꝫ ꝫ teneatꝫ curato suo. Alij distinguūt de ꝫꝓrio ⁊ dicūt qꝫ
ꝫꝓriū dicitꝫ duobꝫ modis. Uno mō dicitꝫ ꝫꝓriū fm̄ qꝫ diuiditꝫ ꝫtra
alienū. Alio mō dicitꝫ ꝫꝓriū fm̄ qꝫ diuiditꝫ ꝫtra naturā ꝫmunes
Hō dicūt isti qꝫ qꝫlibꝫ teneꝫ ꝫfiteri ꝫꝓrio sacerdoti fm̄ qꝫ ꝫꝫ
ꝫriū opponitꝫ alieno. nō autꝫ fm̄ qꝫ ꝫꝫriū opponitꝫ cōi. Nā cō-
stat ⁊ certū est qꝫ si aliqꝫ cōfessus fuisse ꝫctā sua pape vel epō
vel archiepo. fatūū essꝫ dicere qꝫ teneꝫ illa eadē ꝫctā cōfiteri
ꝫꝫrio suo prochiali curato. Lū ꝫ isti qꝫ ex ꝫuilegio ꝫdicāt ⁊ au-
diūt ꝫfessiones. sicut vicarij dñi pape vel epoz. ꝫfessi eis non
teneꝫ iterū ꝫfiteri sacerdoti suo parrochiali. cū tales sint qꝫ si qꝫ
dā penitētiarij ꝫticularēs. ⁊ ideo sicut ꝫfessi penitētiarijs dñi
pape ⁊ epoz nō tenentꝫ iterū ꝫfiteri curatis suis. ita nec cōfessi
istis. Et ita est hodie determinatū ꝫ dñm̄ nostrū dñm̄ Joānē
papā. xij. in quadā sua extrauagati. qꝫ incipitꝫ Gas electōnis

Tractatus. ij. secūde partis.

Itud etiā videt esse de intentione illi⁹ decretalis Bonifacij
sup cathedrā q̄ ponit extra de sepulturis. ⁊ de pe. ⁊ re. in cōsti.
dñi Clementis. c. dudū a bono memorie. vbi dicit q̄ frēs pdica
tores ⁊ minores habeāt tm̄ de potestate in p̄fessionib⁹ audie
dis q̄ tu⁹ parrochiales sacerdotes de iure noscunt habere. s̄
p̄fessi parrochialib⁹ sacerdotib⁹ nō tenent iterū p̄fiteri. q̄ nec
p̄fessi istis. Et fm̄ istā viā decretalis illa Om̄is vtriusq̄ sex⁹
loquit de sacerdote pp̄rio put pp̄riū diuidit p̄tra alienū. nō
put pp̄riū diuidit p̄tra cōe. Cū est sensus q̄ p̄fiteat pp̄rio sa
cerdoti. i. nō alieno. Et q̄cqd̄ sit de hoc. tm̄ si illi q̄ audiūt p̄fē
siones ex privilegio dñi pape inducerēt sibi p̄fidentes ad cōfite
dū semel in āno curatis suis bñ facerēt. Et ad h̄ inducunt in
illa decretali dñi Bñdicti. xi. q̄ fuit de ordine pdicatorū q̄ inci
pit Inter cūctas. ⁊ tenent ad h̄. q̄ licz illa decretalis sit reuo
cata in q̄tū cōtrariat decretali Bonifacij. q̄ incipit Sup ca
thedrā. nō tm̄ q̄tū ad illa q̄ eq̄tatē ⁊ rōnem p̄tinet est reuoca
ta. S; nūquid sacerdos parrochialis p̄t absolvere parrochia
nū suū de om̄i pctō suo. Dm̄ est q̄ Ray. in summa sua ponit
q̄nq; casus de q̄b⁹ parrochialis sacerdos nō p̄t se intromitte
re nisi sp̄cialiter fuerit sibi p̄missum. Prim⁹ est q̄n̄ est sibi solē
nis p̄nia iniūgēda. Scōs est vbi cūq; inuenit irregularitatē
p̄tractā. Terc⁹ est q̄n̄ pctō est annexa ex cōdicatio. Quart⁹ est
de incēdiarijs. Istis casib⁹ q̄tuor Hostien. addit tres casus
et sic sunt septē. Cū q̄ntus casus est de publico pctōre. scz de
publico blasphemio. Sext⁹ casus est de falsarijs lraz. dñi pa
pe. Septim⁹ casus ⁊ q̄nt⁹ fm̄ Ray. ē si sit p̄suetudo in ep̄atu
q̄ aliq̄ certa crimina ad ep̄m referunt. sicut obtinet p̄suetu
do in plerisq; ptib⁹ seu ep̄atib⁹ de homicidijs. sacrilegis. forti
legis. falsarijs. violatorib⁹ inunitatis eccl̄iasticę. sodomitis.
incestuosis. periuris. ⁊ alijs enormib⁹ criminib⁹. q̄ ep̄i sibi reti
nēt fm̄ q̄ eis videt expedire. de q̄b⁹ certa regula dari nō p̄t.
sed vnusq; curat h̄ suū synodale cū q̄ se dirigit. In mate
ria ista dñs Guilbel. durādī in reptoio suo dicit. q̄ ponere tot
casus nō est nisi auferre potestatē suam curatis. cū possint oīa
de iure q̄ nō sunt eis p̄hibita exp̄sse. Hoc p̄bat. c. nup de sen.
ex. an̄ si. Notādū etiā q̄ Ray. in summa ponit sex casus in

De confessione

quibus vnus sacerdos parochialis potest absolvere et audire confessionem subditoꝝ alterius sacerdotis. **Primus.** cum ille extraneus deliquit in parochia sua. **Secundus** si mutauit domicilium. sicut de scholaribus studentibus Parisius Colonie et alibi. **Tercius** est si sit vagabundus. sicut isti pauperes qui vadunt vagabundi per mundum. **Quartus** est quando aliquis huiusmodi sacerdotem imperitum vel maliciosum et omnino insufficientem. et vult ire ad magis peritum et sufficientem qui sibi melius consulat potest ire ad eum. petita tamen prius et obtenta licentia a proprio rectore sine sacerdote. et sacerdos tenetur eam sibi dare. **Quintus** casus est quando aliquis volens facere longum iter. utpote ire ad sanctum Iacobum. vel ad quamcumque aliam peregrinationem seu locum. petita licentia a curato suo potest in itinere profiteri. quia tunc quilibet qui huiusmodi audire confessiones poterit confessionem eius audire. **Sextus** est quando in articulo necessitatis est. quia in isto casu potest profiteri cuilibet sacerdoti. **In alijs autem casibus** prefatis exceptis non potest profiteri nisi potest audire confessiones vel ex permissione vel ex privilegio. **Sed** quod fiet de militibus siue de nobilibus vel de quibuscumque alijs qui habent domicilium in diuersis parochiis. et per vnam partem anni morantur in vno domicilio. et per aliam partem morantur in alio domicilio cui profitebuntur isti. **Vicendum** quod tales debent profiteri illi curato in cuius parochia habet principale domicilium vel domicilium. vel in cuius parochia morantur per maiorem partem anni. **Sed** pone. hic est vna mulier fragilis et puerum ad peccatum timet de curato suo qui est leuis et lubricus. quod si profiteatur sibi quod sollicitet eam de peccato vel quod reuclat confessionem suam. nunquid profitebitur ista sibi. **Dico** quod si timeat verisimiliter et probabiliter de isto vel de aliquo istorum debet petere licentiam a curato suo quod profiteatur alij. vel si potest habere copiam superioris sicut episcopi vel penitentiarii sui. vel alius cuius religiosi habent potestatem audiendi confessiones confiteatur sibi. **Sed** quod si forte ista non potest habere copiam alicuius istorum. et curatus est ita maliciosus quod non vult sibi dare licentiam profiteri alij quod fiet de ista persona **Dico** quod si timeat de sollicitatione commedet se deo orando quod eripiat eam a tentatione. et donec sibi virtutem et constantiam resistendi. et profiteatur in loco publico. **Et** deus qui teste apostolo nemo tentari permittit ultra id quod potest faciet cum

Tractatus. iij. secunde partis

tentatōe puentū z adiuuabit eam. z sic nō pmouebit. **I**n casu
sūt qz timeret de reuelatōe p̄fessionis credo qz si timor esset iu-
stus z rōnabilis. nō lenis z fatuus qz sine licētia sua si ipse ne-
garet ei ius pcedat sibi. scz qz alteri bñti potestātē audiēdi con-
fessiones possit p̄fiteri. ita tñ qz sit in pposito qz si haberet cu-
ratū sufficiētē p̄fiteret sibi. **S**icut em̄ ille qz p̄trahit m̄rimo-
niū apponēdo p̄ditōem inhonestā p̄tra substantiā m̄rimoniū
p̄uat iure m̄rimoniū. vt. xxij. q. iij. **I**nter cetera. xxij. q. ij. ali-
qñ solet q̄ri. extra de cōdi. appo. c. iij. de spon. c. vlti. ita sacer-
dos nō seruās ea q̄st̄ de substantiā p̄fessionis. imo faciens p̄tra
ea. est p̄uat iure qd̄ habebat in audiēdo p̄fessiones. **C**ū igit̄ tene-
re secretū sit de substantiā p̄fessionis q̄stū est ex pte p̄fiteris z cō-
fessoris sacerdos reuelās p̄fessionē est p̄uat iure qd̄ habuit in
audiēdo cōfessiones. **E**t ideo si timeat iuste z rōnabilr qz iste
curat̄ reuelabit p̄fessionē nullū tenet sibi p̄fiteri. **V**erū est qz
ista rō nō pcludit nisi p̄ eū qz reuelās est p̄fessionē. sed nō p̄tra
eū qz reuelatur est. **I**tem p̄m qz d̄t b̄tūs Bern. qd̄ p̄ charitate
institūtū est p̄tra charitatē militare nō d̄z. sed p̄fessio instituta
est p̄ charitate qz q̄libet tenet diligere se ad honorē dei eū glo-
rificādo. z se humiliādo eum sibi recōciliādo. igit̄ nō tenet mili-
tare p̄tra charitatē seipm̄ pdendo z diffamando. qd̄ faceret si
hō teneret p̄fiteri illi de q̄ iuste z rōnabilr timeret seu p̄sumere
tur qz reuelaret p̄fessionē. **C**ū Aug. hortās ad p̄fessiones et
p̄niam d̄t. **N**ō dico vt te p̄das. sed si aliq̄s sciētē p̄fiteret ali-
cui qz p̄fessionē reuelaret p̄deret se. igit̄ nō d̄z sibi p̄fiteri. **S**ed
pone p̄p̄riū sacerdos est hereticū vel scismaticū vel notorū si-
moniacū vel excōicatū. nūquid d̄z sibi p̄fiteri. **D**ico sine p̄iu-
dicio qz nō. **E**t rō generalis q̄stū ad oēs talis est. **C**ū em̄ p̄ti-
cipare cuz excōicatio in sac̄ris sit pctm̄ mortale. z oēs tales s̄t
excōicati a iure. z p̄fessio sac̄ralis sit sac̄m. q̄cūqz talibz cōfite-
teret peccaret mortāl̄. **S**ed q̄stū ad hereticū est sp̄calis rō. qz
hereticū de facili sibi p̄fiterē poneret in errorē vl̄ induceret in
desperatōem. sicut fecerūt pharisei inde qz p̄fessus fuit eis d̄.
Peccauit tradēs sanguinē iustū. z illi loco boni p̄ciliū dixerunt
ei. qd̄ ad nos tu videris. **A**lteriū pone. d̄z cōfiteri z verū est
vt declarabit infra qz nullū d̄z diffamare nec accusare alios in

De confessione

Confessione. s. p. t. p. t. g. r. e. q. si aliq. p. fiteat curato suo optebit q. diffamet aliū. sicut ponat q. aliq. peccavit cū m. f. e. sua v. l. cū so. rore q. s. etiā curat. b. n. n. o. u. i. t. o. p. t. z. q. talis exp. mat. z. no. i. e. t. p. s. o. n. ā. i. n. p. f. e. s. s. i. o. e. d. i. c. e. d. o. p. e. g. i. t. a. l. e. r. e. cū m. f. e. v. e. l. cū filia v. e. l. cū so. ro. re. z. cū iste sint note curato v. t. d. c. m. est remanebunt diffamate apud eū. **D**ico q. talis debz. p. fite. si habeat oportunitatē tali q. nō habeat noticiā istaz. p. s. o. n. ā. r. ū. v. n. tal. d. z. venire ad curatū exponēdo z. dicēdo sibi. **D**ñe ego casum habeo quē nō debeo p. fite. r. i. v. o. b. i. s. n. o. q. z. s. i. t. i. s. i. n. s. u. f. f. i. c. i. e. s. s. z. c. a. s. u. s. e. s. t. t. a. l. i. s. q. u. e. n. o. n. d. e. b. e. o. d. i. c. e. r. e. v. o. b. i. s. i. d. e. o. p. e. t. o. l. i. c. e. t. i. ā. a. v. o. b. i. s. a. l. t. e. r. i. p. f. i. t. e. d. i. e. t. s. a. c. e. r. d. o. s. d. z. e. ā. s. i. b. i. d. a. r. e. z. e. a. h. a. b. i. t. a. t. e. n. e. t. h. a. b. e. r. e. p. f. e. s. s. o. r. e. i. d. o. n. e. ū. q. n. u. l. l. ā. n. o. t. i. c. i. ā. h. a. b. e. a. t. d. e. p. s. o. n. a. cū q. p. e. c. c. a. u. i. t. **E**t cōsulo sacerdotibz. curatis q. sint faciles ad tales licētias p. c. e. d. e. n. d. a. s. q. z. e. x. h. p. u. e. n. i. t. d. u. p. l. e. x. b. o. n. ū. **U**nū est q. ipi exonerant. **A**liud est q. p. c. t. o. r. e. s. a. p. t. i. m. e. l. i. o. r. z. s. e. c. u. r. i. o. r. u. m. p. f. i. t. e. n. t. **S**z. nūq. d. m. u. l. i. e. r. q. p. e. c. c. a. u. i. t. cū curato suo tenet sibi p. fite. r. i. **D**ico q. cū verecun. dia sit magna ps. s. a. t. i. s. f. a. c. t. i. o. i. s. z. h. o. n. o. t. ā. t. ū. v. e. r. e. c. u. d. e. t. d. e. i. l. l. o. q. e. s. t. p. c. i. u. s. s. c. e. l. e. r. i. s. q. ū. t. u. m. d. e. v. n. o. a. l. i. o. m. u. l. i. e. r. i. s. t. a. n. o. d. z. s. i. b. i. p. f. i. t. e. r. i. n. e. c. i. p. s. e. d. z. e. ā. a. u. d. i. r. e. i. m. o. d. z. s. i. b. i. d. i. c. e. r. e. v. a. d. e. a. d. a. l. i. u. m. t. ū. s. i. p. f. i. t. e. r. e. t. s. i. b. i. z. a. b. s. o. l. u. e. r. e. t. e. a. m. e. s. s. z. a. b. s. o. l. u. t. a. **S**acerdos aut. curat. cui p. fite. b. i. t. **D**ico q. q. n. cōmittitur ei cura ip. e. p. e. t. a. t. a. b. e. p. o. l. i. c. e. t. i. ā. q. p. o. s. s. i. t. e. l. i. g. e. r. e. p. f. e. s. s. o. r. e. v. e. l. s. i. i. n. p. m. i. s. s. i. o. n. e. c. u. r. e. d. i. c. e. r. e. t. s. i. b. i. e. p. s. n. e. e. x. h. o. c. q. h. a. b. e. s. c. u. r. ā. a. l. i. o. r. u. d. e. t. r. i. m. e. t. ū. a. i. e. t. u. e. p. a. t. i. a. r. i. s. p. c. e. d. i. m. u. s. t. i. b. i. q. p. o. s. s. i. s. e. l. i. g. e. r. e. i. d. o. n. e. ū. cōf. e. s. s. o. r. e. q. t. e. a. b. s. o. l. u. e. r. e. v. a. l. e. a. t. h. o. c. e. s. s. z. m. u. l. t. ū. s. e. c. u. r. u. z. **T**enēt. t. ū. cō. i. t. e. r. q. i. n. p. m. i. s. s. i. o. n. e. c. u. r. e. d. e. t. e. i. s. t. a. l. i. s. l. i. c. e. t. i. a. i. m. p. l. i. c. i. t. e. a. l. i. s. p. m. i. s. s. i. o. c. u. r. e. e. s. s. z. e. i. s. m. u. l. t. ū. n. o. c. i. a. **S**ed nūquid ex h. p. o. s. s. i. t. p. fite. r. i. s. i. m. p. l. i. c. i. b. u. s. s. a. c. e. r. d. o. t. i. b. z. q. nō h. ū. t. a. u. t. o. r. i. t. a. t. e. s. e. u. p. o. t. e. s. t. a. t. e. a. n. d. i. c. e. d. i. c. o. n. f. e. s. s. i. o. n. e. **D**ico q. nō de rigore iuris. **E**t est duplex rō. **U**na ē q. i. s. t. e. nō. e. s. t. m. o. d. u. s. d. a. n. d. i. i. u. r. i. s. d. i. c. t. o. e. m. e. i. q. a. l. i. a. s. nō. h. z. **A**l. i. a. e. s. t. q. z. l. i. c. e. t. c. u. r. a. t. i. s. i. n. t. l. i. c. e. n. t. a. t. i. q. p. o. s. s. i. n. t. a. l. i. s. c. o. n. f. i. t. e. r. i. t. i. n. i. s. t. i. nō. s. u. n. t. l. i. c. e. c. i. a. t. i. q. p. o. s. s. u. n. t. e. o. s. a. u. d. i. r. e. t. ū. c. r. e. d. o. q. e. x. q. u. o. i. p. i. s. c. i. ū. t. q. z. c. u. r. a. t. i. c. o. n. f. i. t. e. n. t. i. s. t. i. s. z. i. p. s. i. a. b. s. o. l. u. i. t. e. o. s. z. nō. p. h. i. b. e. n. t. i. m. m. o. d. i. s. s. i. m. u. l. ā. t. v. i. d. e. n. t. e. i. s. t. a. c. i. t. e. d. a. r. e. p. o. t. e. s. t. a. t. e. m. a. n. d. i. c. e. d. i. z. a. b. s. o. l. u. e. d. i. c. u. r. a. t. o. s. **N**otandum aut. q. si aliq. sit in periculo. m. o. r. t. i. s. z. nō. p. o. s. s. i. t. h. a. b. e. r. e. c. o. p. i. ā. s. a. c. e. r. d. o. t. i. s. p. t. z. d. z. p. fite. r. i. t. a. i. /

Tractatus. iij. secundum de partibus

co fidelis tñ nō excoicato. vt habet de pe. di. i. q̄ penitet. de cō. di. iij. sc̄m̄. **Et Aug⁹.** Tāta est vis p̄fessionis vt si imineat articulus necitatis z deest sacerdos p̄fiteat p̄rio. **Tñ** talis cōfessio nō ē sacramētū cū desit ibi illud qd̄ est formale in sacramento. s. p̄as clauis. rōe tñ bone voluntatis quā p̄cedit z vere cūdie quā incurrit absoluit a deo. **Et ille** q̄ audit p̄fessionem tenet orare p̄ ip̄o di. **Disereat** tui. zc̄. si sciat. vt p̄z n̄r. **Ita** tñ si euadit piculū tenet illi itez p̄fiteri q̄ eum p̄r absolucere

De quibz debet fieri p̄fessio **Caplm. v.**

Quod p̄redito quasi sup̄ficialiter qui facienda est cōfessio restat videre de q̄bz d̄z fieri. **Et est sciendū** q̄ debet fieri de pctis. **Ita d̄z in ps̄.** Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meā dño. **Iniusticiam** dicit nō iusticiā. **Et in canonica iacobi.** Cōfitemini alterutrū pctā vestra. nō bona vel virtutes sicut faciebat phariseus dicens. **Grās** ago tibi dñe qz nō sūz sicut ceteri hoies fornicatores adulteri velat etiā hic publican⁹. ieiuno bis in sabbato. decimas do oim q̄ possideo. d̄z ergo fieri de pctis. **Notandū** at. q̄ pctōz qdā sunt venialia. qdā mortalia. **Quātū** ad venialia pctā simplr loquēdo nō sunt cōfitemenda de necessitate. **Cū** em̄ de natura sua sint venialia. qd̄ etiā ip̄m nomē ip̄ortat p̄nt p̄ se veniā cōseq̄. siue p̄ penitentiā interiorē habēdo. s. cōtritiōem in generali de ipsis siue p̄ exteriorē assumptā. sicut p̄ p̄cussionē pectoris et silia. **Un̄** notandū q̄ venialia multis modis remittunt etiā absq̄ cōfessione sacramentali. **Uno** mō p̄ cōfessionē generalē q̄ fit in p̄ma z in completorio: z in p̄ncipio misse z in fine sermonis. **Alio** modo p̄ b̄ndictiōem ep̄alem. et idē credo nō tñ assero de b̄ndictione sacerdotis q̄ fit in fine misse. **Alio** modo p̄ aspersionē aq̄ b̄ndicte de cōse. di. iij. **Aquā** sale asp̄sam pplis b̄ndicimus vt ea cuncti asp̄si sc̄rificent z purificent. **Alio** mō p̄ p̄cussionē pectoris. **Alio** modo qñ q̄s deuote d̄t ordē dñi calē sez pater noster. et hoc p̄tute illius p̄bi. dimitte nobis debita nostra. **Alio** mō vt dicūt aliq̄ p̄ ingressuz ecclesie p̄secrate. et intelligo qñ ingreditur cā orōnis. **Alio** mō per eleymsine largitiōem. vñ in **Danielle. iij. c.** Beccata tua eleymsinis redime. de pe. di. i. medicinaz. **Et** credo q̄ p̄ q̄libet bonum

De confessione

opus deleant. vt ca. palleгато **A**lio modo p deuotā sumptio
nem alicuius sacramēti. potissime sacramenti eucharistie. de
cōse. di. ij. cuz oē crimē. intelligas tñ qñ dico sic pctā venialia
dimitti qñ psona non habet nisi pctā venialia. qz si haberet
peccata mortalia nunq̄ venialia sibi remitterent̄ q̄uscq̄ mor
talia essent remissa. q̄suis at̄ venialia q̄stum est de natura sua
nō sint de necessitate cōfitenda. tñ est multum p̄gruum maxi
me viris p̄fectis. sicut sunt p̄lati z religiosi q̄ p̄fiteant̄. qz pe
na eoz multū minuit̄ p̄tute clauū **N**otandū at̄ q̄ in ca
su aliq̄ hō tenet̄ p̄fiteri pctm̄ veniale. z h̄ duob̄ modis **P**̄mo
p̄pter dubiū. s. qñ p̄babiliter dubitat de aliq̄ vtz sit mortale
aut veniale. qz si non peniteat sicut de mortali discrimini se
exponit. et iō d̄z p̄fiteri sicut iacet in p̄scia sua. z iudicio sacer
dotis reliquit̄ vtz sit mortale vel veniale **E**t cōsulo sacerdoti
q̄ nō sit nimis p̄nus ad iudicādū pctā eē mortalia. s̄z p̄t dice
re eē pctm̄ et inducere hoīem ad p̄niam. **T**enet̄ etiā sc̄do hō
cōfiteri pctm̄ veniale p̄pter ecciasticū statutū. qñ sc̄z nō h̄z re
morsum cōscie de aliq̄ pctō mortali. qz cū ex statuto ecclie te
net̄ q̄libet cōfiteri in q̄dragesima talis tenet̄ p̄fiteri. z cū non
habeat pctā mortalia que cōfiteat̄ optet q̄ cōfiteat̄ venialia
Dicit̄ tñ aliq̄ q̄ sufficit q̄ p̄ntet se sacerdoti dicēs. dñe nō ha
beo cōsciētā de aliquo pctō mortali. tñ presento me vobis vt
videatis p̄sciam meā **T**ñ p̄mū reputo verius **T**enendū ē er
go q̄ nō est necessariū cōfiteādi pctā venialia s̄m q̄ talia sunt.
tñ multū vtile est z expediens nec tenet̄ q̄s ad cōfiteādū ea nisi
de bono et eq̄ nisi in duob̄ casib̄ p̄dictis. vel qz ligat̄ a p̄pa
p̄scia. qñ sc̄z dubitat vtz sit mortale vel veniale. vel a p̄stitu
tione ecclastica. qñ sc̄z nō h̄z mortalia q̄ p̄fiteat̄ **Q**uātū autē
ad pctā mortalia dico q̄ oia peccā mortalia tā occulta q̄ ma
nifesta tenet̄ q̄libet distincte z singulatim p̄fiteri. et si excide
runt a memoria sua tenet̄ laborare q̄tuz poterit q̄ recordet̄
Quāt̄ tenet̄ p̄fiteri pctā mortalia manifesta etiā sacerdoti p̄z
qz ad hoc q̄ sacerdos absoluat peccatorem oportet q̄ sciat
peccata vt deus cuius locū tenet et cuius autoritate absol
uit. sed nō p̄t scire vt deus nisi dicant̄ sibi in cōfessione **E**rgo
q̄tūcunq̄ pctm̄ sit manifestū p̄fessori. pctōr̄ debet sibi dicere

Tractatus. iij. secūde partis

in cōfessione ipm peccatus. Unde sicut in foro iudiciali non sufficit q̄ iudex sciat causam vt puata psona. imo optet q̄ sci at eā vt iudex. ita in foro pñiali nō sufficit q̄ p̄fessor sciat peccatū vt hō. imo optet q̄ sciat pctm̄ vt deus. i. q̄ dicat sibi in p̄fessione. Tenet etiā p̄fiteri pctā q̄stūcūq; occulta. Cui⁹ rō est. Sicut em̄ medicus corp̄alis nō p̄t dare salubre remediū nisi cognoscat infirmitatē. ita p̄fessor q̄ est medicus aīe nūn q̄ p̄t iponere pñiam salubrē nisi p̄gnoscat pctm̄. Nō p̄t autē p̄gnoscere pctm̄ occultū nisi reuelat sibi in p̄fessione. ergo oꝝ q̄ pctm̄ q̄stūcūq; occultū p̄fiteat. Iustū est em̄ vt pctōꝝ q̄ nō erubuit peccare in cōspectu dei cui nihil p̄t occultari nō erubescat ipsum p̄fiteri hōi p̄fessori. Apparet ergo q̄ pctā moꝝ talia q̄cūq; siue sint occulta siue manifesta oīa et singula dīstincte et singillatim sunt p̄fiteāda. S; nunq̄d circūstātie peccatoꝝ sunt p̄fiteāde. Hōm q̄ circūstātie q̄ sunt attēdēde in cōfessione in hoc versu p̄tinent. Quis q̄d vbi p̄ q̄s cui quō qm̄. Quilibet attēdat aīe medicamina dādo. Dicit em̄ q̄s. i. vtrū ip̄e pctōꝝ sit masculus vel feia. senex vel iuuenis. nobilis vel ignobilis. liber vel seru⁹ in dignitate seu officio p̄stitut⁹. aut plac⁹ sane mētis vel insanus. sciēs vel ignozās. solut⁹ vel cōingat⁹. claustralis clericus vel laicus. p̄sanguine⁹ affinis v̄l extrane⁹ christian⁹ heretic⁹ iude⁹ v̄l pagan⁹ et filia. Quid. i. vtrū p̄misit adulteriū vel fornicatōem. stuprū vel homicidiū. aut sacrilegiū. et filia. Itē vtrū q̄d p̄petrauit sit enorme v̄l me diocre vel pñū. Item an illud sit manifestū vel occultū. anti quū vel nouū et filia. Ubi. s. in loco p̄phano an sacro. in do mo dñi aut alibi. Per q̄s. s. mediocres aut nūcios: q̄ oēs tales facit eē p̄ticipes criminis et dānatōis et ip̄e est re⁹ p̄ peccatis eoz. Itē p̄ q̄s. i. cū q̄b; p̄ q̄b; et p̄tra q̄s. Quotiēs. i. q̄tiēs p̄gnouit adulterā v̄l fornicariā. et vtrū vnā v̄l p̄les. q̄tiēs dixit p̄rimo p̄ba p̄tumeliosa v̄l iniuriosa. et q̄tiēs iterauit iniurias et filia. vulnus em̄ iteratū tardī⁹ sanat. Cur. s. q̄li tētatōe vel occasione s̄ fecerit. et vtrū p̄uenerit ip̄az tētatōem v̄l fuerit p̄uē sus ab ea. Itē vtrū spōte vel coact⁹ et q̄ coactōe cōditōali vel absoluta. Itē vtrū cupiditate vel paup̄tate. Itē vtrū ludēdi vel nocēdi aīo et filia. Quō id est de modo agēdi et patien

De confessione.

di qd meli⁹ actu q̄ lectōne seu loquūtōe scī. **Q**ñ scz an in tpe
sacro puta dieb⁹ festinis. xl. ieiuniorū vel alijs dieb⁹. Itē si añ
acceptā pñiam vel post frangēdo ipam pñiam. **I**ste ḡ stz cir/
cūstante q̄ sunt in oī pctō attēdēde. q̄z qdā respiciūt psonam
ipius pctōis. aut psonaz ill⁹ cui facta est iniqtas. sicut est q̄s
Quedā respiciūt ipm pctm̄. z h̄ vel q̄stū ad substātiā facti. z sic
est q̄s. vel q̄stū ad modū agēdi. z sic est q̄s. vel q̄stū ad cām fi
nalē. z sic est cur. vel q̄stū ad cām adiuuante. z sic est q̄s. vel q̄/
tum ad frequētiā act⁹. z sic est quotiēs. **Q**uedaz respiciūt tps
et sic est q̄n. qdā respiciūt locū. z sic est vbi. **H**az aut circūstan
tiar qdā mutāt spēm pcti. sicut accipe rez alienā inuito dño est
pctm̄ furti. mō isto pctō addit ista circūstātia vbi. scz q̄ accipi
at de loco sacro iā mutāt spēs pcti. qz nō solū est furtū. imō sa
cilegiū. **S**ilr cognoscere mulierē nō suā est fornicatio. addat
ista circūstātia q̄s. scz q̄ ista sit p̄iugata iam est adulteriū. vel
q̄ sit virgo iā est stupz. vel q̄ sit p̄sanguinea iā est incest⁹. **V**el
addat ista circūstātia q̄s. i. q̄ nō cognoscat mō debito. iam
mutāt spēs. qz ē pctm̄ p̄tra naturā. **S**ilr inebriari de sua na
tura nō est pctm̄ mortale. addat ista circūstātia q̄tiēs. scz q̄ iā
bz in vsu q̄ inebriet se. iā est pctm̄ mortale. **S**ilr aliū pcutere
iniuriōse est pctm̄. addat ista circūstātia q̄s. scz q̄ ille q̄ pcutit
sit cleric⁹. iā mutāt spēs. qz ibi est excoicatio. z sic de alijs cir/
cūstātijs. **Q**uedā p̄o circūstātie nō mutāt spēm pcti s̄z aggra/
uant pctm̄. **V**erbi gr̄a cognoscere solutā nō suā est fornicatio
mō addat ista circūstātia q̄n. i. q̄ cognoscat tpe sacro. licz non
mutāt spēs pcti tñ aggrauat pctm̄. **V**el addat ista circūstātia
qd. i. q̄ fornicet publice z manifeste. certe iā aggrauat pctm̄.
et sic de alijs circūstātijs. **Q**uedam p̄o circūstātie sunt q̄ rele/
uant pctm̄. sicut pcutere clericū est pctm̄. addat ista circūstan
tia. scz q̄ aliq̄s pcutiat cuz ludo. iā minuit pctm̄. **S**ilr accipe
rē alienā est pctm̄. addat ista circūstātia q̄n. i. q̄ aliq̄s accipi
at eā tpe magne nc̄citat̄is. certe minuit pctm̄. z sic de alijs **P**a
ter ḡ q̄ circūstātiar qdā stz q̄ mutāt spēm pcti. qdā q̄ aggrauāt
sed nō mutāt. z qdā q̄ alleviāt. **D**e circūstātijs q̄ mutāt spēm
pcti dicūt p̄corditer doctores q̄ sunt de nc̄citate p̄fite de **U**n̄
nō sufficit dicere in p̄fessōe accepi alienā rē. imo si accepta fu

Tractatus. iij. secūde partis

erit de loco sacro optz q̄ exp̄mat̄ dicēdo. accepi illud de eccle
sia vel de tali loco. **N**ō em̄ sufficit dicere peccaui cū muliere.
imo optz q̄ exp̄mat̄ si sit coniugata vel p̄go v̄ sanguinea vel
religiosa. z sic de alijs. De circūstātjs autē aggrauātibz s̄z nō
mutātibz sp̄m̄ pct̄i est diuersitas inter doctores. **N**ā q̄dā dī
cūt q̄ tenent de necitate. Alij autē dicūt q̄ nō sunt de necitate
p̄fiteēde. **E**st tñ multū p̄gruū z vtile q̄ cōfiteant̄. z h̄ maxime
viris p̄fectis z intelligētibz. z credo q̄ p̄fessores debēt interro
gare de h̄mōi circūstātjs. z potissime simplices. de h̄ tñ ma
gis dicet̄ infra. De circūstātjs autē alienātibz dicunt doc. q̄
nō debēt p̄fiteri nisi forte interrogent̄ ab eis. **E**x p̄dictis p̄z
quō tā pct̄ā venialia q̄ mortalia sunt p̄fiteēda. **Q**ue autē sunt
pct̄ā mortalia dicet̄ infra q̄n̄ ageť de interrogatōibz fideis in
p̄fessione. q̄ si ponerent̄ hic oporteret itez ponere ibi

Qualis dz esse cōfessio **La. vi.**

Ad sciendū q̄lis dz esse p̄fessio. **N**otādū q̄ **D**avid in secū
do psalmo penitēciali. q̄ est tricesimus in ordine ponit
summarie p̄ditōes p̄fessōis dicēs. **D**ixi p̄fitebor aduersus me
iniusticias meas dño. z tu remisisti impietate pct̄i mei. **U**bi
innuit q̄ p̄fessio p̄mo dz esse p̄meditata. ideo d̄t **D**ixi. i. i. cor
de meo disposui. **S**ecō dz eē apta nō palliata. ideo d̄t p̄fite
bor. i. nō tacebo z nō palliabo. nō excusando vel defendēdo
me. **T**ercio debz eē accusatoria. ideo d̄t aduersum me. i. s̄ me
nō excusando z defendēdo me. **Q**uarto dz esse verecūda. ideo
d̄t iniusticias. i. pct̄ā de qbz hō verecūdat̄. **Q**uinto dz eē pro
pria. ideo d̄t meas. nō alienas. **S**exto dz esse meritoria. **N**ā
sequit̄. z tu remisisti impietate pct̄i mei. **E**t autē magis parti
culariter procedamus notādū est q̄ p̄fessio ad hoc q̄ p̄ficiat
dz habere. xvi. p̄ditōes. q̄ in his versibz p̄tinent. **S**it simplex
humilis p̄fessio pura fidelis. **A**tq̄ frequēs nuda discreta libēs
verecūda. **I**ntegra secreta lachrymabilis accelerata. **F**ortis z
accusans z sit parere parata. **P**rima ergo p̄ditio est q̄ sit sim
plex. **S**implex dz quasi sine plica. vñ p̄fessio debz esse sine pli
ca alicuius falsitatis ita q̄ nō taceat̄ veruz nec administretur
falsum etiā humilitatis cā. vñ **Aug**⁹. **Q**um humilitatis causa
mentiris si nō eras pct̄ōr̄ anteq̄z mētiebaris mentiēdo effici

De confessione

eris reus. **U**n̄ p̄fitens nō d̄z eclare q̄d fecit. nec dicere q̄d nō fecit. s̄z simplr̄ de plano narrare om̄ia pct̄a sua. q̄z vt d̄t sapiēs **Q**ui ambulat simplr̄ ambulat p̄fidenter. **S**ecūda p̄ditio est. q̄ sit humilis. talis fuit p̄fessio publicani de quo ait christ̄s in **L**uc. q̄ nō audebat ad celos oculos leuare sed percutiebat pectus suū dicendo. deus pp̄itius esto mihi pct̄ōri. z ideo recessit iustificatus. **I**deo d̄t b̄t̄s Petrus ap̄ls. **H**umiliamini sub potenti manu dei vt vos exaltet in tpe visitatōis. q̄z vt d̄t **J**ob. **H**umilē sp̄ū suscipiet gloria. **T**ercia cōditio est q̄ sit pura. q̄ nō fiat p̄pter ypocrisim̄ vel p̄pter vanā gloriā. sed fiat pure p̄pter deū. z nō fiat timore seruli. i. timore pene inferni. sed timore filiali. i. timore offense diuine. sicut dictū fuit supra de p̄tritione. **F**iat em̄ sine fictōe. q̄z talis p̄fessio est p̄fessio lupi. de quo fabulose narrat q̄ semel p̄fitebat̄ z p̄fessor dixit sibi. **P**acis signa facis animū t̄m̄ extimo fallacē. **V**ix solitā vitā mutat solitus habitus **V**ix amicus eris omnibz quicquid dicas. q̄. d. licz p̄tēdas p̄tritōem z p̄niam exterius in facie. maliciā t̄m̄ retines in aīo interius. i. in corde. **Q**uarta p̄ditio ē q̄ sit fidelis. scz vt tam p̄fitens q̄z p̄fessor sint in fide carbolica et fiat fm̄ doctrinā ecclie z nō fm̄ doctrinā hereticor̄. ita etiā fiat sub spe venie. ne sit sicut p̄fessio **I**nde p̄ditoris. q̄ post q̄z fuit optime p̄fessus dicēs. peccani tradens sanguinem iustus desperauit de venia. z abiens laqueo se suspendit. **P**roban̄ tur̄ ista de pe. di. i. quez penitet. z di. vi. qui vult. **Q**uinta cōditio est q̄ sit frequens. q̄d duplr̄ intelligendū est **U**no modo vt quis frequēter ceciderit per pct̄m̄ mortale frequēter resurgat per penitentiā. de hoc habet de pe. di. iij. c. hec de charitate s̄. reperiūtur. et. s̄. septies in die cadit iustus. et. s̄. adhuc instant p̄fidi. **A**lio mō vt eadez pct̄a frequēter p̄fiteant̄. **U**nde **A**ugustin⁹ **Q**uanto confitetur quis pluribz turpitudinē criminis. tanto facilius cōsequitur veniam remissionis. **D**e hoc tamen quomodo ad hoc tenetur quis dicit̄ infra quādo agez de iteratione confessionis. **S**exta p̄ditio est q̄ sit nuda. q̄z non debet confiteri per nūcium nec per ep̄istolā. sed viua voce ore proprio z presentialiter. vt qui per se peccauit p̄ se erubescat. **I**tem non debet confiteri verbis vel noibz criminum

Tractatus. iij. secunde partis

palliativis. s; qdlib; pctm noie pprio suo qstuciq; turpe exp/
matm honeste. z oes circustantias qstuciq; turpes z abomia
biles expmat. vt sic tota sanies apostematis expellat **De cir/
cstantis quo sunt pfitende hes s. c. pcedenti. Nota etia q mu/
tus pt z dz pfiterip signa. z ho q est alteri lingue z ideomat
ita q si pffoz no intelligeret eu dz pfiterip interpre. z inter/
pres ita tenet tenere pffionē sicut sacerdos **Nota etiam q si
aliqs scribat pctā sua in carta vt meli⁹ recorder de eis z legat
cartā corā sacerdote bn̄ facit **Septima pditio est q sit discre
ta. scz vt distincte z separatim pfitcat pctā sua nō cōfufe. in tra
illud ps. Lauabo p singulas noctes. i. p singula pctā. lectum
meū. i. psciam meā **Itē z eligat peritū in dicē **Aug⁹. Sacer/
dotē qras q te sciat ligare z soluere. z de hoc qre supra cui faciē
da est pffio **Octaua pditio est q sit libēs. i. voluntaria vt nō
sit sicut pffio **Achor. q coact⁹ pffus est z lapidat⁹. s; sicut
pffio dextri latronis in cruce **Licet em̄ dolere debeat ppter
pctā q pmissit. m̄ gaudere dz ppter vitā quā recipat. vñ contin
git gaudiū z dolorē etiā simul z semel eē in eodē subiecto. **Un̄
in ps. Scdm multitudinē dolor meoz in corde meo p sola
tiones tue lenifica aiām meā **Nonā pditio est q sit verecun
da. cū magna ei verecūdia dz pfiteripctōr z sic merebit veniā
**Aug⁹. Laboret mens patiēdo erubescētiā **Et qm̄ verecūdia
est magna pena. q erubescit p pctō sit dign⁹ venie. de pe. di. i.
quē penitet **Nō m̄ tāta dz esse verecūdia q ppter eā dimittat
dicere veritates **Un̄ sapiēs **Eclī. iij. Ne pfundaris p aia tua
dicere verū. est em̄ pfusio adducēs ad gloriāz siue ad veniām
**Decima pditio ē q sit integra. scz vt dicat ola pctā sua. nō
dicēdo ea inter duos sacer dotes. s; dicat oia vni nihil penit⁹
dimittēdo **De⁹ em̄ summe pfect⁹ op⁹ ipfectōis nō nouit. aut
em̄ totū hoīem sanat aut nihil **Versus circa b̄ **Sūma dei pie
tas veniā nō dimidiabit **Aut nihil aut totū te penitēte dabit
**Aug⁹. **Laveas ḡ ne verecūdia ductus diuidas pffionē
**Undecima pditio q sit secreta taz ex pte pfitentis q̄ ex pte
pffozis **Ex pte pfitētis vt nō p̄dicet pctā sua i plateis ne aliq
scandalizent in pctō. z ne sit de illis q cū malefecerint glorian
tur. **Quo aut dz esse secreta ex pte pffozis dicet infra qm̄ age**

De confessione.

tur de sigillo p̄fessionis ¶ Duodecima p̄ditio est q̄ sit lachry-
mabil. ⁊ de h̄ Hieremias ait Per diē ⁊ noctē nō des requies
tibi. neq; taceat pupilli oculi tui **Uñ** d̄t Joh. Cris. Lachry-
me lauāt delictū qd̄ pudor ē p̄fiteri Et in veritate magnū sig-
nū s̄t p̄tritois lachryme. potissime in hoīe adulto **Nā** in par-
uulo ⁊ muliere nō ē multū curandū de lachrymis **Nā** demu-
liere d̄t **Quidi** ¶ **Ut** flerēt oculos erudiere suos ¶ **Tredeci-**
ma p̄ditio q̄ sit accelerata. i. festina Et de ista p̄ditoe req̄re su-
pra in cap. qm̄ faciēda ē p̄fessio ¶ **Decimaq̄rta** p̄ditio q̄ sit for-
tis. exēplo b̄tē marie magdalene. q̄ adeo fuit fortis in peniten-
do p̄pter amarā interi⁹ p̄punctōez q̄ nullo pudore obstante
publice p̄fessa fuit turpitudinē pctōz suoz **Sic** pctōz d̄z esse
fortis in penitēdo ⁊ p̄fitendo pctā sua q̄ nullo mō retrabat a
p̄fessione illoz. q̄ sc̄ptū ē in **Latic̄s**. Fortis est vt mors dilec-
tio ¶ **Quintadecima** p̄ditio q̄ sit accusatoria. s. q̄ dicat se pec-
catū p̄misisse ex pp̄ria militia. accusando se fortit nō p̄tendēs
excusatoēs in pctis. sicut fecerūt p̄mi pentes **Uñ** sapiēs. **Iu-**
stus in p̄ncipio accusator ē sui **Veniet** amī⁹ ei⁹ et excusabit
eū. **Iste** amī⁹ est de⁹. nisi pctōz mō se accuset corā isto amico
et corā sacerdote dei vicario. habebit in futuro multos accu-
satores. s. deū. pp̄riā p̄sciam. diabolū. pctm̄. ⁊ etiā totū mūdū
q̄ vt d̄t sapiēs **Pugnabit** tot⁹ orbis terraz cōtra insensatos
id ē pctōzes **Si** at̄ mō accuset se pctōz. de⁹ excusabit eū in fu-
turo ¶ **Sedecima** p̄ditio q̄ sit parere parat⁹. i. q̄ sit obedi-
ens. **Aug.** **Ponat** se penitēs oīno in p̄tate iudicis. i. in iudicio
sacerdotis: nihil reseruās. ⁊ oīa eo iubēte parat⁹ sit facere p̄
recupanda vita aīe q̄cūq; faceret p̄ euitāda corpis morte. ⁊ h̄
cū desiderio. q̄ recupat vitā infinitā **Cū** gaudio em̄ d̄z facere
imortal futur⁹. q̄ faceret p̄ differēda morte moritur⁹ ¶ **Ray**
mūdus at̄ in summa sua addit alias duas p̄ditōes. **Prima** ē
q̄ sit pp̄ria. s. q̄ seipm̄ accuset pctōz ⁊ nō aliū **Uñ** d̄t ps. **De-**
us vitā meā annūciaui tibi. vitā inq̄t meā. nō alienā. als si cri-
mē vel pctm̄ alterius p̄deret nō eēt criminis illius corrector
sed p̄ditōz vel detractor **Uñ** nullus d̄z aliū noiare in p̄fessio-
ne. nec sacerdos d̄z de noīe eū interrogare **Fallit** aut̄ istud qm̄
circunstātia pcti est tal q̄ aliter nō p̄t p̄fiteri pctm̄. putasi q̄g

Tractatus. iij. secūde partis

nonit matrē vel filiā **Q**uid at̄ z q̄no faciendū sit in h̄ casu dēn̄
est sup̄. ca. cui faciēda. **S**ecūda p̄ditio cōfessionis quā addit
Ray. est q̄ sit morosa. vt nō dicant̄ pctā in trāsūu sicut camp
fores cōputant nūmos. sed cū maturitate z morosa delibera
tione. vt ex hoc attendat̄ deuotio z maior habeat̄ p̄ritio z ve
recūdia **C**onfiteat̄ ḡ pctōr iuxta formā supradictā. z habita re
missione peccatorū habebit p̄mia beatorū.

De iteratione confessionis **Cap. vii.**

Licet vt dictū ē supra multū vtile sit z fructuosuz ferquēt
cōfiteri. aliq̄n̄ t̄n̄ ē neccāriū. **N**otandū ḡ q̄ doctores ponūt
aliqs̄ casus in q̄b̄ de neccitate salutis p̄fessio ē iterāda. **P**rimus
est p̄pter enormitātē sceleris. s. q̄n̄ aliqs̄ h̄z aliq̄nē casum de q̄
cōfessor suus nō p̄t eū abfoluere. z remittit eū ad supiorē. d̄z
cōfessionē quā fecerat inferiori iterare supiori vt sciat q̄ p̄mia
sit ei imponēda. nisi forte supior q̄stū ad casum illū cōmitteret
vices suas inferiori. p̄bat̄ ille casus. xxiiij. q. ij. c. latozē. extra
de pe. z re. significauit. **S**ecūds casus est p̄pter ignorātiā cō
fessoris. si ei p̄fessor sit imperit⁹. z nesciat sibi imponere peni
tentiā p̄ pctis p̄fessis d̄z eū remittere ad cōfessorē perituz q̄ ei
sciat p̄miam salutarē imponere z iste tenet̄ pctā p̄mo confessa
iterū cōfiteri. vñ **A**ug⁹. **S**acerdotē q̄ras q̄ te sciat soluere z li
gare. **T**ercius casus est p̄pter p̄temptū satisfactōnis. vt q̄n̄
aliqs̄ fuerit p̄fessus de pctis suis z p̄tēp̄t̄ facere p̄miam sibi
positā z excidit a memoria sua q̄ fuit illa p̄mia tenet̄ iterū cōfi
teri illa ac eadē pctā si recorder̄ de eis. p̄bat̄ iste casus. de pe.
di. iij. si apls. **D**istinguehdū t̄n̄ est in isto casu. qz aut iste cōfi
ter̄ eidē p̄fessori cui p̄mo erat p̄fessus aut aliq̄. **S**i p̄fiteat̄ eidē
aut iste p̄fessor recordat̄ de pctis p̄us p̄fessis. z tūc nō tenet̄ ni
si velūt iterū cōfiteri ea sibi. sed sufficit dicere. d̄ne ego als̄ sui cō
fessus vob̄ z vos recordamini de q̄b̄. sciatis q̄ ego p̄tēp̄t̄ fa
cere p̄miam quā mibi imposuistis. nec recordoz q̄ fuit. iō ve
nio ad vos vt illam vel aliā p̄miam mibi imponatis. **S**i autē
cōfessor nō recorder̄ de peccatis p̄mo sibi cōfessis credo q̄ te
net̄ itez cōfiteri. **E**t idē dico si confiteat̄ aliq̄. **Q**uartus ca
sus est p̄pter malitiā fictionis peccatoris. scz q̄n̄ aliquis scientē
retinet aliquod mortale peccatū in cōfessione q̄uis cōfiteat̄.

De confessione

omnia alia peccata sua tenet illud quod retinuit et omnia alia iterum confiteri. Et ratio est. quia prima confessio non facta fuit in charitate cum ipse remaneret in peccato mortali. ergo fuit impossibile peccata alia sibi dimitti. et si non fuerunt dimissa tenet iterum ea confiteri. **viij. Aug.** Scio dominum inimicum omni criminoso. quomodo ergo qui peccatum referret de alijs recipiet veniam. de pe. di. iij. sunt plures. **Nota** tamen distinctioem positam in precedenti casu. quia si confiteatur eidem sacerdoti sufficit quod dicat. quoniam sui confessus vobis retinui maliciose istud peccatum. et hoc si confessor recordetur de alijs peccatis. sed si non recordetur tenet iterum omnia confiteri. Et idem dico si confiteatur alij. Et quod in istis quattuor casibus sit confessio iteranda de necessitate concordant omnes doctores. Sunt tamen alij casus in quibus doctores variant. **Primus** est propter peccati obliti recordationem. **Secundus** est propter recidivatem. Dicunt enim doctores alij quod quoniam aliquis recordatur de aliquo mortali peccato quod non fuerit confessus vel quoniam recidivat in aliquod aliud peccatum quod antea fuerat confessus. puta quod fuerat confessus de adulterio. iterum committit et relabit in adulterium. iterum tenet omnia peccata prius confessus iterum confiteri. Et quantum ad primum casum est ratio. quia aliter non esset confessio integra. **Quantum** ad secundum casum est ratio istorum. quia dicunt quod omnia peccata continentur prius dimissa redeunt propter ingratitudinem in recidivatem. Alij dicunt quod sufficit dicere in generali se aliter peccasse. et de nouo de hoc peccato recordatum fuisse. vel de nouo hoc peccatum commississe. **Tercium** cum dicitur quasi medio modo dicentes quod in predictis duobus casibus peccata eiusdem generis tenet iterum confiteri in speciali. peccata vero alterius generis sufficit confiteri in generali. **ubi gratia.** Alij recordatur se modo commississe peccatum. scilicet furtum. si aliter fuerit confessus de furto tenet iterum confiteri de eodem furto in speciali. ut dicit opinio prima de alijs autem peccatis sufficit confiteri in generali. ut dicit secunda opinio. **Et idem** dico de recidivo. **Que** istarum opinionum sit melior et verior relinquo iudicio meliori et unusquisque quam voluerit eligat. **Magister Bodericus de Fontanis** in theologia parisiensis magister in quo dam quodlibeto suo addit unum alium casum. scilicet quando alij confiteatur aliquod peccatum et non dolet nec penitet de peccatis vel de peccato preterito. nec proponit abstinere

Tractatus. iij. secunde partis

in futuro tamen tenet iterum profiteri. Et inter multas rationes quas ad hoc inducit una est. Quod in essentialiter ordinatis posterior non potest esse sine prioris. et multo minus potest stare cum opposito prioris. sicut aliquis non potest confirmari nisi fuerit baptizatus. quia baptismus et confirmatio habent necessarium et essentialiter ordinem in se. Sed confessio et contritio habent necessarium et essentialiter ordinem in se. quare ad hoc quod confessio homini valeat oportet quod contritio precedat confessionem vel ad minus sit simul cum ea. sed in casu opposito contritio non precedit nec est simul cum confessione. imo eius oppositum est simul cum confessione. scilicet delectatio et placetia in peccato. quare illa confessio nihil valet. et ideo oportet iterum. **Ulex** est quod frat. **Bergana** / **cho** de galliaco baccalarius in theologia. et quondam electus clauromon. in correctorio suo contra dominum magistram **Hodofridum** dicit. quod talis non tenet de necessitate iterum profiteri. sed tenet iterum profiteri de peccatis propriis confessis fictis. et de ipsa fictione et virtute confessionis facte et contritionis penitentis remittunt sibi peccata. **Arguit** ergo sic **Thomas** valde quod potest contritio in virtute confessionis facte quantum valet et potest in virtute confessionis facienda. sed contritio in virtute confessionis facienda delectat omnia peccata. ut tenet doctrina fidei christiane. ergo et in virtute confessionis facta. **Con** confessio est iam facta habuit certitudinem realem. et ideo virtus eius potest operari melius quam illius confessionis que nondum fuit. **Que** istarum opinionum sit verior nescio. tamen credo quod tenet profiteri saltem in generali. scilicet quod fuerit alius confessus multa peccata de quibus non penitebat nec proponebat abstinerere. sed modo peccat de ipsis. et est paratus facere penitentiam in universum. **Et** credo quod si in specialiter profiteretur omnia peccata bene faceret. **Et** istud videtur sentire **Raymundus** in summa sua. **Rationem** eius vide supra in isto eodem capitulo. versi. quartus casus.

Quo debeat se habere sacerdos ad penitentem **Ca. viij.**
Ostendo de confessione que est et qualis debeat esse. restat ostendere de confessore. **Et** primo quomodo se debeat habere ad confitentem. **Circa** quod notandum quod confessor debet gerere vicem spiritualis medici peccatoris pro vice spiritualis egroti. **Sicut** enim corporalis medicus ad egrotum accedens primo mulcet ipsum egrotum et parat ei se reformare in infirmo. per bis blandit. sanitate pollicetur. ut eger confidat deus detegat morbi quantitatem et doloris acerbiter. sic sacerdos qui est medicus spiritualis dum ad eum accedit peccator. qui est quasi spiritualis egrotus debet peccatorem verbis allicere. blandimentis mulcere. ut faciat

De confessione.

lins egrotus. i. pctōr detegat morbū. i. pctm̄. Debet ergo cōfessor pctōrē docere et monere vt ad pedes ei⁹ humilit̄ sedeat nec patiat̄ eū sedere de pari. Et si sit mulier dz eā docere vt se deat ex trāuerso ne respiciat sacerdos faciē mulieris. qz vt dz in **Abacuc** Facies mulieris facies leonis et vētus vres. Nec etiā respiciat quēcumqz p̄fitemē in faciē. qz exinde audaci⁹ cōfitebitur. Exinde pio ac dulci suauiqz colloquio debet ipsum inducere ad p̄punctōem pponens bñficia que christus ei cōtulit potissime in passione sua. qñ scz p saluādis peccatoribus voluit tantū dolorē sustinere. **Itē** quia ipse dixit. **Nō** veni vocare iustos sed pctōres. **Itē** ostēdat ei qz illi q plus peccauerunt si bñ penitēt magis diligunt a deo postea et exaltant. sicut patet in **David. Petro. Paulo. Maria magdalena.** et la trone. q om̄es fuerūt maximi peccatores. Et qz bene penituerunt de peccatis suis postmodū fuerūt amati et singulariter a deo exaltati. **Exponat** etiā sibi pietatē. misericordiā. charitatem. et mansuetudinē dei. qbus parat⁹ est recipe peccatores. **Suadeat** etiā ei qz nō verecundē cōfiteri sibi. qz ipse sit peccator sicut et ipse qui cōfitef. imo forte plus qz ipse. et qz nō cōfitebit̄ ei sicut boi sed sicut tenet locum dei. et qz ipse citius dimitteret se interfici qz qz reuelaret peccata ipius. **Et** si forte ex om̄ibus istis peccator nō vult cōfiteri. pponat ei cōfessor terrorem iudicij et penas inferni. et quāta mala parata sunt peccatoribus. et qz dire punit deus eos qz nolunt penitere. et qz misericorditer parcat penitentibus. et om̄ibus istis expositis audiatur simplicit̄ cōfessionē ipius. **Caueat** autē cōfessor ne expuat vel aliquod signū abominatiōis ostendat qz tuncqz peccator cōfiteatur peccatū flagiciosum et enorme. sed om̄ia audiat cum mansuetudine et pietate.

De interrogatōibz faciēdis in p̄fessioe **La. ix.**

Quāuis quidā dicūt qz interrogatōes nō sunt faciēde in cōfessione. tñ quia dictū eoz est multū periculosum ppter simplicitatē et verecundiā hominū. ideo credo p̄trariū. scz qz sunt faciēde interrogatōes in cōfessione. **Uñ Aug⁹.** sup illum locū. **Qui** sine peccato est p̄mus in ipam lapidez mutat inquit. **Caueat** sp̄ualis iudex qz sicut nō cōm̄isit crūnē nequū

Tractatus. iij. secūde partis

cie. ita nō careat munere scie. oportet em̄ q̄ sciat cognoscere quicquid debeat iudicare. **J**udiciaria ei ptās hoc ex postulat vt qd̄ d̄z iudicare cognoscat. **D**iligēs igit̄ inq̄sitor exp̄mat sibi. z subtilis inuestigator sapiēter z q̄si astute interroget a pctōre quod forsitan ignorat vel verecūdia velit occultare. **C**ognitō itaq; criminē z varietatib; eius nō dubitet inuestigare z locū z tps̄ zc. **Q**uibus cognitōis afflit̄ benignolus parat̄ exigere et secū onus portare. habeat dulcedinē in affectōe. pietatem in alterius criminē. discretionē in varietate. **H**ec z multa alia ponunt̄. de pe. di. vi. **C**ui aut̄. g. optet. **E**t vt vult **Fr.** **L**avis aptionis est sermo correctōnis. q̄ interrogādo z increpando culpā detegit quā sepe nescit ip̄e etiā q̄ ppetrauit. **clij. di. si rector.** **E**t ita fm̄ verbū beati **Job** **S**ubtiliter educēdus ē de sinu peccatoris manu obstetricante. i. industria p̄fessoris coluber tortuosus. **U**iso ḡ q̄ interrogatōes faciēde sunt in confessione. videndū est de q̄bus faciēde sunt z q̄ ordine. **U**n̄ sciēdū q̄ interrogatōes faciēde sunt de pctis mortalib; z circumstātis eorundē. **U**t ḡ sciat de quib; faciēde sunt interrogatōnes optet scire q̄t sunt pctā mortalia. **P**ro q̄ notādū q̄ pctm̄ p̄t esse mortale dupl̄. **U**no mō ex natura sua. sicut fornicari ē pctm̄ mortale ex natura sua. **A**lio mō aliq̄s actus p̄t esse pctm̄ mortale ex intentōe. sicut cantare in ecclia nō est peccatū mortale. imo p̄t esse meritorius. sed cantare vt placeat mulieri vt alliciat eā ad peccandū mortale ē peccatū. **E**t qz intentōes huiusmodi sunt q̄si infinite. id̄ de his q̄ sunt pctā mortalia ex intentione nō p̄t certa regula dari. **L**oq̄mur ḡ de his que mortalia sunt ex natura sua. **U**n̄ sciendū q̄ oēs trāsgressiones p̄ceptoz decalogi sunt pctā mortalia: de his tñ dicēt in tertia pte huius op̄is q̄n̄ agēt de. x. p̄ceptis decalogi. q̄dam em̄ numerant̄ ab ap̄lo in eplā ad **Ro. xij.** vt est idolatria. vitiiū contra naturā. iniquitas. malicia. fornicatio. auaricia. neq̄cia. inuidias homicidiū. p̄teritio. dol̄. malignitas. vsura. susurratio. detractio. cōtumelia. supbia. elatio. inuentio maloz. inobedientia. insipientia. incōpositio. **E**t istis adiūgit illos q̄ sunt sine affectōe. sine federe. sine misericordia. **E**t q̄ oīa ista sunt pctā mortalia p̄z ex hoc qd̄ seq̄tur. scz q̄ q̄ talia agunt digni sunt morte

De confessione

Nullus autem est dignus morte nisi pro peccato mortali. Et omnia predicta sunt peccata mortalia. Sed ut de peccatis mortalibus certa habeatur regula notandum quod omnia peccata mortalia reducuntur ad vii. vitia capitalia quae continentur in hac dictione saligia. Unde notandum quod in ista dictione saligia sunt septem litterae. quarum quilibet deseruit suo mortali peccato. nam per litteram s intelligitur superbia. per primam a auaricia. per l. luxuria. per primam i. ira. per g. gula. per secundam i. inuidia. per secundam a. accidia. unde Christus dicit septem vitia dictionis saligia. Iste autem septem male radices quae in terra deserta inuidentur in aquosa aiaz hominum peccatorum de quibus ego sum vnus radicantur. Et quilibet vero radice earum multi rami pullulant ut tradit Gregorius super Iob. nam ex ista mala radice quae est superbia oriuntur septem pessimi rami. videlicet inobedientia. iactantia. ypocrisis. pertinacia. contumacia. discordia. presumptio. Et nota quod ista vocantur mortalia. quia propter ista incurrit homo sententiam spiritualem. Primum ergo et principale inter ista est superbia. id est amor inordinatus sui ipsius. scilicet propter excellentiam et honorem. non referendo ad honorem dei nec actu nec habitu. nec ad edificationem alterius proximi. Et sunt quatuor modi superbiae. Primus est quando homo appetit videri et reputari ab aliquo melius quam sit. et presumit de se quod sit bonus. et est tamen malus et peccator vel quod habeat aliquam bonam quam non habet. Secundus modus est quando homo se reputat habere bona a seipso quam habet a deo. Tertius modus superbiae est quando homo reputat se habere illa quam habet a deo propter meritis et non propter gratiam dei. Quartus quando quis pro nobilitate vel diuitiis vel quocumque alia vult apparere excellentior super alios inordinate et plus quam statum suum exposcat. Et nota quod rami superbiae qui superdicti sunt ab aliis nuncupantur filiae quae aliquando propter simplices sunt describuntur de. Unde inobedientia est contemptus precepti superioris. scilicet dei vel cuiuscumque hominis cui tenetur obedire. ut per hoc homo inobediens. videatur non alteri subiecti vel esse subiectus. ypocrisis est exterius ostendere deuotionem fictam propter laudem hominum habendam. Contumacia vel contumacia est resistere alijs pro precepta et non velle ab alijs superari in verbis et lite. ut per hoc excellentior videatur. Pertinacia est quando propter opinionem vel scientiam hominis nimis inordinate innititur. nolens credere consilio maiorum. ut per hoc appareat sapientior. Discordia est quando aliquis rebellat et contradicit voluntati

Tractatus. iij. secūde partis

melior proterue et ex supbia cordis. **P**resumptio est quando quis p vestes inordinatas et alia quicunq; mirabilia vult apparere et gliari. et ab illis a quibus videtur valentior reputari. **D**e radice auaricie nascuntur sex. scilicet proditio. fraus. fallacia. periurium. inquietudo mentis. contra misericordiam cordis obduratio. **P**roditio est dolus in rebus interioribus. **F**raus est deceptio in rebus exterioribus propter defectum vendite rei vel empte. **F**allacia est deceptio et dolus in verbo ad decipiendum primum siue in vendendo siue in emendo. **P**eriurium est verbum contra mentem prelatum cum iuramento. vel iuramentum mendacium propositum et affirmatum. **I**nquietudo mentis est nimia et inordinata sollicitudo circa diuitias acquirendas. et filia **C**ordis obduratio est quando auarus obdurat et confirmat cor suum quod nihil dabit pauperibus. nec misericorditer subuenit alteri. **A**uaricia est appetitus inordinatus habere indebitas diuitias. vel quicunq; possunt emi vel vendi per pecuniam. **E**st autem duplex auaricia. quedam quando homo nimis ardentem custodit res suas non iniuste rapiendo alienum. et talis auaricia est peccatum mortale tantum in duobus casibus. **P**rimus est quando homo tantum diligit diuitias suas et occupat se in eis quod perpendit honorem dei et precepta eius. **S**ecundus quod homo non subuenit primo pauperi in necessitate constituto. quia tunc talis auaricia est peccatum mortale. **A**lia auaricia est quando aliquid cupit alienum capere vel detinere iniuste quoquo modo cum certo proposito. **E**t auaricia talis semper est peccatum mortale. nisi quando propter paupertatem rei ablate. puta furari morsellum panis vel aliquid tale non est peccatum mortale. **P**reter istas autem filias auaricie sunt alie a quibusdam superaddite. scilicet rapina. furtum. proditio. usura. **R**apina est acceptio rei aliene cum violentia. **S**ed furtum est acceptio iniusta et occulta rei aliene inuito domino suo. **P**roditio est dolus circa personas. puta cum vna persona prodit vel tradit aliam. vt patefactum est de Iuda proditore. **U**sura est quando prodilatione termini vel ratione mutui accipitur aliquid ultra sortem. saltem in rebus in quibus non differt usus rei et presumptio eius vt panis. **D**e infecta radice luxurie nascuntur octo filie. scilicet. cecitas mentis. inconsideratio. incostantia. precipitatio. amor sui. odium dei. amor presentis seculi. desperatio siue horror futuri seculi. **C**ecitas mentis est quando homo propter delectationem huiusmodi

De confessione

veneris impediri et abstrahitur in mente. **I**ncōsideratio est quā impedit et
sopit ratio hominis propter vehementer luxuriam. **I**ncōstātia est quā homo pro-
pter delectationes huiusmodi veneris retardat ne faciat vel perficiat bo-
na quae incipit facere vel proposuit facere. **P**recipitatio est quā propter
delectationes huiusmodi impeditur consilium in agendis. **A**mor sui et odium dei
est ex parte voluntatis. quā. scilicet. homo plus appetit perpetrare luxuriam et
incurrere odium dei quam a luxuria abstinere vel abstrahere. **A**mor
punitis seculi et horrore futuri iudicii est quā luxuriosus intem-
perat remanere in luxuria quam vellet hic se manere et vivere. nec
curat de eterna vita. **L**uxuria est appetitus inordinatus circa dele-
ctationem veneris. **E**t habet sex species. secundum alios tamen ponunt septem ve-
postea patebit. **P**rima est peccatum contra naturam. scilicet. quā fit modo quod non
pervenit generatio humanae. **F**ornicatio generaliter est omnis peccatum so-
luti cum soluta extra legem matrimonii. **A**dulterium est concubitus
vel saltē alter eorum. **I**ncestus est peccatum cum sanguinea. **S**tu-
prium est defloratio virginis. **R**apismus est quā mulier rapitur contra volun-
tatem parentum suorum. **E**t notandum quod omnis peccatum factum extra legem
matrimonii est peccatum mortale. quia contra legem nature. **P**receptum
dei et iusticia proximi. **S**icut omnis tactus impudicus factus cum inten-
tione provocandi ad actum luxurie est mortale peccatum. vel saltē causa mor-
talis peccati. **D**e pestifera radice ire pullulant sex rami. scilicet. rixus. tu-
mor mentis. contumelia. clamor indignatio et blasphemia. **I**ra
est motus sanguinis circa cor propter appetitum vindicte. **C**um
sciendum quod ira quāque est irascibilis. nec est peccatum. quā scilicet appetitus
vindicte est secundum debitum ordinem iusticie et cum charitate. quā homo qui
rit correctorem peccati et non vindictam propriam. nec nocumētum pro-
xi. scilicet. solū offense culpe querit vindictam. et talis vocatur zelus. **Q**uā
talis appetitus vindicte est ad vincendum propriam iniuriam et ad no-
cendum proximo. talis iam est peccatum. et non habet talē vindictam accipere
nisi habenti auctoritate. **E**st autem peccatum mortale quā talis appetitus
vindicte est ad inferendum aliquod nocumētum. quia est contra charita-
tem proximi. scilicet. putat esse motus sensualitatis perveniens rationem et indeli-
beratus. sic est peccatum veniale. **I**ndignatio est quā alterum iniuriatē
sibi despiciat in corde suo. et iudicat eum indignum et despiciendum
considerans defectum eius. **T**umor mentis est quā homo irascitur quasi inflatus

Tractatus. iij. secūde partis

cogitat viam et modū nocendi ei q̄ fecit sibi iniuriā **B**lasphe-
mia est locutio p̄tra deū. eo q̄ p̄mittit sibi talē iniuriā fieri v̄l
euenire. **C**lamor est locutio iniuriōsa p̄tra primū sine exp̄ssi-
one determinate iniurie. **E**t h̄ i euāgelio vocat̄ racha. i. sub-
fannatōis signū. **C**ōtumelia est locutio cōtra primū cū exp̄s-
sione iniurie. puta cū aliq̄s vocat̄ ex ira alterū latronē vel ho-
micidā et silia. **R**ixa est q̄tū ad irā in ope exteriori. s. verbera-
tio. abcessio. vulneratio. et silia. **D**e voraci radice gule nascūt̄
q̄ng. s. inepta leticia: scurrilitas. imūdicia. multiloquiū. hebe-
tudo sensuū. **G**ula est appetitus inordinatus et imoderatus
comedendi vel bibendi contra regulam recte rationis. sc̄z su-
mendo plus de cibo et potu q̄ nature cōueniat et cōplexioni
hominis sumētis et p̄uersationi eorū inter quos habitat.

Sciendū t̄n q̄ gula nō est pctm̄ mortale ex natura sua nisi in
duob; casib;. **U**nus q̄n propter timorē vel amorē dei nō re-
trahit se a pctō gule. sed int̄m appetit cibū et potū q̄ nō retra-
heret etiā p̄pter p̄ceptū diuinū. **S**cōds q̄n hō inebriat se liben-
ter in tali statu q̄ nescit se regere. et tūc gula est pctm̄ morta-
le. **H**ebetudo mētis est abstractio intellectus circa specula-
bilis et agibilia p̄pter nimīā sumptōem cibi et potus. **I**nepta
leticia est deordinatio volūtatis circa delectatōem cibi et po-
tus. q̄n. s. hō vage et incōposite circa talia nimis et sup̄flue le-
tat̄. **M**ultiloquiū est q̄n hō sup̄flue et nimis i verbis incōpo-
sitis et cachinnatōib; deordinat se. **S**currilitas est q̄n hō se
inordinate ad exteriores actus ad modū ioculatoris h̄z. **I**m-
mūdicia est vomitus sequēs ex inordinata comestione v̄l po-
tu. vel etiā pollutio seminis p̄ueniens ex repletōe nimia.

De ficta radice iuidie nascūt̄ q̄ng. s. odiū. susurratio. detra-
ctio. exultatio in aduersis p̄rimi. et afflictio in p̄speris eius.
Inuidia est tristitia de bono alterius inq̄tum impedimētū
est p̄prie excellentie. **O**diū est velle malū alicui. et p̄ hoc bo-
nū p̄rimi diminūere. **S**usurratio est diminutio fame alteri
p̄ s̄ba occulta et nō exp̄mētia manifeste maliciā siue infamiaz
ei. **D**etractio est alterius p̄ verba manifesta infamatio. t̄n in
absentia eius. **H**erisio est vilipēsio dictorū vel factorū alteri
ludibrio et risu. **E**xultatio in aduersis p̄rimi est cū aliq̄s gau-

De confessione

det de aduersitate et dāno primi. Afflictio in p̄speris est do-
lor et displicētia de bonis et p̄speritate alioꝝ quā nō p̄t impe-
dire. **D**e radice neq̄s accidie p̄cedūt sex. s. malicia. rācor. pu-
sillanimitas. Desperatio. torpor circa p̄cepta. vagatio mētis
erga illicita. **A**ccidia vel pigritia est tediū seu fastidiū diuini
boni. s. q̄n hō nō h̄z deuotōem bonā nec delectatōem i amo-
re dei. s. tediū magis et fastidiū et mentalē recessum. **E**t istud
repugnat c̄haritati quā q̄libet hō tenet habere diligēdo deū
sup̄ oīa. et delectabili amore tenet ei inherere. **E**t causat ta-
lis pigritia ex rebellione carnis ad sp̄m. **V**agatio mētis cir-
ca illicita est quādo aliq̄s nō inuenit delectatōem in sp̄ialibz
et vacat delectatōibz carnalibz et q̄rit ea. puta nimis luden-
do nimis iacēdo. **D**esperatio est recessus a bono diuino cui
firmiter est inherendū. **T**orpor circa p̄cepta est p̄pter accidā
negligere et p̄tēnere diuina p̄cepta que sunt faciēda de ne-
cessitate salutis. **R**ancor est indignatio quam habet homo
piger cōtra illos qui mouent eū benefacere illa ad que tenet-
tur. **M**alicia est odiū et indignatio quā homo piger habet
cōtra illos qui docent pigros habere sp̄itualia bona inq̄-
tum impediūt a delectatōibz corporalibz. **L**epiditas ē pu-
amor dei et p̄ceptorū eius. **M**ollicies est q̄n hō piger nō vult
sustinere q̄scunq̄ penitentiā p̄pter amorē dei. nec facere ali-
quod bonū ad quod tenet. **S**omnolētia est somni nimietas
ad modū brutorū. et pigritia ad surgendum et benefaciendū
illa que tenetur facere. et quādo tenetur ea facere. **P**usillanī-
mitas est boni ardui p̄termisio. quod cadit sub consilio.
puta tarde confiteri. tarde penitentiā facere. **O**ciositas est
cessatio a bono opere quod tenetur homo facere. et quādo
tenet facere. et attentio ad inutilia et nocina. **E**t vltra sex ra-
mos vel filias ip̄ius accidie superaddite sunt quatuor que
dicte sunt multum facientes ad declaratiōem materie. **I**ste
igit̄ sunt septē radices cū ramusculis suis q̄ in vniuerso sunt
quadraginta tres. et sic ip̄is cōputatis cum septem radicibz
erūt in toto quinquaginta. **D**e quo q̄nquagenario dicit **H**elyas
pp̄betera. **S**i fū⁹ dei su⁹ descēdat ignis de celo et deuoret te et
quinquaginta tuos. **I**ta d̄z dicere cōfessor p̄fidenti. **S**i p̄ qz

Tractatus. iij. secūde partis

seruus dei sum. qz loco dei sum. descēdat ignis de celo. i. ignis spūsci descēdat in alam tuā. z deuoret te. i. veterē hoīem alias erratē. z qnquaginta tuos. i. radices z ramos ¶ **N**unc ergo vidēdū est quō sacerdos dz interrogare de istis **S**i em̄ peccator p se vl̄ ad interrogatōem sacerdotis p̄fiteat̄ de supbia. ddo **P**eccaui pctō supbie. sacerdos dz interrogare de mō dicēdo. p quē modū fuisti supb. fuisti vnqz inobediēs mādatīs supioꝝ tuoz. sicut ecclesie vel p̄lati vel parentū tuoz. vel dñi vel magistri. et hoc fm̄ cōditōez psone q̄ sp̄ dz inspici **S**i dicat q̄ sic. interroget q̄bz mādatīs. quō. q̄tiēs. q̄re. q̄n et vbi q̄ circūstācie vt dictū est sup̄ in oībz pctīs sunt attēdēde z p̄si derāde. **D**einde interroget. iactasti te vnqz de bonis a deo tibi collatis. siue sint bona nature. sicut pulcritudo. fortitudo. aptitudo. nobilitas. z filia. siue sint bona fortune. sicut sunt diuitie. vt denarij. vestes. ornāmēta. equi. agri. possessiones et filia tpalia bona. siue sint bona grē. sicut sapiētia. eloq̄ntia scia. p̄tutes. z filia **D**ebet igiē p̄fessor dicere. fuisti vnqz elat⁹ in mente tua. vl̄ gloriasti vnqz de pulcritudine. fortitudine. aptitudine. nobilitate. diuitijs. sapiētia. eloq̄ntia. p̄turibus et ceteris bonis tibi a deo collatis. ita q̄ nō te hūiliaſti corā deo p̄ hmōi bonis. q̄tum debuisti. vel credidisti ista habere ex meritis tuis z nō ex mera grā dei. vel p̄pter illa credidisti plus valere q̄z alij. ita q̄ facta et dicta alioꝝ cōtēneres z de dignareris eis eē eq̄lis **S**i dicat q̄ sic. interroget. q̄tiēs. quō z c̄ijs. **D**einde interroget adhuc. vtz ad hoc vt p̄mēdareris z honorareris p̄ alijs. fuisti ne vnqz ypocrita: ita q̄ exteri⁹ ostēderes sanctitatē z bonitatē z interius retineres maliciā z iniquitatē **S**i dicat q̄ sic interroget. q̄tiēs. quō z c̄. **D**einde interroget. nunqd̄ qz nō honorabaris vl̄ pmouebaris p̄ alijs mo uisti aliquē cōtentōes et discordias in ciuitate. villa. societate vl̄ collegio **S**i dicat q̄ sic. interroget si mala fuerūt inde secuta. qz si sic oim̄ illoꝝ ipe est reus **D**einde interroget nūquid p̄pter supbiā ne uidereris superari ab alijs fuisti p̄tinax in sustinēdo cōtra veritatē et iusticiā. cōsiliū tuū vel sniam tuā z verbum tuū **S**i dicat q̄ sic. interroget vtz aliquō dānū ē inde securū qz si sic ipe tenet̄ reparare. **D**einde interroget eū. p̄sumpsisti

De confessione.

ne vnq̄ aliqd̄ facere qd̄ excederet vires tuas. statū tuū pditio
nē tuā z tuoz. **S**i dicat q̄ sic interroget si fuerit inde aliq̄s le/
sus vl' dānificat⁹. qz si sic ip̄e tenet̄ repare. **E**t sic ista pessima
radix supbie poterit euelli de corde pctōris. **E**odē mō dōm est
de radice auaricie. qm̄ si pctōr p se vel ad interrogatōes sacerdo
tis pfiteat̄ de pctō auaricie interroget sacerdos de mō. dicēdo
Fecisti vnq̄ fraudē vel fallaciā. vel dixisti vnq̄ mēdaciuz vel
pūriū in emēdo vel pmutādo. vl' aliq̄ē aliū ptractū faciēdo
Si dicat q̄ sic. interroget quā fraudē vel fallaciā. s; ip̄e sacer
dos nō specificet eā illi. **I**stud ei hndū est p regula generali q̄
in istis interrogatōib; sacerdos nō deb; descēdere ad spēalia
pctā vel ad spēales circūstātiās pctōz. qz forte multi post ta
les interrogatōes delinq̄rent. qm̄ oñderent̄ eis modi z mane
ries pctōz q̄s ip̄i nescirēt cogitare. **E**t iō sp̄ interroget in ge
nerali dicēdo vt dcm̄ ē. fecisti vnq̄ fraudē vl' fallaciā zc. **E**t si
dicat q̄ sic interroget quā. z q̄re. q̄b; modis. p̄ q̄s. q̄tiēs. z q̄b;
casib; **D**eim̄ interroget eū dicēdo **D**imisiisti vnq̄ ppter aua
riciā tuā adimplere septē opa misericordie. z specificet illi ea
dicēdo. vidisti ne vnq̄ esurientē cui non dedisti māducare. et
sic de alijs opib; misericordie. de q̄b; dicit̄ infra in terciā pte
hui⁹ opis. **S**i dicat q̄ sic. interroget eū de circūstātia vt dcm̄
est. **C**irca etiā pctm̄ auaricie interroget eū de ludo. furto. rāpi
na. vsura. de q̄b; aliqd̄ dicit̄ infra. **C**irca fedissimā radicez
luxurie notandū q̄ luxurie septē s; spēs. **P**rima ē fornicatio.
scda a dulteriū. terciā stupz. q̄rta incestus. q̄nta raptus. sexta
sacrilegiū. septia ē pctm̄ p̄tra naturā. **F**ornicatio ē p̄cubit⁹ so
luti cū soluta. **A**dulteriū ē alter⁹ t̄bori violatio. **S**tupz ē illi
cita p̄ginis defloratio. **I**ncest⁹ ē affiniū vel p̄sanguineoz ab
usus. **R**apt⁹ est cū puella de domo parentū violēter trahitur
vt corrupta in vxorē vel p̄cubinā habeat. **S**acrilegiū. put hic
sumit̄ est religiosoz vel religiosaz vel p̄motoz ad sacros oz
dines p̄cubit⁹. **P**ctm̄ p̄tra naturā fit multis modis. **U**no mō
q̄n nō seruat̄ spēs. sicut q̄n fit cū iumēto. z istud vocat̄ bestialit̄
tas. **E**t de hoc d̄r in lege moysi. **Q**ui coierit cū iumēto morte
moriat̄. **A**lio mō q̄n seruat̄ spēs s; nō sexus. sicut q̄n masculus
peccat cū masculo. vel femia cū feia. z istud vocat̄ p̄prie pctm̄

Tractatus. iij. secunde partis

sodomiticū. qz isto pctō sodomite laborabāt. 7 iō cremati fue
runt igne sulphureo **Ben.** xix. 7 alie q̄tuor ciuitates pierūt p/
pter vicinitatē eoz de pe. di. i. sed 7 p̄tinuo **Alio** mō fit qm̄ nō
seruat vas debitū vel modus debit⁹. h̄ seruet sexus. sicut qm̄
vir abutit vasculo mulieris. vel qm̄ nō p̄gnoscat eā mō natura
li **Alio** mō fit qm̄ idē ē agens 7 patiens. sicut qm̄ vir corrūpit se
ip̄m vel mulier seip̄am. 7 vocat̄ istud pctm̄ molliciei. **Uñ** d̄t
ap̄ls **Neqz** molles neqz masculoz ꝑcubitores regnū dei pos
sident **Circa** ḡ istud maledictuz pctm̄ luxurie cautissime d̄z
sacerdos ꝑcedere. ita q̄ nō nimis ad ꝑticularia descēdat. qm̄
sic frequēter cōpertū est tā viros q̄ mulieres ꝑ nimis ex̄p̄ssa;
noiatōem 7 interrogatōem criminū in pctā q̄ nō nouerāt in
currisse **Uñ** si pctōr ꝑ se vel ad interrogatōem sacerdotis di
cat se peccasse pctō luxurie sacerdos interroget eū vtrum sit so
lutus vel nō. 7 vtrū peccauit pctō fornicatōnis vel adulterij
vel stupri vel incest⁹. raptus. sacrilegij. vel pctō ꝑtra naturā
id ē interroget eū si illa cū qua peccauit erat soluta. vidua. vel
ꝑiugata. affinis. ꝑ sanguinea. religiosa. vel ꝑ go. 7 vtrū illam
habuerit ꝑ violentiā vel nō. 7 istud sufficit si ꝑsona ꝑtēs ē in
telligēs. sed si est ꝑsona simplex interroget sacerdos vtrū ag
nouerit eā mō naturali. nō tñ descendēdo ad ꝑticularia. i. non
interroget an cognouerit eā añ vel retro. 7 sic de alijs inter
rogationib⁹ **I**nterroget etiā de numero ꝑsonaz. i. si cogno
uit vnā vel plures. tñ nō interroget de noib⁹ ꝑsonaz **I**ntro
get insup de n̄siero actūū. i. an semel vel bis an pluries. **I**nt/
roget etiā de tpe. i. si tpe sacro vel nō sacro. 7 etiā de loco. 7 q̄
li tētatione peccauit. 7 vtrū ꝑueniēs tētationez vel ꝑuentus
ab ea. 7 vtrū peccauit sp̄ oīe vel coacte. 7 q̄ coactōe vtrū ꝑ di
tionali vel absoluta. 7 vtrū peccauit ex libidine vel ex pauper
tate **E**t istud h̄z locuz potissime in mulierib⁹. et ita de multis
alijs q̄ magistra rez experientia docebit **S**ed qz ista radix pessī
ma luxurie exēdit ita palmites suos q̄ etiā coopit lectos le
ge miramonij ꝑiunctos **S**ciendū q̄ maritus ꝑt peccare pctō
luxurie multis modis etiā mortaliter cum vxore sua. q̄ modi
cōtinent̄ in his ꝑsib⁹. Temp̄e mente loco ꝑditōem mō **Quin**
qz modis peccat vxore maritus abutens **Temp̄e.** i. si in temp̄e

De confessione

poze menstroz cognoscat eam. qz si sciēter hoc faceret peccaret mortaliter z in veteri lege mandabat interfici. **S**ed qd de mulieri menstroz petat debitū sibi reddi ab vxore ipa dicitur qz petat ut psuadere ne petat. dicendo se esse infirmā nec esse paratam tunc ad opus illud. **N**on tñ dicitur dicere se esse in passione illa nisi ostaret ei de constantia viri z prudentia seu discretōe eius. quia ipse posset tantā abominatōem percipere ptra eam qd dimitteret ipsam. **S**ed si cōstaret sibi de discretione z prudentia viri possit ei reuelare. **E**t si ipse nollet desistere reddat sibi cum dolore z amaritudine cordis. **T**empore etiā vt si vxorez cognoscat temporibus ieiunioz. vel diebus sanctorum. vel diebus cōmunicatōis vel tempore puerperij. **N**ō tñ credo qz in isto casu sit peccatū mortale. dum tñ nō transgrediantur limites matrimonij. sicut dicitur statim. licet sint monendi qz tpe tali abstineant ab actu carnali. **E**t de hō habet. xxxiij. q. iij. sciatis. et ca. sequenti. **M**ente. i. intentione. **P**otest em vir ad vxorez accedere tribus modis. **U**no modo vt generet ex ea prolem qz sit ad dei seruitium z cultum. **A**lio modo vt reddat debitum qd ab ea exigitur. z si cum tali mente ad eam accedat nō peccat mortaliter nec venialiter. imo meretur dūmodo nihil aliud cōmitteret ibi. **A**lio modo causa cōcupiscētie carnis. et si talis concupiscētia maneat infra limites matrimonij. scilicet qz nullo modo accederet ad eam nisi esset vxor sua est solum peccatum veniale. **S**i autem ista cōcupiscētia transgrediatur limites matrimonij. ita scz qz accedit ad eam. non solum sicut ad vxorem sed sicut ad mulierem. ita qz si haberet aliā in p̄ntu ita bñ accederet ad eam sicut ad istā. tam est peccatū mortale. **L**oco. id est. si cognoscat eam in ecclia vel in cimiterio. vel in alio loco sacro. **E**t in isto casu ego credo qz vterqz peccat mortaliter. **C**ōditione. id est. si cognoscat eam cōditione inhonestā. vel etiā illicita. sicut visum fuit sup̄ qñ agebat de infirmitate. **D**ō. i. si vir eā cognoscat ptra modū institutum a natura. z istud ē gravissimū peccatū in vxore. **C**ū fm qz dicit Aug⁹. **V**ltus qz est p̄ naturā execrabilis fit i meretrice. s̄ execrabilis fit in vxore. xxxij. q. vij. adulterij. **S**cōm ista qz poterit facer-

Tractatus. iij. secūde partis

dos formare interrogatōes suas de pctō luxurie circa viz. z
vxoꝝ. salvo tñ q̄ nō nimis descēdat ad p̄cularia. **C**irca pec
catū ire. si pctōꝝ p se v̄l ad interrogatōes sacerdotis p̄fiteat de
eo poterit sacerdos iterrogare si p̄p̄t irā dixerit blasphemā d̄
deo v̄l sc̄is ei? **S**i dicat q̄ sic. introget eū quō. q̄tiēs. q̄re. z c̄ijs
Deīn̄ interroget. dixisti v̄nq̄ p̄p̄t irā p̄ba p̄tumeliosa p̄rio.
si dicat q̄ sic. iterroget q̄ p̄ba. q̄re. q̄tiēs. v̄bi. z corā q̄b. **I**nt
roget etiā si fuerit iniuriat̄ p̄rio. s. aliquē p̄ irā p̄cutiēdo v̄l ver
berādo **S**i dicat q̄ sic. introget q̄s erat. v̄t si erat clericus v̄l
laic̄ vel religiosus vel secularis. z v̄bi. z q̄re. z c̄ijs circūstan
t̄ijs p̄sone. introget etiā q̄tiēs iteravit iurias. z v̄bi. z q̄re. z c̄.
Circa pctm̄ gula si pctōꝝ p se v̄l ad iterrogatōes sacerdotis
p̄fiteat de eo. introget si p̄p̄t gulā v̄nq̄ fregerit ieiuniū ecclie.
vel si comederit carnes in eis. q̄re. q̄tiēs **E**t si inebriavit se. et
bēat p̄suetudinē p̄p̄t quā iebriet se. z si p̄pter ebrietatē dixit p̄
ba scurrilia. inhonesta. vel iniuriosa. z q̄tiens. z q̄b dixit z c̄.
Et nota q̄ p̄z q̄ d̄t **G**re. q̄nz modis peccat hō p gulā. q̄ modi
p̄tinent in his p̄sib̄ **C**ertū stat q̄ q̄nq̄ modis gula damnat
edentē **D**ū n̄m̄ū comedit. comedēdi p̄uenit horā **Q**uerit de
licias. parat escas deliciose **A**ut sumit anide qd̄ nō erat deli
ciosum **N**ota q̄ multū p̄medere aut rōe p̄pleciōis vel eta
tis vel laboris nō ē pctm̄. dū tñ nō studio v̄l ardore v̄l auidi
tate sumit **I**tē p̄ciositas ciboz moderate maxie in diuitib̄ q̄
talib̄ v̄t solēt nō ē pctm̄. dū tñ non nimis anide sumant. nec
obstet stat̄ suus. **E**t q̄ facta ē mētio de ebrietate notādū q̄
ebrietas d̄z trib̄ modis **U**no mō d̄z plenaria mētis obliuio.
et ita nō ē pctm̄ si ex ignorātia p̄uenit. xv. q. i. sane **S**ecdo mō
d̄z ebrietas frequēs actio bibēdi **E**t h̄ v̄t ait **A**ug. ē pctm̄ ve
niale. nisi sit assidua. q̄ tūc ē pctm̄ mortale maxie si nouit vi
res vini z nō vult apponere aquā. xxxv. di. in p̄ncipio **T**ercio
mō d̄z ebrietas q̄dā dispositio z studiū ad inebriandū se de fa
cili. z ita sp̄ est pctm̄ mortale. xxxv. di. añ oia **C**irca pctm̄ in
uidie si pctōꝝ p se vel ad interrogatōes sacerdotis p̄fiteat de
eo. iterroget eū sacerdos si placuit ei dānū v̄l malū. primi. z si
bonū v̄l p̄modū illi? displicuit ei. z si ex inuidia detraxit v̄n
q̄ p̄mo suo. falsum crūnē ei imponēdo. vel bonū q̄s in eo

De confessione

erat diminuendo vel occultando. vel qđ in eo erat augmentā
do vel illis qđ nō nouerūt manifestādo. **I**te qđ fecerit ista
et qđre. et sic de alijs circūstātijs. **I**te si portat odiū vel rācorē
vel malā uolūtātē p̄tra primū suū. et qđre. zēijs. **C**irca acci
diaz interroget sacerdos si potuit pctōz multa bona facere qđ
nō fecit. dicere qđ non dixit. cogitare qđ nō cogitauit. et multa
mala vitare qđ nō uitauit. **I**tem si ex negligētia obmisit ire ad
missam ad sermonē. et ad alia bona opa zc. **S**ecđm ergo istā
doctrinā sacerdos poterit formare interrogatōes suas. et in
istis unctio quā accepit a deo z exp̄ientia magis docebit qđ
aliqđ lectio. **U**erū qm̄ iuxta ueritatē p̄fitētū sacerdos d̄z va
riare interrogatōes. **U**n̄ si p̄fitēs sit religiosus interrogetur
de tribz uotis regule. s. de obediētia. paup̄tate. z castitatē. **I**n
terroget etiā de regularibz obseruātijs z potissime de abusio
nibz claustrī qđbz frequēter status religiosorū corūp̄it. qđ sunt
duodecim. scz platus negligens. discipulus inobediēs. iuue
nis ociosus. senex obstinat⁹. monachus curial. monachus
seu canonicus regularis causidicus. habit⁹ p̄ciosus. cibo ex
qđsitus. rumor in claustrō. lis in caplo. dissolutio in choro. ir
reuerētia circa altare. **E**t fm̄ illas z fm̄ etiā alias obseruan
tias regulares sacerdos d̄z formare interrogatōes. **C**irca
etiā clericos seculares sunt faciēde interrogatōes de simonia
de negotiatōne. z de alijs qđ p̄tinēt ad simoniā z ad auariā
et si habeāt administratōem vel officiū siue bñficiū interroge
tur de dilapidatōne bonoz. vel si expēderint in malos vsus
bona ecclē. **I**te vtz iterfuerint diuinis officijs z horis cano
nicis. vtz portent coronā z habitū p̄gruētē. **I**te si dicāt inte
gre et p̄fecte diuinū officiū. **I**tem interrogent da luxuria. de
venatōe. de irregularitate. de ludo aleaz et silibz. in qđbz solēt
sepius peccare. **C**irca p̄ncipes sunt faciēde interrogatōes
de iusticia. **C**irca milites de rapina. **C**irca mercatores z ali
os officiales mechanicas artes exercētes de fraude et dolo.
de mēdatio. de p̄urio zc. **C**irca burgēses et ciues cōiter de
vsuris z pignozibz. **C**irca rusticos z agricolas de inuidia et
furto maxime circa decimas. p̄mitas. tributa. et cēsus. **U**n̄
notādū qđ licet forma generalis supra posita sit obseruāda in

Tractatus. iij. secūde partis

oibz tñ fm diuersitatē psonaz et officioꝝ studiosus et spēa-
lius est circa spēalia crimina insistēdū. **F**actus ipis interroga-
tiōibz si p̄tēs sit p̄sona simplex i terroget eū sacerdos si sciat
Pater noster. **A**ue maria. **T**redo in deū. et si sciat se signare.
et si nesciat instruat eū vel moneat vt addiscat. **D**einde inter-
roget si tētet aliq̄ tētātōne. z qua. et quō se habeat in resistē-
do: et doceat eū modū. **S**i em̄ tētet de supbia cogitet de hu-
militate filij dei de q̄ hūiliauit semetip̄m factus obediēs vsq̄
ad mortē. **C**ogitet etiā de casu diaboli. q̄ p̄pter supbiā suam
cecidit de paradiso in infernū. et de angelo fact⁹ est diabolus.
Si tētet de auaricia. cogitet de breuitate vite z instabilitate
et vanitate mundi. et q̄ nihil hinc portabit secū de diuitijs.
Si tētet de luxuria cogitet de morte et qlis erit post mortē.
Un̄ nō meli⁹ poterit hoīs caro viua domari q̄ qualis fuerit
hec mortua p̄meditari. cogitet etiā de penis inferni z gaudijs
paradisī. **H**ec et alia multa dz ei oñdere z docere. **H**oc facto re-
colligat z repetat i gñali p̄fessionē dicēs **A**mice tui fuisse cō-
fessus pctā ista. et ostēdat ei grauitatē pctōꝝ. eū dure increpā-
do. ad inducēdū eū ad lachrymas. p̄pūctōem z stritōem. **E**t
ad hoc multū valet si sacerdos oñdat vultū dolorosum et la-
chrymabile pctōꝝ. **S**icut legit de scō **A**mbro. q̄ qñ aliq̄s cō-
fitebat ei suū lapsus ita amare flebat q̄ p̄fiteētē q̄stūcūq̄ obsti-
natū ad fletū z lachrymas p̄mouebat. **S**ic etiā dz facere sacer-
dos. vt sic pctōꝝ verēcūdia ductus ad lachrymas inuitet. vt
lachryme admonētis excitēt lachrymas penitētis. **N**ō sumope
caueat sacerdos q̄ nō adulet alicui in cōfessione. imo q̄stūcū
q̄ sit magna p̄sona et reuerēda increpet et corrigat eam dure.
Cauet tñ q̄ ne nimis exasperet vl̄ q̄ n̄ sit nimis dur⁹ i p̄bis.
Si pctōꝝ vult bñ penitere p̄mittat ei vitā eternā z veniā de
pctis. ita q̄ pctōꝝ sp̄ recedat cōsolatus ab eo. **I**stis rite pac-
tis faciat sibi dicere p̄fessionē generalez. monēs q̄ si recorderē
de aliq̄ pctō reuertat ad cōfessionē. et sic iposita ei p̄nia absol-
uat eū in noīe dñi. ita tñ q̄ si sit excōicat⁹ excōicatiōe maiori
nullo mō eū absoluat donec sit ab illa excōicatiōe absolut⁹.
Si fm cōem doctrinā qlibet curatus habēs curā aiāz pōt
absoluere a miōri excōicatiōe. iō añq̄ absoluat eū a pctis ab

De confessione

solvat eū ab illa minori excoꝛcātiōe dicēs. **A**utoritate dei mihi pmissa absolvo te a vinculo minoris excoꝛcātiōis si quā incurristi p ꝓticipatiōem ex coꝛcātoꝝ. et postea absolvat eū de ꝓctis ꝓfessis et oblitis. **S**ed pone curatus habet alios quos prochianos. surdos vel mutos vel cecos vel furiosos vel demoniacos. et forte scit istos eē in ꝓctō mortali. quid faciet de istis. **S**i eū moneat surdū ad ꝓniam nō ꝓdest. qz nō audit. **S**i mutū nō ꝓt ꝓfiteri. **C**ecus nō potest videre signū nec etiā ꝓt legere sicut nec mutus. furiosus nō est capax rōis. nec etiā ꝓt demoniacus. **D**ico qz sacerdos dꝛ facere posse suum ꝓctos inducat ad ꝓtritōem. ꝓniam. et ꝓꝓuctōem sꝓm qz ē eis possibile. s. verbis vꝛ scriptis. vel nutibꝫ vꝛ signis. et etiā alijs modis qꝫ poterit. **E**t si ꝓ illa vꝛ silia nō ꝓt ozet deū et faciat ozare ꝓꝓm suū. vt deꝛ illustret corda eoz ad ꝓniam. et si nihil omiserit de ꝓtingētibꝫ nō iꝓutat sibi. **Q**uō at se debeat habere resacerdos ad infirmū qꝫ amisit loquelā et nō ꝓt ꝓfiteri. vide supra in ꝓrma parte tractatu de eucharistia. c. ix.

De potestate clauium

Caplm. x.

Quia supra dictū est cū ageret de ꝓnīa ꝓctā in ꝓtritōe dimitti. dubiū existit quid dimittit sacerdos virtute clauium in absolutōe cum nō dimittat culpā. qz illa vt dictū est dimittitur in cōtritōe. nec penam. qz adhuc ꝓstꝫ ꝓnitēs est absolutus remanet obligatus ad penam. **C**irca istā materiam istud videt mibi esse dicēdū. **I**lle eū qui accedit ad cōfessionē aut est ꝓfecte cōtritus aut nō. **S**i est ꝓfecte ꝓritus tūc deus ꝓtute cōtritōis remittit sibi ꝓctā. teste **E**zeche. qui dicit in ꝓsona dei. **Q**uacūqꝫ hora ingemuerit ꝓctōꝝ oim iniquitatū eius nō recordabor. ita qz anteqꝫ accedat ad cōfessionem mundatus est a culpa. **S**i aut nō est ꝓfecte ꝓritus tūc ꝓtute ꝓfessionis ista iꝓfecta cōtritio reducitur ad ꝓfectā. ita qz de attrito fit ꝓtute cōfessionis cōtritus. et sic virtute cōfessionis remittunt ꝓctā quo ad culpā. **M**otādū tñ qz qñ dꝛ in cōfessione vel ꝓtritōe ꝓctā dimitti. intelligēdū est deū dimittere ꝓctm nō ꝓtritōem vꝛ ꝓfessionē. vñ **A**mb. et ꝓnit de ꝓe. dis. i. c. ꝓnīa ꝓa. s. deꝛ at. et **A**ug. et ꝓnit de ꝓe. dis. iij. **N**e mō tollit ꝓctm nisi solus xꝓs qꝫ est agnus tollēs ꝓctā mundi.

Tractatus. iij. secunde partis

Tollit autē dimittēdo pctā que facta sunt. z adiuvādo nesciāt
et pducēdo ad vitā vbi pctā fieri nō pnt. **Q**uāt dicit solus xps
nō excludit. patrē nec spm̄ sc̄m. cū indiuisa sint opera trinita-
tis. **E**t istud vez est q̄stū ad opa q̄ sunt ad extra. **Q**uid ergo
faciūt ibi clauēs vel absolutio sacerdotis. **H**ōm fm̄ aliquos
q̄ deus mūdāt aīam in p̄tritionē a macula culpe. et sacerdos
absoluit eā a vinculo pene eterne. **F**ateor q̄ nō intelligo istos
q̄ nō video q̄ aliq̄s postq̄ mūdatus est a macula culpe mor-
talis sit obligatus pene eterne. cum ista pena nō debeat nisi
culpe vel peccato mortali. **S**i igit̄ deus mūdāt aīam in p̄tri-
tōne a culpa mortali p̄ p̄ns absoluit eā a vinculo pene eterne
et iō dicūt aliq̄. q̄ q̄uis pctm̄ in p̄tritionē dimittat̄ q̄stum ad
culpā et q̄stū ad reatū pene eterne. tñ pctōz adhuc remanet ob-
ligat̄ a duo. s. ad p̄fitendū pctm̄. z ad aliquā satisfactōem p̄
pctō faciendā. **E**t ideo sacerdos virtute clauū absoluit istuz
vinculo quo tenebat̄ ad cōfessionē. et ligat̄ eū ad satisfactōem.
Et sic d̄r sacerdos virtute clauū soluere et ligare. **Q**uāuis il-
lud verū sit q̄ pctōz sit obligatus ad illa duo. non tñ videt̄ q̄
fm̄ viā istā p̄ba forme sacramentalis absolutionis possint bñ
verificari. nā d̄r sacerdos. **A**bsoluo te a pctis. z nō d̄r absol-
uo te a p̄fessione. ergo fm̄ istā viam oportet q̄ absoluat̄ aliq̄
mō a pctis. **E**t ideo dicūt aliq̄ q̄ pctōz per pctm̄ nō solū obli-
gat̄ deo que offendit sed etiā eccie cui se peccādo abstraxit. et
ideo q̄uis in cōtritione recōciliat̄ deo. tñ remanet adhuc re-
cōciliandus ecclesie. in faciendo p̄fessionē illi q̄ rector est ec-
clesie. **E**t licet istud sit vez. nō tñ videt̄ sufficere cū clauēs nō
solū se extēdant ad soluendū z ligandū in terris imo z in celis
dicēte christo. **Q**uodcūq̄ ligaueris sup̄ terrā zc. **E**t iō dicūt
aliq̄ q̄ sacerdos p̄tute clauū nō facit aliqd̄ nisi ostēsiue. vñ di-
cunt q̄ absoluit. i. absolutū p̄ndit. **Q**uā q̄n dicit. absoluo te tñ
valet. i. absolutū ostēdo te. **E**t isti vident̄ dcm̄ suū fundare in
autoritate. **A**mbro. dicēt̄. **S**acerdos q̄dē officiū suū exhibet
s; nullus p̄tatis iura exercet. **S**; dcm̄ istoz parz videt̄ attri-
buere clauibz. et p̄bū. **A**mbrosij̄ intelligendū est. q̄ sacerdos
nullius p̄tatis iura exercet auctoritate s; ministerialiter bñ.
Et iō dicūt aliq̄ q̄ sacerdos p̄tute clauūz absoluit a culpa si

De confessione

Inuenit eam dūmō cōfiteō nō ponat obicē. et absoluit a pena purgatorij cui pctōr erat obligatus. nō eā relaxando s; eā cōmutando in penā spālē vel corporalē. Et hoc sub cōditiōe sc; si implet iniūctā pniā. ita si iniūcta pniā sit p̄digna absoluit a tota pena purgatorij. et si nō est condigna nō absoluit a tota pena purgatorij s; a tāta. et iō si moriat̄ expleta pniā cōdigna nō punit̄ in purgatorio. si aut̄ pniā nō fuerit cōdigna. vel si fuerit p̄digna nō tñ p̄pleuit eā in vita sua cōplebit eā in purgatorio. Et ista opinio videt̄ mihi satis rōnabilis. Alij dicunt q; cū oē mortale pctm̄ sit offensiuuz diuine bonitatis q̄ est infinita. pena debita p pctō mortali ē infinita. et p̄sequēs est virib; nostris iproporzionabilis. virtute aut̄ clauū sit nobis proporzionabilis. in q̄stuz virtute clauū cōfiteō cōicat̄ passio chris̄ti que dat efficaciam sacramētis om̄ibus. et q̄ fuit sufficiens ad satisfaciendū p peccatis totius mūdi. Quā fm̄ hanc viam virtus clauū est q; virtute earum cōicat̄ cōfiteō passio chris̄ti. in cuius virtute p̄t satisfacere p peccatis q; nō faciebat an̄. Quā credo q; vnū pater noster ipositū in pniā a sacerdote efficacit̄ ē ad satisfaciendū p pctis q; si aliq; diceret cētū milia p semetipm̄ q; illud h; meritū a passione chris̄ti illa p̄o a merito dicētis. Et ista opinio est multū rōnabilis.

De sigillo confessionis

Capitulum xi.

Sigillū p̄fessionis d; cē secretū. q; nullo mō. nullo pacto p nulla re d; frāgi. imo sacerdos deberet pot̄ sustinere q̄cūq; penā. etiā mortē an̄q; reuelaret p̄fessionē nec p̄bo nec scripto nec nutu nec signo. Et de hoc sigillo d; Greg. et habet̄ de pe. di. vi. c. sacerdos. vbi d; sic. Sacerdos an̄ oīa caueat ne de his q; ei p̄fiteō pctā alicui reuelat. nō p̄pinquis neq; extraneis neq; q; absit p scādalo aliq; Hā si hoc fecerit deponatur et oībo dieb; vite sue ignominiosus pegrinādo vadat. Itē de pe. 7. re. c. Disvtriusq; sex. Caueat oīs sacerdos ne p̄bo aut signo aut alio quō mō p̄dat aliq̄ten; peccato rē. s; si p̄v dētiori p̄silio indiget illud caute absq; vlla exp̄ssione req̄rat. qm̄ q; i penitēciali iudicio pctm̄ sibi detectū reuelare p̄sumpserit. n̄ solū a sacerdotali officio deponēdū decreuim;. ver; etiā ad agēdū pniā i arto monasterio p̄pctuo detrudēdū. Ita q;

Tractatus. iij. secūde partis

In decretali ista instruitur cōfessor de hoc quid agere debeat et a quo cauere debeat. Si em̄ sacerdoti in cōfessione occurrat casus super q̄ nō possit bene cōsulere penitenti. v̄z sup hoc cōsulere pitiorē se vt videat quid agere debeat. Sub q̄ at̄for ma reuelabit isti p̄ito p̄ctm̄ quod alter cōfessus est sibi. **Credo** q̄ sub ista. si talis casus accideret qd̄ faciendū esset. vel si alius quis p̄iteat de tali p̄ctō quid eēt sibi p̄sulēdū. Nō aut̄ debet dicere vt credo. ego audiui ista in confessione. qz d̄do sic ipse mētiret. qm̄ ipse nō audiuit vt ip̄e s̄z vt vicarius et locū tenēs dei. Et multo min⁹ debet dicere qd̄ cōfessus est mihi. qz dicendo sic in generali z ip̄licite reuelat cōfessionē z etiā mēt̄ qz p̄fessio fuit facta deo z nō sibi nisi vt locū tenēt̄ dei. **Sz** sp̄ote sacerdos sup crimē quod audiuit in cōfessione inducit in testē et p̄pellit iurare qd̄ faciet. si dicat reuelat cōfessionē et paniet. si negat piurat. **Dico** q̄ si solū sciat p̄ cōfessionē. ip̄e debet iurare se nihil scire de ista materia super qua interrogatur. nec piurat. qz ip̄e nihil de hoc scit. **Esto** em̄ q̄ sciat istud crimē sibi fuisse p̄fessus. nescit tñ vtz p̄fites in p̄fessōe dixerit vtz vel falsus. et iō p̄t vere dicere se nihil scire. **Sz** qd̄ si iudex erit cauillosus. et interrogabit eū p̄ iuramētū vtz audierit aliqd̄ de crimine de q̄ agit. **Dōm** q̄ iuramētum non ligat eum ad dicēdum aliquid in hac materia. cū iuramentum nō sit inuētū vt sit vinculū iniquitatis. extra de iureiurā. c. y. In nullo qd̄ sit p̄tra mādātū dei est obligatoriu iuramētū. **Cū** cū reuelare p̄fessionē sit p̄ mādātū dei. s. p̄tra illud. **Nō** falsus testimoniu dices. nullū ē iuramētū ad hoc obligatoriu. **Unde** talis p̄t licite iurare nihil se audiuisse. et intelligat q̄ nihil audiuit vt hō. vel p̄ modū q̄ debeat testificari. **Uterius** pone q̄ sacerdos sciat p̄ cōfessionē aliquē hereticū i parrochia sua vel alibi q̄ alios inducit ad heresim. quid faciet iste sacerdos? **Ray.** in sum. sua videt dicere in isto casu p̄fessionē posse reuelari. **Et** rō sua ē. qz talis nō seruat fidē eccie cū sit hereticus et infidelis. iō fides nō ē ei seruāda. xxij. q. i. noli. **Salua** tñ reuerētia ei⁹ videt magi cōsona p̄itati alia opinio quā etiā ip̄se **Ray.** recitat. s. q̄ sacerdos nō debz reuelare cōfessionē ipsius sed debet ire ad ep̄iscopū vel ad inq̄sitorē z dicere. **Custodi** et.

De confessione

vigila sup oues tuas lupus est in grege tuo **Et** qđ dicit Ray
mūdus q̄ cum iste nō est fidelis nō est ei seruanda fides **Dico**
q̄ reuelādo p̄fessionē fides nō frāgit hōi s; deo q̄ ē fidelis in
oībo v̄ijs suis ¶ **S;** nunqđ p̄fites p̄t licētiare p̄fessionē sic q̄
dicat illa q̄ dicit ei in cōfessione. **Dico** q̄ cōfites bñ p̄t facere
q̄ illa q̄ cōfessor scit vt deus etiā sciat vt hō. dō. sc; ei extra
cōfessionē q̄ eidē dixit in cōfessione. 7 sic confessor poterit illa
dicere ex q̄ audiuit illa vt hō extra cōfessionē ¶ **S;** nunqđ suf
ficat q̄ cōfites dicat cōfessori dicēdo. ego do vobis licētiā
dicēdi ea q̄ dixi in cōfessione. vel oportet q̄ replicet sibi omīa
extra cōfessionē. Aliq̄ doctores dicūt q̄ sufficit vt licētiat cō
fessorē. **Tñ Durandus** in q̄rto suo dicit q̄ nō sufficit. imo te
net oīa replicare sibi extra cōfessionē **Et ratio** sua q̄ occurrit ē
ista. q̄a in his que sunt de necessitate sacramēti nullus p̄t dispē
sare. nec etiā papa de quo magis videret; s; tenere secretum
est de necessitate cōfessionis sacramētalīs. vt p̄bat diffuse. &
nullus p̄t h̄ hoc dispēsare. 7 p̄ p̄nā nullus p̄t licētiare q̄ illa q̄
p̄ eū dicūt in p̄fessione reuelent. iō ad hoc q̄ reuelent o; q̄
sciāt aliter q̄ p̄ p̄fessionem. **Et ex his** pt; q̄ si q̄s sciat aliqđ
p̄ cōfessionē. 7 extra cōfessionē p̄t illud reuelare. 7 testificari su
per illo eodē mō q̄ scit extra cōfessionē ¶ **Nota** etiā. q̄ sigill
lum p̄fessionis directe 7 p̄ncipaliter respicit pctā. vt pat; ex
p̄allegato decreto. **Omīs** vtriusq; sexus. vbi dicit. **L**uceat oīs
sacerdos ne verbo aut signo. aut quouis alio mō pctā p̄dat
ex consequenti tñ ex quadam p̄gruitate respicit alia. **Et hec**
de confessione sufficiant

¶ **Tractatus** quartus scđe partis p̄ncipalis de satisfactio
ne habens sex capitula p̄ncipalia.

Quod dicitur per dei grām duab; partibus p̄nē. sc; de p̄nitentia 7 cōfessione. de tertia sc; de satisfactio
ne est agendū. **Circa** quā consideranda sunt sex.
Primo quid est satisfactio. et in quib; consistit **Se**
cūdo de elemosina q̄ est prima pars satisfactionis. **Tercio**
de ieiunio q̄ est secūda pars. **Quarto** de orōne q̄ est tertia ps
Quinto de mēsurā satisfactionis. s. q̄ p̄nia est imponēda pro
vnoquoq; pctō. **Sexto** vt; vn; p̄t satisfacere pro alio

Tractatus. iij. secūde partis

¶ Quid est satisfactio

¶ Caplm. i.

Satisfactio fm Greg. est pctōz causas excidere z earum suggestionibz aditū nō indulgere. ita qz in ista definitōe duo tāgunt qz dñt eē in omī satisfactōe. Sicut em̄ bona z cōpleta medicina dze esse curatiua infirmitatis pterite. z pseruatiua respectu future. ita et satisfactio dze eē remediū pcti pteriti z cautela respectu futuri. Primū tangit cū dicitur pctōz causas excidere. Scdm cū dicitur. eaz suggestionibz aditum nō indulgere. Quia etiā medicina si sit pueniēs dze esse appropata infirmitati z ordinari directe ptra infirmitatē. teste b. Hiero. qd dicit medicina cuiuslibet morbo est adhibēda: nō em̄ sanat oculū qd sanat calcaneū. Et fm qd dicit bñs Joānes in. i. canonica Dñe qd est in mūdo aut est pcupiscētia carnis. aut pcupiscētia oculorū. aut supbia vite. Et vult dicere qz tres sunt radices oīm pctōz. scz auaricia qz dat̄ intelligi p h qd dicit. concupiscētia oculorū. luxuria que dat̄ intelligi p hoc qd dicit. pcupiscētia carnis. et supbia p hoc qd dicit supbia vite. Idcirco cōtra istas tres radices pctōz ordinant̄ tres ptes satisfactōnis. scz eleymosina qz ordinatur cōtra auariciā. ieiuniū cōtra luxuriam. oratio cōtra superbiam. Et sic sunt tres partes satisfactōnis. scz eleymosina. ieiunium. et oratio. Et de his tribz partibz per ordinē est agendum

¶ Caplm. ij. de eleymosina. qd hz sub se q̄tuor p̄siderata

Licet multa et varia ac diuersa de p̄tute eleymosine sine la doctoribus scis scripta. tñ scūs Thobias ea breui sermone p̄bēdit dicēs Eleymosina a morte z pctō liberat animā. z nō patiet̄ eā ire in tenebras. Eleymosina ē triplex. Prima cōsistit in cordis cōtritōne. qñ scz aliq̄s se offert sacrificiū deo. de q̄ dicit in ps̄ Sacrificiū deo spūs p̄tribulat̄ z c. Et de eleymosina ista dicit sapiēs. Miserere aie tue placēs deo. Et eleymosina sic dicta nō est ps̄ satisfactōis. imo est ps̄ integralis p̄tritōis indiuisa a satisfactōe. put̄ dicit qz p̄nie tres sunt ptes. scz p̄ritio. cōfessio. et satisfactio. Alia est eleymosina que cōsistit in passione christi. in qua p̄patiemur alienis miserijs sicut nostris. Et de ista dicit Job. Ab infantia creuit mecum miseratio z ab vtero matris egressa est mecū. Tercia cōsistit

De confessione.

in largitōe manuali. qñ. s. aliq̄s exhibet indigenti aliq̄d tpale
subsidii ppter deū z de ista incēdimus hic **Et** de hac dicit sal/
uator in **Luc.** Date elemosynā z ecce oīa mūda sunt vob. **Et**
amb. Pasce fame morientē. si nō paueris occidisti **Et** sub ista
elemosyna p̄tinent septēz opa misericordie de q̄bus dicit in
tercia p̄tula. **Sed** q̄tum ad nūc circa elemosynā cōsideran
da sunt q̄tuor. **Primo** de q̄bus dicitur **Secūdo** q̄s p̄t eā facere
Tercio cui dicitur **Quarto** quō fiet

Prīmū cōsideratū circa elemosynā. s. de q̄bus dicitur elemosyna
Omissa illa distinctōe de necario z supfluo. dōm q̄ in s̄
p̄cordat cōiter oēs doctores q̄ nec de alieno nec de illi
cite acq̄sitis dicitur elemosyna **Uñ** **Thobias** oñdēs filio suo
de q̄ faciēda eēt elemosyna dicit. **Honora** deū de tua substā/
tia. d̄t de tua. nō de aliena **Et** **Gre.** Nō est putāda elemosy/
na si paup̄ibz disp̄eset q̄d ex illicitis rebz acq̄rit. **Nota** tñ circa
hoc q̄ illicite acq̄sitū p̄t eētribz modis **Sūt** eī q̄dā illicite ac
q̄sita in q̄bz nō trāssert̄ dominii in accipientē. vt in rapina et
furto **Sūt** alia in q̄bz trāssert̄ dominii. s̄z tñ p̄petit̄ repetitio
vt in vsura z symonia **Et** in istis casibz nō p̄t fieri elemosyna
Sūt alia in q̄bz trāssert̄ dominii. z nō p̄petit̄ repetitio. vt in
pecunia z alijs rebz acq̄sitis ex histriionatu et meretricio **In**
duobz p̄mis casibz qñ nō trāssert̄ dominii v̄l si trāssert̄ p̄petit̄
tñ repetitio nō p̄t fieri elemosyna. s̄z d̄z restitui iuxta modū q̄ po
nēt̄ infra **Uñ** de rebz acq̄sitis furto. rapina. vsura. z symonia
nō p̄t fieri elemosyna **In** tercio at̄ casu. s. cū trāssert̄ dominii et
nō p̄petit̄ repetitio. sicut in acq̄sitis ex histriionatu v̄l meretri
cio. de istis p̄t fieri elemosyna **Et** hāc distinctōem approbat
Amb. xiiij. q. v. **Nō** sane in fi. **S̄z** nūq̄d de his q̄ acq̄runt̄
ex ludo alce vel tarilloz vel q̄cūq̄ alio ludo p̄t elemosyna fie
ri **Dōm** q̄ qñ loq̄r de ludo nō intelligo de ludo q̄ fit cā sola/
tij vel recreatōis. qz talis ludus est licitus. dūmodo sit hone
stus ac debitis circūstantijs inuestitus **Sed** intelligo de lu
do q̄ fit cupiditatis cā. q̄ est oīno z sp̄ illicitus. z in eo cōcur/
runt pctā multa **Primo** em̄ ibi est desideriu z lucrandi. **Ecce**
cupiditas q̄ est radix oīm maloz **Secūdo** est ibi volūtas spo/
landi p̄ximū **Tercio** est ibi vsura maxima. s̄z

Tractatus. iiii. secunde partis.

Undecim p̄ duo decim. nō solū in anno vel in mense. sed in eo dem die Quarto multiplicant̄ ibi mendacia. 2 verba ociosa et vana Quinto est ibi blasphemia Ecce heresis. Sexto est ibi multiplex corruptio. primo q̄ ludū aspiciunt. Septimo est ibi scandalū bonoz. Octavo est ibi p̄ceptus phibitōis sancte matris ecclesie Nono est ibi amissio t̄pis et alioz bonoz q̄ illo t̄pe homo tenet̄ facere Ex q̄bus patet q̄tum peccant qui talibz ludis vacant Et de pena clericoz q̄ talibz ludis vacāt legi in canonibz ap̄loz sic. ep̄s. p̄sbyter vel diacon⁹ alee aut ebrietati deseruiēs aut desinat aut certe damnet̄ Subdiaconus aut lector aut cantor silia faciēs aut desinat aut cōmuniō ne p̄uetur. Patet ergo q̄ illud quod tali ludo acquiratur illi cite acq̄rit̄ Sed nunq̄d p̄t̄ repeti Dicūt aliq̄ doctores q̄ nō sed ille q̄ lucratus est d̄z illud erogare pauperibz. argu. xiiij. q. v. Non sane. Cum em̄ turpitudine versat̄ ex parte vtriusq̄ melior est p̄ditio occupantis seu possidentis. Alij dicūt et fere om̄es canoniste q̄ p̄t̄ repeti 2 probat̄. ff. de aleatoribz. l. vi. in fi. Et ḡt̄ greca p̄stitutio q̄ vsq̄ ad q̄nquaginta annos p̄t̄ repeti. Et s̄m istos de acq̄sitis in ludo nō p̄t̄ fieri elemosyna. Raymūdus etiā cū quo p̄cordat̄ sanctus Thomas et quasi om̄es doctores theologi dicūt q̄ distinguendū est. qz aut aliq̄s lucrat̄ voluntarie 2 ex cupiditate nō coactus p̄ aliquē. tūc si amisit nō p̄t̄ repetere qd̄ amisit. sed ille qui lucratus est tenetur pauperibus erogare vel restituere in iudicio anime sue. Aut lucrat̄ attractus p̄ vim vel p̄ importunitatē alterius. 2 tunc si amisit potest repetere. si vero lucratus est nō tenet̄ restituere. sed qd̄ lucratus est pauperibz d̄z erogare Istam sententiā p̄bat per multa iura. 2 est satis p̄sona rōni et equitati ¶ Notandū t̄m q̄ sunt aliq̄ p̄sone q̄bus indistincte tenet̄ quis restituere quicq̄d ab eis lucratus est in ludo. vt furiosi. p̄odigi. pupilli minores. xxv. annoz. mente capti. surdi. ceci. 2 muti. 2 q̄ morbo p̄petuo laborāt. qz tales rebz suis p̄sese nō p̄nt. iō dant̄ eis tutores 2 curatores Idem videt̄ esse de monachis 2 ceteris religiosis 2 filijs familias. q̄ nō h̄nt̄ peculū castrēse vel quasi castrēse. 2 de vxore q̄ nō h̄z res p̄fernales. 2 etiā de administratione rez eccl̄iasticaz q̄ pauperz sunt 2 silibz. vñ nec plati

De satisfactiōe

ne curati p̄nt ea remittere debitorib; ne pdigi vel dissipato
res videant. **N**ā cū talis pecunie administratio multiplici ra
tione iuris et facti sit culpabilis et vitiosa restituenda est nō di
co ei q̄ cam amisit in ludo sed tutori vel curatori. vel marito
vel patri. vel ecclie vel monasterio.

Secundū consideratū circa elemosynas. scz quis potest
facere elemosynam

Elemosynā p̄t facere q̄cunq; sui ē iuris. et h; dominium
vel administratōem aliq; bonoz t̄paliū. **H**uncq; ergo
monachus vel aliq; p̄sona religiosa p̄t facere elemosynā. **D**i
co q; talis p̄sona aut habet administratōem aut nō. **S**i h; ad
ministratōem p̄t et d; imo q̄cqd sibi supest in necessitatib; ec
clesie et causis pijs est exponendū. dicēte beato **B**ern. Bona
ecclie bona paup̄z sunt. et quicqd a ministris ecclie ultra vi
ctum et vestitum retinetur totum est sacrilegius et rapina. **S**i
aut nō habet administratōem saluo meliori iudicio vel p̄silio
credo q; nō p̄t nec d; facere elemosynā nisi de p̄lati sui licentia
petita et obtēta. **M**onachus cū non potest tractare etiā vti
litates sui monasterij nisi de precepto abbatis sui. **xvi. q. i. mo**
nachi. de consecra. dist. v. non oportet. Et hoc intelligo nisi il
le qui petit elemosynam sit in extrema necessitate cōstitutus.
id est indigeat ad mortem. q; in illa d; ei dare si p̄t. esto etiā q;
p̄latus exp̄sse inhiberet sibi. q; in tali casu om̄is hō tenet exp̄
cepto dei subuenire p̄rimo. iuxta illud. P̄sce fame morientē
et. xl. vj. di. sicut hi. Et etiā in tali casu oīa s̄t cōia. xlvj. di. si
cut hi. Nota tū q; si monachus nō habēs administratōem
de p̄cepto abbatis vadat ad pegrinatōem vel ad studiū sine
aliq; distinctōe p̄t dare elemosynā. nā eo ipso q; p̄latus dedit
sibi licentiā stadii in scholis v̄eundi ad pegrinatōem videt si
bi dedisse licentiā faciēdi oīa q̄ scholares honesti et pegrinso
lēt facere. ita tū q; moderate faciat. Quilibet cū d; se p̄forma
re morib; illoz inter quos viuit. xli. di. c. Quisquis. Et nū
qd; vxor p̄t elemosynā facere absq; licentia viri sui. Dōm q; si
vxor h; res p̄fernales. i. pprias p̄ter dotem. sic dicta a para
qd; est iuxta. et fernas quod est dos. quasi iuxta dotem. potest
de illis facere elemosynā etiā inuito marito. l. de pac. le. c.

Tractatus. iiii. secūde partis.

qui hac **D**e rebus etiā viri sui sicut de pane et vino et alijs rebus
quod bono ac approbato et laudabili more solent ad dispensationem
uxoris pertinere potest facere elemosinā moderate. et sine facultate vi-
ri et sine maiore vel minore indigentia et multitudinem pauperum
Et dicit sibi formare conscientiam quod non displiceat marito in corde. etiā
si quandoque prohibuit ei ore. Solent enim mariti facere et tale prohibere
uxoribus non ut retrahant eas a toto sed ab excessu quem suspicantur
eas facturam si haberent habenas nimis laxas. Potest etiā sibi
formare conscientiam ex caritate et miseria pauperum. cogitans quod si ma-
ritus videret illi omnibus modis placeret ei quod faceret sibi elemo-
sinā. **S**ed si oino et precise dicit sibi quod viro displiceat deponat
conscientiam si potest. si non potest non det et doleat quod non potest dare. **E**t sic intelli-
go istud. c. xxxiiij. q. v. mulierem postulat. in fine. ubi dicitur quod cum scādalo
viri uxorem non debet facere elemosinā. **E**t istud intelligo nisi pauper
sit in extrema necessitate constitutus. quod tunc intrepide debet dare aliter
peccaret. **E**t quod dixi de rebus viri etiā de dotalibus dixi. **N**ā rebus
dotalibus illibatum dominum apud virum est. **D**e iure do. c. in rebus
Dominus autem **A**lbertus dicit quod si mulier sit lucrosa. id est si ex officio suo
vel ministerio lucretur. esto quod non habet bona patrimonialia de eo quod
lucrat potest facere elemosinam sine mandato et consensu viri sui.
Etiam filii familias non potest facere elemosinā de rebus patris si-
ne eius licentia et mandato nisi supponat quod placeat patri scilicet si-
pra dixi de uxore. **E**t intelligo hoc nisi talis filius habeat peculium
castrēse vel quasi castrēse. **D**e tali enim peculio potest facere elemo-
sinā patre etiā invito. **P**eculium castrēse est quod acquiritur ex militia
Peculium quasi castrēse est quod acquiritur ex scia vel artificio hone-
sto. **I**ntelligo etiā nisi videat pauperem in extrema necessitate
constitutum. **D**e filio etiā eūte ad peregrinationem vel existere in stu-
dio intellige ut supra dixi de monacho. **E**t multo minus ser-
uus vel ancilla potest facere elemosinam de rebus domini. nisi forte
fuit eis commissā ministratio bonorum. quod tunc possent. tamen modera-
te si sciant quod domino non displiceat

Tercium consideratum circa elemosinā. scilicet cui debet dari elemosina
Elemosina non debet dari nisi indigenti. et resonat nomen ele-
mosyne. **U**n de elemosina ut dicit **E**berhardus dicitur ab eloyis
quod est miser. et moyses quod est aqua. quasi miserorum. id est indigentium

De confessione

aqua. **N**on aut qui petunt elemosinam quodammodo petunt quasi ex debito sicut religiosi medicantes qui predicant verbum dei. et celebrant qui die per benefactoribus suis. **E**t isti dummodo constet eos habere illud officium sunt omnibus aliis preferendi. **E**t isti dicuntur petere quasi ex debito. quia non solum dant eis temporalia. imo etiam spiritualia accipiunt ab eis. **U**n in persona talium dicit apostolus. **S**i spiritualia vobis seminamus non est mirum si temporalia vestra metamus. **A**lij tamen petunt pro vite sue sustentatione. sicut isti pauperes qui medicant. **E**t in isto casu aut homo potest dare omnibus aut non. **S**i potest omnibus dare tunc dicitur dare absque ulla distinctione. **E**t ad hoc inducunt exempla **A**brae et **L**oth. qui quoniam omnes indifferenter recipiebant hospitium. angelos etiam in hospitium susceperunt. **S**i enim aliquis repulissent. forsitan inter illos angelos repulissent. **E**t in hoc casu ait **J**oannes **C**rysolostomus. **Q**uiescamus ab absurda. id est nequam ac diabolica curiositate. scilicet discernendi inter pauperem et pauperem. **N**on enim ex vita eorum qui accipiunt vel quibus das mercedem tibi tribuet deus. sed ex voluntate et honorificentia multa et misericordia et bonitate. **P**l. di. quiescamus. **I**tem **B**reg. xi. q. iij. quoniam in fine dicitur quod exercitatio etiam danda est elemosina. **E**t hoc intelligo tam de exercitatio quam de qua liber alio peccatore notorio. quod intelligendum est nisi ob saturitatem sibi negligenter iusticiam. et fieret deteriores. quia in tali casu non est eis faciendum elemosina. ut ait **A**ug. v. q. v. **N**on omnibus. **E**t hoc intellige nisi esuriant ad mortem. **T**unc enim quantum negligenter iusticiam dunt pasci. nisi forte iudex secularis dasset eos propter scelera sua ad fame moriendum. **I**n secundo isto casu in quo non potest omnibus dari elemosina posito quod omnes equaliter indigeant. dicit **A**mb. decem circa hoc esse consideranda. scilicet fides. caritas. locus. tempus. modus. necessitudine. sanguinis propinquitate. etate. debilitatem conditionem sine nobilitate. **F**ides. quia fidelis preferendus est infidelis. **C**ausam. quia si duo tenentur captivi unus propter culpam suam alius sine culpa: iste est preferendus alij. **L**ocum. quia captus sine detentus in carcere preferendus est illi qui libere potest ire quocumque vult. **T**empus. quia si unus in tempore persecutionis patitur preferendus est illi qui nullam persecutionem patitur. **M**odum ut non totum deus unum. nec simul effundantur opes. sed discrete dispensentur. nisi forte aliquis vellet relinquere ex toto seculum. **N**ecessitudine ut magis indigens minus indigenti preferatur

Tractatus. iiii. secūde partis

Sanguinis ppinquitatē. vt ppinquus pferat extraneo **E**tatez. qz senes sunt iuuenibz pferēdi **D**ebilitatē. vt infirm⁹ pferatur sano ⁊ debilis forti **N**obilitatē. vt nobilis pferat ignobili **E**t istō totū intelligēdū ē ceteris paribz **T**al' em̄ pditio possit eē ex vna pte qz reformaret pactū i cōtrariū **S**icut pone qdā hz pzm infidelē q̄ idiget eleymosina. et exns fidel' indiget etiā eleymosina nec ipse p̄t subuenire vtriqz s; vni tm̄. cui subueniet an pzi infideli an extraneo fideli i exhibitōe nutrimenti **I**n isto casu dicūt aliq̄ qz pater infidel' pferēdus extraneo fideli i exhibitōe nutrimenti **S**z extrane⁹ fidel' pferēd⁹ est patri infideli in dilectōe argu. xxx. di. c. ij. **E**t fundat ista opinio sup istō pceptū. honora pzm tuū. ⁊ intelligit si eq̄liter indigeat **S**i em̄ extrane⁹ indigeret ad mortē. pater nō. tūc extrane⁹ cēt pferendus patri. **A**lij dicūt p̄trariū. s. qz boni extranei sunt malis ppinqs pferēdi. **Q**uis istoz dicat meli⁹ iudicio lectoris relinq̄

Quartū p̄sideratū circa eleymosinam. s. q̄ modo debet fieri eleymosina

Quia fm̄ qd̄ dicit ph̄s in ethicis **H**od⁹ iponit speciē **A**ctui vel actōi. qd̄ intelligo de spē moris. nō em̄ sufficit facere bonū nisi bñ fiat. **Q**ū dñs pcepit **P**oyssi **I**uste qd̄ iustum fuerit exeq̄ris. **I**deo ad hoc qz eleymosina sit meritoria requirit qz debito mō fiat. **Q**ū eleymosina d; fieri gratanter siue letāter. vt ait ap̄ls. ij. ad **C**oz. ix. **Q**ui parce seminat p̄cet et metet. et q̄ seminat in bñdictōibz de bñdictōibz et metet. vnuq; qz put destinauit in corde suo. nō ex tristitia aut necessitate **D**ilare em̄ datorē diligit de⁹ **S**ecdo d; fieri secrete **Q**ū saluator. **Q**ū facis eleymosinā noli tuba canere ante te. sicut ypocrite faciūt. ⁊ sequit **T**e aut̄ faciēte eleymosinā nesciat sinistra tua qd̄ faciat dextera tua. **T**ercio d; fieri abūdāter. ⁊ fm̄ facultatē dātis. vñ **P**rob. iij. **F**ili si ml̄tū tibi fuerit abūdāter tribue. si at̄ exigūū libēter impartiri stude. **Q**uarto d; fieri p̄radēter. vt fiat fm̄ traditā formā in. c. p̄cedēti. **Q**uinto debet fieri festinanter. vñ sapiēs **Q**ui cito dat bis dat. **S**exto d; fieri ardēter. i. cū intēdōe recta. vt scz fiat. p̄pter deū ⁊ nō p̄pter vanam gloriā **Q**nde sicut ait **B**re. **Q**ui celū mereri poterat nō ventum transitorij fauoris querat

De satisfactione

Cap. iij. q̄rti tractat⁹ sc̄de partis p̄ncipalis est de ieiunio q̄ est sc̄da pars satisfactōnis. habēs quatuor capla sub se:

Secūda pars satisfactōis est ieiunū. de q̄ d̄r in **Thobia** Bona est eleymosina cū ieiunio. Circa q̄d p̄sideranda sunt quatuor. Primo quot modis dicit ieiunium Sec̄do q̄n fuit institutū. Tercio quot requiratur ad hoc q̄ ieiunium sit meritorū Quarto quot bona facit ieiunium

Primū p̄sideratū circa ieiunū. s. q̄t modis d̄r ieiunū. **N**otandū q̄ triplex est ieiunū. Primū est corpis a cibo et a potu materiali. Sc̄dm est afflictōis a gaudio tpa/ li. Tercū est abstinere a pctō mortali. Et hoc triplici ieiunio debemus castigare iumētuz. id est corpus nostruz Parū est em̄ ieiunare a cibo nisi ieiunet a pctō. vñ **Isaias** Quare ieiunauimus et nō asperisti. humiliauimus aias nostras z nescisti. Loquit̄ **Isaias** in p̄sona ieiunātū in peccato mortali. Et subdit respōsionē in p̄sona dei loquēs. Ecce ad lites z p̄ten/ tōnes ieiunatis z p̄cutitis pugno impie. Et sequit̄. Nunq̄d tale est ieiunūz q̄d elegi. quasi dicat non imo istud Dissolue colligatōnes impietatis. solue fasciculos dep̄rimētes. et omne onus sc̄z pcti disrūpe frāge esurienti panē tuū. et egenos va gosḡ induc in domū tuam: Cum videris nudū operi eum. et carnē tuam ne despexeris

Sc̄dm p̄sideratū circa ieiunū. s. q̄n fuit institutū. **D**ominus instituit ieiunū in paradiso terrestri. q̄n prece li Sed postea sc̄ificauit ip̄m in deserto q̄n ieiunauit quadra ginta diebus et quadraginta noctibus.

Tercū p̄sideratū circa ieiunū. s. q̄t red̄runť ad ieiunū **A**d hoc q̄ ieiunium sit meritorūz requirūtur quattuor que debent ip̄sum cōcomitari. sc̄z largitas. leticia. ho/ ra. et mēsurā. De largitate dicit **Piero**. Quod manducatu/ rus esses si non ieiunares de pauperibus. vt ieiunium tuum sit saturitas anime nō mar̄supj̄ lucrum. Illud ieiunū deus approbat vt ait **Greg.** q̄d ad eū manus eleymosinarū eleuāe **I**deo istud q̄d tibi subtrahis alteri largire. vt vñ caro tua af/ figatur inde indigentis proximi caro releuetur. De leticia

Tractatus. iiii. secunde partis

dicit christus. **C**ū ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes. exterminat enim facies suas ut appareat hominibus ieiunantes. **D**e tercio scilicet de hora notandum quod hora comedendi in diebus ieiuniorum est hora nona vel circa. ita tamen quod secundum quod dicit Thomas in quarto suo non oportet aspicere astralium. sed sufficit quod non anticipet nimis notabiliter predicta hora. **C**um legitur in libro Regum. xiiij. quod ionathas qui anticipavit horam comedendi morti fuit adiudicatus. **D**e quarto. scilicet de mensura notandum quod ieiunans debet multum sobrie comedere unde dicitur. i. Be. v. Sobrii estote etc. Et sobrietas ista attendit tam in cibi qualitate quam in quantitate. In qualitate cibi ut scilicet homo non comedat cibaria prohibita. sicut carnes vel lacticia. Et sicut non quantitas cibaria exarsita. exarsita et singulari modo parata. **V**ide de hoc s. c. de interrogatoriis faciendis in professione. Sobrietas etiam attendenda est in quantitate ut non sumat cibum nisi quantum sufficit ad nature sustentationem. **S**uperfluitas enim cibi multa mala facit. quia puocat ad luxuriam. et opere bonum dissolvit. **C**um in figura huius legitur in quarto libro. Reg. xxx. quod Nabuzardan qui interpretatur princeps cocorum. per quem intelligitur veteris in glumies destruxit muros hierusalem per quos intelliguntur virtutes anime fidelis. **C**um angustia. **D**ens auiditate ciborum laxata perdit orationis virtutem et **D**iero. **V**enter mero estuans de facili spurmat in libidinem.

Quartum consideratum circa ieiunium. scilicet quot bona facit

Ieiunium debito modo observatum tria bona facit. **P**rimo reprimat stimulum carnalium vitiorum. **S**ecundo mentem eleuat ad contemplationem diuinorum. **T**ercio impetrat gratiam virtutum et celestium premiorum. Et ista tria tanguntur in prelatioe quod dragesime in quod dicitur. **Q**ui corporali ieiunio vitia comprimis. mentem eleuas. et tunc largiris et premia. **N**otandum insuper quod per ieiunium intelliguntur omnes afflictiones corporales sicut vigilie. peregrinationes. flagella etc.

Cap. iiii. et principale est de oratione que est tertia pars satisfactoris. **O**ratio que est tertia pars satisfactoris definitur sic a Damasceno. **O**ratio est pius affectus mentis in deum tendens. et plerumque ne animus pigrescat in voce preloquens. **O**ratio est operatio vocum ad aliquid impetrandum in deum tendentium. **N**otandum quod in oratione non debet peti temporalia ad minus principaliter. sed

De satisfactione.

ſunt peti ſpūalia et p̄nētia ad ſalutē. iuxta illō ſbū ſaluatoris
Hūmū q̄rite regnū dī et iuſticiā ei⁹. et hec ōnia. ſ. ſpalia adi/
ciētur vobis. **Q**ue at ſunt petenda i orōe oñdit x̄ps quando
discipul⁹ dicētib⁹ ſibi. magiſter doce nos orare dixit **L**ū orat⁹
dicite. **P**̄ n̄ rē. **E**t de h̄ diceſ infra in terciā pte vbi tractabit
de iſta materia in ſpēali. **M**otādū at ē q̄ ad h̄ q̄ oratio ſit me/
ritoria et ſatisfactoria requir̄ q̄ habeat tredecī p̄ditōes. ſ. q̄ ſit
fidel. ſecura. humil. diſcreta. deuota. verecūda. ſecreta. pura.
lachrymoſa. attēta. feruida. opoſa. et aſſidua **E**t de iſtis non
p̄ſequar. q̄ de ſe ſt̄ note cuilibet aduertere volēti **V**aleat
at orō p̄cipue p̄ vitia ſpūalia. **U**n̄ **H**iero. ſup illū locū **H**oc
gen⁹ demonioꝝ nō eijcī n̄ iſi in orōe et ieiunio aut ſic **M**edici
na ē cuilib⁹ morbo adhibēda. et iō nō ſanat oculū qđ ſanat cal/
caneū **I**eiunio ſanant⁹ peſtes corpis. orōne aut⁹ ſanant⁹ peſtes
aīe vel mētis **S**i at q̄rat. q̄ aut iſtaꝝ triū priū ſatisfactoris ſit
potior. ſc̄z orō elēoſyna v̄ ieiunū **D**ōm q̄ ſi p̄parent q̄tū ad
obiectū qđ imēdiate reſpiciūt. vel q̄tū ad materiā circa quā
ſunt **S**i p̄mū ſic oratio ē dignior alijs duab⁹. **O**ratio em̄ h̄
deū p̄ imēdiate obiecto. vt p̄z ex ei⁹ definitōe **N**ā orō eſt pius
affectus mētis tendēs ad deū rē. **E**lēoſyna at h̄z p̄ imēdiate
obiecto miſeriā p̄ximi. et ad hāc releuandā ordinat⁹ **I**eiunū
at h̄z p̄ imēdiate obiecto laſciuiā carnis. q̄ ad hāc reformādā
ordinat⁹ **O**rō etiā eſt circa ſpūalia. elēoſyna at et ieiunium circa
corpalia. q̄re manifeſtū eſt q̄ oratio eſt dignior et potior elēo/
ſyna et ieiunio **S**i aut p̄parent q̄tum ad ambitū. ſic elēoſyna
eſt potior orōne et ieiunio. q̄ elēoſyna p̄tinet in ſe orōem et iei/
unū **N**e em̄ q̄ dat elemoſynā indigētī obligat ip̄m ad orandū
p̄ ſe deū. et ſic orō includit in elēoſyna **N**e etiā q̄ facit elēoſy/
nā eſt p̄ticeps ieiunū et abſtinētie illius q̄ recipit eam. et ſic iei/
unū in elemoſyna p̄tinet **U**n̄ credo q̄ elemoſyna eſt vtilior et
potior ad ſatisfaciēdū ieiunio et orōe **E**t iſta videt̄ intētio bea/
ti **P**auli in prima eplā ad **T**himo. c. iij. vbi ſic inq̄t **E**xerce
aut ip̄m ad pietatē. i. ad elēoſynā **N**ā corpalis exercitatio. i.
ieiunū ad modicū eſt vtilis. pietas aut ad oīa vtilis eſt pro/
miſſionē habens vite q̄ nūc eſt et future

¶ **Q**ue p̄ma d̄z imponi p̄ vnoquoq̄ p̄ctō **Ca. v.**

Tractatus. iiii. secūde partis.

Quanto peccatum est gravius tanto ceteris paribus debet fieri et imponi maior et gravior poenitentia seu satisfactio pro eo. Et dico ceteris paribus. quia tales circumstantie ponunt esse ex parte persone peccantis. vel etiam ex parte peccati quod pro maiori graui peccato debeat imponi grauius poenitentia seu satisfactio. ubi gratia. postulat quod interficere matrem est grauius peccatum quam interficere uxorem. et tamen grauior poenitentia debet imponi de iure uxoricide quam matricide. Et ratio est. quia poenitentia debet esse talis quod sit remedium peccati preteriti et cautela futuri. Et ideo quod homines sunt magis poenitentia ad uxoricidium quam ad matricidium ut magis retrahantur a maiori poenitentia debet imponi pro uxoricidio quam pro matricidio. Et in simili casu maiori poenitentia debet imponi iuueni lubrico quam seni. Sed ceteris paribus quanto peccatum est grauius tanto maior poenitentia debet imponi pro eo. Ad videndum ergo quod poenitentia pro unoquoque peccato sit imponenda. videndum est de gradibus peccatorum. quod scilicet peccatum grauius est altero. Notandum est ergo quod grauitas potest attendi in peccatis tribus modis. uno modo circa idem peccatum. et hoc duobus modis. Uno modo ex parte cause inducentis ad peccatum. Nam sicut dicit Gregorius. peccatum tribus modis committitur. scilicet aut ignorantia. aut infirmitate. aut studio. scilicet certa scientia perpetratur. Non peccatum quod perpetratur ex infirmitate est grauius quam si perpetraretur ex ignorantia. sed multo grauius si perpetratur ex certa scientia. de pe. dist. ij. sciendum. Unum maiori poenitentia imponenda est. pro peccato perpetrato ex infirmitate. id est ceteritate vel fragilitate quam pro peccato perpetrato ex ignorantia. et multo maior pro peccato perpetrato ex certa scientia. Nec est hoc contra illud dictum quod dicit Ambrosius. dicens. Grauius peccat qui sibi permittit impunitatem. grauius quam committit. sed grauius est qui ignorat. quia exponendum est grauius. id est periculosissime. quia specialis poenitentia non agit de peccato quod ignorat. Unum Joannes Crisostomus. alius os aureum. Nullum inuenit delictorum tale remedium sicut eorum continua memoria. de pe. dist. iij. Judas. Et hoc intelligas cum homo recordatur de peccato ad contritionem non ad delectationem. Alio modo potest attendi grauitas circa idem peccatum ex parte ipsius peccati. Nam ut dicit Augustinus. Sicut tribus gradibus puenitur ad peccatum. scilicet suggestionem. delectationem. et commensu. ita ipsius peccati sunt tres differentie. scilicet peccatum in corde. peccatum in ore et opere. et peccatum in consuetudine. Ita quod peccatum in opere est grauius quam peccatum in corde. sed grauius est in consuetudine.

De satisfactione

dine **U**nde iste tres differētie sine offense peccatoꝝ intelligū
tur p tres mortuos quos christus dicit suscitasse. scz filiaz archi
synagogi. filium vidue. ⁊ Lazarū. Puellam suscitauit verbo
tm̄. Puerū verbo ⁊ motu Lazarū verbo ⁊ motu ⁊ lachrymis
ad ostendendū q maior penitētia est imponēda pro peccato
operationis q̄s p peccato cogitationis. sed multo magis pro
peccato cōsuetudinis **U**nde puellam suscitauit in domo. ec
ce peccatū cogitationis. puerū in porta ciuitatis. ecce pecca
tum operationis Lazarū quadriduauus in monumento. ecce
peccatū cōsuetudinis. **A**lio mō potest attēdi grauitas inter
diuersa pctā. ita tm̄ q̄ sint pctā eiusdē generis. sicut dicit **Aug⁹**
de pctō luxurie **A**dulteriū malū vincit fornicatōem. vincitur
adulteriū ab incestu. peius est em̄ cum matre q̄s cū alia mu
liere concūbere. sed omniū horū pessimū est quod contra na
turam fit **T**ercio modo p̄t attēdi grauitas in peccatis. et hoc
inter diuersa peccata diuersoꝝ generū. sicut dicit **Aug⁹**. q̄ gra
uius est homicidiū q̄s adulteriū. xxxij. q. ij. **S**i quod verius
Et vniuersaliter peccata q̄ directa cōmittunt̄ p̄tra deus. sicut
idolatria heresis blasphemia. ⁊ silia sunt grauiora alijs **D**e h
tm̄ magis dicit in tertia pte q̄n̄ ageť de decem p̄ceptis legis
Uiso quō est gradus in pctis videndus est quō dicit se habere
sacerdos circa impositōem penitentie **C**irca quod sciendū q̄
cōis sentētia doctoꝝ tenet q̄ oēs penitentie sunt arbitrarie. i.
arbitrio sacerdotis taxāde. ⁊ h̄ p̄sideratis criminū quātitate ⁊
qualitate **I**te p̄sideratis p̄sone dignitate. officio. paupertate.
infirmitate sine debilitate. p̄plexione. p̄suetudie. societate. la
chrymis. deuotōe. religione. regionis ⁊ t̄pis q̄litate. necnō ⁊
oibus alijs circūstātis supradictis **E**t nota q̄ circa impo
sitionē p̄niaz bonū est scire casus p̄niales q̄s ponit **H**ost. in
sum. sua ti. de p̄nia. vbi dicit q̄ q̄ istos casus ignorat non mereť
habere nomē sacerdotis. ⁊ dicit p̄fitenti pctōni sacerdos decla
rare q̄ ad hoc debet eē discretus. p̄niam tm̄ p̄t moderare fm̄ q̄
litate: ⁊ sic p̄t dicere p̄ quolibet peccato. tu debes sic penitere.
sed forte vita non sufficeret. ideo do tibi talem rē. p̄ omnibz
peccatis tuis concedo tibi q̄ indulgentie facte p̄sint tibi. et
omnia bona que facies ⁊ mala q̄ pro amore dei sustinebis in
r ij.

Tractatus. iiii. secūde partis.

iungo p p̄ma. vii. **Leo** papa. **Pa** penitendis. i. p̄m̄e habita
moderatōe p̄siderāda s̄t̄ iudicio tuo put̄ p̄uerfor. i. peniten
tiū aios p̄spereris eē deuotos **Ite** in octaua synodo s̄ fuit im
positū in iudicio eoz q̄ p̄sunt vel q̄to tpe vel q̄li mō penitere
debeāt q̄ derelinquūt. xxvi. q. vii. **Pa** ip̄a. z. c. s̄ sit **Hoc** idē
d̄t **Hiero.** de pe. di. i. m̄esurā. s̄. in arbitrio sacerdotis eē dere
lictū tps p̄m̄e **Ut** at̄ p̄ticulariter sciāt simplices q̄m̄o in impō
ne p̄m̄az. p̄cedere debeāt **Notandū** q̄ regulariter p̄ p̄iurio
adulterio. fornicatōe. homicidio volūtario. z ceteris crimini
bus capitalibz eē septēnis p̄m̄a imponēda. **Et** s̄ duplici rōne.
Una est. q̄ de9 p̄cepit maria sorozē moysi z Aaron lepra p̄
cussam. p̄ quā intelligit lepra cuiuslibet pcti mortāl. septē die
bus manere extra castra. z post mūdātōnem redire ad castra.
Secrō ponit. xxxiiij. q. ij. s̄ ip̄m. z s̄m s̄ p̄ die intelligim9 anū
iuxta p̄bū d̄ni dicētis p̄ p̄pham **Die** p̄ anno dedi tibi **Alia** rō
est. vt sicut p̄ pctm̄ mortale pctōr amisit septiformē grām spi
ritusci. ita p̄ p̄m̄am septēnē recipet eā. **Notādū** at̄ q̄ s̄ d̄cm̄
sūt q̄ hm̄ōi crimibz est imponēda p̄m̄a septēnis. t̄m̄ magis vel
minus aspe d̄z imponi put̄ maioritas vel minoritas criminis
p̄satis ceteris circūstātijs s̄ exposcit. vt in sequētibz appare
bit. **Sūt** at̄ plures casus in q̄bz p̄pter peccātis dignitatē vel
pcti enozmitatē imponit̄ maior p̄m̄a. vel etiā ex varijs causis
minor **Ma**z p̄sbyter si fornicatōem fecerit d̄z agere p̄m̄am. x.
annoz. s̄m formā traditā. lxxiiij. dist. p̄sbyter. **Et** istud intelli
gūt q̄dā de simplici fornicatōe **Alij** z forte verius de incestu
vel p̄iugatā **Ite** p̄sbyter q̄ cognouit filiā suā sp̄ualē quā bap̄ti
zauit vel de sacro fonte leuauit. vel cuius cōfessionē audiuit.
vel in p̄firmatōe tenuit d̄z agere p̄m̄am. xij. annoz. z etiā d̄z re
linq̄re z ponere res suas pauperibz. z in monasterio deo vsqz
ad mortē fūire. xxx. q. i. **Si** q̄s sacerdos. **Ite** q̄ cognouit mo
nialē d̄z agere p̄m̄am. x. annoz. et ip̄a s̄lt̄ s̄m formāz positam
xxviij. q. i. de filia. z. c. deuotam **M**atricida d̄z penitere decez
annis s̄m formā satis asperā positā. xxxiiij. q. ij. **L**arozē **U**ro
ricide adhuc imponet̄ maior p̄m̄a. xxxiiij. questi. ij. admonere.
Notandū etiā q̄ parētibz in quoz lectis inueniuntur filij

De satisfactione

mortui: ille ex cuius culpa ptingit si sit solutus dz induci vt in
eret monasteriū eiusdē epatus vbi pctā sua ppetua deploret
p̄ma. si tñ nō poterit ad h̄ ppter carnis fragilitatē induci p̄ce
denda est ei licētia p̄trahēdi matrimoniū imposta sibi in secu
lo pmanēti graui p̄ma **S**ilr nō debz induci ingredi monaste
riū in alijs duobz casibz. quoz vnus est si alter p̄iuguz viuit.
nisi forte p̄iunt vellent silr ingredi **A**lius casus est si habeat fi
lios puos a q̄bz nō p̄t recedere nisi aliqs timēs deū sine suspi
tione filios educaret. **S**i aut̄ nesciēter istud acciderit puta qz
negligēter collocauit secū filiū in lecto. 7 in mane inuenit euz
extinctū. dz agere vt dicūt doctores p̄mā triū annoz. quoz
vñ sit in pane 7 aqua. extra de his q̄ si. occi. c. ij. 7. iij. 7. ij. q. iē
Cōsuluisti. **P**ro homicidio casuali imponenda est p̄ma q̄nqz
annoz qñ culpa p̄cessit casum. aliter nulla nisi forte ad caute
lam. l. di. de his clericis. 7 duobz. c. sequētibz **E**t credo q̄ idē
iudicuz est de homicidio necessario. **D**e ista materia vide in
tercia pte in tractatu de. x. p̄ceptis **D**e vitio sodomitico q̄ sit
detestabile. p̄z p̄ **A**ug⁹. dicentē. q̄ lōge maioris crimē est q̄z ag
noscere matrē. **P**atet etiā p̄ penā sodomitis inflicā q̄ in igne
sulphureo de celo misso pierūt **I**stud etiā pctm̄ clamat sp̄ea
liter vindictā ad dñm **U**n̄ in **G**en. d̄t dñs **E**t amor sodomoz
et gomozreoz venit ad me. qz vt ait **A**ug. violat̄ p̄ istud p̄c
catum societas que nobis dz esse cū deo. cuz eadē natura cu
tus ip̄e ē actor libidinis p̄uersitate polluit. xxxij. q. vij. flagi
cia **D**e isto pctō etiā d̄t **A**ug. **V**ides deus in humana natu
ra tm̄ nephās p̄tra naturā fieri desijt incarnari **E**t ifinita ma
la de isto nephādo crimie p̄nt dici **E**t em̄ tante maledictōis
nō solū actus sed etiā ip̄a noiatio siue platio q̄ os loquentis
aures audientiū ip̄aqz quodā mō polluit elemēta **E**t istud ma
le cogitāt hyspani. pueri em̄ in cunabulis exītes. etiā mulie
res verecūdia muliebz postposita istud nephandū 7 execra
bile p̄bū qd̄ stellā noiānt oibz p̄bis suis imiscēt. **E**t sic vt dic
tū est os loquētis aures audientiū 7 ip̄a elemēta polluit **U**n̄
labia taliū dñt cū ferro candēti cauterizari **U**n̄ credo q̄ p̄ bu
iusmōi nephādissimo crimie grauiissima pena sit iniungenda
Multa alia crimia ponunt̄ in diuersis caplis in corpe decre
r iij

Tracta. iiii. secūde partis

toꝝ pro q̄b maior p̄na q̄ septēnis est imponenda. q̄ omitto
hic. q̄ talia crimīa de iure ⁊ ꝑsuetudine referuntur iudicio
ep̄oꝝ. q̄s credo talia iura melius me scire. Et etiā q̄ indistin
cte credo oēs penitētiās hodie eē arbitrarias. i. arbitrio sacer
dotū taxādas p̄fatis ꝑritōe ⁊ ꝑditōe ꝑctōꝝ. ⁊ oibꝫ alijs cir
cūstātijs. Unde etiā posset eē tāta ꝑritio ꝑfitēnis q̄ ꝑ ꝑctō
maximo esset ei modica. imo q̄si nulla p̄na imponēda. sicut
fecit dñs. **A**lemēs q̄re. q̄ cū q̄dā die eq̄taret ꝑ romā. q̄dā mu
lier q̄ de remotis venerat accessit ad eū ponās vnū puerum
paruulū in brachijs. ⁊ voce magna cum lachrymis clamauit.
Hī scē miserere mei peccatricis et da mihi p̄nam. q̄ habui
istū filiū quē hic porto a filio meo. Et papa cum oibꝫ absoluit
eā. ⁊ imposuit sibi p̄māz q̄ ieiunaret ꝑ annū sextas feras ī pa
ne et aq̄. Et mulier recedēs ⁊ reuoluēs secū grauitatē ꝑcti ⁊ ꝑ
uitatē p̄me credidit q̄ papa nō bñ intellexit eā. et in crastinūz
accessit ad papā eq̄tantē ⁊ ꝑfessa est sibi sicut ꝑus. ⁊ papa ab
soluit eā iniūgens sibi p̄nam q̄ diceret tria ꝑat noster. **M**u
lier itaq̄ recedēs ⁊ secū vt ꝑus ꝑctm̄ ⁊ p̄māz reuoluēs iterato
ad papā rediēs ⁊ corā omnibꝫ vt ꝑus fecerat cōfessa est. quāz
papa absoluit imponēs ei penitentiā vt diceret vnū ꝑat no
ster. Et cum interrogat q̄re ei ita modicā imponeret penitē
tiā. **R**espondit papa. **P**lus ascēdit dolor ⁊ verecūdia quā passa
est ita publice ꝑfitēdo ꝑctm̄ suūz q̄ si omnibꝫ diebꝫ vite sue
in pane et aqua ieiunasset. **E**xemplo ḡ isto ꝑfessor in imposi
tione p̄me debet attēdere ꝑritōem. dolorē verecūdiāq̄ cō
fitēnis. ⁊ fm̄ q̄ videbit maiorem vel minozē contritōem debz
imponere maiorem vel minozem penitentiā. **N**otandum
autē q̄ pro peccato vbi dꝑ fieri renunciatio sicut symonia v̄re
stitutio. sicut in furto vel rapina. dep̄datione. incendio. vsu
ra. fraudulenta ⁊ dolosa negociatione. ludo fm̄ distinctionez
suprapositā debet imponi penitētia q̄ renūciet vel restituat
si potest. vel si non potest q̄ habeat animū restituendi ⁊ dole
at. q̄ non potest. ⁊ ꝑmittat q̄ si deus det sibi de quo possit re
stituere q̄ restituat. alis nō absoluat. nec penitētia ei imponat.
Notandum etiā q̄ sacerdos semp debet imponere penitē
tiam ꝑ contrariū correspondētē ip̄i peccato. vt superbo ora

De satisfactione

tionē. auaro elemosynam. luxurioso ieiunium. et si videat ex-
pedire peregrinatōem vel loci mutationem vt sic maceretur
caro et refrenetur et non reficiat ad delectatōem ex memoria fa-
cti vel aspectu p̄sone vel loci cū q̄ et in q̄ peccauit. et fuit pecca-
tum p̄petratum vel xxxi. distin. valet. xv. questioe. i. mulier

Notandū etiā q̄ debet cauere sacerdos ne imponat peni-
tentiā seruo per quā fiat p̄iudiciū domino nec discipulo p̄
quā fiat p̄iudiciū magistro. nec ecōuerso. Et istud maxime
caueat circa virum et vxorem q̄ nō imponat alicui penitentiā
talem p̄ quā alius posset peruenire in cognitionem peccati

Sed ponat q̄ aliquis peccator confiteat̄ de peccatis suis
et penitet. vel dicat se penitere de peccatis. non tamē vult sub-
ire onus penitētie dicens se delicatū vel infirmū vel male cō-
plexionatum. et similia. quid faciet de isto Dico q̄ si ip̄e dicat
se penitere de peccatis et proponat de cetero se abstinere cum
allegat fragilitates et recusat satisfactionis asperitatem debet
sacerdos inducere ipsum vt habeat animū paratum ad om-
nem satisfactionem portandā. ostendendo sibi magnitudines
peccatorū suorum. et que et quanta bona amisit propter ista q̄
om̄ia recuperabit p̄ penitentiā Ostēdendo etiā que et quāta
sustinuit christus. p̄ pctis nostris. q̄ tamē summe erat delica-
tus et quot et quāta sustinuerūt sancti martyres et scē virgines
tenere delicate et a pctis imunes Quāta ḡ pena debeat tātis
et talibz pctis q̄ tu om̄isisti. et multa talia d̄z sibi ostēdere. Et si
cū istis oibus nō p̄t ip̄m inducere imponat ei talē penitentiā
quā verisim̄ credit eū portare posse Et ad hoc inuitat nos exē-
plum christi q̄ nunq̄ legit̄ graue imposuisse p̄nam. nisi. va-
de et amplius noli peccare. vii. Cris. sup̄ illū locū. alligāt one-
ra graua et c. Et sic Si erram⁹ modicā penitentiā imponētes
nōne melius est. p̄pter p̄nam paruā dare rōem q̄ p̄pter nimitā
crudelitātē succubere penitentiā. xxvi. q. vij. alligāt Aug. Si
nō p̄t gaudere sacerdos de om̄imoda purgatione peccatoris
gaudeat saltem q̄ liberatū a gehēna mittit ad purgatorium
Ex quo patet q̄ si penitentiā imposta a sacerdote nō est p̄dig-
na p̄lebitur in purgatorio **N**otes pone q̄ aliquis p̄fitea-
tur pctā sua et non vult abstinere ab eis. vel vult abstinere ab

Tracta. iiii. secunde partis

vno et non ab altero. nunquid admittendus est ad penitentiam. Dico quod sacerdos debet confessionem illius audire et recipere. non tamen debet eum absolute uere. sed debet sibi de peccatis confessis salubrius consilium quod poterit exhibere. et consilium quod faciat aliquam penitentiam pro peccatis. et inducere ad bonum consilium poterit. et omnia bona que de consilio sacerdotis iste faciet consiliumque informia. id est sine charitate facta. quibus sibi non valeat directe consilium ad vitam eternam obtinendam. tamen valebunt sibi ad consilium vel ad aliquod ipsorum. Primo ad extremi iudicii supplicium tolerabilius subeundum. de pe. di. iiii. Si quis autem non habet charitatem. Secundo ad temporalem prosperitatem obtinendam. de pe. di. iij. cauendum. xxij. q. ij. Si quibus. Tercio ad hoc ut illustretur cordis eius ad penitentiam. de pe. di. iij. Mens. in fi. Quarto quod diabolus non potest sibi tantum nocere. sicut patet de iudeo. de quo narrat Gregorius in libro dialogorum. quod quod se signauerat demones non poterunt sibi nocere. Ex dictis patet quod ad hoc quod penitentia sit satisfactoria et meritoria oportet quod sit facta in charitate. id est quod ille qui facit eam sit sine peccato mortali. Sed pone. alicui penitenti iniuncta fuit penitentia et antequam impleat penitentiam suam labitur in peccatum mortale. et existens in peccato implet penitentiam iniunctam. postea redit ad statum gratie. nunquid valet illa penitentia. vel tenet eam reiterare. Ad hoc dicit sanctus Thomas. de aqno in quarto suo quod quedam sunt opera satisfactoria quorum effectus manet postquam ipsa facta sunt. sicut postquam facta est elemosyna adhuc manet eius effectus. scilicet diminutio substantie temporalis dantis. Sicut postquam aliquis ieiunauerit adhuc manet effectus ieiunii qui est debilitas corporalis ieiunantis. Et talia quibus sunt in peccato mortali facta non oportet quod iterentur. Alia sunt opera satisfactoria que postquam facta sunt nihil remanet de eis. sicut oratio. et si fiat in peccato mortali oportet quod iterentur. Unde si alicui fuit iniunctum in penitentia quod dicat centum patres noster si dicat ea existens in peccato mortali non implet penitentiam. imo oportet quod iteret eam existens in gratia. secus de elemosyna et ieiunio. ut dictum est. Et circa hoc sciendum quod opera facta in charitate mortificantur per sequens peccatum mortale. et uiuificantur postea per veram penitentiam si sequitur. Sed illa que nunquam fuerunt uiua. id est illa que fuerunt facta in peccato mortali nunquam possunt uiuificari. unde dicitur. Illa reuiviscunt que uiua nata fuerunt. Quere non possunt que mortua nata fuerunt.

De satisfactione

Capitulum vi. quarti tractatus scilicet principalis.

Utrum vnus possit pro alio satisfacere

Nunc restat videre utrum vnus possit pro alio satisfacere. Circa quod sciendum quod iste pro quo quis satisfacit aut est viuus aut mortuus. Si sit viuus aut ipse pro se satisfacere. aut non potest. Si pro deo quod viuus non potest pro alio viuus satisfacere. Et ratio quae me mouet ad hoc est ista. Equitas enim diuinae iusticie exigit ut qui peccat satisfaciat. et hoc si potest pro se. sed iste peccauit et potest pro se satisfacere. ergo quod pro se satisfaciat. Si autem non potest pro se satisfacere tunc dico quod alius potest pro eo satisfacere. Sed ad hoc requiruntur multa. quaedam ex parte illius qui satisfacit. quaedam ex parte illius pro quo satisfacit. quaedam ex parte vtriusque. quaedam ex parte operis satisfactorij. Ex parte illius qui satisfacit requiruntur propinquitas. scilicet quod ille qui satisfacit sit obligatus propinquitate sanguinis illi pro quo satisfacit. Sicut credo quod pater si esset ipotestus ad satisfaciendum. si filius posset ceteris circumstantiis satisfacere pro eo. Et ratio est quod pater et filius sunt quasi vna persona. Ex parte illius pro quo satisfacit requiruntur necessitas. scilicet quod indigeat. et etiam impossibilitas. scilicet quod non possit pro se satisfacere. Ex parte vtriusque requiruntur charitas. scilicet quod vterque sit in charitate quod charitas est radix mercedi. et sine ipsa nullum opus est satisfactorium. Ex parte operis requiruntur maioritas. quod scilicet ille qui satisfacit pro alio faciat plus quam ille pro quo satisfacere. ut si ille pro quo satisfacit est obligatus ad ieiunandum vnam sextam feriam non sufficeret quod ille qui satisfacit pro illo ieiunaret illam sextam feriam. imo oporteret quod amplius ieiunaret. Et credo etiam quod requiratur quod fiat auctoritate superioris. Si autem ille pro quo satisfaciat sit mortuus. tunc autem est in paradiso. et tunc non indiget quod alius pro eo satisfaciat. quod ut ait Augustinus. In iuria facit martyri qui orat pro martyre. quod intelligendum est de quibus qui est in paradiso. ut expressit de extra de cele. miss. Cum marthe. Autem est in inferno. et tunc secundum opinionem omnium theologorum nihil quod fiat pro eo proficit sibi. quod in inferno nulla est redemptio. Autem est in purgatorio. et tunc potest satisfieri pro eo a viuis. Et ita dicit Augustinus in libro pagoda cura mortuorum. vbi sic dicit. Non estimemus ad mortuos pro quibus curam gerimus puenire nisi quod pro eis siue elemosinarum siue orationum sacrificijs solemniter supplicamus. xij. q. ij. Non estimemus. Et Gregorius in causa anime. xij. q. ij. anime de functorum quatuor modis soluntur aut oblatioibus sacerdotum. aut

Tercia pars principalis

orōnibꝫ scōꝝ. aut charoꝝ eleymosinis. at ieiunijs cognotoꝝ
Licet autē de pñia multa alia essent dicēda hec tñ q̄ dcā sunt
breuitatis causa sufficiāt **S**up operis impfectōveniā postu
lans a lectore vt q̄ corrigēda videat z addēda nō inuidēdi aīo
sed benigno corrigat et emendet

ExPLICIT secūda particula huius operis..

Incipit tertia particula prin
cipalis huius libri. in qua agitur de articulis fidei. et de his
que p̄tinent ad populi informationem

Quonia dñs z magister noster iesus christ⁹ de mū
do ascēsurus ad patres discipulos quō se haberēt
ad fideles quos suo redemerat sanguine instruens
dixit. **E**ūtes docete omnes gētes. **I**n quo rectores
ecclīaz discipulis succedētes instruxit z monuit vt sibi subdi
tos doctrina sana et salutifera informarent. **N**ō in lege veteri
pulcherrime ē figuratū. vbi legit q̄ in rōali iudicio qd legalis
sacerdos gerebat in pectore doctrina et veritas erat sculpta.
In q̄ re dabat intelligi q̄ euāgelici sacerdotes veritatis doc
trinā debēt de ī se gerere. z eā suis subdi⁹ snūciare. alioqn sen
tētiā maledictōnis eterne incurrūt **S**icut dñs p̄ **I**saiā p̄mi
na⁹ dicēs **N**e vobis canes muti nō valētes latrare **P**erito
ergo rector ecclīasticus canis dicit q̄ latratu p̄dicatōis z doc
trine euāgelica lupos. i. demones arcere d̄z a grege dñi. z dor
miētū in p̄ctis aīas excitare. **S**z tñc mut⁹ efficit eū desidia
torpet. v̄l ex ignorātia tacet. z merito a dño reprobat **Q**ua ex
re sumopelaba ore d̄z z solerti ac sollicito aīo vigilare ne di
uine scie ignorās existat. quinūno tñ de ea scire tenet q̄ sciat
suū officiū debite exēq̄ et sibi ppl̄m p̄missuz informare. **E**t h̄
q̄rū ad ea q̄ ip̄e ppl̄s d̄z scire **Q**ue q̄ ad nūc p̄nt reduci ad q̄n
q̄. videlicet ad credēda. ad petēda. ad faciēda. ad fugiēda.
et ad sperāda **D**ebet ergo rector ecclīasticus sibi subditos in
struere qd credēdū. qd petēdū. qd faciēdū. quid fugiēdū. et
etiā qd sit sperādū **P**rimū p̄tinet in articulis fidei. secūdū in
petitōibꝫ orōis dñice. terciū et q̄rtū in p̄ceptis decalogi. q̄n
tuz in doribꝫ glē paradisi. **E**t de istis ī ista tertia p̄ricula est agē

De articulis fidei

dum. Et fm hoc ista tertia pticula in quatuor capla diuidit.
Caplin primū erit de articulis fidei. Caplin scdm erit de pe/
titōibz orōnis dñice. Caplin terciū erit de decē pceptis
Caplin quartū erit de dotibz beatorum

De articulis fidei

Caplin. i.

Teste aplo sine fide ipossibile est placere deo. fides ei est
fundamētū oīm bonozū operū. sine quo oīs spūalis e/
dificatio pstructa deficit atq; cadit. Ita at fides in articulis
fidei pplerissime ptinet. q̄ articuli in simbolo ptinetur et col/
ligunt. **N**otandū aut̄ q̄tuor eē symbola. q̄ licet i verbis sunt
varia. in sensu tñ et snia sunt vnū. Primū vocat̄ symbolū aplo
rū illd scz **C**redo qd̄ d̄r in pletorio. et in p̄ma. et vocat̄ aploz
qz apli recepta spūscī grā illud pposuerunt. **E**ter hoc vocat̄
symbolū. qz dicit̄ de singulus et bolus. qz q̄libet ipoz posuit
bolū suū. **U**n b. Petrus incepit dices. **C**redo in deū patrem
oipotētē. ceteri apli fuerūt cetera psecuti. **S**cdm credo voca/
tur symbolū nycenū. qz scī p̄s illud in **N**ycena sinodo ppo/
suerūt. et illud cantat̄ in missa sicut dictū est in p̄ma pte primi
tractat̄ de eucharistia. c. x. **T**erciū vocat̄ symbolū **A**thana/
sij. qz scīs athanasius illud composuit. et istud in p̄ma dicit̄.
scz **Q**uicūq; vult saluus esse. **Q**uartū vocari pt̄ symbolū ino/
cētianū sine lateranēse. qz fuit ppositū sub **I**nnocētio in p̄ci/
lio lateranēsi. et istud ponit̄ extra de sum. tri. et si. catho. c. **F**ir/
miter credimus. **E**t ista sicut in q̄tuor euāgelijis tota veritas
doctrine et fidei christiane p̄bendit̄ ita in istis quatuor sim/
bolis oēs articuli fidei ptinent. **E**t sicut oīm q̄tuor euāgelista
rū doctrina est vna. ita oīm q̄tuor simboloz ē vna scia atq;
fides. **E**t sic iuxta visionē **E**zechielis rota fit in medio rote.
c. i. **M**ateria istoz q̄tuor simboloz sunt articuli fidei. q̄ qui/
dem articuli ab aliq̄bz dicit̄ur eē. xij. et ab aliq̄bz. xiiij. **I**lli q̄
dicit̄ur esse. xij. distinguunt eos penes numez aplozū. q̄ simbo/
lum vt dictū est cōposuerūt et fidē catholicā pdicauerūt. et ec/
clesiā fundauerūt. **I**lli q̄ dicit̄ur esse. xiiij. distinguūt eos penes
materiā de qua sunt. **C**um ergo materia de qua sunt articu/
li fidei sit deitas et humanitas. qz dñs noster **I**esus christus
verus deus et homo est. **I**gitur fm istos septem sunt arti/

Capitulū. i. Tercie partis

culi p̄tinētes ad diuinitatē. et septē p̄tinētes ad humanitatem
Articuli p̄tinētes ad diuinitatē distinguunt sic. qz vn⁹ respicit
eētīā. tres respiciūt p̄sonas. et tres opa p̄sonaz **A**rticul⁹ il
le q̄ respicit eētīā est credere in deū trinū et vnū. vnū q̄dē in
eētīā z trinū in p̄sonis **E**t p̄tra istū articulū errauit maniche
us q̄ posuit duos deos vnū bonū alterū malū **E**t ad remouē
dū istū errozē cū in simbolo ap̄loz diceret solū. **C**redo in deū
in simbolo nyceno fuit additū. in vnū deū **E**t de isto articulo
d̄r i simbolo **A**thanasij **F**ides at̄ catholica hec ē. vt vnū deū
in trinitate z trinitatē in vnitāte veneremur q̄si dicat. creda
mus deū eē vnū in eētīā. et trinū in p̄sonis **A**rticuli at̄ p̄ti
nētes ad p̄sonas sunt tres **P**rim⁹ est credere in p̄sonā patris
Et de isto articulo dicit̄ in vtroqz simbolo. p̄m̄ oipotentē.
ita qz pater est p̄ma p̄sona in trinitate nō q̄dē p̄zitate nature
vel t̄pis. sed solū p̄zitate originis. qz p̄sona patris a nullo ori
ginat̄. s̄z alie p̄sone originant̄ ab ea **E**t istud tangit̄ in sumbo
lo **A**thanasij cū d̄r. **P**ater a nullo est factus nec creatus nec
genitus **S**ec⁹s articulus de illis q̄ p̄tinēt ad p̄sonas est cre
dere in p̄sonā filij **E**t de isto dicit̄ in vtroqz simbolo **E**t in ie
sum christū filij ei⁹ vniciū. ita qz debem⁹ credere qz p̄sona filij
nō sit nec creat̄. s̄z ḡnat̄ a patre **E**t hoc tāgit̄ in simbolo **A**tha
nasij. cū d̄r. filij a patre solo est. nō factus nec creatus nec ge
nitus **E**t p̄tra istū articulū errauit **A**rrius q̄ dixit filij eē crea
turā purā z minorē patre **I**ō p̄tra errozē **A**rrij fuit addit⁹ in
simbolo **N**yceno. deū de deo. lumē de lumine: deuz verū de
deo vero. genitū nō factū p̄substātiālē patri **L**icet em̄ christ⁹
in q̄stū hō sit minor patre tū in q̄stū deus est equalis patri s̄m
diuinitatē. vt dicit̄ **A**thanasius **E**qualis patri s̄m diuinita
tem. minor patre s̄m humanitatē **F**uerūt etiā q̄dā heretici
vocati **A**mbrite v̄l **A**mbyonite q̄ dixerūt filij eē genitū a pa
tre ex t̄pe. et nō fuisse ab eterno **E**t p̄tra istū errozē fuit additū
in simbolo **N**yceno **E**t ex patre natū ḡn̄ oia secula **T**ercij ar
ticulus de illis q̄ p̄tinēt ad p̄sonas est credere in p̄sonā sp̄s̄sc̄i
Et de isto articulo dicit̄ in simbolo ap̄loz. **C**redo i sp̄s̄sc̄m
ita qz debemus credere sp̄m̄sc̄m esse verū deuz a patre z filio
p̄cedētē. ita dicit̄ **A**thanasius **S**p̄s̄sanct⁹ a patre z filio nō

De articulis fidei

factus nec creat⁹ nec genitus s; pcedēs **E**t ptra istū articlū
erāt greci dicētes sp̄m̄sc̄m a solo patre pcedē. **E**t p̄ errore
eorū addit romana ecclia in simbolo **N**iceno **Q**ui ex patre fili
oq; pcedit. **F**uerūt aliq; heretici q̄ dixerūt sp̄m̄sc̄m esse crea
turaz ⁊ nō deū. **E**t p̄ errore istoꝝ fuit additū i simbolo **N**ice
no **Q**ui cu; patre ⁊ filio sil' adorāt ⁊ cōglorificāt. **N**ulla enim
creata oꝝ a adorari eqli adoratoe cū deo. **C**ōtra istos tres arti
culos de trinitate psonaz errauit **S**abellius q̄ posuit p̄fusionē
psonaz dicēs q̄ eadē p̄soa qñq; erat pat. qñq; erat fili⁹. qñq;
sp̄m̄sc̄m **C**ōtra quē dicit **A**tha. **A**lia ē em̄ p̄soa patris. alia filij;
alia sp̄m̄sc̄m. **U**n̄ ē sciendū q̄ vna p̄soa ē alia ab altera. nō tñ est
aliud **U**n̄ ista est vera. pat est ali⁹ a filio. s; ista est falsa ⁊ here
tica pat est aliud a filio q̄a hec dicitio ali⁹ q̄ ē masculini generis
dicit diuersitatē in p̄sona. sed hec dicitio aliud q̄ est neutri generis
dicit diuersitatē in eēntia **A**lii tres articuli p̄tinēt ad opa trinita
tis. q̄z q̄dā p̄tinēt ad op⁹ nature. videlz ad op⁹ creatōis. ⁊ de
h̄ est vnus articulus. s. q̄ dicit q̄ debemus credere deū esse crea
torē oīm creaturaz **E**t de isto articulo dicit in simbolo ap̄loꝝ
creatorē celi ⁊ terre **E**t ptra istū articulū errauit **M**aniche⁹
q̄ dicit q̄ deus bon⁹ creauit res inuisibiles. s; de⁹ mal⁹ creauit
res visibiles **U**n̄ ptra errore istū fuit additū in simbolo **N**ice
no. visibiliū oīm ⁊ inuisibiliū **N**otandū etiā q̄ in symbo
lo ap̄loꝝ dicit creatorē. in simbolo autē **N**iceno dicit factorem **E**t
rō est. q̄z dicitur est inter creatorē ⁊ factore. sil' inter creare ⁊ fa
cere. q̄z creare est aliqd ex nihilo pducere. ⁊ facere est aliqd p
ducere ex aliq; **Q**uia ḡ deus in p̄ncipio creauit angelos ⁊ ma
teriā oīm tam celestiu q; terrestriu. ex q̄ postea fecit alia. id dicit
creatorē. q̄z vero postea ex illa materia fecit oēs alias creatu
ras. ⁊ id dicit factore **P**rope etiā dei q̄dā p̄tinēt ad opus ḡre. s.
ad opus iustificatōis **E**t de hoc est vnus articulus scz q̄ debe
mus credere q̄ p grām dei fideles sp̄m̄sc̄m vnūnt. ⁊ remittun
tur p̄ctā fidelib; vnitis in vnitate ecclie ⁊ catholice fidei **E**t de
hoc dicit in simbolo ap̄loꝝ. sanctā eccliam catholicā. id est vni
uersalē sanctorū cōmunionē. remissionē peccatorū **E**t in isto
articulo p̄prehēdunt oīa sacramēta ecclie. ⁊ quicqd sacrosan
ctia romana ecclia de baptismo ⁊ eucharistia ⁊ alijs sacramē
tis ecclie in quib; fideles sibi adiūnicē cōmunicāt. ⁊ p que fit

Ca. f. Tercie partis

peccatorum remissio credit. precipit et docet esse credendum. **Et** contra istum erravit **Belagius** qui posuit quod pro solis actibus liberi arbitrii absque gratia dei poterit haberi remissio peccatorum. **Contra** etiam istum articulum erraverunt **Jacobite** et **Nicholaite** **Joniniani** **Gal-**
denses. et uniuersaliter omnes heretici. indei. saraceni. gentiles et pagani. et quicumque de baptismo et eucharistia et alijs sacramentis credunt aliter quam romana ecclesia. **Contra** istum tamen articulum errant specialiter greci et omnes alij scismatici qui negant sanctam romanam ecclesiam esse caput et magistram omnium ecclesiarum. **Quia** pro istum errorem fuit additum in simbolo **Nyceno**. vna apostolica ecclesia. **Contra** etiam errores **Donati** qui posuit baptismum debere iterari fuit additum in simbolo **Nyceno** Confiteor unum baptismum. **Operum** etiam dei quidam ad opus glorie pertinent. scilicet ad opus glorificationis. et de hoc est vnus articulus videlicet quod credimus virtute dei omnes resurrecturos tam bonos quam malos. et bonos esse premiandos. et malos esse puniendos. **Et** de isto articulo fidei dicitur in simbolo apostolorum. Carnis resurrectionem et vitam eternam Amen. **Et** in simbolo **Nyceno** Expecto resurrectionem mortuorum. et vitam venturi seculi Amen. **Circa** istum articulum errabat **Saducei** qui negabant resurrectionem esse futuram. **Contra** etiam istum articulum erravit **Plato** qui posuit resurrectionem esse naturalem. et fieri ratione nature. in fine. scilicet magni anni. qui completus in xxxvi. milibus annis. **Contra** etiam istum articulum erravit **Origenes**. qui posuit malos in inferno puniri solum usque in dies iudicii. **Quia** pro omnes istos errores dicitur in simbolo **Athanasij**. Ad cuius aduentum. hoc est virtute cuius. **Hoc** est pro erroribus **Platonis**. omnes homines resurgere habent cum operibus suis. pro errore **Saduceorum**. **Et** reddentur sunt de factis propriis rationem. et qui bona egerunt ibunt in vitam eternam. qui vero mala in ignem eternum pro **Origenis** errore. **Isti** sunt septem articuli pertinentes ad divinitatem. Alii autem septem pertinent ad humanitatem. **Primum** est de conceptioe filij. scilicet credere quod filius dei fuit conceptus in utero beate **Marię** virginis virtute spiritus sancti. **Et** de hoc dicitur in simbolo apostolorum. Qui conceptus est de spiritu sancto. et in simbolo **Nyceno** Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cælis. et incarnatus est de spiritu sancto. **Contra** istum articulum erravit **Damianus** dicens filium dei non veram carnem sed phantasticam assumpsisse. **Et** pro

De articulis fidei

istū errorē dicitur in simbolo Athanasij. Perfectus deus perfectus
homo ex aīa rōnali et hūana carne subsistēs. Secundus articulus de p
tinentiā ad humanitatē ē de natiuitate xpi. scilicet credere dei filiū
ab eterno natū a p̄re. ex tpe natū ex Maria p̄gine q̄ p̄go exti/
tit aīa p̄tū in p̄tū et post p̄tū. Et de isto articulo dicitur in vtroq̄ sim
bolo. **¶** Nam ex Maria virgine. Contra istū articulū errāt phidi
iudei. negātes dei filiū ex Maria p̄gine eē natū. Contra istū
articulū errant etiā ille nephādus Iovinianus q̄ dicit q̄ l̄z bea/
tissima virgo Maria p̄cepit virgo. tñ in p̄tū fuit corrupta. Et
p̄tra istū errorē dicitur in vtroq̄ simbolo. Ex maria p̄gine. **¶** Ter
cius articulus p̄tinēs ad humanitatē ē de passiōe dñi n̄ri ihu
xpi. scilicet q̄ credim⁹ dei filiū p̄ salute n̄ra passum. crucifixū mor/
tuū et sepultū. Et h̄ est q̄ ad naturā humanā. q̄ natura diui/
na nihil patiebatur. Et de isto articulo dicitur in vtroq̄ simbolo. scilicet
ap̄tōz et Hyecno. Passus sub pontio Pilato. crucifixus mor/
tuus et sepult⁹. Et p̄tra istū articulū errant spurcissim⁹ ma/
chometus. q̄ quis in altero canone suo dicat xpm̄ ex maria
virgine natū tñ negat eū passum vel crucifixū fuisse. sed vnus
aliū loco ei⁹. Contra etiā istū articulū errant Origenes dicēs
xpm̄ non solū passum p̄ hōib⁹. imo etiā p̄ demonib⁹ in acre qm̄
ascēdit in celū. Et p̄tra istū errorē dicitur in simbolo Hyecno. Qui
p̄pter nos hoīes et p̄pter nostrā salutē etc. **¶** Quart⁹ articulus
p̄tinēs ad hūanitatē ē de descēsu ad inferos. scilicet q̄ credimus q̄
aīa xpi q̄ in morte separata fuit a corpore. vnita tñ diuinitati. cor/
pore etiā diuinitati vnito in sepulcro remanēte descendit ad
lymbū sanctorū patrū. q̄ est q̄dam ps inferni. et istos patres q̄
in fide de xpo incarnando et in charitate decesserunt inde libe
rauit. peccatorib⁹ in inferno remanentib⁹ damnatorū. Et de
isto articulo dicitur in vtroq̄ simbolo. descendit ad inferos. **¶** Qui
t⁹ articulus p̄tinēs ad hūanitatē ē de resurrectiōe. scilicet q̄ credi
mus dei filiū resurrectisse a mortuis tertia die. s̄m q̄ scriptu/
re p̄phaz et ap̄tōz p̄dixerant. Et de isto articulo dicitur in vtroq̄
simbolo. tertia die resurrexit a mortuis. **¶** Notandū autē q̄ xps
nō fuit in sepulcro nisi q̄draginta horis. sed dicitur ibi fuisse trib⁹
dieb⁹. qd̄ s̄m Aug. intelligendū est p̄ synodothen. vt ponat
ps diei p̄ tota die. vñ ipse fuit ibi p̄ vltimā p̄tem diei veneris.
quia in cōpletorio istius diei fuit positus in sepulcrum. et fuit

Ca. i. Tercie partis

ibi p totā die sabbati. 7 p p̄mā ptē diei dñice. qz in auroza sur/
rexit **Sextus** articulus ad humanitatē ptinens est de ascensu
ad celos scz qz credimus qz q̄dragesima die a resurrectōe sua
x̄ps cū magna comitatuina angeloz 7 aiaz scōz patruz q̄s ab
inferno extraxerat ascēdit in celū **Et** de isto articulo habet in
vtrōqz simbolo ascēdit ad celos. sedet ad dexterā dei patris oi
potētijs **Septim⁹** articulus ad hūanitatē ptinēs est aduen/
tū x̄pi ad iudiciū credere. scz qz x̄ps in fine mūdi in forma hūa
na apparebit euz virtute magna 7 ptāte in valle Josaphat. et
ibi iudicabit bonos 7 malos **Et** de isto articulo dicit in vtrōqz
simbolo **Unde** vēturus ē iudicare viuos 7 mortuos **Isti** sūt
xiii. articuli fidei qz septē ptinēt ad diuinitatē. 7 alij septē ad
hūanitatē x̄pi **Et** istos articulos dñt sacerdotes subditos su/
os edocere. 7 maxime illos q̄ ptinēt ad hūanitatē. 7 potissime
illos de q̄b̄ ecclia solēnizat. sicut est articulus p̄ceptōis de quo
est festū in annūciatōe b̄tē **Marie**. 7 articulus de natiuitate
de q̄ fit festū i natali. 7 articulus de passiōe de q̄ fit festū in para
scene. 7 articulus de resurrectōe de q̄ fit festū in die pasche. 7 ar
ticulus de ascēsiōe de q̄ fit festū in die ascēsiōis dñi. **Istos**
em̄ articulos cū articulo de aduentu ad iudiciū q̄libet fidelis
postq̄ venit ad annos discretōnis tenet scire explicitē **Et** de
istis articulis ad hūanitatē ptinentibz habent versus **Pascif**
luit patris descēdit ad ima **Surgit** 7 ascēdit veniet discernere
cūcta **Hec** est fides catholica quā corde credo et ore cōfiteor
in qua fide viuere volo 7 mori. p̄testās me in oibz credere sic
sancta romana ecclia credit **Et** si q̄d minus bñ dixerim totū
reuoco. 7 totum habeat pro non dicto

De petitionibz orōnis dñice

Ca. ii.

Modū 7 formā orādi saluator tradēs dixit **Matth.** xl. et
Lu. xi. Cū oratis dicite **Pater** n̄r q̄ es in celis etc. **Lir**
ca quod notandū est qz ista orō excellit oēs orōes in tribz **Pr**
mo rōe magistri q̄ eā p̄posuit. q̄ fuit x̄ps verus deus 7 hō ve/
rus. in q̄ oēs thesauri sapiētie 7 scie dei sunt absconditi **Quā**
to ergo magister q̄ istā orōem cōposuit excellit oēs alios ma/
gistros. tanto ista oratio excellit oēs alias orōnes **Un̄** vocat
ista oratio dñica oratio. qz dñs dominantissimē eā cōposuit 7 or/
dinavit **Secūdo** excellit omēs alias orōnes rōne forme **Et**

De oratione dominica

em oratio breuissima. ita q̄ nemo potest se excusare et dicere q̄ ratione prolixitatis sue generet tediū vel fastidiū. **N**o tandū tñ q̄ licet vt dictū est sit breuis in verbis. est tñ multū pfunda in sensu z ad impetrandū efficacissima. **U**n̄ de ea d̄ sapiēs **B**reuis orō penetrat celos. **T**ercio excellit oēs alias oratōnes rōne materie de qua est. **I**n ipsa em̄ cōtinent om̄ia necessaria tam in vita ista q̄ in alia. **U**n̄ notādū. q̄ saluator in ista orōne sic procedit. q̄a primo docet nos captare dei beniuolentiā. **S**ecūdo docet nos orādī modū z formā. **P**rimū facit cū dicit **P**ater noster zc. **S**ecūdū facit cū dicit **A**dueni at regnū tuū zc. **C**irca primū duo facit. **P**rimo docet nos captare dei beniuolentiā. **S**ecūdo docet nos optare oratōis efficaciam. ibi sanctificet nomē tuū zc. **D**icimus ergo. **P**ater noster q̄ es in celis zc. **U**bi p̄mo p̄itemur deū esse oīm rerū p̄ncipiū. q̄ pater. **S**ecūdo allegamus nostrā priuilegiū. q̄a dicimus noster. **T**ercio noiāmus nomē ei⁹ p̄priū. ibi q̄ es. **Q**uarto assignamus sibi certū domiciliū. q̄ in celis. dicim⁹ ergo pater noster q̄ es in celis. **U**bi sciēdū q̄ fm̄ q̄ d̄t **E**berhardus. pater accipit̄ q̄nq; modis. q̄ p̄mo dicit̄ pater ratiōe cure. alio mō rōne geniture. alio mō rōne etatis. alio mō rōne honoris. alio mō rōne creatōis. **I**is quib; modis deus est pater oīm. **P**rimo rōe cure. **I**ta d̄t **P**aulus ap̄ls dicens **D**em sollicitudinē vestrā ponētes in deū. q̄a ipsi cura de om̄ib; vt ipsemet dicit christus in **M**ath. **N**olite solliciti esse dicentes. q̄d māducabimus aut q̄d bibemus. aut quo operiemur scit em̄ pater vester celestis q̄ his om̄ib; indigetis. **S**ecūdo deus est pater omniū rōe geniture. **U**n̄ de eo dicit ap̄ls **V**olūtarie genuit nos verbo veritat̄. vt simus imitū aliqd̄ creature eius. **U**n̄ quilibet pōt dicere illud ps̄. **D**ñs dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. **E**t de qlibet dicit de⁹ illud q̄d dicit in. ij. li. **R**egū **E**go ero illi in patrē. z ip̄e erit mihi in filiū. **T**ercio deus est pater rōne antiquitatis. **U**n̄ de eo dicit **D**aniel **A**ntiquus dierū sedit et libri videlicet p̄sciētiarum ap̄erti sunt corā eo. **U**n̄ om̄es possumus dicere q̄d dicit ap̄ls **U**nū patrē habemus deū. **Q**uarto deus est pater oīm rōne honoris. q̄ deū habemus honorare sp̄ali honore z reuerētia que a doctoribus dicitur latria. qui honor nulli crea

Capitulum ii. Tercie partis

ture dicitur exhiberi nec decet. **U**n̄ quilibet dicitur dicere illud quod dicitur in
Matth. Confitebor tibi dñe pater celi et terre. ita quod pateri ibi
idē est quod laudare siue honorare. **Q**uinto deus ē pater oīm
rōne creatōis. vñ **Moyſes** Nūquid nō ipse est deus qui posse
dit te. fecit te. et creauit te. vñ ex hoc quod dicimus pater. habe-
mus fiduciā ad obtinēdū illud quod in illa orōne petim⁹. **U**nde
possumus arguere sic. pater dat filio illud quod petit ab eo
dūmodo illud quod petit sit iustū et filio necessariū. sed de⁹ est
pater oīm et illud quod petimus in ista oratione est iustissim⁹
et valde nobis necessariū. quare fiduciā habemus quod de⁹ to-
tus dabit nobis. **E**t fundat ista ratio sup verbū saluatiōis in
Luca ubi dicit sic. **S**i vos cū sitis mali noſtis dare bona fi-
lijs vestris. quāto magis pater vester dabit spm̄ bonū petenti-
bus se. quasi dicat. quod imo dabit. **S**ecūdo in ista orōne alle-
gamus nostrū p̄uilegiū. cū dicimus noster. **U**nde notādum
quod quāuis vt dictū est deus sit pater omnīū illis quinq; modis
tñ nos qui sumus regenerati in christo possumus dicere spe-
cialiter pater noster. vnde ipse est pater noster quia nos sumus
ab eo liberati misericordius adoptati specialius educati no-
bilius informari salubrius. **D**ico quod deus est sp̄aliter pater no-
ster. quia nos christiani sumus ab eo redēpti siue liberati mi-
sericordius. vñ possumus de eo dicere illud quod dicitur in **Apoca.**
Redemisti nos de⁹ in sanguine tuo. **D**e qua redēptiōe dicit
br̄s **Petrus** Nō ex corruptilibus auro vel argēto redēpti
estis de vana vestra p̄uersatōe. sed p̄cioso sanguine imacula-
ti agni dñi nostri iesu christi. **S**ecūdo dico quod deus est sp̄aliter
pater noster. quia nos christiani sumus ab eo adoptati sp̄ali⁹.
Et de hoc dicit ap̄l's **M**isit deus spm̄ filij sui in corda nostra
in quo clamamus abba pater. vt adoptōem filioꝝ dei recipe-
remus. **T**ercio dico quod deus est sp̄aliter pater noster. quia nos
christiani sumus ab eo educati nobilius. **I**n sacramēto eu-
charistie pascit nos deus corpe et sanguine christi. **I**ta dicit
ip̄emet x̄ps in ioāne dicēs. **C**aro mea vere est cibus. et sanguis
meus vere est potus. **D**e isto cibo dicit ps̄. **P**anē angeloz mā-
du. hō. **D**e quo pane dicit christ⁹. **Q**ui māducauerit ex hoc
pane viuet in eternū. **U**n̄ eccl̄ia tantū bñficiū recognoscēs in
vocē gr̄az actōis p̄rūpēs dicit **D** quod suauis est dñe sp̄s tu⁹ in

De oratione dominica

nobis. vt em̄ dulcedinē tuā in filios demōstrares pane de ce-
lo p̄fito. esuriētes humiles repleas bonis. fastidiosos diuites
dimittēs inanes. Quarto dico q̄ deus est sp̄aliter pater no-
ster. q̄ nos christiani sumus ab eo informati salubri⁹ et hoc
p̄ doctrinā euāgelicā. q̄ sola est doctrina saluifera ⁊ salubris
Et istā doctrinā petebat dauid cū dicebat. Bonitātē ⁊ disci-
plinā ⁊ sciam doce me. De ista doctrina dicit sapiēs Audi fi-
li mi disciplinā patris tui. Ex hoc ḡ q̄ dicimus. pater noster.
habemus fiduciā q̄ illud qd̄ a deo petimus mediātē orōe da-
bit nobis. vt arguam⁹ sic. p̄ncipale trahit ad se min⁹ p̄ncipa-
le ⁊ accessoriiū. extra de p̄se. ec. vel alta. c. si eccl̄iaz. li. vi. s. de⁹
dedit seipm̄ nobis. et iō vocam⁹ eū nostrū. et resp̄cū ei⁹ oīa
sunt accessoria Ergo certi sumus q̄ ista dabunt nobis a deo
Et fundat ista rō sup̄ verbo apli dicētis in eplā ad Ro. viij.
Si deus pro nobis q̄s p̄tra nos. q̄ etiā p̄prio filio suo nō pe-
p̄cit. s. p̄ nobis oīb⁹ tradidit eū. Quō non etiā cū illo oīa no-
bis donauit q̄si dicat imo. Tercio in orōne ista noīam⁹ no-
men dei p̄p̄riū cū dicimus. q̄ es. Circa qd̄ sciēdū est q̄ quīs
fm̄ doctores in vita ista nesciamus nomē p̄p̄riū dei. tū inter-
alia noīa q̄ dicūtur de deo istud nomē q̄ es est magis p̄p̄riū.
qd̄ p̄ter hoc. q̄ Moysi interrogātū qd̄ respōderet fili⁹ isrl̄
si interrogarēt qd̄ esset nomē p̄p̄riū dei. dixit de⁹. sic dices fi-
li⁹ isrl̄. qui est misit me ad vos. Dicimus ergo deo. q̄ es. q̄a
deus est firma entitas nunq̄s deficiēs s. oīes pficiēs. sum-
ma bonitas oīb⁹ sufficiēs. pura veritas oīes erudiēs. vera
charitas oīes reficiēs. Primo dicim⁹ deo q̄ es. q̄ ip̄e ē fir-
ma entitas nunq̄s deficiēs. vñ ip̄e dicit de se in Exodo. Ego
sum. q̄ sum. Et psal. A seculo vsq̄ in seculū tu es. Secūdo di-
cimus deo qui es. q̄a deus est summa bonitas oīb⁹ suffi-
ciens. vñ inueni vocantē se bonū d̄t christus. Nemo bon⁹
nisi solus deus. Et de deo dicit ps̄. Bonus es tu ⁊ in boni-
tate tua doce me iustificationes tuas. Et ap̄lus Sufficien-
tia nostra ex deo est. Tercio dicimus deo qui es. quia deus
pura veritas oīes erudiens. Unde dicit christus in Joh̄.
Ego sum via veritas et vita. Et in Mathe. Magister sci-
mus q̄ verax es et viam dei in veritate doces. Quarto di-
cimus deo qui es. Quia deus est vera charitas omnes res

Capitulū. ii. Tercie partis

ficiēs vnde in p̄ma canonica **Joannis** **De** charitas est. et q̄
manet in charitate in deo manet et de⁹ in eo **Et** ip̄emet dicit
in **Dath.** Venite ad me om̄es q̄ laboratis et onerati estis et
ego reficiā vos **Dicēdo** ḡ. q̄ es. fiducia habem⁹ q̄ deus q̄ est
firma entitas nulli deficiet s̄ oēs pficiet. qz est summa boni/
tas oibz sufficiet. qz est pura veritas om̄es erudiet. qz est ve/
ra charitas om̄es reficiet **¶** Quinto dicit q̄ in ista orōne ca/
ptādo dei benivolentiā assignam⁹ certū sibi domiciliū cū di/
cimus in celis **Circa** qd̄ notandū q̄ celū quo ad nūc est qua/
druplex. qz est celū sup̄naturale. materiale sp̄uale et intellectu/
ale **Celū** sup̄naturale est ip̄a trinitas. et de isto celo d̄r̄i **Ben̄.**
Suspice. i. respice celū. i. ip̄am trinitatē. et numera stellas. i.
eius p̄fectōnes et pp̄rietates si potes **Celū** materiale quo ad
nūc est celū empyreum. de quo dicitur **Ben̄. i.** In principio
creavit deus celū et terrā. qd̄ s̄m **Strabuz** intelligit̄ de celo
empyreo **Celū** sp̄uale est deuota aīa. de quo p̄s. **Dñs** in celo
sedes eius **Celum** intellectuale est natura angelica. de q̄ ibi/
dem **Verbo** dñi celi firmati sunt id ē angeli cōfirmati sunt in
bono **Et** in q̄olibet istorū celozū est deus. qz in primo celo. i.
in trinitate est indiuisus per essentiam **In** secūdo celo id ē in
empyreo est clare visus per gloriā **In** tercio celo id est in aīa
deuota est inhabitās per gratiā **In** quarto celo id est in natu/
ra angelica est ipsum eleuans per excellētiā **Dico** p̄mo q̄ de⁹
est in primo celo. id est in trinitate indiuisus per essentiā. et de
hoc dicit̄ in p̄ma canonica **Joh.** Tres sunt qui testimoniū
dant in celo. pater. verbū. et sp̄uscūs. hi tres vnū sunt videli/
cet p̄ essentiā **Secdo** dico q̄ deus ē in scdo celo. i. in empyreo
clare visus p̄ glam **Et** de hoc dicit̄ in **Apoca.** **Apertū** est
in celo et archa testamēti visa est **Archa** testamēti est de⁹. qui
vt dicit̄ ap̄ls **Heb. ix.** noui testamēti mediator est **Tercio** di/
co q̄ deus est in tercio celo id ē in aīa deuota. ibi inhabitās
p̄ grām. vñ p̄s. **cxxij.** **Ad** te leuani oculos meos q̄ habitas in
celis. i. in aīabz deuotis **Quarto** dico q̄ deus est in q̄rto ce/
lo id ē in angelica natura. ip̄am eleuās per excellētiam. vnde
p̄s. **vij.** **Elevata** est magnificentia tua super celos. i. sup̄ no/
uē ordines angeloz **Dicēdo** ḡ in celis. habem⁹ fiducia q̄ q̄a
deus est in p̄mo celo in ip̄m trāsformabimur qz in secūdo p̄

De oratione dominica

ipm inhabitamur. qz in tercio p ipm mortificabimur qz in q̄r
to p ipm eleuabimur Et sic terminat p̄ma ps dñice orōis in
q̄ captam dei beniuolentiā **S**ec̄da ps dñice orōis i q̄ op
tam siue petim⁹ orōis efficaciam dōo **S**cificet̄ nomētū. **E**t
est p̄ma petitio i ordine s; ē vltima in re seu in intētiōe **C**irca
q̄d sciēdū ē q̄ ad h̄ q̄ orō n̄ra habeat efficaciaz. i. q̄ exaudiat̄
a deo req̄rūt̄ q̄tuor. s. q̄ fiat cū firmitate fidei. cū bonitate rei
cū deuotōe ai. et q̄ fiat in noie christi **D**ico p̄mo q̄ ad hoc q̄
orō habeat efficaciam o; q̄ fiat cū firmitate fidei **S**icut em̄ in
strumētū est inefficax nisi sit debito signo signatū. ita orō n̄ra
est inefficax nisi sit signaculo fidei signata **E**t iō dicebat chri/
stus **Q**uicq̄d orātes petitis credite. i. signaculo fidei signate
et accipietis et fiet vobis. vñ d̄r **J**oan. ix. c. **S**cimus q̄ pctō
res de⁹ nō audit. **U**t at̄ d̄t apl's **R**o. xiiij. **D**e q̄d nō est ex fide
pctm̄ est. et iō vt d̄t xps **J**oā. iij. **V**eri adoratores adorabūt
p̄m̄ in spū et veritate. s. fidei. **S**ec̄do dico q̄ ad hoc q̄ oratō
habeat efficaciam o; q̄ fiat cū bonitate rei. i. q̄ in orōne nō pe/
tan̄ inania s; vtilia. sicut ei libellus inept⁹ est nullus. ita orō
inepta est nulla. **I**n cuius signū d̄t apl's. **J**aco. iij. **P**etitis z
nō accipietis eo q̄ male petatis **T**ercio dico q̄ ad hoc q̄ orō
habeat efficaciam o; q̄ fiat cū deuotōe animi **S**icut ei ad hoc
vt sum⁹ ascēdat de thuribulo o; q̄ sit ibi ignis. ita ad hoc q̄
orō ascēdat ad deū o; q̄ sit igne deuotōis accēsa. **I**n cui⁹ sig
nū legit̄ **A**po. viij. **S**tetit angelus dñi añ altare hñs thuri
bulū aureū in manu sua. z data sunt ei incensa multa. q̄ sunt
orōes scōz. et ascēdit fumus incēsoz de orōib; scōz de manu
angeli. **J**o petebat dauid in **P**s. **D**irigat̄ dñe orō mea sicut
incēsus in p̄spectu tuo **Q**uarto dico q̄ ad hoc q̄ orō habeat
efficaciam o; q̄ fiat i noie christi. **S**ic ei illud q̄d pcurator agit
nō valet nisi agat noie pcuratorio. ita cū sum⁹ orādo pcura/
tores christi si volumus exaudiri optet q̄ petam⁹ in noie xpi
Un̄ d̄t christ⁹ **Q**uodcūq; petieritis p̄m̄ in noie meo dabo
vobis **J**o. xv. **I**ta quatuor optamus esse in orōe n̄ra cū di/
cimus. scificet̄ nomētū. **T**ria prima tangunt̄ in hoc q̄ di/
cimus sanctificet̄. **P**m̄ q̄ sc̄m̄ p̄mo idē est q̄d firmū. in q̄ firmi/
tas fidei. **S**ec̄do idē est q̄d sine terra. in quo vtilitas rei. **T**er/
cio idē est q̄d sanguine tinctū in quo animi deuotio designat̄

Capi. ij. Tercie partis

Quartū tangit in hoc qd dicimus nomē tuū. **De** q noie dicitur. **Marci** vlti. **In** noie meo demonia eiciēt. linguis loquētur nouis. serpētes tollēt. et si mortiferū qd biberint nō eis nocēbit. sup egros manus imponēt z bñ habebūt. **Et** sic terminat secūda ps orōnis dñice. in qua optam⁹ siue petim⁹ orōnis efficacīā. **Sequit** tertia ps pncipal in qua docēt nobis orā di mod⁹ et forma cū dicit **Adueniat** regnū tuū. **Circa** qd sciēduz q ab isto loco vsq; in finē p̄tinent sex petitiōnes. in qbus petimus oē qd est nobis ncariū tā in vita ista q̄ in alia. **Uz** em̄ tota p̄fectio hoīs p̄sistit in duobz. s. in declinatiōe mali et p̄secutiōe boni. iuxta illd̄ ps **Declina** a malo z fac bonū. ideo in ista oratiōe petimus a deo vt nobis cōferat om̄ne bonū z oē malū auferat. **Quantū** ad collatiōem boni ponūtur tres petitiōnes. **Cū** em̄ sit triplex bonū. scz bonū glorie. bonū gratie. et bonū nature. istud triplex bonū petimus nobis dari. **Priz** bonū glorie petimus nobis dari cū dicim⁹ **Adueniat** regnū tuū. i. regnū paradisi. et est sensus. **O** pater q̄ es in celis petim⁹ qd regnū tuū adueniat nobis. i. ad nos veniat. **Sz** q̄re por⁹ dicim⁹ adueniat regnū tuū. q̄ dicam⁹ adueniam⁹ in regnū tuū. **Dico** ad denotandū qd glia paradisi nō habet ex p̄iis meritis. s. ex mera grā dei. iuxta illud p̄bū apli dicens. **Nō** ex opibz iusticie q̄ fecim⁹ nos. s. s. suā misericordiā saluos nos fecit. **Iō** dicim⁹ adueniat. i. grā tua ad nos veniat. nō at̄ dicimus adueniam⁹. qz vt dcm̄ est ex meritis nr̄is nō possum⁹ in illud venire. **Nemo** ei p̄t venire ad me nisi p̄ q̄ misit me traierit eū. vt dicit **Jo. vi.** **De** isto regno dicit **Aug.** loq̄ns i p̄sona xp̄i **Uenale** habeo regnū celoz. qd em̄t paup̄rate regnū. vilitate glā. labore req̄es. tristitia gaudiū. morte vita. **Bonū** grē petim⁹ cū dicim⁹ **Fiat** volūtas tua sicut in celo z in terra. **Ad** cui⁹ euidētā sciēdū qd hō vocat̄ in sacra scriptura tra. **Quā** ps. **Alia** mea sicut tra sine aq̄ tibi. **Quā** hōi iusto dicit̄ ibidē. **Bñ** dixisti dñe terrā tuā. **Angeli** at̄ z sci in paradiso ex̄tes vocat̄ celuz. vñ ps. **Celi** enarrāt glām dei. **Est** ḡ sensus **O** p̄z nr̄ q̄ es in celis. fiat volūtas tua in terra. hoc ē in nobis hoībz terre. sicut fit in cel. i. sic fit in āgel z in bt̄is. **Uel** p̄ terrā intelligit̄ ecclia militās. p̄ celū ecclia triūphās. vt sit sensus sicut in ecclia triūphātē sit volūtas tua. ita petim⁹ qd fiat in ecclia mi

De oratione dominica

licitate. **Q**ue autem ista voluntas docet nos ap[osto]l[us] dicēs. **H**ec est vo-
luntas dei scificatio vestra. **E**t dicitur fiat voluntas tua. nō autē volū-
tas nostra. q[uo]d ut dicitur p[ro]p[ter] s[an]c[t]u[m]. **N**ō oīs q[ui] dicit mibi dñe dñe intrabit
in regnū celoz. s[ed] q[ui] facit voluntatē patris mei q[ui] in celo est. **B**onū
nature petimus cū dicim[us]. **P**anē nostrū q[ui]dianū da nobis
hodie. **E**t est sciēdū q[uo]d panis dicitur a pan grece q[ui]d est totū la-
tine. **I**n hoc g[en]e[re] q[uo]d petim[us] panē petim[us] omnia q[ui] sunt nobis ne-
cessaria ad sustentatōem hui[us] misere et t[ra]nsitorie vite. **N**ec eil-
lud p[ro]tra istud q[ui]d dicitur est sup[er] in p[ar]te sc[ri]pta tractatu q[ui]nto in ca-
de orōe. ubi dicebat. q[uo]d in orōne nō sunt petēda t[em]p[or]alia. q[ui]d ē
intelligēdū q[uo]d nō sunt petēda dīrecte et p[ro] se. s[ed] in q[ui]bus sunt ne-
cessaria ad habēdū celestia et eterna sic b[ea]t[us] p[at]r[is] peti. vñ **G**reg-
in collecta. **S**ic t[ra]seamus p[ro] bona t[em]p[or]alia ut nō amittam[us] eter-
na. **U**el est intelligēdū q[uo]d nō sunt petēda ad sup[er]fluitatē s[ed] ad
sustentatōnem. et sic petimus ea hic. vñ dicimus hodie. q[uo]d nō
petim[us] nisi in q[ui]bus ē n[ecessari]ū p[ro] h[uius] die. **E**t ita petebat **S**alomō
dū dicebat. **D**ivitias et paupertates ne dederis mibi. s[ed] t[em]p[or]e vic-
tui meo tribue n[ecessari]a. et **P**aulus. **H**abētes alimēta et q[ui]b[us] te
gamur his p[re]c[or]i sum[us]. **N**otādū etiā q[uo]d triplex est panis que
petim[us] in ista orōne. **P**rim[us] est panis sp[irit]ual[is] austere p[ro]nie. **I**ste
est panis ordeace[us] rōe aspiratis. **E**t de isto pane dicit **J**oā. vi.
Est puer vnus hic b[ea]t[us] q[ui] n[on] panes ordeaceos. **I**sti q[ui] n[on] pa-
nes sunt q[ui] n[on] p[ar]tes p[er]fecte p[ro]nie. s[ed] p[ro]ritio. p[ro]fessio. orō. elemo-
sina et ieiuniū. de q[ui]b[us] dictū est i[n] secūda p[ar]te. **S**ecūdus panis
ē sacramētal[is]. s[ed] eucharistie. **D**e q[ui] pane dicit **J**oā. vi. **E**go suz
panis viū[us] q[ui] de celo descēdi. si q[ui]s māducaverit ex hoc pane
vivet in eternū. **I**n fortitudine ist[us] panis ambulāt fideles vs-
q[ue] ad montē paradisi. **T**ercius panis est materialis et t[em]p[or]alis
substātie. **D**e isto pane dicit **Be[n]edictus** iij. **I**n sudore vult[us] tui ves-
ceris pane tuo. **E**t istos tres panes petim[us] in orōe ista. iuxta
p[ro]p[ter] b[ea]t[us] saluatoris in **L**uca dicētis. **A**mice accōmoda mibi tres
panes. **I**ste ergo tres petitiones respiciūt collationem boni.
Sunt alie tres q[ue] respiciūt ablatōem mali. **C**irca q[ui]d notā
dū ē q[uo]d duplex ē malū. s[ed] malū culpe et malū pene. **M**alū culpe
est duplex. s[ed] p[ro]teritū et futurū. **I**n hoc ergo sunt tres petitiōes
ablatōis mali. **I**n p[ri]ma petim[us] malū culpe p[ro]teritū no-
bis dimitti cui[us] dicimus. **D**imittite nobis debita nostra sicut

Capitulū. ii. Tercie partis

et nos dimittimus debitoribus nostris. **I**sta debita sunt peccata iuxta parabolam christi. quam proposuit **S**imon leproso dicens. **D**uo debitores erat quidam feneratori etc. quae parabola secundum glossam intelligitur de debito peccati. **D**ebita ista peccata nobis dimittit a deo sicut dimittit debitoribus nostris. id est. illi qui propter nos peccauerunt. **E**t istud intelligitur de debito iniuriarum quas debemus remittere. alioquin si nos non dimittamus deus non dimittet nobis. dicite christo. **P**ater vester celestis non dimittet vobis nisi vos dimiseritis unumquemque de cordibus vestris. **Q**uia enim mensura mensura fueritis eadem remetiet vobis. **S**i ergo vis quod deus tibi dimittat peccata tua. et tu dimittas illi qui propter te peccauerunt. alioquin dicit tibi. **E**x ore tuo te iudico serue neque. dicit enim. dimittite mihi sicut ego dimitto. sed tu non dimittis. ergo dicit quod tibi non dimittere debeas. **S**ed nunquid ille qui in fraterno odio est ista orationem peccat. **D**ico quod non. quia non dicit in persona propria sed in persona ecclesie. quod patet. quia dicit nobis et non dicit mihi. et cum vniuersalium ecclesiam regat a spiritu sancto et errare non possit. ideo nunquam quis errat dicendo istam orationem. **I**n secunda petitione petimus nos a malo culpe futuro peccari. cum dicimus. **E**t ne nos inducas in tentationem. **N**otandum quod tentatio aliquando sumitur in bonum. sicut in **Gen.** quando dicitur. **T**entauit deus **A**braam. et in libro sapientie cum dicitur. **D**eus tentauit illos et inuenit eos dignos se. **E**t dicitur deus tentare duobus modis. **U**no modo promissive. et sumitur quando dicitur. **d**eus tentauit illos. id est tentari promissit. **E**t sic tentauit **J**ob. **A**lio modo dicitur tentare ut ostendat alijs exemplum futuris. sic tentauit **A**braam ut ostenderet futuram obedientiam eius: et de tali tentatione non loquimur hic. **A**liquando etiam tentatio sumitur in malum. et sic est duplex. **N**am quodammodo est ab hoste. id est a demone. et quodammodo a carne. id est in quantum caro consurgit aduersus spiritum. **T**entatio que est ab hoste non est peccatum nisi presentia ei. imo si resistat sibi est multum meritoria. **E**t isto modo christus fuit tentatus. de quo dicit **Matth.** **D**uctus est iesus in desertum a spiritu ut tentaretur a diabolo etc. **T**entatio que est a carne spiritus consurgit ex peccato in quantum scilicet ipsa rebellio carnis aduersus spiritum. puenit in nobis ex peccato primorum parentum. et est materialiter ipsum peccatum originale. modo ista rebellio quantum ad sui principium non est in peccato nostra in quantum dicimus quod primi motus non sunt in peccato nostra. sed resistere isti tentationi siue presentire primis motibus bonum est in peccato nostra. et ideo

De decem preceptis

consentire tētatōi siue sit ab hoste siue a carne sp est pctm̄. ita qd
si sit p̄sensus cū deliberatōe ē peccatū mortale. s; si sit p̄sensus
subitus z q̄si surrepticius est solū peccatū veniale. **¶** Hō in ista
petitōe nō petim⁹ vt in tentatōem nō inducamur. sed vt ten-
tationi nō p̄sentiam⁹. **¶** Et iō in ista petitōe nihil aliud petim⁹
q̄ qd deus det nob virtutē resistēdi tentatōi. qd apls. p̄mittit
cū facturū dicēs. **Fidelis deus q̄ non patit̄ vos tentari supra**
id qd potestis. sed faciet cū tentatōe p̄uentū vt possitis susti-
nerē. **¶** In vltima petitōe petimus nos a malo pene liberari
cū dicimus. **Sed libera nos a malo qd̄ intelligimus. a malo**
pene eterne. qd̄ est simplr malū. Nā malū pene tpalis p̄t eēt
est aliqn̄ bonū. sicut bonū fuit martyrib; sustinere multas pe-
nas z multa tormēta. Vñ a tali malo nos nō petim⁹ liberari
sed a malo pene eterne fm̄ quod petit ecclia dicēs in canone
missē. Libera nos q̄sumus dñe ab om̄ib; malis zc. **¶** In fine
oīm petitionū subiūgit̄ **Amē. i. ita fiat. q̄si p̄firmatio oīm pe-**
tionū. Sicut ḡ in orōne dñica sunt septē petitōes. in q̄z p̄ma
petimus orōnis efficacīā cū dicimus. sanctificet̄ nomē tuum
q̄si dicamus. nomē tuū est sc̄m̄ z firmū. ita illud qd̄ petimus
in ista orōne optamus esse firmū cū in fine dicim⁹. Amē. i. sic
fiat z firmū sit sicut petimus. Et iō licet ista petitio sit p̄ma in
intentione. est tamē vltima in exequutione. In alijs sex petitō-
nibus petimus nobis omne bonum conferri. et a nobis omne
malum auferri donec nobis hec om̄ia cōcedantur. Et hec q̄s-
tum ad nunc sufficiant.

De decem p̄ceptis p̄ ordinem

Capl̄m̄ terciū

Interrogāti iuueni qd̄ faciēdo vitā eternā haberet. r̄dit
Christus. Math. xix. Si vis vitā ingredi serua mādata.
quasi diceret. Ingressus in vitā eternā est obseruatio mādato-
rū. Que q̄dem mādata sunt p̄cepta decalogi. Et or̄ decalog⁹
a deca qd̄ est decē. z logos qd̄ est sermo quasi decē mandatoz.
Sunt ḡ p̄cepta legis decē. quoz q̄dam ordināt homi-
nē ad deū q̄dam ad p̄ximū. P̄cepta q̄ ordināt hoīem ad deū
sunt tria. fm̄ qd̄ hō est obligatus ip̄i deo ad tria. Sic em̄ va-
fallus d; dñō suo tria. s. fidelitatē vt nō p̄gnoscat aliqn̄z
dñm̄. reuerentiā vt nō faciat ei obprobriū. famulatū. vt impē

Ca. iij. Tercie partis

dat ei debitū obsequiū. sic quilibet dictamine iuris naturalis ē obligatus deo ad ista tria. Et iō q̄stū ad p̄mū est istud p̄ceptū. **Nō habebis deos alienos corā me** Exo. xx. Quantū ad secū dū est istud. **Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū** Quantū ad terciū est istud. **Memēto vt diē sabbati sanctifices** Precepta q̄ ordināt hoīem ad p̄mū s̄t̄ septē. Ordinat̄ ei hō ad p̄mū duobz modis. s. vt bonū sibi faciat. z ne sibi noceat. Quātū ad p̄mū est vnū p̄ceptū. s. **Honora patrē tuū z matrē tuam** Quātū ad sc̄d̄m s̄t̄ sex p̄cepta. Potest em̄ hō nocere p̄tio tribz modis. vno mō facto. alio mō p̄bo. alio mō volūtate. Facto p̄t nocere sibi tribz modis. s. vel in p̄sona p̄pria. vel in p̄sona sibi p̄iūcta. vel in rebz p̄p̄ijs. Quātū ad p̄mū ē istud p̄ceptū. **nō occides.** q̄stū ad sc̄d̄m ad istud. **nō mechaberis.** q̄stum ad terciū est istud. **nō furtū facies.** Quantū ad istud ne hō noceat. primo p̄bo est istud. **Nō falsum testimoniū dices** Quātū ad h̄ ne hō noceat primo volūtate sunt alia duo. qz ne noceat sibi volūtate libidinis ē istud. **Nō concupisces vxores p̄m̄i tui** Ne autē noceat sibi volūtate cupiditatis est istud. **Nō concupisces seruū. nō ancillā. nō bouē. nō asinū zc.** Ista ḡ sunt decem p̄cepta legis. de q̄z quilibet aliq̄ p̄ ordinē sunt dicenda.

Primum p̄ceptū.

Primum p̄ceptū est. Nō habebis deos alienos corā me Exo. xx. Ita qz in isto p̄cepto phibet̄ oīs idolatriā z oīs heretis. z oēs sp̄s sortilegij siue diuinationis quocūqz mō fiat. siue fiat in igne. siue in aere. siue in aqua. siue in terra. siue i corz poribz mortuoz. siue in aspectu garrirū vel volatus auis. siue in caracteribz. siue in vana inspectōe psalterij v̄ euāgelioz vel aliaz scripturaz. Et regularit̄ oīs diuinationis quocūqz mō p̄dictoz. v̄ quocūqz aliter fiat phibita ē in isto p̄cepto. z est maledicta a deo. z a sc̄a ecclia tanq̄s idolatria z infidelitas reprobata. **Et em̄ futura q̄ solius dei sunt cognoscere aliq̄ p̄ tales sup̄stitōes vel inuenire laborēt deitatis iura creaturis attribuit.** Ita inq̄t **Isaias dicēs. Priora z nouissima annunciate mihi. z dicā qz dii estis vos** Aug. **Nō obseruetis dies q̄ dicunt̄ egyptiaci. aut kalēdas ianuarij. in q̄bz cantilene z q̄daz p̄missiones z ad inuicē donā donant̄. q̄si in p̄ncipio noui an**

De decem preceptis

ni boni fati p̄sagiuz existāt. aut aliqs menses vel tpa dies vel annos. lune aut mēsis aut solis cursum. qz q̄ has 7 quascūqz diuinatōes aut auguria facit aut obseruat. aut attēdit aut cōsentit obseruantibz. aut talibz credit. aut ad domū eoz vadit aut in suā domū introducit. aut interrogat. sciat se fidē xp̄ia / nā 7 baptisimū p̄uaricasse. 7 paganū 7 apostatā 7 inimicuz dei se esse. 7 irā dei grauit̄ in eternū incurrisse. nisi in ecclia emēda tus p̄nā deo recōciliē. **N**ota tñ q̄ agricole qui obseruāt tpa ad seminandū. vel arbores succidēdas vel ad silia q̄ certaz et naturalē hñt rōem. Et phisici q̄ ad medicinas dādas vel mīnutōes faciēdas 7 ad silia obseruāt dies certos 7 tpa nō p̄dēnant̄ hic. **C**ū em̄ oīa ista inferiora subsint q̄stū ad naturā cor / poreā influētis corpoz sup̄celestiū. nō est p̄hibitū. imo ē de / bitū 7 necessariū respicere habitudines taliū. 7 attēdere influ / cum stellaz et planetaz. **S**ed cū aīa rōnalis in nullo subsit in fluētis corpoz sup̄ior. dicente Salomone ac etiā Ptholo / meo. **A**īa sapiēs dñabit̄ astris. iō respicere talia in his q̄ a libe / ro arbitrio p̄cedūt est sup̄sticiosum 7 vanum. **C**ū ex clamore / cornicis p̄noscicare pluuiā futurā nō est sup̄sticiosum. cum ta / lia aīalia ex dispositiōe aeris 7 mutatōe t̄pis p̄nt in corpibus suis sentire talē mutatōem etc. **N**otandū etiā q̄ si aliqs v̄l aliq̄ colligat aliquā herbā dicēdo symbolū fidei vel oratiōem dñicā. vt ponat eā sup̄ aliquē infirmū ista intentōe. vt in istis deus creator oīm 7 deus honoret. nō reprobaf. dū modo ali / qua alia obseruātia sup̄sticiosa nō obseruet̄ vel imisceat. xxvi. q. v. nō liceat. 7. q. vii. nō obseruetis. Et istud fuandū est. p̄ re / gula generali in materia ista q̄ oīs inq̄sitio q̄ sit p̄ inuocatōez demonū tacitā vel exp̄ssam quocūqz fiat. siue p̄ caracteres si / ue p̄ figuras siue q̄cunqz alio mō est in isto p̄cepto prohibita. **S**ed qd̄ erit de istis p̄iurationibz in q̄bz ponunt̄ 7 recitātur noīa dei 7 angeloz in q̄bz ponunt̄ multa bona verba. **D**ico q̄ in talibz est cauendū ne sub sp̄e boni lateat malū. **C**ū dili / genter est aduertendū ne inter illa noīa immisceant̄ aliq̄ noīa ignota que magis sunt nomina demonum q̄ nomina ange / lozum. **C**um em̄ fm̄ quod dicit̄ Beda. Nulla sit falsa doctri / na que nō aliqua vera falsis imisceat. impossibile ē q̄ in istis

Ca. iij. Tercie partis

supstitionib; nō admisceant aliq̄ vera cū falsis. ⁊ aliq̄ bona cū mal' Et q̄ modicū fermentū totā massā corrūpit. q̄ tūcunq; sint ibi multa bona si sint ibi aliq̄ mala totū ē corrūptū ⁊ suspectū. q̄ etiā sepe angel' mal' trāfigurāt se in angelū lucis. Nō est ḡ facile credēdū ill' phāsticis q̄ dicūt se videre āgelos v' aliq̄s scōs. **Uñ** d' ap'ls. Probate spūs si ex deo sunt.

Secundū p̄ceptū est. **Nō assumes** **Secūm** p̄ceptū nomē dñi dei tui in vanū. ita q̄ in isto p̄cepto phibent' s' mo ⁊ p̄ncipalit' oēs spēs piurij q̄ s' multe. **Ad** cui' evidentiā sciendū ē q̄ ad s' vt iuramētū sit licitū opret q̄ sint ibi tria. s. veritas. iudiciū. et iusticia. **Ita** d' dñs p' **Hec** p̄ham. **Iu-**rabūt in veritate ⁊ in iusticia ⁊ iudicio. xxij. q. i. ⁊ iurabūt **Si** aliq̄d istoz defuerit est piuriū. xxij. q. iij. animaduertēdū **Ve-**ritas em̄ sp' d' esse in scia iurātis vt firmiter sciat esse sicut iu- rat. aliter si solū credit ⁊ nō sciat p' certo ita esse nō d' de certa scia. sed ex credulitate iurare **Judiciū** d' hic discreta delibera- tio. scz vt nō iuret. etiā verū nisi p̄pter necessitatē. i. cum d' ali- cui aliq̄d verū q̄d ei expedit vel vtile est credere. ⁊ nō vult cre- dere simplici assertioni. tūc poterit illud affirmare iuramento **Iusticia**. vt illud q̄d iurat' sit licitū ⁊ honestū. extra de iureiur. et si christ'. **Quocūq;** ḡ iuret' siue iuramētū sit assertoriū siue p̄missoriū q̄dunq; istoz deficiat. siue iuret' falsum siue veruz cū iurās credit iurare falsum. siue q̄d iuret' absq; aliq̄ necessi- tate. siue q̄ iuret' aliq̄d illicitū. sp' est piuriū. et est directe p̄tra istud p̄ceptū. **Sed** q̄d fiet de istis iuramētis q̄tidianis q̄ fiūt ex q̄dā mala p̄suetudine. nūq̄d est ibi piuriū cū deficiet ibi iu- diciū **Dico** q̄ sic. sed si fiāt de relicta ⁊ sine intentōe decipien- di vel fallēdi. istud nō est piuriū s; p̄ctm̄ veniale. s; si fiāt de re illicita vel cū intentōe fallēdi vel decipiēdi est p̄ctm̄ mortale. **Uñ** nota cū iuramentū nō fuerit institutū vt sit vinculū iurā- tatis. iuramentū q̄d fit de relicta vel p̄tra charitatem. ⁊ q̄d nō p̄t seruari sine interitū salutis eterne. sicut si iurē me aliq̄d interfectoriū vel nō daturū elemosynā. vel aliq̄d p̄sile piuriū ē et nō est aliq̄tenus obseruandū **Uñ** Piero. **In** malis p̄mis- sis rescindē fidē. in turpi voto muta decretū. xxij. q. iij. **In** mal' **Notandū** etiā q̄ secundario phibet' hic iuramentū q̄d fit p'

De decem preceptis

falsos deos. qđ nō d̄z fieri a christianis **T**ñ credo qđ xp̄ianus
vbi est; expedies posset recipere iuramentuz a pagano p̄ deos
suos. **N**ota etiā qđ nō est iurandū p̄ creaturas nisi p̄ aliq̄s
vics p̄ euāgelii. p̄ altare. p̄ crucē. p̄ reliq̄as scōz. **I**n manu etiā
ep̄i p̄ iurari. xij. q. i. **S**i aliq̄. z. q. v. **Q**ui piurat **N**ñ nota qđ
q̄ iurat p̄ creaturā nō p̄cessam d̄z a crunie castigan. vt d̄t **R**ay
mūdus in summa sua

Tercium p̄ceptum

Tercium p̄ceptū est **M**emento vt diē sabbati scifices. ita
qđ in isto p̄cepto p̄cipit̄ p̄mor̄ p̄ncipalit̄ obseruari dies
dñica. z cōiter p̄cipiunt̄ alie festiuitates solēnes q̄ ponunt̄ de
cō. di. iij. p̄nūciandū vbi sic d̄z: **P**ronūciandū ē vt sciāt̄ t̄pa fe
riādi p̄ añū. i. oēm dñicā a vespa vsq; ad vesperā: ne a iudaic̄
mo capiant̄. **F**eriādi vero p̄ añū ist̄ dies **N**atiuitas dñi.
scōz **S**tephani. **J**oānis euāgeliste. **I**nnocentiū. sc̄i **S**ilue
stri. **C**ircūcisio dñi. **E**piphana. **P**urificatio beate **M**arie
virginis. **S**em̄ pascha cū tota hebdomada. **T**res dies roga
tionū. **A**scēsiō dñi. **D**ies p̄t̄becostes. sancti **J**oānis bap̄ti
ste. duodecim ap̄loz. z maxime scōz. **P**etri z **P**auli q̄ mūdū
sua p̄dicatōe illuminauerūt. sc̄i **L**aurantij. **A**ssumptio beate
Marie. z natiuitatis eiusdē. **E**cclie dedicatio. sc̄i **M**ichaelis.
Dedicatio cuiuscūq; oratorij. **O**mniū scōz. sc̄i **M**artini. z il
le festiuitates q̄s singuli ep̄i in suis ep̄arib; cū p̄plo laudare
runt. q̄ vicinis tm̄ p̄morātib; indicēde sunt. nō tm̄ oibus gene
raliter **T**ñ hoc vltimū intellige de sc̄is canonizatis ab ecciā
romana. qđ ep̄i p̄ se nō possent aliquē sanctū canonizare seu eri
gere. extra de reli. z vene. scōz. c. i. **R**eliq̄ vero festiuitates nō
sunt cogēde ad seruandū nec phibēde. **H**ec itaq; scripta sunt
et determinata in. c. p̄allegato. p̄nūciandū. **I**te **E**usebi⁹ pa
pa statuit festū inuentōis sc̄e crucis q̄nto nonas **M**aij solē
niter celebrari. de p̄se. dist. iij. crucis. **N**ota etiā qđ in. c. p̄
nūciandū nō fit mentio de p̄ceptione z annūciatione beate
Marie virginis cum tamē quodlibet sit festum solēne z cele
bre. **R**ōem vide in glo. ibidem. **S**ed forte diceret aliquis
istud p̄ceptū de die sabbati z nō de die dñica est intelligendū
Ad huius euidentiā est notandū qđ in lege veteri fuerūt q̄dā
p̄cepta ceremonialia. z q̄dam moralia. **C**erimonialia erāt illa

Ca. iij. Tercie partis

que ptinebāt ad specialē cultū dei. sicut q̄ die tali fieret tale sa-
crificiūz vel tale. z etiā q̄ ptinebant ad ceremoniātia ppli. sicut
q̄ induerent tali veste z silia. Et ista p̄cepta ex quo x̄ps resur-
rexit. z est pmulgatū euangeliū nō fuerunt obseruata. imo q̄
ea obseruaret peccaret mortaliter. **M**ozalia aut̄ erant illa que
erāt de dictamē legis nature. sic seruire deo. honorare parē-
tes. z silia. Et ista p̄cepta adhuc manēt in virtute sua. **N**ō p̄-
ceptū de obseruātia sabbati p̄tm erat morale. q̄sum ad h̄ scz
vt debitus honor impēderet deo. z istud est de dictamē legi
nature. Sed q̄ tali die determinata talis honor impēderetur
magis q̄ alia die erat ceremoniale. scz in q̄stuz req̄es illi⁹ diei
erat figura illius sabbati magni in q̄ x̄ps req̄euit in sepulcro.
et iō q̄sum ad istud cessauit istud p̄ceptū. ita q̄ dies sabbati
fuit mutata in diē dñicā. z rōnabiliter. In hac em̄ die mūdus
sumpsit exordii. resurrexit x̄pus. mors interitū z vita accepit
principiū. Et ista est intērio br̄i Pauli in eplā ad Colos. ij. Ne
mo vos iudicet in cibo vl̄ potu aut in pte diei festi aut neome-
nie aut sabbatoz q̄ sunt ymbra futuroz. Et de hoc multū dis-
putat apl̄s ibidē. Et habent sup hoc multa. c. de p̄se. di. iij.
In diebz festiuis dñt hoies vacare hymnis z psalmis z can-
ticis sp̄ialibus z alijs bonis operibz magis q̄ alijs diebus.
Et iō debēt abstinere ab om̄i op̄e seruilis. nō soluz a pctō. qd̄
pprie seruilē d̄. qz facit hoiem seruū diaboli. sed etiā ab op̄ibz
mechanicis. z a negocijs secularibz. z mercatū nō fiat nec pla-
citū. nec aliqs ad mortē siue penā iudicet. nec sacramēto iurē
nisi p̄ pace fienda. de p̄se. di. iij. **R**ogatoēs. **H**e his mechani-
cis z secularibz exp̄ssit deus dicens Exo. xx. Sex diebz opera-
beris z facies om̄ia opa tua. septimo aut̄ die sabbatū dñi dei
tui est. **N**ō facies om̄e opus in eo tu z filius tu⁹ z filia tua. ser-
uus tuus z ancilla tua. iumentū tuū z aduena q̄ est intra por-
tas tuas. **N**ota tñ q̄ p̄pter periculū hostiū vel p̄pter imi-
nentē tēpestatē p̄nt fructus colligi diebz dñicis et festiuis. ita
tñ q̄ illi quoz hmōi res sunt studeāt pro posse suo largiores
elemosynas erogare. **S**cholares etiā in hmōi diebz possunt
scribere in q̄ternulis suis lectiones suas quas per hebdoma-
dam audierunt

Quartū p̄ceptum

De decem preceptis

Quartū preceptū z pmū de illis q̄ p̄tinet ad primū ē **H**o-
noza p̄m̄ tuū z matrē tuā. ita q̄ in isto p̄cepto directe p̄-
cipit q̄ parētes honorent. Et est intelligēdū nō solū de hono-
re reuerētie. sicut q̄ osculent̄ eū manū. v̄l genua flectent̄ corā
eis. z filia. imo de honore subsidiū z p̄uidētie. s. q̄ p̄uideat̄ eis
ī necarijs fm̄ facultatē vniuscuiusq̄. **N**oie etiā p̄ris z m̄ris in-
telligūt̄ plari ecclēie z m̄gri z dñi t̄pales. q̄b̄ oib̄ est honoz de-
bit̄ ip̄edēdus seu exhibēdus. **N**oie etiā p̄ris z n̄ris intelligūt̄
oēs primi q̄b̄ si indigeāt sunt seprē opa misericordie exhibē-
da. Et notādū ē q̄ opez misericordie q̄dā sunt opa sp̄ualia. z
q̄dā corpalia. **S**p̄ualia sunt ista p̄sulere nescientes. corrigere
delinquētes. remittere iurātib̄. p̄solari tristes. supportare im-
portunos orare p̄ p̄secuto:ib̄. v̄n̄. **C**ōsule castiga remitte so-
lare fer ora. **C**orpalia sunt ista. pascere esurientes. potare siti-
entes. vestire nudos. v̄sitare infirmos. redimere captiuos.
colligere ī hospitio vagos. sepelire mortuos. v̄n̄. Uisito po-
to cibo redimo te go colligo cōdo

Quintū p̄ceptū

Quintū p̄ceptū z scdm̄ de p̄nētib̄ ad primū est. **N**on
occides. supple inuiste. In q̄ p̄cepto p̄hibet̄ homicidiū
et sub noie homicidiū intelligit̄ ois iniuria corpalis q̄ p̄t̄ iserri
p̄rimo. Et est notādū q̄ duplex est homicidiū. qz q̄dā ē sp̄ua-
le et q̄dā corpale. **S**p̄uale fit q̄nqz modis. s. odiēdo. de quo
Joā. in p̄ma canonica sua. c. iij. **Q**ui odit fr̄m suū homoci-
da est. detrahēdo. mala p̄sulēdo. v̄l nocēdo. Et de istis trib̄
habet̄. de pe. di. i. homicidioz. et. c. ois iniqtas. z. c. noli pu-
tare **U**el victū subtrahēdo di. lxxvi. **P**asce fame morientes.
si nō pauisti occidisti Et q̄dlibet̄ istoz homicidioz fm̄ docto-
res ē p̄ctm̄ mortale. **H**omicidiū corpale fm̄ doctores fit duo-
bus modis **U**no mō verbo. alio mō facto **V**erbo fit tribus
modis. s. p̄cepto. p̄silio. z defensione di. l. **S**i q̄s viduā. de
pe. di. i. piculose Et q̄dlibet̄ istozū si fiat iuste est p̄ctm̄ mor-
tale **F**acto fit quatuor modis scz iusticia. necitate. casu et vo-
lūtate **I**usticia vt cū iudex vel minister reū iuste p̄denatur ad
mortē occidit. hoc homicidiū si fiat ex timore vel amore fundē-
di hūanū sanguinē. lz tal̄ occidat̄ iuste qz merebat̄ mortē. n̄ q̄
ita occidit eū peccat mortaliter p̄pter intentōem corruptam.

Capit. iij. Tercie partis

Si vero fiat ex amore iusticie tunc non peccat iudex p[ro]d[er]nando ip[s]um ad mortem. nec p[re]cipiendo ministro q[ui] occidit eum nec minister exequendo m[an]datu[m] iudicis. d[um] t[ame]n faci[en]s servato ordine iuris. p[ro]bat hoc ex verbis apli ad Ro. xij. vbi d[icitur] sic **O**is a[n]i[m]a p[ro] testatib[us] sublimiorib[us] subdita sit. sequit[ur] Non em[im] sine c[on]gla- dium portat. Dei em[im] minister est vindex in ira ei[us] q[ui] malu[m] agit.

Si fiat necitate tunc distingue q[ui] illa necitas aut fuit evitabilis sic q[ui] poterat evadere absq[ue] occisione ho[m]i[n]is tunc e[st] homicidij. et d[icitur] agere p[ro]p[ri]am t[ame]n q[ui] p[ro] mortali. aut fuit inevitabilis. vt q[ui] occidit ho[m]i[n]em absq[ue] odij meditat[io]e. imo liberando se et sua cu[m] dolore **I**n isto casu non d[icitur] peccare. nec astringit ad p[en]itenti[am]. t[ame]n d[icitur] dolore et suis p[ar]tibus ascribere q[ui] ista devenit necessitate **H**ic em[im] m[er]itu[m] est ibi culpa[m] agnoscere vbi culpa non est. extra de homi. c. interfecisti

Si at[que] fiat casu iteru[m] distingue q[ui] aut dabat opera[m] rei licite aut illicite **S**i dabat opera[m] rei illicite. vt puta q[ui] p[ro]icit lapide[m] p[ro]ter locu[m] p[ro] que[m] p[ro]sueveru[n]t ho[m]i[n]es transire. vel d[um] furabatur equu[m] vel boue[m] aliq[ui]s ab aliq[ui] vel boue[m] p[ro]cussus interijt. et filia **I**n isto casu tal[is] est simpl[iter] reus homicidij **S**i dabat opera[m] rei licite. puta q[ui] icidebat arborē sibi necaria[m]. vt deponerat fenu[m] de curru. vt filia. si adhibuit dilige[n]tia[m] qua[m] debuit. viz respiciendo et p[ro]clamado non nimistarde nec remisse. s[ed] t[em]p[or]e p[ro]gruo. et ita alte q[ui] si aliq[ui]s erat ibi vel veniebat poterat fugere et sibi cauere. et t[ame]n non imputat sibi. vt habet l. di. sepe p[ro]tugeret. et extra de homi. c. q[ui]da[m] **S**i at[que] fiat homicidij voluntate sine o[mn]i diffid[en]tia et tenedū e[st] q[ui] sit gravissimu[m] et enorme p[er]t[ur]m[en]t[um] dif. l. **S**i q[ui]s voluntarie

Sextu[m] p[re]ceptu[m] e[st] **N**on mechaberis. ita q[ui] in isto p[re]cepto p[ro]hibet o[mn]is p[ro]cubiu[m] p[ro]ter q[ui] rite fit cu[m] legitima vxore **Q**ue at[que] sunt et q[ui]t sunt sp[irit]us tal[is] p[ro]cubiu[m] vide sup[er] in p[ar]te scda. tractatu iij. c. ix. q[ui]s q[ui]dam

Septimu[m] p[re]ceptu[m] est **N**on facies furta. ita in isto p[re]cepto p[ro]hibet o[mn]is vsura. rapina. fraus. dol[us] et generalit[er] o[mn]is adquisitio illicita aliene rei. quocūq[ue] m[od]o. quocūq[ue] pallio siue titulo fiat

Octavu[m] p[re]ceptu[m] est **N**on falsus testimoniū dices. ita q[ui] in isto p[re]cepto p[ro]hibet o[mn]e m[er]edaciu[m] **E**t e[st] hic sciendū q[ui] fit

De decem preceptis

Aug. in li. de mēdacio octo sunt genera mēdacioꝝ. **P**rimū ē qđ fit ꝑtra doctrinā fidei z bonoꝝ morū. vt dicere christū nō esse natū de ꝑgine. vñ nō eē passuz in cruce. vel aliqđ fide ꝑtra articulos fidei. vel bonos mores. **S**cđm est qđ nulli pdest sz alicui obest. sicut mēdaciū detractoris vel falsi testis in cā criminali. **T**erciuū est qđ pdest vni sz obest alteri vt mēdaciū falsi testis in cā pecuniaria. **Q**uartū est qđ fit sola mētiēdi libidine. z qđ absq; cā z vtilitate. **Q**uintū est qđ fit placēdi cupiditate. sicut mēdaciū adulatoris. **S**extū ē qđ nulli nocet sz pdest alicui ad euitādū piculū pecunie. vel alteri rei. sicut si aliq; sciēs pecuniā alicuius tollēdā a fure vel raptore mentiat sibi dō se nescire vbi sit. **S**eptimū est qđ nulli nocet sz pdest alicui ad euitādū piculū psone. vt si aliq; qrat ad mortē z aliū mētiat dicēdo se nescire vbi sit. **O**ctauū est qđ nulli nocet sz pdest alicui ad hoc vt ab imūdicia corpali tueat. vt si volēti corūpe ꝑgine mētiat aliq; dicēs cā esse ꝑiugata. **A**lia dīstinctio ponit ab eodē Aug. s. qđ mēdaciū aliud est ꝑniciosum et istud ꝑphēdit qñq; genera prime dīstinctōis z est sp ꝑctm mortale. xxi. q. ij. primū. **A**liud est officiosuz. et istud ꝑphēdit vltima tria genera ꝑme dīstinctōis. et istud est ꝑctm veniale. **A**liud est iocosuz. z istud credo etiā eē ꝑctm veniale. qđ inteligo qñ ille cui dicit tale mēdaciū nouit ipm cā iocādi eē dictū. z qđ nō dicat ex libidine mētiēdi. **D**e mēdacio adulatoris nota qđ aliq; ꝑt alteri adulari duob; modis. **U**no mō attribuendo ei bonū qđ nō hz. z de isto dicūt oēs qđ sit mortale. **A**lio mō extollēdo bonū qđ hz. et de isto dicūt oēs qđ sit veniale.

Nonū et decimū precepta.

Nonū z decimū ꝑcepta ꝑhibēt actū interiorē. s. actū vōlūtatis. s. qđ nullus ꝑcupiscat alienā vxorē. z noīe vxoris intelligit qñq; mulier. qz vt dicit christus. **Q**ui vident mulierē ad ꝑcupiscēdū eā iam mechatur est eā in corde suo. **S**ilr nemo ꝑcupiscat illicite rē alienā ad possidēdū eā. **H**ec ergo sunt decē ꝑcepta legis. qz qđā sunt affirmatiua. qđā negatiua. **A**ffirmatiua obligāt sp. sz nō ad sp sed ꝑ loco et tpe. **N**egatiua āt obligāt sp z ad sp. **D**e istis ꝑceptis habent ꝑsus **U**nū cole deū. nec vane iures ꝑ ipz. **S**abbata scīfices. venerareq; ꝑntes. **N**ō sis occisoz. fur mechatur testis iniquus. **V**iciniq; tbo

Capitulum. iiii. Tercie partis

uz. resq; cauero suas **De** dotib; beator; **Ca. iiii.**
Quia teste **Augu.** nullū bonū irremuneratū. sūt nullum
malū impunitū. ideo vltimo videndū est de dotib; id ē
de premijs que habebūt illi qui obseruabunt illa precepta su
pradicta. **N**ota ergo q; obseruatorib; istoz pceptoz dabū
tur septē dotes. i. septē glorie in paradiso. tres ex pte aie. et qua
tuor ex pte corporis. **P**rima dos ex pte aie est clara visio. qā
scz videbimus deū clare sine aliquo velamine. et in ista visio
ne p̄sistit tota beatitudo nostra. vñ **Aug.** Visio tota erit mer
ces. **E**t ista visio clara succedit visioni fidei. sicut dicit **Paul⁹**
Videmus nūc. scz in vita ista p̄ speculū in enigmate. s. fidei
tūc aut̄ facie ad faciem. **S**ecūda dos ex pte aie est firma ten
tio. s. q; ita firmiter tenebim⁹ eū q; ipm̄ amittere nō possum⁹
De ista tēione dicit in **Cānticis** **T**enui eū nec dimittā **E**t ista
firma tēio succedit spei **T**ercia dos ex pte aie erit p̄fecta frui
tio. s. q; aia br̄a p̄fecte fruatur deo. et adherēbit ei satiabiliter
et delectabiliter in eo. p̄s. **S**atiabor eū ap. glia tua. **E**t ista p̄
fecta fruitio succedit amori z charitati **E**t de istis trib; doti
bus dicit **Aug.** Videbimus amabimus et laudabim⁹ **N**ā
istud officiū habebimus in paradiso. scz videre amare z lauda
re deū **P**ost resurrectōem aut̄ habebimus quatuor dotes
ex pte corporis. qz corpa nostra erūt agilia. i. mouebunt p̄ qd/
cūq; spaciū sine aliq̄ fatigatōne z labore. **E**runt etiā ipa sibi/
lia. qz nullo poterūt pati. maxie corpa btōz. **E**rūt etiā imoz
talia. qz nullo poterūt mori **E**rūt etiā clarissima. vñ saluator
Fulgebūt iusti sicut sol in regno p̄ris mei. **C**ui⁹ regni p̄ciues
nos faciat rex regū z dñs dñantiuz **J**esus christus **A**men.

Hec circa officiū curator; breuiter a me p̄stricta sūt vt sim/
plices in aliq̄b; instruant. et magis p̄uerti ad altiora inuestigā
dū laborare conēt̄ **O**bscraō vt si in libello lector; aliq̄ vtilia
inueniat ipa soli deo attribuēs grās ei referat q; aliq̄ tūle sc̄nti
lā intelligēti mihi ignari dignat⁹ est **E**a ac q̄ min⁹ bñ dca vidat̄
hūane fragilitati ascribēs charitative corrigat. z p me pctōre
p̄ces ad deū fidelit̄ fundat **H**ec insup exarata sunt in felici ci
uitate **C**olon̄ p me **H**ericiū quērell. **A**nno. **D.**cccc. xcviij.

De conditionibus requisitis

in fumente eucharistie sacramentum.

Undecim sunt cōditōnes quas debet ad minus habere
 q̄ sit homo. ideo nō debet administrari aialibus. **Prima**
 q̄ sit viator. et ideo nō administratur angelis siue bonis si
 ue malis. nec mortuis: si forte in visione eos apparere cōtin
 geret. **Tercia** q̄ sit fidelis. ideo nō administratur paganis. sa
 racenis. aut alijs infidelibus. **Quarta** q̄ sit adultus. et ideo
 nō administratur iuniorib; nisi doli capacibus. q̄d relinquit
 sacerdotis iudicio. **Quinta** q̄ sit sane mētis. et ideo nō debet
 administrari stultis ⁊ vesanis ⁊ tēpore furoris. **Si** vero habe
 at furorē p̄ lucida interualla tpe quo sit sane mētis bene p̄t
 sibi ministrare hoc sacramentū. **Sexta** q̄ sit ieiunus. et si fiat
 instantia de isto q̄ christus post cenam cōmunicauit cū disci
 pulis suis. Potest dici q̄ cenauit rōne veteris testamenti. q̄d
 finis erat t̄pis q̄d erat ante legem gratie: et sic sub lege cōmu
 nicauit. quia tūc incipiebat tempus gratie. **Alia** ratio est cau
 sa necessitatis. et sic infirmis potest ministrari quocūq; tpe.
Et ideo q̄ christus erat mortuus p̄ redēptōe nostra. ideo tūc
 cōmunicauit cū discipulis. **Septima** q̄ sit deuotus. **Octa**
 ua q̄ nō habeat p̄sciam siue remorsum alicuius pct̄i morta
 lis. **Pona** q̄ nō sit notatus crimine. et subaudi notorio. nisi
 forte sit emēdatus. **Decima** q̄ sit mūdus mēte et corpe. **Unde**
 decima q̄ habeat puram et rectam intentionem

Casus episcopales patent in his versibus

Qui facit incestum deflorans aut homicida
Sacrilegus. patrum percussor vel sodomita
Transgressor voti. periurus sortilegusq;.
Et mentita fides. faciens incendia. prolis
Oppressor. blasphemus. hereticus. omnis adulter.
Pontificem super his semp. dicendis adibis.

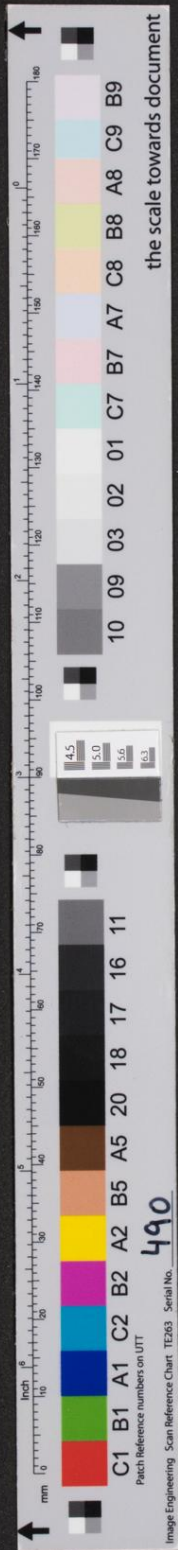
170A

22

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

San
A
Han
Q
Nam
N
Qu
C
Perf
D
Quo
Per
Vtere
Ing

D in sume
U qu
q sic ho
q sic vi
ue mali
geret.
racenie
nō adm
sacerdo
admin
at furo
sibi mi
instanc
pulis s
finis e
nicauit
sa neco
Et ide
cōmu
ua q
lis. **A**
forte s
decim

isitis

us habere
tū **P**rima
Secunda
e bonis si
rere cōrin
paganis. sa
us. et ideo
d relinquit
o nō debet
vero habe
ris bene pē
us. et si fiat
uit cū disci
amenti. qd
lege cōmu
ratio est cau
no cūq; tpe.
tra. ideo tūc
otus **O**cta
pcti morta
notorio. nisi
corpe. **U**n

us

ida
ita

adulter.
is.

M4